

На основу члана 35. става 9. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09 и 81/09), члана 32. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", бр. 129/07), члана 41. и 138. Статута општине Владичин Хан ("Службени гласник Пчињског округа", број 21/08 и 8/09), и члана 123. Пословника Скупштине општине Владичин Хан ("Службени гласник Пчињског округа број 23/08 и 19/09), Скупштина општине Владичин Хан, на седници одржаној дана 15.06.2010.године, донела је

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Просторни план општине Владичин Хан (у даљем тексту: Просторни план) припремио је ЈУГИНУС а.д из Београда.

Одлуку о изради Просторног плана са Програмом израде Просторног плана донела је Скупштина општине Владичин Хан на седници одржаној 17.11.2006. год., а на седници одржаној 29.12.2009.године и Одлуку о уклађивању Одлуке о изради Просторног плана општине Владичин Хан са одредбама Закона о планирању и изградњи (Сл.гласник РС 72/09 и 81/09).

Просторни план је припремљен на основу **Концепта плана**, као прве фазе у изради Просторног плана, коју је разматрала и верификовала (обавила стручну контролу) Комисија за планове општине Владичин Хан, на двадесетпетој седници од 17.02.2010. године.

Правни основ израде Просторног плана се огледа у члану 19. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09 и 81/09) којим је прописано да се просторни план јединице локалне самоуправе доноси за територију јединице локалне самоуправе. Доношење Просторног плана је у надлежности Скупштине општине Владичин Хан.

Просторни план је припремљен у складу са одредбама Правилника о садржини и изради планских докумената ("Службени гласник РС", број 60/03).

Садржина просторног плана општине је одређена чланом 16. Правилника о садржини и изради планских докумената, којим је прописано да просторни план садржи текстуални део и графички приказ. Графички приказ просторног плана општине представљају три рефералне карте (у размери Р 1:50 000).

Временски хоризонт Просторног плана општине Владичин Хан је 2025. година.

Стратешка процена утицаја на животну средину је саставни део планског документа, а урађена је у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину («Сл. Гласник РС», бр. 135/04). Стратешка процена се радила истовремено са израдом Просторног плана, чиме су створени услови за благовремено интегрисање захтева везаних за заштиту животне средине у поступак припреме Просторног плана.

Повод за израду Просторног плана се огледа у потребама (обавезама) за:

- даљом разрадом и имплементацијом планских решења дефинисаних Просторним планом Републике Србије ("Службени гласник РС", број 13/96), као планског документа вишег реда чија планска решења за подручје општине је потребно да се даље разраде и примене кроз израду Просторног плана;

- планским усмеравањем ширења грађевинског земљишта, као и дефинисањем стратешког оквира за валоризацију положаја и улоге општине Владичин Хан у просторном развоју ширег региона;
- израдом јединственог планског документа који ће представљати плански и правни основ за реализацију локалних интереса свих физичких и правних лица са подручја Општине;
- израдом планског документа који је могуће директно примењивати, првенствено по питању организације и уређења простора, као и изградње објеката у оним деловима Општине чији даљи просторни развој није потребно да се дефинише и усмерава кроз израду урбанистичких планова; и
- израдом развојног документа који уз уважавање основних европских принципа и начела просторног развоја, представља основ за привлачење и реализацију инвестиција из локалних, националних и европских фондова.

Просторним планом су разрађена начела просторног уређења, утврђени циљеви просторног развоја, организација, заштита и коришћење простора, као и други елементи значајни за просторни развој општине Владичин Хан.

А) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ**1. ОБУХВАТ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ**

Територија општине Владичин Хан обухвата површину од 366 km², а заузима положај између 42°35' и 42°47' северне географске ширине и 21°55' и 22°15' источне географске дужине. Налази се у југоисточном делу Републике Србије, у Пчињском округу. На северу се граничи са општином Лесковац, на истоку са општинама Црна трава и Сурдулица, на југу и западу са општином Врање.

У 51 насељу општине Владичин Хан живи 23703 становника. У Граду живи око 35% становништва. Општина има 51 катастарску општину са исто толико месних заједница и четири месне канцеларије.

Просечна величина К.О. износи око 718 ha. Највећа К.О. је Горње Јабучко површине 1485 ha, а најмања К.О. Копитарце 144 ha.

Просечан број становника насељу је 465. Највећи број становника има насеље Владичин Хан - 8338 становника, а најмањи К.О. Кукавица, 20 становника.

Табела 1: Општи подаци о општини Владичин Хан

Насеље / Катастарска општина / месна заједница	Укупан број становника 2002.године	% удео становништва К.О. у општини	Површина К.О. / насеља / МЗ у ha	% удео површине К.О. у општини	Густина насељености бр.станов./km ²
Балиновце	154	0,65	360	0,98	42,7
Бачвиште	65	0,27	403	1,10	15,1
Белановце	113	0,48	857	2,33	13,1
Белишево	136	0,57	1030	2,80	13,2
Богошево	176	0,74	893	2,43	19,7
Брестово	115	0,49	893	2,43	12,8
Владичин Хан г	8338	35,18	304	0,83	274,2
Врбово	357	1,51	455	1,24	78,5
Гариње	554	2,34	505	1,37	109,7
Горње Јабучко	154	0,65	1485	4,04	10,3
Грамађе	246	1,04	359	0,98	68,5
Декутинце	271	1,14	398	1,08	68,1
Доње Јабучко	152	0,64	946	2,57	16,1
Дупљане	161	0,68	525	1,43	30,7
Житорађе	1339	5,65	744	2,02	179,9
Зебинце	121	0,51	1158	3,15	10,4
Јагњило	106	0,45	607	1,65	17,5
Јастребац	221	0,93	1665	4,53	13,3
Јовац	93	0,39	1134	3,09	8,2
Калиманце	108	0,46	201	0,55	53,7
Кацапун	74	0,31	757	2,06	9,8
Козница	235	0,99	585	1,59	40,2
Копитарце	75	0,32	144	0,39	52,1
Костомлатица	22	0,09	714	1,94	3,1
Кржинце	257	1,08	332	0,90	77,4
Кукавица	20	0,08	1009	2,75	2,0
Куново	532	2,24	1313	3,57	40,5
Лебет	102	0,43	459	1,25	22,2
Лепеница	734	3,10	697	1,90	105,3
Летовиште	177	0,75	437	1,19	40,5

3

Насеље / Катастарска општина / месна заједница	Укупан број становника 2002.године	% удео становништва К.О. у општини	Површина К.О. / насеља / МЗ у ha	% удео површине К.О. у општини	Густина насељености бр.станов./km ²
Љутеж	281	1,19	876	2,38	32,1
Мазараћ	197	0,83	326	0,89	60,4
Манајле	60	0,25	269	0,73	22,3
Мањак	641	2,70	1340	3,65	47,8
Мртвица	380	1,60	1222	3,32	31,1
Островица	39	0,16	531	1,44	7,3
Полом	440	1,86	628	1,71	70,1
Прекодолце	1625	6,86	790	2,15	205,7
Прибој	392	1,65	728	1,98	53,8
Равна Река	167	0,70	1371	3,73	12,2
Рдово	136	0,57	1224	3,33	11,1
Репинце	972	4,10	440	1,20	220,9
Репиште	344	1,45	1448	3,94	23,8
Ружић	181	0,76	630	1,71	28,7
Солачка Сена	162	0,68	608	1,65	37,9
Срнећи Дол	58	0,24	427	1,16	13,6
Стубал	1113	4,70	1058	2,88	105,2
Сува Морава	859	3,62	574	1,56	149,6
Теговиште	183	0,77	441	1,20	41,5
Урвич	71	0,30	222	0,60	32,0
Џеп	194	0,82	234	0,64	82,9
Општина укупно:	23703	100,00	36600	100,00	64,8

(Извор: подаци о површинама добијени од надлежних служби Општине Владичин Хан – Преглед површина по културама, класама и неплодним земљиштима, подаци добијени 2005.год. подаци о броју становника из Пописа становништва 2002. Завод за статистику РС)

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ РЕЛЕВАНТНИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА

2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ БР. 13/96)

Основни циљ развоја простора Републике Србије је постизање рационалне организације и уређење простора, усклађивањем коришћења са могућностима и ограничењима у располагању природним и створеним богатством, и потребом дугорочног социјалног и економског развоја. Овај циљ постићи ће се:

- Зауостављањем даље деградације простора,
- Равномернијим размештајем становништва и привредних ресурса,
- Усклађенијим регионалним привредним развојем,
- Усклађивањем динамике између деаграризације, индустријализације и урбанизације,
- Усклађивањем организације, уређења и коришћења простора са потребама заштите,
- Заштитом животне средине.

Стратешко опредељење је да се постигне:

- Већи степен укупне функционалне интегрисаности простора Републике Србије,
- Већа саобраћајна и економска интеграција Републике са суседним и осталим европским земљама,
- Ублажавање, смањење регионалних диспропорција,
- Побољшање квалитета живота у макро и регионалним центрима, као и стимулација развоја мањих градова,
- Примена принципа полицентричног развоја,

- Развој сеоских насеља и подручја, као вишефункционалних производних, социјалних и културних простора,
- Активирати и учинити привлачним за лоцирање привредних капацитета и насељавање више зона у односу на данашње стање,
- Развој недовољно развијених, брдских, планинских и приграничних подручја заснива се на интегралном развоју,
- Поштовати локационе, техно-економске критеријуме заштите животне средине,
- Штедња, рационално коришћење и заштита природних ресурса,
- Заштита природних, културних вредности и унапређење и заштита животне средине,
- Резервисање коридора за инфраструктурне системе,
- Нови облик територијалне организације, исказан у функционалним подручјима.

Коришћење и заштита природних ресурса

Пољопривредно земљиште - Према усвојеној планској подели пољопривредних макрорејона Србије подручје општине Владичин Хан највећим својим делом припада сточарском рејону а делимично припада и сточарско – воћарско – виноградарском рејону.

Планирано је: повећање сточног фонда, подстицање процеса укрупњавања, специјализације и интензификације радно способних породичних пољопривредних газдинстава, стварање услова за обнову, опстанак и развој породичних пољопривредних газдинстава, развој пољопривредног задругарства, подстицање пољопривредних фондова ситних пољопривредних газдинстава, стварање услова за ширу примену светских достигнућа из области генетике и селекције биљних и сточних врста, као и другим научним дисциплинама у пољопривредној пракси, праћење глобалних климатских промена итд.

У складу са планским смерницама развоја, предвиђа се рационално коришћење пољопривредног земљишта, без могућности девастације, а са елементима напретка у гранама производње које овај тип земљишта подржава и укључење локалног руралног становништва у тај процес. У општини Владичин Хан главни правци реструктурирања пољопривредне производње су, измена структуре усева на ораничним површинама, побољшање продуктивности природних травњака, развој рибарства, салаши засеоци и мала села имају значајне економске вредности, повећање површине воћњака, обнављање и модернизација винограда, проширење асортимана тржишне понуде поврћа и лековитог биља и укључивање у развојне програме пољопривреде и рибарства.

Шуме, шумска земљишта и ловна подручја - Општина припада региону који је претежно под шумама а највећи део подручја општине је планиран за селективно пошумљавање.

Просторним планом Републике Србије предвиђено је унапређење постојећих шума, санирање девестираних, увећање шумовитости, као и заштита функција шума, рационално коришћење производних потенцијала земљишта и заштита природне средине.

У вези дивљачи и ловних врста, ПП РС прописује заштиту флоре и фауне, укључујући очување (ретких и угрожених врста) и увећање постојеће популације (бројности ситне и крупне дивљачи).

Коришћење и заштита вода и водопривредна инфраструктура - ПП РС-е посебно је предвиђено постојање регионалних система за коришћење, уређење и заштиту речних вода. Њих чине функционално повезани објекти (акумулације, постројења за пречишћење отпадних вода - ППОВ итд.), који координирају коришћење и заштиту квалитета вода. Општина Владичин Хан припада Власинском регионалном подсистему (као део Доње-јужноморавског регионалног система) за снабдевање становништва водом. Акумулација Власинско језеро (која представља окосницу овог система за водоснабдевање) налази се на територији општине Сурдулица. Вода за технолошке потребе биће захватана из водотокова.

Што се тиче заштите вода од загађивача, прописан је сплет интегралних мера и континуираних одлука од предвиђене израде посебног плана заштите вода, редовних контрола амбијенталних и отпадних вода, употребе свих законских уредаба које се тичу заштите вода, до ажурирања катастра загађивача и емисије штетних материја.

У области хидротехничких мелиорација приоритет ће имати ревитализација постојећих система и израда најрационалнијих типова нових система. Одбрана од поплава биће остваривана у оквиру интегра

Један од важних задатака у области пољопривреде је и заштита од водне ерозије ради спречавања губитка земљишта.

Коришћење минералних сировина - Према ПП РС Општина се налази у зони истражног простора метала и неметала. Од неметала преовладава грађевински камен.

Енергетски извори и електроенергетска инфраструктура - У близини Владичиног Хана се налази налазиште уљних шкриљаца, кроз територију општине је планиран пролазак доводно – разводног гасовода и далековода од 400 kV. У близини, на територији општине Сурдулица налази се и систем од 4 хидроелектране (последња у низу "Врла 4" налази се на територији општине Владичин Хан) које су међусобно повезане, а вода се допрема системом из Власинског језера. Електроснабдевање насеља врши се преко општинске мреже далековода.

Становништво, насеља, делатности и регионална подела

Према Просторном плану Републике Србије, циљ је равномернији територијални размештај становништва и повећање броја млађег становништва у емиграционим подручјима и подручјима са високим индексом старења. На основу урађених пројекција Просторним планом Републике Србије пројектовани број становника за подручје општине Владичин Хан износи 22.836 за 2011.год., а пројекције густине насељености по општинама 2011. године кажу да ће у Општини бити 62 ст/км². ПП РС је предвидео да се на подручју Владичиног Хана и околине мора деловати усклађеним мерама демографског развоја и регионалне политике, и обезбедити приоритетно спречавање присутних негативних процеса.

Системи градских центара и функционална подручја - На основу Просторног плана Србије, простор Србије се дели на 34 функционална подручја организованих око регионалног или центра вишег реда.

Владичин Хан припада најнижем нивоу центара, и припада групи насеља која гравитирају регионалном центру Врању, подсистему насеља (Босилеград, Бујановац, Владичин Хан, ВРАЊЕ, Прешево, Сурдулица, Трговиште), која су повезана у оквиру функционалних подручја. Владичин Хан улази у састав Пчињског округа.

Развој и уређење сеоских подручја - ПП РС предвиђа стратегију вишефункционалног и интегралног развоја села (што значи да ће, осим пољопривредне, село развијати и привредне, услужне, финансијске, туристичке и остале делатности), али не на штету пољопривредног потенцијала села, која ће се остваривати путем политика и мера стимулације са државног и регионалног нивоа и од локалне самоиницијативе. То ће повратно утицати на запошљавање радне снаге, просперитет села, њихов опстанак у мрежи насеља, спречавање депопулације, већу афирмацију руралних подручја. Уз то, планира се повећање инфраструктурне повезаности - интерне и са градским центрима, и елиминисање изолованости и инфериорности сеоских од градских подручја - све ово у циљу опстанка села као ентитета. У том циљу је планиран развој центара заједнице села (за 3000-10000 ст.) и сеоских центара (за 1000-3000 ст.).

Јавне службе - Просторним планом Србије планиране су промене организације јавних служби ради повећавања доступности за грађане и смањења разлике у квалитету живота. На подручју општине Владичин Хан ће се водити акције на побољшању образовне мреже и опремљености и развоја капацитета услуга локалних центара (центра заједнице насеља и центара села). Јавне службе, су један од кључних фактора опстанка и развоја подручја и рејона. Како на подручју општине и околног појаса, постоји проблем велике уситњености насеља, неравномерног распореда становништва, мале густине насељености, непостојања већих развијенијих центара заједница насеља, готово на ланинском подручју, концепција усклађивања јавних служби у мрежи насеља је од кључног значаја.

Развој и размештај индустрије - На подручју **Јабланичког и Пчињског округа** заступљена је текстилна, металопрерађивачка, дрвна, индустрија коже и обуће. То указује на потребу супституције живог рада избором пропульзивних грана - носилаца техничког прогреса у области хемијске, машиноградње и прехрамбене индустрије. Владичин Хан је мали индустријски центар (1000 до 5000 запослених), и налази се у потенцијалном појасу индустријског развоја. Развој овог

појаса предстоји, јер је до сада испољена општа неефикасност производних фактора услед изостанка техничког прогреса.

Саобраћај и везе

План саобраћајног система

Разматрање на нивоу Просторног плана Републике, када је у питању саобраћајна инфраструктура, односи се на основне саобраћајне коридоре ради њиховог дефинисања у простору и усаглашавања са другим секторским плановима, уз поштовање већ изграђених и дефинисаних коридора. Саобраћајни коридори представљају само стратешке коридоре, нарочито када се ради о мрежи аутопутева и пруга за велике брзине. План мреже заснован је на целовитом мрежном приступу уз поштовање осталих опредељења. Заштита коридора и резервација простора за све елементе саобраћајних мрежа представљају основу у даљем процесу разраде. поштовање осталих опредељења. Заштита коридора и резервација простора за све елементе саобраћајних мрежа представљају основу у даљем процесу разраде.

Основу развоја путне мреже представља формирање коридора аутопутева који омогућавају да Република Србија у наредном периоду, оствари потребан ниво повезаности са окружењем и да се укључи у систем путне мреже Европе.

Окосницу саобраћајне мреже Владичиног Хана чине државни путеви I реда бр. 1 и бр. 1.13, државни пут II реда бр. 214 као и општински путеви Владичин Хан – Кржинце, Владичин Хан – Прекодолце и остали. Планом се предвиђа изградња аутопутског правца Е-75: Ниш – Скопље – Атина, у оквиру кога се на територији општине планира изградња аутопута.

Територијом Плана пролази магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај. Овом пругом је остварена веза Владичиног Хана са осталим деловима Републике Србије и са Македонијом. Планом се предвиђа изградња нове, посебне железничке пруге за велике брзине Ниш – Прешево, чија једна деоница пролази територијом општине.

Владичин Хан се налази у оквиру друге деонице Пловног пута (Пловни пут Морава – Вардар / Аксиос).

Телекомуникациони и поштански систем - ПП РС је предвидео да се на подручју општине побољша квалитет и капацитет телекомуникационог система. Треба омогућити равномерну покривеност мреже мобилне телефоније на територији целе општине, обезбедити функционисање и модернизацију постојеће мреже, као и унапређење и пружање савремених услуга. Просторним планом Србије је разрађена стратегија развоја система веза преко комутационе, транспортне и приступне мреже, као и телекомуникационог система радиодифузије.

У погледу осигурања простора за потребе телекомуникационог саобраћаја треба обезбедити просторе за поштанске и телекомуникационе објекте, осигурати коридоре за телекомуникационе каблове дуж свих нових и постојећих путева, а посебно оних који се поклапају са магистралном мрежом, а, такође, осигурати коридоре за РР везе, јер се општина Владичин Хан налази на коридору РР веза.

Туризам и заштита природне средине

Општина се налази на међународном правцу II степена, и између Лесковца и Врања, као националних центара трећег и другог степена.

На простору општине Владичин Хан се могу издвојити следеће врсте туристичких потенцијала: планине, водене површине, правци туристичког транзита, велики градови, бање, природне и културне баштине, ловна подручја и села.

Туристички потенцијал – природне и антропогене туристичке вредности (смештајни капацитети, угоститељски објекти и сл.) укључујући ту и туристички значај саобраћајно-географског положаја Владичиног Хана омогућавају знатан развој и афирмацију туризма. Неоспорно је да расположиви услови погодују развоју транзитног, екскурзионог, ловног, излетничког, фестивалског и спорторекреативног туризма.

Заштита животне средине

Владичин Хан се налази у подручју које карактерише умерено, или пак, подручје са малим загађивањем земљишта услед примене агротехничких мера. Када је реч о природним вредностима, Владичин Хан се налази у појасу са израженим природно – антропогеним екосистемима, и у близини подручја са значајним природним вредностима. Од природних вредности треба издвојити специјални резерват природе Кукавица.

У циљу решавања актуелних проблема везаних за животну средину на територији општине, Просторним планом Републике Србије предвиђено је: спровођење гасификације и топлификације насеља, пречишћавање отпадних вода из индустрије и града, решавање питања депоновања комуналног отпада,

Непокретна културна добра

Просторним планом Србије Цркву Св. Богородице у Владичином Хану дефинисана је као споменик културе. Просторним планом се у циљу заштите непокретних културних добара предвиђа: очување темеља и материјалне баштине националне културе и других култура које су се развијале на овом тлу, развијање свести о значају културног наслеђа за живот будућих генерација ради очувања националног идентитета, реинтеграција непокретних културних добара у савремени животни процор.

Биланси коришћења простор

На основу просторног плана Републике Србије, у средишњој Србији се предвиђа повећање учешћа шумских површина са 27.35% 1993.год до 31.5% до 2010 године., углавном на рачун пољопривредних површина. Глобална структура намене простора би 2010 године изгледала на следећи начин: пољопривредне површине 55.9%, шумске површине 37.2% и остале намене 6.9%. Подручје општине и околине, припада датом појасу, и највећом површином је под шумама и пољопривредним земљиштем. Планом је одређено да ће се радити на повећању пошумљавања, заштити постојећих подручја изузетних природних вредности од националног значаја., као и подручја природних екосистема.

Имплементација просторног плана

Циљеви и интереси просторног плана су остварљиви уколико су уграђени у политике и програме градова, општина, предузећа и сл., и наравно у план развоја Републике. Применом мера и инструмената за коришћење, уређење и организацију простора утврђених од стране Републике и инструментима политике регионалног развоја, обезбедиће се њихово адекватно остваривање. Инструментима и вођењем сврсисходне демографске, индустријске, аграрне, инвестиционе политике, подстицање развоја пољопривреде и коришћење пољопривредног земљишта, унапређење шумских екосистема, заштите пејзажа, земљишта, развој туризма и, рационалним коришћењем енергије, постићиће се циљеви плана. Спровођењем концепција и одговарајућих мера за заштиту животне средине, применом законских и подзаконских аката о успостављању и одржавању квалитета животне средине у свим областима и смањењем загађености (ограничењима по секторима активности) циљеви из плана су достижни.

2.2. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ИНФРАСТРУКТУРНОГ КОРИДОРА НИШ-ГРАНИЦА РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ („СЛ.ГЛ. РС“ БР.77/2002)

Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш- Граница БЈР Македоније представља дугорочни развојни документ, који се доноси за временски хоризонт до 2020. године. Основна решења, као и садржај просторног плана су усклађена са следећим законима: Законом о планирању и уређењу простора и насеља („Службени гласник РС“, бр. 44/95, 23/96, 16/97, 46/98), Законом о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 13/96) и Правилником о садржини и изради просторног плана („Службени гласник РС“, бр. 1/99), као и са другим прописима из области саобраћаја, водопривреде, изградње, животне средине итд.

Просторним планом утврђују се основе организације, коришћења, уређења и заштите подручја инфраструктурног коридора, на деловима територија града Ниша и скупштина општина Меровина, Дољевац, Гаџин Хан, Лесковац, Власотинце, Владичин Хан, Врање, Бујановац и Прешево.

Просторним планом обухваћени су: аутопут Е-75 (М-1), пруга за велике брзине Е-85, гасовод и оптички кабл са водотоком Јужне Мораве; и пратећим објектима и садржајима, као и алтернативни путни правац (без наплате путарине) аутопута Е-75.

Граница Плана на територији општине Владичин Хан обухвата целе катастарске општине Мртвице, Репиште, Гариње, Копитарце, Џеп, Теговиште, Урвич, Летовиште, Манајле, Дупљане, Ружић, Кржинце, Балиновце, Калиманце, Прекодолце, Владичин Хан, Репинце, Сува Морава, Полом, Декутинце, Лепеница, Бачвиште, Грамађе, Стубал, Врбово, Прибој и Мазарић.

Основни циљеви дугорочног развоја, коришћења и уређења подручја Просторног плана су: 1) обезбеђење просторних услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање аутопута Е-75 и других магистралних инфраструктурних система у коридору; 2) утврђивање оптималног размештаја активности, физичких структура и становништва, уз уважавање економских, техничко-технолошких, еколошких и просторно-функционалних критеријума, и 3) обезбеђење услова за даље функционисање постојећих производних капацитета, насеља и магистралних саобраћајних система који се налазе у близини инфраструктурног коридора.

Основни задатак је да се планским концепцијама, решењима и смерницама обезбеди интеграција појединих регионалних и субрегионалних целина на подручју Јужне Србије и Републике, усмере ефекати циљног и транзитног саобраћаја на развој локалних заједница, усмере утицаји Инфраструктурног коридора на процесе урбанизације, ублажавања демографског пражњења, као и на поједине делатности (пољопривреду, индустрију, туризам и др.). Битан задатак је такође и релативизација развојних, просторних и еколошких конфликта између инфраструктурних система и непосредног окружења, усклађивање траса саобраћајних и других система у коридору, стварање предуслова за усклађено функционисање свих инфраструктурних система и утврђивање смерница за израду нових и ревизију постојећих просторних и урбанистичких планова на подручју Просторног плана, израду и доношење других планова, програма и техничке документације.

У приоритетима за рехабилитацију и реконструкцију путне мреже издваја се коридор државних путева II реда бр. 214 на деоници од Ниша до границе Републике Македоније, као замена за постојећи магистрални пут М-1, у функцији квалитетног алтернативног путног правца аутопута Е-75 без наплате путарине, којим ће се прихватати локални и регионални саобраћај са попречних источних и западних праваца на аутопут преко система саобраћајних петљи утврђеног овим просторним планом, као и коридори државних путева од значаја за развој туризма на подручју Јужне Србије, тј. реконструкција ДП II реда бр. 125 према Босилеграду.

Положај коридора аутопута Е-75. Коридор аутопута Е-75 (М-1) дужине око 152,0 km започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 (М-1.13) испред града Ниша, у близини насеља Трупале, а завршава се на граници са Републиком Македонијом. Ширина коридора износи 700 m; обухвата трасу аутопута ширине око 70 m са обостраним (непосредним и ширим) заштитним појасом укупне ширине 630 m.

На подручју општине Владичин Хан пружа се деоницама:

- Грделица–Владичин Хан (km 873+700–km 900+100) – на делу од Грделице до Моминог Камена пружаће се дуж постојећег пута М-1 у дужини од око 16,0 km, а од Моминог Камена до иза Владичиног Хана ван трасе постојећег пута М-1 у дужини од око 10,0 km, обилазећи Владичин Хан са источне стране по брдско-планинском терену, са техничким карактеристикама за брзину кретања возила од 100 km/h;
- Владичин Хан–Бујановац (Левосоје) (km 900+100–km 942+195) – укупне дужине 32,1 km пружаће се коридором постојећег пута М-1, а код града Врања и на потезу од Доњег Нерадовца до Левосоја налазиће се делимично ван коридора пута М-1 (у његовој близини).

Од пратећих садржаја аутопута, на територији општине Владичин Хан, предвиђени су: самостална обострана смакнута бензинска станица "Декутинци" и мотел "Владичин Хан" – на месту "Грамађа" код петље на простору индустријске зоне.

За потребе одржавања аутопута користиће се база за одржавање "Грделица" и "Врање", обе лоциране ван граница ППО Владичин Хан.

Локације и садржај паркиралишта и одморишта у коридору аутопута Е-75 утврдиће се разрадом планских решења на нивоу регулационог плана. Стационаже за све функционалне и пратеће

садржаје аутопута дате су оријентационо и биће ближе дефинисане разрадом планских решења на нивоу регулационог плана.

Везе аутопута са окружењем оствариваће се путем петље "Владичин Хан" и петље "Грамађа", денивелисаних укрштаја и паралелног алтернативног путног правца, који ће се највећим делом поклапати са трасом ДП бр.214. Коридор алтернативног путног правца пружаће се следећим деоницама:

- од Грабовнице до насеља Владичин Хан користиће трасу постојећег ДП бр. 1, а у насељу Владичин Хан пролазиће кроз мањи општински центар као главна градска саобраћајница;
- од Владичиног Хана до Врања пружаће се постојећом трасом ДП бр. 214 и пролазити кроз насеља Репинце, Лепеница, Прибој, Мазараћ и Бресница.

Положај коридора пруге за велике брзине Е-85. Коридор пруге за велике брзине укупне дужине 148,0 km и ширине 250 m обухвата трасу пруге ширине око 35 m са обостраним (непосредним и ширим) заштитним појасом укупне ширине од 215 m. Положај коридора је дат оријентационо, док ће коначни положај бити дефинисан по верификацији генералног пројекта.

На деоници од Грабовнице до индустријске зоне у насељу Сува Морава на деоници Грделичке клисуре, коридор пруге за велике брзине у већој или мањој мери удаљиће се од коридора постојеће пруге због већег броја оштрих кривина, и то: од Репишта до Гариња – на делу деонице између постојећих станица "Предејане" и "Џеп", које се стављају ван функције, предвиђена је локација нове станице "Џеп" на десној обали Јужне Мораве, од Гариња до Дупљана – пресећи ће постојећу пругу и реку и западно од постојеће пруге на подручју насеља Џеп и Момин Камен пружаће се кроз три тунела на левој обали реке, од Манајле до Калиманца – пресећи ће пут М-1, реку, постојећу пругу и прећи на десну страну Јужне Мораве и источно од постојеће пруге на делу од насеља Каћимирци до Владичиног Хана пружаће се кроз два нова тунела, после којих ће пресећи постојећи пут М-1 и реку, од Владичиног Хана до Грамађе – пружаће се вијадуктом са новим стајалиштем "Владичин Хан" изнад постојеће станице "Владичин Хан" до тунела на подручју села Репинци, после кога ће наставити западно од постојеће пруге до индустријске зоне у Сувој Морави, у насељу Сува Морава – пружаће се дуж постојеће пруге, а између насеља Лепеница и Стубал предвиђена је локација нове станице "Лепеница", која ће бити денивелисано повезана са планираном слободном зоном у Сувој Морави и Прибоју Врањском и од Прибоја Врањског до Врањске Бање – пружаће се западно од постојеће пруге, пресећи реку, постојећи пут М-1, аутопут Е-75 и постојећу пругу до постојеће станице "Врање".

Пловни пут Дунав–Егејско море. Условне за проверу, разраду и реализацију идеје о изградњи пловног пута и његовом повезивању и уклапању у мрежу европских магистралних канала преко канала "Рајна–Мајна–Дунав", определиће кретање робног промета између Западне, Средње и Источне Европе, обим учешћа (брuto тона) и конкурентност речног у односу на остале видове саобраћаја у мултимодалном саобраћајном коридору "10".

Овим просторним планом, на основу резултата досадашњих истраживања није могуће утврдити планско решење, већ се резервише простор потенцијалног коридора пловног пута. Опредељење овог просторног плана је да се обезбеде минимални просторни услови за пловност Мораве после хоризонта плана, односно после 2020. године.

Нацртом Просторног плана Републике Србије 2010-2014-2020. није предвиђена изградња пловног пута на деоници од Ниша до границе Републике Македоније до 2010., односно 2020. године.

Положај коридора магистралне телекомуникационе инфраструктуре. Полазећи од функционалних захтева повезивања аутоматских телефонских централа (АТЦ) и опслуживања градских подручја, коридор оптичких каблова пружаће се дуж ДП II реда бр. 214, а на крајним деоницама дуж пруге за велике брзине, и то:

- од главне АТЦ "Лесковац" до Владичиног Хана – пружаће се постојећом кабловском канализацијом у градским улицама, наставиће поред улазног крака петље "Лесковац", дуж ДП бр. 1 до укрштања са магистралним путем М-9 за Власотинце, након чега ће наставити дуж ДП бр. 214 и наставити општинским путем и ДП бр. 1, наставиће поред Слатинске реке до железничке пруге Београд-Скопље и пружаће се дуж железничке пруге Београд–Скопље све до Владичиног Хана;
- од Владичиног Хана до Врања – у Владичином Хану оптички кабл ће се одвојити од железничке пруге и ући у постојећу кабловску ТТ канализацију, тј. кабловско окно број 6-1; од кога ће се

везати за чворну АТЦ "Владичин Хан" и наставити према Врању кроз кабловско окно број 6-2, а затим преко моста на реци Јужној Морави наставити десном обалом реке, дуж општинског пута, прећи Декутинску реку и наставити дуж ДП бр. 1, наставити дуж пута за село Декутинце, укрстити се са ДП бр. 1 и наставити општинским путем Владичин Хан-Врањска Бања и даље.

У циљу обезбеђења приступачности телекомуникационих услуга свим заинтересованим корисницима, везе са магистралним оптичким каблом ће се остварити преко чворних аутоматских централа и аутоматских телефонских централа, и то на деоници Лесковац–Врање стварају се могућности за повезивање чворне аутоматске телефонске централе "Власотинце", "Грделица", "Предејане", "Црна Трава" и "Владичин Хан" и, преко привода, крајње аутоматске телефонске централе "Сува Морава", "Стубал", "Корбевац", "Врањска Бања" и "Пресница".

Положај коридора разводног гасовода у Инфраструктурном коридору дат је оријентационо, док ће се коначна траса утврдити по верификацији генералног пројекта. Деонице на територији општине Владичин Хан су:

- од Грабовнице до Владичиног Хана – планирани разводни гасовод РГ 11-02 пружаће се дуж реке Јужне Мораве, усаглашено са коридорима постојеће и планиране железничке пруге, планираног аутопута, постојећег ДП бр. 214 и планираног алтернативног пута без наплате путарине, и
- од Владичиног Хана до границе Републике Македоније – разводни гасовод налазиће се у коридору планираног аутопута (на растојању 30 - 100 m) и постојећег ДП бр. 214 (на растојању од 5 - 30 m).

Главне мерно-регулационе станице (ГМРС) предвиђене су испред свих градова, чије ће се локације утврдити разрадом планских решења на нивоу регулационог плана. Везе разводног гасовода са конзумним подручјем оствариваће се главним мерно-регулационим станицама (ГМРС) у којима се регулише радни притисак природног гаса са 50 на 12 бара и сервисним пумпмама са компримованим природним гасом – за погон путничких возила и аутобуса (убудуће и ради међународног ранга аутопута), које ће се снабдевати преко гасовода високог или средњег радног притиска или преко градских гасовода.

Остало. Планом је обрађена област Заштите животне средине, природних и непокретних културних добара, Организације, уређења и коришћења простора, Биланса планиране намене површина и Примене и спровођења просторног плана.

2.3. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ИНФРАСТРУКТУРНОГ КОРИДОРА НИШ-ГРАНИЦА РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ (РАЗРАДА АУТОПУТА Е-75 НА НИВОУ РЕГУЛАЦИОНОГ ПЛАНА ЗА ДЕОНИЦУ ВЛАДИЧИН ХАН – ЛЕВОСОЈЕ) (2003. ГОДИНА)

Овај регулациони план се односи на разраду коридора аутопута Е-75 на деоници Ниш (Трупале) – граница са БЈР Македонијом (Табановци). Израда регулационог плана је уговорена са наручиоцима: Заводом за просторно планирање и урбанизам, Министарством грађевине и Републичком дирекцијом за путеве, док је израда поверена Институту за архитектуру и урбанизам Србије из Београда. Регулациони план је рађен на основу важећих законских прописа и важећих правилника из просторно планске и урбанистичке делатности а посебно: Законом о просторном планирању и уређењу простора и насеља („Службени гласник РС“, бр. 44/95, 23/96, 16/97), Законом о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 13/96), Правилником о садржини и изради просторног плана („Службени гласник РС“, бр. 1/90), Правилником о садржини и изради урбанистичког плана („Службени гласник РС“, бр. 33/99) као и са другим прописима из области саобраћаја, водопривреде, изградње, животне средине итд.

Регулациони план ће се радити по деоницама:

**Трупале – Печењевце, Печењевце – Грабовница, Грабовница – Владичин Хан
Владичин Хан – Левосоје, Левосоје – граница БЈР Македоније.**

За деоницу Владичин Хан – Левосоје је урађена пројектна документација и започета је изградња, акценат се даје на доградњу пројекта у домену пратећих садржаја, животне средине, пејзажног

обликовања и других недостајућих елемената, а који су уграђени у стратешка опредељења Просторног плана.

Опис границе Регулационог плана: К.О. Полом, К.О. Декутинце, К.О. Грамађе, К.О. Врбово, К.О. Мазараћ (општина Владичин Хан); К.О. Паневље, К.О. Превалац, К.О. Корбевац, К.О. Моштаница, К.О. Бресница, К.О. Кумарево, К.О. Ранутовац, К.О. Суви Дол, К.О. Врање2, К.О. Врање1, К.О. Рибнице, К.О. Доњи Нерадовац, К.О. Павловац, К.О. Давидовац (општина Врање); К.О. Карадник, К.О. Српска кућа, К.О. Љиљанце, К.О. Раковац, К.О. Љиљанце, К.О. Жужељица, К.О. Божињевац2, К.О. Бујановац, К.О. Божињевац1, К.О. Левосоје (општина Бујановац).

Као саставни део коридора Ниш - БЈР Македонија је траса Владичин Хан – Левосоје (која је предмет овог регулационог плана), од стационаже km 900 + 100.00 до 926 + 358.18 и од стационаже km 939 + 856.47 до km 955 + 703.00. Деоница је пројектована на основу Идејног пројекта (тај пројекат су урадили ЦИП-Београд и Институт за путеве, Београд 1999.год., као и идејни пројекат који је у Институту за путеве урађен 2002.године.).

Просторна деоница аутопута Владичин Хан-Левосоје се пружа на подручју општина Владичин Хан, Врање и Бујановац, карактерише је брдски и равничарски терен долина река Јужне Мораве и Моравице.

Деонца аутопута Владичин Хан-Левосоје трасирана је у ширем коридору данашњег државног пута I реда бр. 1, као и у коридору државног пута II реда бр. 214. На овој деоници је прогнозирано оптерећење од 14.399 ПГДС, а у зависности од доба године очекује се саобраћај од 10000 до 20000 возила дневно.

Просторним планом предвиђена су денивелисана укрштања на следећим путним правцима, локацијама: Петље: „Грамађа“, „Врање“, „Врањска Бања“, „Бујановац1“ и „Бујановац2“.

Основна регулациона правила и услови за уређење простора са основа интереса осталих субјеката корисника простора

1. Основни услови за обезбеђење водопривредних интереса на потезу деонице аутопута Е-75, Владичин Хан – Левосоје,
2. Правила и услови у односу на магистрални гасовод Ниш – БЈР Македонија,
3. Електроенергетска мрежа на деоници аутопута Е – 75, Владичин Хан – Левосоје,
4. Смернице и услови за пејзажно обликовање коридора аутопута,
5. Мере и услови у односу на комуналне системе у локалној заједници,
6. Мере и услови за заштиту животне средине на деоници аутопута Владичин Хан – Левосоје.

Мере и активности за примену и спровођење регулационог плана

1. Потребно је да сви субјекти планирања (општине, привреде, јавна предузећа итд.) ускладе своја постојећа планска документа са одредбама овог плана,
2. Потребно је на основу плана парцелације донети нове пројекте експропријације,
3. Извршити детаљну анализу заштите животне средине, посебно за бензинске станице, мотеле итд.,
4. Израдити урбанистички пројекат за сваку локацију понаособ.

Посебно се напомиње да овај план није претпрео преиспитивање по законској процедури, али његова решења треба имати у виду јер се односе на зоне које у значајној мери тангирају или пролазе кроз најрезвијенији простор Општине, а односе се на коридор будућег Аутопута који ће свакако бити на територији општине Владичин Хан.

2.4. ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ НАСЕЉА ВЛАДИЧИН ХАН (2008.)

Повод за израду плана

Изради плана генералне регулације за насеље Владичин Хан се приступа на основу Одлуке СО Владичин Хан о изради Плана генералне регулације („Службени гласник Пчињског округа“, број 14/06) због дефинисања параметара и услова за реализацију предходно усвојеним Програмом дефинисаних намена, којим би се стекао плански и правни основ за изградњу и опремање

појединих делова насеља неопходним јавним садржајима комуналном и саобраћајном инфраструктуром, чиме ће бити обезбеђени и услови за легализацију појединих неплански изграђених објеката, које је могуће ускладити са условима ЈКП – а и других надлежних институција. Па на захтев општине Владичин Хан израда овог плана је поверен Југинус – у А.Д. из Београда (2007. године).

Правни и плански основ

За израду плана детаљне регулације:

- Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, број 47/03),
- Правилник о садржини, начину израде, начину вршења стручне контроле урбанистичког плана, као и условима и начину стављања плана на увид („Службени гласник РС“, број 12/04),
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, број 135/04),
- Статут Општине Владичин Хан („Службени гласник Пчињског округа“, број 11/02);

Плански основ је:

- Просторни план РС („Службени гласник РС“, број 13/96 и 25/05),
- Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш – граница републике Македоније („Службени гласник РС“, број 77/02),
- Генерални урбанистички план насељеног места Владичин Хан („Службени гласник Јужноморавског региона“, број 22/81),
- Измене и допуне ДУП-а за насеље „Пољана“,
- Одлука о привременим правилима грађења на територији Општине Владичин Хан („Службени гласник Пчињског округа“, број 21/03),
- Одлука о грађевинском земљишту на територији Општине Владичин Хан („Службени гласник Пчињског округа“, број 21/03),
- Одлука о одређивању јавног грађевинског земљишта на територији Општине Владичин Хан („Службени гласник Пчињског округа“, број 21/03),
- Одлука о изради плана генералне регулације насеља Владичин Хан („Службени гласник Пчињског округа“, број 14/06).

Територија плана

Планом генералне регулације је обухваћено целокупно насеље Владичин Хан са централном зоном и насељима на ободу, зоном спорта и рекреације и зоном индустрије и производње, са прикључцима на плански дефинисане примарне саобраћајнице и инфраструктурне водове, чији се делови налазе у обухвату Плана, или су у његовој близини. Оријентациона површина територије плана износи 435.11 ха.

Приказ постојећег стања

Насеље Владичин Хан је лоцирано на обалама јужне Мораве, дуж пута Лесковац – Врање и железничке пруге Београд – Ниш- Прешево – граница са Републиком Македонијом, насеље има линеарни карактер и са централним садржајима смештено је дуж пута. Касније се развој померио ка истоку, према траси пута за Сурдулицу, па је окосницу уличне мреже формирао путни правац- Улица Николе Тесле, улица Градимира Михајловића, односно правац према Лесковцу и Врању – Улице Светосавска и Слободана Пенезића, на које су се касније спустиле остале улице и на тај начин формирале окосницу уличне мреже у насељу. Проблеми постојеће мреже саобраћајница су непостојање потпуних попречних профила, железничка пруга која дели насеље, нерешено паркирање у централној зони итд.

Насеље се углавном или делимично плански развијало, изузимајући неке ободне зоне које карактерише бесправна градња. Изражена је посебно породична стамбена изградња (спратност П до П+1), док је вишепородична стамбена изградња мало заступљена, и то углавном у централној зони града, заступљене су и стамбене вишеспратнице (П+5+Пк). Карактеристична је хаотична парцелација, уске стамбене улице без регулације.

Осим централних комерцијалних садржаја у ужем градском центру, концентрисани су јавни садржаји (две основне школе, гимназија, техничка школа, два обданишта, дом здравља, дом културе и спортски центар). Територију плана карактерише добра опремљеност објектима јавних служби које је потребно реконструисати и обновити.

Насеље Владичин Хан представља административни, привредни, образовни, здравствени, трговински и културни центар истоимене општине.

Становништво: према подацима последњег пописа број становника Владичиног Хана износи 8.338, што је 35.2% становника општине (континуиран пораст броја становника у самом градском центру). Према националном саставу, град представља готово хомогену средину, у којој око 94% становништва чине Срби, док су најбројнија мањина Роми (4.3%). Природни прираштај на нивоу општине је 2004. године био - 3.4 промила. Полна структура је скоро уједначена, а што се тиче старосне структуре насеље спада у категорију регресивног, односно старог становништва. Према попису из 2002. године, број домаћинстава у насељу је износио 2.643, а просечна величина 3.2 члана.

Правила уређења

Концепт уређења и изградње на предметном подручју: Глобални просторни концепт, који је кроз израду овог плана предложен заснован је на следећем: анализи и оцени затеченог стања на предметном подручју, сагледавању релевантних планских условљености на територији плана, дефинисању обухвата плана и његову поделу на јавно и остало грађевинско земљиште, процени развојних могућности са аспекта доступности грађевинског земљишта, дефинисању циљева уређења насеља и планиране изградње и реконструкције, дефинисању јасних принципа поделе на карактеристичне зоне и максималном учешћу цивилног друштва у процедури израде и доношења Плана у складу са „Агендом 21“.

Просторне карактеристике предложеног решења: након анализе постојећег стања и поштовања планова вишег реда предвиђене су интервенције које подразумевају одређене промене намена појединих површина и комплекса на територији Плана, као и унапређење постојећег простора кроз реконструкцију и адаптацију појединих објеката, изградњу нових објеката, уређење слободних површина, изградњу нових и реконструкцију постојећих саобраћајница итд.

Јавно грађевинско земљиште: заузима територију од 83.29 ha (19.14% укупне територије) Плана, обухвата саобраћајнице, саобраћајне површине, парцеле и комплексе јавних служби, административних и комуналних садржаја, јавне уређене зелене и парковске површине.

Остало грађевинско земљиште: заузима простор од 295.42 ha или 59.6% укупне територије, и то су површине намењене индивидуалном и колективном становању, производним и комерцијалним делатностима.

Подела територије плана на зоне:

Зона 1 – центар: централни део града на левој обали Јужне Мораве, захватајући простор и блокове између реке и улица Светосавске и Ратка Павловића,

Зона 2 – центар: централни део града на десној обали реке на коме се налазе најзначајнији јавни садржаји и производни комплекси,

Зона 3 – „Големи Рид“: обухвата простор северно од реке Калиманке до потока Топило, источно од Светосавске улице,

Зона 4 – „Кула“: најсевернији део града, између потока Топило и Светосавске улице и Јужне Мораве, обухватајући насеља Кула и Бојчинце,

Зона 5 – „Нектар“: појас између Светосавске улице и Јужне Мораве на коме се налазе производни комплекси „Нектар“ и „Делишес“ и неуређени простор уз реку,

Зона 6 – „Падина“ – „Рудеж“: комплекс стамбених насеља између реке Калиманке и Дуланског потока,

Зона 7 – „Голема Глава“ – „Репинце“: јужно од Дуланског потока, обухвата стамбена насеља Две Бразде и Голема Глава,

Зона 8 – „Трач“, „Леменча“ и насеље „Код Цркве“: обухвата истоимена насеља северно од Врле,

Зона 9 – „Дуге њиве – Осларци“: обухвата простор који се налази јужно између реке Врле и Аутопута, ту се налазе велике пољопривредне површине и стамбене зоне,

Зона 10 – „Полом“: најјужнији део територије Плана уз аутопут према Врању,

Зона 11 : пољопривредно и шумско земљиште, слободни и неизграђени комплекси јужно од Врања,

Зона 12: комплекси пољопривредног земљишта њиве, оранице, ливаде северно од реке Врле.

Општа правила парцелације: парцеле у оквиру јавног грађевинског земљишта (објекта јавне намене), дефинисане су регулационим линијама и границама између различитих типичних целина, правила за формирање парцела јавних служби и осталих јавних намена треба ускладити са параметрима за поједину намену који су приказани за сваку појединачну типичну целину; **парцеле у оквиру осталог грађевинског земљишта**, сва неопходна заштита се мора обавити унутар саме грађевинске парцеле.

Општа правила регулације:

Регулациона линија – дефинисана је границама парцела саобраћајница. У оквиру регулационих линија саобраћајница дозвољена је изградња искључиво инфраструктурног система подземних инсталација;

Грађевинска линија – утврђује се у односу на регулациону линију. Објекат се поставља предњом фасадом на грађевинску линију, док су унутрашња растојања објекта од граница парцеле дефинисана општим правилима грађења за сваку целину;

Висинска регулација: одређена је спратношћу објекта (П+ п). Дозвољена је изградња подземних етажа, при чему се гараже, оставе и технолошки простори не рачунају у површине корисних етажа;

Нивелација: планирана је у односу на нивелацију унутрашње мреже из које произилази и нивелација простора за изградњу објекта.

Саобраћајнице и саобраћајне површине

Циљеви: ефикасно повезивање основне градске уличне мреже са мрежом државних путева другог реда, развој опште уличне мреже уз праћење просторног развоја насеља, обнављање и реконструкција постојеће саобраћајне мреже, повећање безбедности на путно – пружним прелазима, организација постојеће и планиране уличне мреже са циљем измештања теретног и транзитног саобраћаја из централне градске зоне.

- Улична мрежа -

На подручју плана генералне регулације Владичиног Хана дефинисане су следеће категорије уличне мреже: аутопут Е – 75, примарне саобраћајнице, секундарне саобраћајнице, приступне – сабирне улице. Укупна дужина планиране уличне мреже износи 14.8 km, са највећим учешћем приступних – сабирних улица. Дужина планираних мостова је 626 m а дужина аутопута на територији плана је 1.926 m. Један од највећих проблема за несметано одвијање саобраћаја у граду представља одвијање теретног саобраћаја кроз централну градску зону, па је планирано његово измештање.

- Железнички саобраћај –

Владичин Хан пресеца магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније за јавни путнички и теретни железнички саобраћај. Просторни размештај је неповољан имајући у виду велики степен интеракције раздвојених делова града. На територији општине је планирана траса пруге велике брзине Е – 85 укупне дужине 148 km и 250 m ширине.

- Пешачки и стационарни саобраћај –

Просторни размештај јавних функција у Владичином Хану је у изохрони пешачења до 30 минута. Потребно је подстрекивати овај вид саобраћаја као би се смањиле емисије штетних гасова, гужве на улицама, као и проблем паркирања који је најизразитији у централној зони града. Због тога је потребно побољшати и унапредити услове за кретање пешака ослобађањем јавног простора од паркираних аутомобила и планиским размештајем уличних садржаја (киоска, тезги, летњих башти). Потребно је и те површине учинити привлачним и безбедним али и прилагођеним потребама за особе са специфичним потребама.

Слободне и зелене површине

Циљеви уређења и озелењавања:

- увођење адекватних категорија зеленила у складу са наменом површина, парцелацијом и инфраструктуром,

- очување постојећег квалитетног зеленила .

- прикупљање података о специфичностима одређене локације како би се направио правилан избор биљног материјала,

- обавезно усаглашавање места садње садница високог дрвећа са положајем надземних објеката, трасама подземних инсталација и ивицама коловоза, уз поштовање минималних прописаних одстојања.

Техничка инфраструктура

- Хидротехничка инфраструктура –

- Конфигурација терена и хидрографија морају имати утицај на решење хидротехничке инфраструктуре. Насеље Владичин Хан налази се издужено, на левој и десној обали Јужне Мораве,

- водоводни и канализациони систем овог насеља нису решени нити су изграђени у довољном обиму,

- водоводни систем поред насеља Владичин Хан у границама Плана обухвата још 11 насеља изван Плана, док се канализациони систем односи само на насеље у територији Плана,

- техничка решења водовода и канализације су стара преко 25 година па нису релевантна,

- не постоји катастар комуналних инсталација па је неопходна његова израда,

- у оквиру плана генералне регулације, код ове инфраструктуре предмет треба да буду примарни објекти ових система и системи као такви.

- Електроенергетска инфраструктура -

Напајање конзума електричном енергијом вршиће се из Електроенергетског система Републике Србије (Врла IV). У периоду до 2015. године ће се предвидети још један извор напајања на напону 110 kV. Мора да се изгради једна трафостаница 110/35/10kV снаге „x“ kVA у реону Плана генералне регулације (предлог поред садашње трафостанице 35/10kV – Циглана). Ова трафостаница напајала би градско и сеоско подручје, а као резерва и даље би задржали напајање ТС 35/10 kV, 2x8MVA из Врле IV.

- Телекомуникациона мрежа –

Чворна телефонска централа је спојена са Врањем и Нишом помоћу оптичког кабла. На подручју града су заступљена два оператера мобилне телефоније (063 и 064).

- Снабдевање природним гасом –

На предметном простору нема гасовода и гасоводних објеката. У припреми је изградња разводног гасовода од Ниша до Лесковца. Ниш је најближи град где се већ користи природни гас. Националним инвестиционим планом у области гасификације једна од приоритетних акција јесте изградња магистралног гасовода од Димитровграда до Ниша и обезбеђење другог правца снабдевања природним гасом преко Републике Бугарске.

Инжењерско геолошки услови терена и геотехничке препоруке

Рејон 1: обухвата највећи део територије, све терене левог приобаља Мораве, као и значајан део око ушћа Врле и око 2 km уз водоток реке Врле. Овај терен је погодан за изградњу објеката и инфраструктуре.

Рејон 2: обухвата рејоне дуж десне обале Мораве, од ушћа Врле, на север, па све до границе општине, као и подручје левог приобаља, наспрам ушћа Врле у Мораву. Овај терен је погодан за изградњу објеката и инфраструктуре, осим што у појединим зонама (зонама лапораца) може доћи до клизања.

Рејон 3: обухвата алувијалне равни и терасе, изграђене од шљунковитих и песковитих наслага са прослојцима глина. Изградња у овом региону је практично без икаквих ограничења, осим што су поједини делови оба водотока угрожени бујичним водама.

Заштита животне средине: обухвата мере заштите природне средине (ваздуха, воде, земљишта, вегетације и заштита од буке и вибрација), заштите природе и посебно угрожених делова животне средине, заштите непокретних културних добара и заштите од елементарних непогода и ратних разарања итд..

Потребно је израдити елаборате процене утицаја и елабората стратешке процене утицаја којима ће се оценити планска и пројектна решења у односу на захтеве животне средине, у складу са законом.

Основни развојни циљ је заштита и унапређење животне средине.

Правила грађења

Правила за постојеће објекте: за постојеће објекте који залазе у нове регулације улица или прелазе новопланиране грађевинске линије важи следеће: дозвољено је текуће, инвестиционо одржавање оваквих објеката до њихове замене, уколико не постоји други законски основ за рушење (бесправна градња) и до приривођења земљишта намени у смислу реализације саобраћаја, није дозвољена реконструкција, доградња или адаптација, није дозвољена промена постојеће површине;

За грађевинске парцеле на којима постојећи објекти не залазе у новопланиране регулације важе следећа правила: могу се заменити новим, могу се доградити, надградити и адаптирати у оквиру урбанистичких параметара прописаних овим планом, за постојеће објекте који су премашили планом дефинисане урбанистичке параметре дозвољено је текуће, инвестиционо одржавање, али не и доградња и надоградња.

Правила за надзиђивање и дозиђивање: надзидати и дозидати се могу сви постојећи објекти који својим положајем на грађевинској парцели, укупном бруто површином (постојећа + надзидана + дозидана) и спратношћу не излазе из оквира Планом задатих урбанистичких параметара.

Правила за адаптацију: адаптације постојећих простора (тавана, поткровља итд.) у корисне стамбене и пословне површине су дозвољене на свим постојећим објектима, али само у оквиру својих габарита.

Правила за реконструкцију: када је потребно заменити постојећу кровну конструкцију због дотрајалости, уколико се то усагласи са крововима суседних објеката и решењем косих кровова обезбедити да се вода са крова једног објекта не слива на други објекат.

Општа правила за изградњу објеката: **Јавно грађевинско земљиште:** јавне службе и њихова правила грађења, комунални објекти и садржаји, спортско рекреативни објекти и садржаји, саобраћајне површине и комплекси;

Остало грађевинско земљиште: становање, делатности;

Слободно неизграђено земљиште: пољопривредно обривно земљиште, шумски комплекси и заштитни зелени појас дуж путева, пруга и дуж коридора магистралних водова.

Забрањена градња: није дозвољена било каква промена у простору која би могла да наруши стање животне средине, као и објеката и намена које могу да ометају обављање јавног саобраћаја и приступ објектима и парцелама, она изградња која би могла да наруши и угрози основне услове живљења суседа или сигурност суседних објеката и изградња на јавним површинама.

Спровођење плана

Увидом у планску документацију и анализом стања на терену, дошло се до закључка да је увидом у планску документацију и анализом стања на терену дошло до знатних одступања од планских решења датих важећим ГУП –ом Владичиног Хана и ДУП –ом насеља Владичин Хан. Овим планом генералне регулације је дошло до промене граница важећег ГУП –а, како би биле обухваћене све зоне на којима је утврђена нова изградња.

У оквиру парцела пословних и комерцијалних садржаја, где је потребна препарцелација, односно промена постојећих граница парцела, неопходна је израда урбанистичких пројеката, а у појединим зонама у којима се предвиђа обимна реконструкција и изградња саобраћајница или јавних садржаја, неопходна је израда планова детаљне разраде, ради утврђивања граница јавног грађевинског земљишта. На осталом делу територије Плана спровођење треба вршити директно на основу правила уређења и грађења датих у овом плану.

Овај план генералне регулације представља прави и урбанистички основ за:

- издавање Извода из Плана за изградњу и реконструкцију објеката и за уређење површина јавне намене, као и свих површина на осталом грађевинском земљишту, у границама Плана, у складу са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, број 47/03 и 34/06),
- израду урбанистичких пројеката за потребе парцелације и препарцелације и исправке граница парцела, на основу услова датих у поглављу – Правила грађења, из овог плана,
- израду планова детаљне регулације за поједине градске зоне на којима је предвиђена обимна изградња и реконструкција од великог интереса за Општину.

2.5. РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ЈУЖНО ПОМОРАВЉЕ – Програм израде Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља (Пчињски и Јабланички округ) 2006.- 2021. године

Програм је урађен 2005. године од стране Републичке агенције за просторно планирање и у складу са одредбама члана 25. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 47/2003) и чл. 29. и 30. Правилника о садржини и изради планских докумената ("Службени гласник РС", број 60/2003) и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04).

Граница подручја Просторног плана обухвата 2 округа (Јабланички и Пчињски) и 13 општина, и то: на територији Јабланичког округа – Бојник, Власотинце, Лебане, Лесковац, Медвеђа и Црна Трава и на територији Пчињског округа – Босилеград, Бујановац, Владичин Хан, Врање, Прешево, Сурдулица и Трговиште.

На северу регион се граничи са Регионом Понишавља и Топлице (Нишавски и Топлички округ), на истоку са Бугарском, на југу са БЈР Македонијом и на западу са АП Косово и Метохија.

Кроз Регионални просторни план треба да се:

- Дефинише Регионална економска стратегија, као услов за уравнотежен економски и друштвени развој и интегрални систем насеља;
- Остварује секторска координација, која између осталог укључује оживљавање и привлачење становништва у данас депресирани подручја, развој инфраструктуре као услова за развијање привреде, у првом реду малих и средњих предузећа, развој туризма и заштиту околине и природних, културних и историјских вредности и ресурса;
- Извршава усклађивање између различитих нивоа одлучивања (локалног, регионалног, националног и трансграничног) предузимањем одређених мера и разменом информација;
- Стварају услови за развијање партнерства приватног и јавног сектора привреде;
- Извршава процена утицаја развоја од значаја за животну средину.

Предмет плана представља утврђивање дугорочне основе развоја, организације, коришћења, уређења и заштите простора у општинама Јабланичког и Пчињског округа и оспособљавање њихових насеља за одрживи развој. Овај регион карактерише неразвијеност, изражени структурални проблеми у индустрији и пољопривреди, затим недовољна развијена инфраструктура, угроженост природних ресурса и неразвијен систем насеља.

Анализа стања, проблема и потенцијала

Природни услови и ресурси - регион захвата простор од 628.991 ha. Око 54% од укупног земљишта чини пољопривредно земљиште, 38% шумског, док остаток чини грађевинско и остало земљиште. Најзаступљеније су ливаде и пашњаци.

Становништво, социјални ресурси и становање - општину Владичин Хан према попису из 2002. године насељава 23.703 становника.

Привреда – највише запослених у и пољопривреди индустрији, туризам недовољно развијен;

Инфраструктура – кроз територију Општине пролази аутопутски правац Е-75. Најзначајнија железничка веза у региону је пруга Е-85 Ниш-Скопље.

Мрежа насеља и јавне службе – Владичин Хан припада групи насеља која имају између 5 000 и 10 000 становника. Општина. Општина је слабо опремљена јавним службама.

Природна и културно-историјска добра – на територији Општине се налази специјални резерват природе Кукавица и Црква Св. Богородице као споменик културе, као и археолошко налазиште које је у постуку откривања.

Заштита животне средине – загађеност воде, ваздуха, земљишта и угроженост флоре и фауне.

Садржај плана и документације одређен је у складу са Законом о планирању и изградњи и Правилником о садржини планова и обухвата израду:

- Стратегије развоја планског подручја (у склопу израде Аналитичко – документационе основе). Општи циљеви стратегије су: уравнотежен друштвено-економски развој и искорењавање сиромаштва; демографска обнова; унапређење квалитета живота;

одговорно управљање природним ресурсима и заштита околине; рационално коришћење земљишта и омогућити општинама да управљају ресурсима и имовином.

- Предлога регионалног просторног плана Општи и посебни циљеви предлога РПП-а су: Циљеви развоја по појединим областима; Коришћење и заштита природних ресурса; Развој и уређење мреже насеља; Просторни развој пограничних и приграничних подручја; Просторни развој и уређење руралних подручја; Просторни развој и размештај привредних делатности; Просторни развој и размештај услужних делатности и јавних служби; Просторни развој, размештај и коришћење инфраструктурних система; Заштита животне средине; Заштита природних и културних добара; Коришћење и уређење простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода. Имплементација Регионалног просторног плана Јужног Поморавља до 2021. године; Листа приоритетних активности за имплементацију просторног плана; Учесници у имплементацији просторног плана; Мере и инструменти за имплементацију просторног плана; Уговор о имплементацији просторног плана.

Напомиње се да су ове фазе током израде Плана усклађене садржајно са одредбама новог Закона о планирању и грађењу (Сл.гласник РС 72/09 и 81/09) (Концепт и нацрт плана).

Према Програму за израду РПП основна стратешка опредељења развоја Јужног Поморавља која ће бити разрађена кроз ове фазе, у оквиру основних сегмената простора, која се односе на подручје општине Владичин Хан, обухватају :

Природни услови и ресурси:

Општина Владичин Хан припада:

- равничарско-брежуљкастом реону, са развијеном интензивном пољопривредом (ратарство, повртарство, воћарство, виноградарство, сточарство, цвећарство);
- регионалном систему са изграђеном акумулацијом Власинског језера;

Становништво:

Стратешко опредељење будућег регионалног развоја је ревитализација становништва на подручју целог региона. Општину Владичин Хан је 1991. године насељавало 25 020 становника, 2002. године 23 703, док се 2021. године очекује пораст броја становника на 26 000.

Мрежа насеља и јавне службе:

Основно стратешко опредељење за цео регион па самим тим и за општину Владичин Хан је препород мреже насеља. Стратегија препорода мреже насеља се заснива на демографским, економским, социјално-еколошким и саобраћајно-комуникационим факторима и њиховој међусобној повезаности и условљености.

У хијерархији система центара и мреже насеља Владичин Хан припада постојећим и новим општинским центрима, тј. IV рангу система центара. Центре IV ранга карактерише развој са доминацијом индустријске и пољопривредне оријентације, посебно МСП и туризма у туристичким центрима, здравствених и лечилишних услуга у бањским центрима.

Привреда:

Стратегија ка одрживом привредном развоју заснива се на коришћењу свих ресурса који треба да обезбеде веће запошљавање, равномернији регионални развој и заштиту животне средине као кључне проблеме региона. У односу на то се постављају следећа стратешка опредељења:

- промена будуће привредне структуре, кроз реструктурирање постојеће привреде; специјализацију привредне структуре и развој услужног сектора;
- стратегија финансирања која треба да се заснива на обухватању и активирању целокупног економског потенцијала региона. На основу валоризације потенцијала региона, издвајају се следећи развојни правци и носиоци развоја: прехранбена индустрија, туризам и угоститељство, занатство, приватне услуге, биоиндустрија, хемијска индустрија, фармацеутска индустрија, саобраћај и везе, пољопривредна производња, шумарство и дрвна индустрија, метална и машинска индустрија, грађевинарство, трговина, јавне услуге и текстилна индустрија. Из свега претходног, као стратешко опредељење произилази формирање кластера.

**Инфраструктура:
Саобраћај**

Највећи значај за повезивање овог региона представља изградња аутопута Е-75, као окоснице Трансевропског пута;

На територији Општине потребно је:

- унапређење, рехабилитација и доградња државног пута I реда бр. 1.13 Предејане – Сурдулица – Стрезимировац;
- изградња нових и рехабилитација постојећих саобраћајница осталих категорија, као и изградња одговарајућих пратећих садржаја;
- изградња у коридору 10 двоколосечне и електрифициране пруге са брзинама до 200 km/h., Е-85, као дела Паневропске мреже пруга за велике брзине;
- израда студије оправданости изградње канала Морава-Вардар, као дела европског пловног система;
- развој саобраћаја на унутрашњим пловним путевима (језерима) у туристичке сврхе.

Телекомуникације

- увођење савременог телекомуникационог система изградњом оптичких каблова на свим магистралним правцима, како би се застарели технолошки системи заменили новим технологијама и увели у месне мреже

Енергетика

- изградња новог магистралног гасовода РГ-11 Ниш – Лесковац – Врање – Бујановац – Прешево, деонице РГ 11-01, РГ 11-02 и РГ 11-03 са могућношћу повезивања са системом БЈР Македоније

Заштита животне средине:

Стратегија заштите животне средине (ваздуха, воде, земљишта, ретких биљних и животињских врста, људског здравља) полази од стратешких опредељења спречавања емисије штетних гасовитих материја, неконтролисаног испуштања отпадних вода, неконтролисаног одлагања чврстог и течног отпада, неконтролисаног утицаја јонизујућег и нејонизујућег зрачења, буке и вибрација и људске активности.

Стратешке активности на заштити животне средине полазе од следећих активности: санација, едукација, превенција, надзор и мониторинг.

Институционална и финансијска подршка за реализацију регионалног просторног плана: неопходно је формирати регионалну институцију која би преузела одговорност да управља развојем и уређењем простора у целини и према етапама имплементације и створи претпоставке за трајни мониторинг истраживања, континуелног планирања и имплементацију одрживог развоја. За потребе реализације Регионалног просторног плана неопходно је створити финансијске и друге инструменте за реализацију планских решења.

Напомена: Израда РПП је започета, формиран је Нацрт планског документа који је после прегледа од стране Комисије за стручни преглед надлежног Министарства, упућен у процедуру јавног увида. Напомиње се да је Обрађивач ППО Владичин Хан планска решења у ППО формирао у складу са релевантним планским решењима из Нацрта РПП Јужно Поморавље.

2.6. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ РАЗВОЈНИ ПРОГРАМИ, СТРАТЕГИЈЕ И ПРОЈЕКТИ

Током рада на изради ППО, такође је коришћена и обимна литература, планска и пројектна документација као и стратешки планови развоја појединих сектора и делатности.

За Планско подручје су релевантне и бројни стратегије, планови, развојни програми и пројекти и друга документација: Национална стратегија одрживог развоја (2008.), Стратегија регионалног развоја 2007-2012.год., Стратегија пољопривреде Републике Србије (2005.), Стратегија развоја шумарства Републике Србије (2006.), Стратегија развоја енергетике Републике Србије (2005.), Стратегија развоја телекомуникација у Републици Србији у периоду од 2006. до 2010.год., Стратегија развоја туризма Републике Србије (2006.), Стратегија управљања отпадом 2010-2019. (2010.), Водопривредна основа Србије (Сл.гла. РС 11/02); Шумско – привредна основа за

20

предметно подручје, Стратегија развоја општине Владичин Хан 2006-2010. (материјал општинске стратегије је у великој мери инкорпориран у овај Просторни план) и др. Сва валидна решења су искоришћена и адекватно укључена у концепт развоја Планског подручја.

Поред наведених важећих докумената, при изради Нацрта коришћени су радни материјали и свеске документације, као и Нацрт новог ПП Републике Србије, чија су планска решења детаљно проучена и укључена у Нацрт ППО Владичин Хан.

3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА – ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општина Владичин Хан налази се у југоисточној Србији, у долини и побрђу и планинским деловима слива Јужне Мораве, између Лесковца и Врања. Највећа насеља, укључујући и Владичин Хан, развила су се у Врањској котлини - долини Јужне Мораве и притока, а планински терени Кукавице (1442 mⁿ) на северозападу и Чемерника (1638 mⁿ) на североистоку, Облика и Грота на југозападу (1310 и 1327 mⁿ), као и нешто удаљенији масиви Варденика (1876 mⁿ) на југоистоку окружују простор општине Владичин Хан, односно северни део Врањске котлине. На северу излаз из Врањске котлине представља Грделичка клисура која чини везу Врањске и Лесковачке котлине јужноморавском долином.

Територијом општине Владичин Хан, јужноморавском долином, пролази коридор државног пута I реда и железничка пруга Београд – Ниш – Лесковац – Врање – граница са Републиком Македонијом – Скопље – Солун, а ка истоку преко Сурдулице води магистрални пут ка Власинском језеру и граници са Бугарском. Удаљеност града од међудржавне границе са Македонијом на југу је 67 km, а са Бугарском на исток 52 km, а до Београда 333 km, Ниша 91 km, Новог Сада 409 km, Приштине 112 km, Скопља 112 km.

Општина заузима положај између 42°40` и 42°55` северне географске ширине и 21°55` и 22°13` источне географске дужине. Територија Општине простире се између 280 m (у долини Јужне Мораве) и 1442 mⁿ (врх Влајна на Кукавици). Терени су углавном у сточарском планинском рејону (у појасу изнад 600 mⁿ налази се 57 % општинске територије), а само зоне у долини Јужне Мораве, Врле и притока су у сточарско – воћарско – виноградарском рејону.

3.1. ПРИРОДНИ УСЛОВИ, ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ – СИНТЕЗНА ОЦЕНА

С обзиром на природне карактеристике општине Владичин Хан утврђени су и анализирани потенцијали и ограничења који ће утицати на даљи развој општине. Овом анализом су обухваћени потенцијали и ограничења за различите активности и намене, и то за: становање и изградњу насеља, пољопривреду, шумарство, водоснабдевање, лоцирање комуналних објеката, туризам и рекреацију, као и за успостављање друмских и железничких комуникација.

Општина је обухвата огранке Кукавице, Чемерника, огранака Варденика и Облика и Грота између којих су смештени терени јужноморавске долине, односно северног дела Врањске котлине и њеног обода. Хидрографску мрежу чини Јужна Морава са притокама. Повољни климатски услови и повољна надморска висина, богатство шумама, водама итд. омогућава развој сточарства, пољопривреде, шумарства, рибарства. Општина представља и потенцијалну туристичку атракцију.

Највише су насељена подручја око река (сва највећа насеља су сконцентрисана око реке Јужне Мораве и њених притока). Централни део општине у јужноморавској долини је повољан за насељавање (услови за ратарство, воћарство, виноградарство, сточарство, изградњу насеља и саобраћајница су у котлини и долини најповољнији).

Више планинске зоне су мање повољне за насељавање (подручја на планинама Кукавици и Чемернику), због геоморфолошких услова, изражене ерозије, мање квалитетне педолошке подлоге и оштријих климатских услова, али и лоше саобраћајне повезаности тих делова општине.

1) У односу на становање и изградњу насеља:

Потенцијали развоја:

- Природне погодности терена за живот и рад становништва су широко распрострањене на већини терена у планском подручју: у селима за пољопривреду, шумарство, туризам итд., док су на теренима долинских насеља повољни услови за изградњу индустријских капацитета и развој широке лепезе активности као економске базе за живот људи.
- могућности за организовање већег обима изградње насељских структура на подручју Врањске котлине и у долинским проширењима река,
- Велика заступљеност терена геотехнички повољних за изградњу насеља (повољни нагиби и носивост уз обавезу хидромелиорација и локално уз обавезу обезбеђења стабилности тла). Сви терени изграђени од шкриљаца и неогених седимената, уколико су безводни, повољни су за изградњу стамбених објеката, поготово ако је саджај глиновите компоненте низак. Исто важи и за магматске стене на западном ободу Врањске котлине;
- Са становишта нагнутости терена најповољнији терени (0-2° и 2-5°) за изградњу су у долини Јужне Мораве и Врле, као и најнижи делови долина мањих притока.
- Велика заступљеност терена повољне експозиције сунцу у већем делу насеља.

Ограничења развоја:

- Висок ниво подземних вода у зонама дуж Јужне Мораве и Врле
- Слаба локална стабилност терена нарочито на падинама изнад Врањске котлине у зонама на ограниченим површинама и локално на већим нагибима.
- Сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°MCS.
- Терени у побрђу до 12° су због склоности ка клизању и ерозији мање погодни, односно захтевају значајније захвате у случају изградње већих објеката и обезбеђења њихове сигурности.
- Због угрожености терена повољних за изградњу насеља не само у Владичином Хану већ и другим зонама по ободу Врањске котлине различитим облицима ерозије и нестабилности, неопходни су хидротехнички објекти заштите од ерозије и бујичних вода на простору целе општине. Ово је поготово важно због обезбеђења дренажности терена изграђених од шкриљаца и неогених седимената уколико је садржај глиновите компоненте висок, како не би дошло до ремећења стабилности падина при засецима. На простору јужноморавске долине и доњих делова долина њених притока, неопходно је спровођење мера заштите од поплавних вода и од ерозије.
- Ниже зоне у долини Јужне Мораве и притока су, због подложности задржавања неповољних климатских услова (магле и температурних инверзија и тишина), мање повољне за даље концентрисање стамбених објеката.
- Падине у долинама притока Јужне Мораве су често неповољне северне експозиције.

2) У односу на изградњу индустријских објеката:

Потенцијали развоја:

- На подручју општине у равничарском подручју кроз које протичу већи водотокови постоје пространи геотехнички повољни терени за изградњу индустријских објеката и зона. Са аспекта просторног планирања, изградње, пољопривредне производње, сви терени повољних геотехничких карактеристика у већ постојећој формираној зони Сува Морава - Лепеница, али постоје и у другим низијским насељима и повољни су за овакву намену. Ови терени, осим теренских локационих захтева, такође, имају и добре могућности водоснабдевања и одвођења отпадних вода за развој већих индустријских зона, те се

зоне у близини Јужне Мораве и притока посебно истичу по својим погодностима за лоцирање индустријских и других производних капацитета.

- Геотехнички повољни терени на најповољним нагибима на равним и благо нагнутим теренима (до 3° за веће и до 5° за мање индустријске капацитете на подручју Владичиног Хана, Лепенице и Суве Мораве, који су се већ просторно развили, као и осталих долињских насеља (Стубал, Прибој, у првом реду, али и Житорађа у долини Врле), у виду индустријских зона - локација у близини реке, са могућности водоснабдевања и одвођења отпадних вода.
- У осталим насељима углавном је могућа изградња производних погона типа домаће радиности која нема много захтева у погледу простора, изузев вида производње и транспорта који не сме да поремети услове живота и квалитет животне средине.
- Због неопходности обезбеђења здраве животне средине у обзир долази само индустријска производња која неће угрозити квалитет животне средине захтеван законским прописима.

Ограничења развоја:

- Појава високог нивоа подземних вода зонама дуж река Јужне Мораве и Врле
- Појава локалних нестабилности на падинама
- Сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°МЦС.
- Ограничења везана за подручја око објеката водоснабдевања су везана за обавезу асеизмичке градње, као и за опасност од поплава.
- Климатски услови са карактеристичним температурним инверзијама, маглама, тишинама, нарочито зими утичу ограничавајуће на избор објеката производње: на подручју града Владичиног Хана и његовој околини нема погодних локација за оне производне објекте, који могу бити загађивачи ваздуха и који би могли утицати на погоршање квалитета ваздуха у Владичином Хану.
- Знатна изграђеност терена ограничава простирање слободних повољних терена за изградњу индустријских објеката, те се ови објекти лоцирају у зони узводно од Владичиног Хана у рејону Суве Мораве и даље ка Врању (Лепеница, Стубал, Прибој).

3) У односу на експлоатацију минералних сировина и геотермалне енергије:

Потенцијали развоја:

Досадашња истраживања лежишта металичних руда показала су да су она са карактеристично варијабилним формама, недовољно утврђеним резервама и веома променљивим садржајем метала, те се могу окарактерисати као евидентирани појаве:

- манган - неогени когломерати у селу Јовцу местимично садрже везиво обогаћено манганским минералима, међу којима преовлађује пиролузит. Према досадашњим истраживањима садржај мангана није велики, али ове појаве су недовољно истражене.
- злато - појаве злата у наносима Јелашничке реке у зони њеног ушћа су недовољно истражене.

Експлоатацијом лежишта неметаличних сировина обезбеђују се сировине за потребе грађевинарства. Досадашња истраживања лежишта неметаличних сировина на ширем подручју Општине показала су да постоје резерве:

- грађевинског камена хлоритског шкриљца - дацита, као и цементних лапораца у околини насеља Џеп,
- шљунка и песка у алувиону Јужне Мораве.

Напомиње се да је зона Јужне Србије, посебно читавог Врањског рова који се протеже Врањском котлином, потенцијална зона резерви геотермалне воде и енергије (у близини је и позната Врањска бања), те је евентуалну појаву овог ресурса потребно нагласити. Крај око Владичиног Хана у погледу геотермалних вода није довољно истражен.

Ограничења развоја:

- Не постоје значајнија ограничења за експлоатацију минералних сировина са аспекта природних услова, мада се мора нагласити постојање конфликта између коришћења земљишта у сврхе пољопривредне производње и перспективне експлоатације минералних сировина. Значајнија експлоатација камена може негативно утицати на околину због повишене буке и запрашености.

- Ограничење за ширу експлоатацију може представљати близина издани пијаће воде – могућих изворишта која могу бити деградирана, као и близина насеља због угрожавања буком и вибрацијама.
- Не постоје ограничења за експлоатацију минералних вода.

4) У односу на пољопривреду и рибарство:

Потенцијали развоја су:

- Земљишта у алувионима река погодна за ратарску и повртарску производњу, уз обавезу хидромелиорационих радова.
- Земљишта брежуљкастих терена погодна су за воћарску и виноградарску производњу и сточарство, уз обавезу антиерозионих радова.
- чисти квалитетни планински водотоци су изузетан потенцијал за узгој, посебно поточне пастрмке, али и организовање узгоја у рибањацима.

Ограничења развоја су:

- Висок ниво подземних вода на површинама покривеним најплоднијим земљиштем уз реке захтева мелiorационе радове у циљу побољшања услова за пољопривреду.
- Велике површине под објектима, које имају тенденцију ширења у будућности, угрожавају најплодније пољопривредне површине, поготово у јужноморавској долини.
- Неповољни хидролошки услови и варирање квалитета земљишта, као и знатни нагиби на падинским теренима, што се нарочито запажа на теренима лошијег квалитета, утичу на појаву локалних ограничења везаних за пољопривредну производњу.
- Посебан проблем представља појава ерозије која је у појединим зонама јаче изражена. Појава ерозије је карактеристична и за скоро цело планско подручје, нарочито за простране пољопривредне површине, погодне за воћарство и ратарство. Антиерозиони радови у сливу Јужне Мораве нису спроведени у потребној мери па је ерозија још увек изразит и највећи проблем и ограничење пољопривредне производње.

5) У односу на узгој шума и подизање заштитних зелених површина:

Потенцијали развоја:

- Терени на северу (Кукавица) изузетно су повољни за узгој шума, док су остали брдско – планински терени (Чемерник, падине Грота и Облика) погодни за шуме, али и за квалитетне пашњачке и ливадске површине и воћњаке.
- Планински терени погодни за подизање и одржавање зелених заштитних површина у циљу спречавања појаве ерозија и бујица у општини,
- Сви слободни терени у насељеним зонама, који нису планирани за изградњу објеката су погодни, приоритетно, за подизање и одржавање зелених површина нарочито заштитног карактера, посебно на стрмијим теренима и теренима поред река.

Ограничења развоја:

- су мала, јер је тле плодно, а једини захтев који се поставља и делује ограничавајуће на ширење шумских површина на теренима стрмих нагиба (где би шуме имале улогу заштите земљишта од ерозије) је очување фонда пољопривредног земљишта, изузев на најмање плодним површинама на којима се шуми даје приоритет над пољопривредом.
- ерозиони процеси који настају као последица комплекса хидролошких, геоморфолошких, климатских и педолошких процеса на подлогу једини је ограничавајући фактор узгоја шумских површина на овом подручју.
- ограничавајући фактор у овом погледу је и антропогеног карактера и огледа се у непланском ширењу грађевинских подручја насеља и пољопривредних површина, изградњи саобраћајница и осталих инфраструктурних објеката и мрежа, те заузимању простора комуналним отпадом, а што све проузрокује деградацију вегетације и земљишног покривача.

6) У односу на водоснабдевање:

Потенцијали развоја:

- Као до сада неискоришћени потенцијал евидентирани су резерве подземне воде за пиће на подручју Кукавице, у зонама контакта шкриљаца и кречњака, у коме су изданске воде пореклом из дубљих слојева;

- У осталим теренима издани су углавном мањег капацитета на мањим дубинама, са мање квалитетном водом подложном загађењу са површине (алувијални седименти на подручју долине Ј. Мораве и притока); ове издани се могу користити само за локалне потребе уколико су повољних особина за пиће.

Напомиње се да су постојећа изворишта у долини Јужне Мораве из којих се снабдева Владичин Хан, за сада довољног капацитета, али подложна загађењу са површине терена.

Ограничења развоја су:

- Близина урбанизованих и деградираних земљишта може угрозити квалитет воде издани у алувијалним седиментима.
- Нерегулисано питање пречишћавања и одвођења отпадних вода са целог градског подручја, а посебно у зонама индустрије (Владичин Хан, Сува Морава и Житорађа) кроз постојећи начин евакуације отпадних вода без пречишћавања у Јужну Мораву и Врлу, утиче на загађивање вода ових река које се не могу користити ни за наводњавање.

7) У односу на лоцирање појединих комуналних објеката:

Изградња гробља оптимално је повољна на благим падинама и заравнима, осим на покренутим и лабилним теренима. Није пожељна на алувијалним заравнима где је контакт санитарног нивоа сахрањивања близак са нивоом подземних вода. Падински делувијуми и делувијално - пролувијални материјали, површински поломљене и распаднуте стенске масе састављене од шкриљаца у бреговитим зонама, као и песковито-шљунковити грубозрни седименти, имају високу порозност, оцедљиви су и водопропустљиви, добро проветриви, и по свему одговарају вулнерабилним условима сахрањивања. Издански нивои морају бити нижи од 3.0 m од површине терена.

Изградња гробља могућа је на свим безводним или водопропусним теренима на падинама и старијим речним терасама, на којима је максимални ниво подземних вода мин. 1.0 m испод кота сахрањивања. Такви терени већ у планској документацији за гробља морају имати решене аспекте стабилности, водопропустљивости и водозасићења, детаљним геолошким истраживањима.

Приликом израде пројеката гробља, мора се предвидети нивелационо решење погодном врстом тла за насипање, али и евентуално сахрањивање, мора се утврдити налазиште и карактеристике таквог тла; поред тога, неопходно је дати решење одводњавање површинских вода, евентуално пречишћавање вода пре одвођења у реципијенте, приложити доказе о стабилности терена, као и обезбедити друге техничке и санитарне услове прописане за изградњу гробља.

За изградњу депонија природно су погодни сви безводни терени, али на подручју општине не постоје повољне локације, било са аспекта геотехнике - хидрогеологије, потенцијалних зона изворишта воде (терени Кукавице), могућности обезбеђења лаке приступачности, изграђености простора, простирања пољопривредних површина и др..

У случају потребе изградње депоније или трансфер-станице, прихватљива је једино изградња оваквог објекта са потпуно контролосаним одвођењем отпадних вода на санитарно прихватљив начин. Локација депоније или трансфер-станице треба да буде на стабилном терену (сличне геолошке граже као и за потребе изградње гробља), с обзиром да су оптерећења од исте значајна. Поред геолошке подлоге, за локације највише би одговарале удолине, удубљења или платои који су затворени од спољних визура, на прописаној удаљености од насеља и зона изворишта, као и других терена са посебним режимима заштите.

Пројектом депоније мора бити предвиђено дренажење понираних вода и одводњавање површинских и вода из депоније, са применом технолошке прераде отпадних вода. Укупна дебљина депонованих слојева мора бити пројектована у складу са носивошћу локалног тла и хоризонталном стабилношћу, комбинована са објектима заштите од клизања депоноване масе.

У свим другим теренима, на подручјима високе оводњености, са квалитетним површинским и подземним водама, очуваним ареалом шума и ливадског биља, депоније треба да буде изграђена са подлогом од квалитетних и трајних фолија, са свом саобраћајном, електро, водном и другом инфраструктуром.

Напомиње се да се за депоновање отпада сада користе локације код Лесковца и Врања, али је локација "Жељковац" код Лесковца од стране Општине одређена за регионалну депонију.

Ограничења развоја су:

За гробља :

- терени у долиним деловима подручја Плана које граде алувијалне наслаге са високим нивоом подземне воде,
- терени у долинама бујичних речних токова.

За депоније:

- ограничења у долинама и на терасама су таква да онемогућавају подизање оваквих грађевина.
- терени изграђени од шкриљаца, су због садржаја глиновите компоненте и бројних водотокова неповољни
- миоценски седименти, уколико су безводни, нису повољни због знатног распрострањања насељских површина.

8) У односу на туризам и рекреацију:

Подручје долине Јужне Мораве кроз које пролази транзитни путни правац међународног ранга Аутопут Е-75 и железничка пруга представљају саобраћајну кичму општине Владичин Хан, која је и прилаз значајној важној перспективној туристичкој зони Власинског језера. Владичин Хан се тако јавља као пункт на транзитном правцу са којег се скреће долином Врле ка Сурдулици и Власинском језеру. У северозападном делу територије Општине издваја се подручје строгог природног резервата Кукавице, као и ловишта на овој планини. У том смислу сва места која се налазе на државном путном правцу I реда (Џеп, Владичин Хан, Житорађа), имају перспективе за лоцирање смештајних капацитета од којих је приступ овим туристички атрактивним локалитетима погодан.

Напомиње се да, поред транзитног, рекреативног, излетничког, ловног и истраживачког туризма и ђачких екскурзија, постоје индиције и за развој бањског туризма, уколико истраживања геотермалних потенцијала покажу да у овој зони, која се наслања на подручје Врањске бање, има потенцијалних извора лековите воде.

Што се потенцијала развоја тиче, на самом подручју Владичиног Хана истиче се спортско рекреативни центар "Куњак", а као видиковци и потенцијални и заштићени вредни природни простори истичу се терени Кукавице, Облика, Мањачке планине (обронци Чемерника) као и брдо Кулу са споменичким објектима изнад Владичиног Хана, са које се пружа поглед на долине Јужне Мораве и Врле и Град у целини.

Напомиње се да је за планирање смештајних капацитета потребно имати у виду и остале туристичке и рекреативне атракције ширег подручја због којих би туристи долазили у Владичин Хан као смештајни пункт у близини атрактивних локалитета (природне лепоте првенствено Кукавице и Грделичке клисуре, притока Јужне Мораве, због којих би оправдан био развој транзитног и викенд туризма дуж међународног путног правца, посебно, у комбинацији са ловним туризмом у већ установљеним ловиштима.

Ограничења развоја, поред слабијег квалитета постојеће понуде смештајних и ресторанских капацитетак односе се и на могућности коришћења поменутих локација у ширем окружењу (слаба доступност атрактивним локацијама због лошег квалитета општинских саобраћајница и њиховог лошег одржавања у зимском периоду), због чега туристи немају већег интереса да посете Владичин Хан и у њему се задрже. Превазилажење оваквог стања је приоритет и предуслов за бржи развој туризма. побољшање у самом Граду.

9) У односу на успостављање друмских и железничких комуникација:

Потенцијали развоја су:

- Долински терени у алувиону Јужне Мораве и благе падине и речне долине имају најбоље потенцијале за успостављање свих врста комуникација у којима се путеви могу градити на заравњеном терену уз обавезу регулације терена у смислу заштите од вода и обезбеђења стабилности на нестабилним падинама. Ови правци су већ искоришћени за постојеће и планиране трасе комуникација.

- Све косе и блаже нагнуте стране могу се користити за изградњу саобраћајница општинског ранга, уколико су изграђене од неогених седимената и шкриљаца Власинског комплекса и ако се налазе

на већим нагибима, уз обавезу обезбеђења стабилности падина и дренажа терена, уколико је у њима услед присуства глиновите распадине повећан садржај влаге;

- Терени од неогених седимената на већим висинама, углавном изнад изграђених зона, погодни су за коридор трасе аутопута, који је на источној страни и постављен, а прикључне везе ка насељу, треба планирати на слични стабилним и благо нагнутим теренима (као и за општинске саобраћајнице).
- Долина Јужне Мораве је као једини погодан простор за изградњу железничких комуникација искоришћена за ову сврху још у другој половини 19. века, а од овог основног правца могуће је планирати поједине индустријске колосеке. Долина Јужне Мораве у целини представља природан потенцијал за вођење траса нових коридора савремених железничких комуникација (возови великих брзина), за шта су посебно погодне неизграђене падине долине изнад Владичиног Хана.
- Долина Јужне Мораве је генерално природни потенцијални простор за изградњу пловног пута Дунав – Морава – Вардар – Егејско море, стару идеју која још увек није реализована.

Ограничења развоја су:

- Терени на падинама од неогених седимената и шкриљаца Власинског комплекса у зонама у којима због присуства глине у пукотинама присутна вода или се стварају пштивине, које карактерише потенцијална и актуелна нестабилност падина на локалном нивоу, захтевају пажљива истраживања праваца траса у циљу стабилизације падина ради обезбеђивања стабилности објеката. При пројектовању и темељењу носача стубова нових мостова (за потребе премошћавања долина водотокова) треба имати у виду да је распадање шкриљаца под притиском и повећање садржаја глиновите распадине константно, тако да је носивост чак и при темељењу здраве стене временом измењена.
- За изградњу аутопута најнижи делови долине Јужне Мораве нису погодни због постојеће изграђености.
- Осим коридора већ постојеће трасе железничке пруге, у самом граду нема других слободних погодних терена за изградњу оваквих објеката. Трасу пруге за возове великих брзина кроз сам Владичин Хан могуће је извести надземно (на објекту), односно подземно, чиме би се решио проблем проласка кроз градску изграђену територију, као ограничење за трасу ове пруге. Узводно од Владичиног Хана у производној зони Суве Мораве могућа је изградња индустријских прикључака на постојећу пругу, али је ова зона ван граница Плана генералне регулације Владичин Хан.
- Изграђена територија Владичиног Хана и насеља на самим обалама Јужне Мораве је местимично угрожена у случају изградње пловног пута Дунав – Морава – Вардар – Егејско море, јер елементи трасе захтевају исправљање данашњег речног корита Јужне Мораве и обезбеђење објекта пловног пута у складу са условима терена, а тиме и делимична рушења у изграђеним деловима уз реку.

➤ **Сводна оцена могућности коришћења природних потенцијала у појединим деловима планског подручја**

Природни услови Владичиног Хана и целе Општине су по обиму и квалитету елемената и карактеристика природне средине значајан развојни потенцијал овог простора. Карактеристично је да је овај потенцијал диференцирано распоређен у простору са појавом концентрације на појединим ужим целинама:

- Долине Јужне Мораве, Врле и притока, нарочито зона Владичиног Хана у којој се ове две реке састају, је приоритетно развојно подручје на коме постоји највећа концентрација релативно повољних услова за живот, нарочито за комуницирање (саобраћај) и привређивање, односно за изградњу насеља (геотехнички повољни терени, погодности водоснабдевања идр.). Напомиње се да се на ову зону надовезује јужни део долине Јужне Мораве са улазом у Врањску котлину, тј. зона Суве Мораве, Грамађа и Стубала, насеља на ободу јужноморавске долине и Врањске котлине, кроз која пролазе значајни инфраструктурни коридори. Туристичка атрактивност подручја, такође, није искоришћена у заслуженој мери.

- Остали делови Општине су брежуљкасти и брдско – планински и карактеришу их добри услови за здрав живот, типичну воћарску и сточарску производњу, шумарство, ловни и излетнички туризам, уз нешто теже услове за успостављање комуникација у односу на долињски део Општине.
- На подручју Владичиног Хана сустичу се погодни природни услови за становање, рад и комуницирање, па се због тога она развила у највеће и централно насеље Општине. У оближњим насељима Сувој Морави и Житорађи, такође су развијене делатности, посебно индустрија. Остала насеља у Општини су сеоска са примарном пољопривредом.

3.2. ДЕМОГРАФСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ, МРЕЖА НАСЕЉА И ОПРЕМЉЕНОСТ НАСЕЉА

Становништво Општине се већ дуги низ година налази у релативној стагнацији, што је последица концентрације и пораста становништва у општинском центру Владичином Хану, док, истовремено сеоска насеља, изуев насеља у долини Јужне Мораве и Врле, бележе депопулацију и старење становништва. На основу анализе демографских трендова утврђени су следећи општи демографски потенцијали и ограничења:

Ограничења:

- На подручју општине присутно је константно опадање броја становника у руралним областима. Посебно изражена депопулација је у: Островици, Јовцу, Костомлатици, Равној Реци, Белишеву, Бачвишту, Кукавици, Горње и Доњем Јабукову, Зебинцу, Кацапуну, Лебету). У селима је од 1953. године до 2002., забележено опадање броја становника за 30%. Од 1971.године, просечно у међупописном периоду укупан број становника руралних насеља опадне за око 2000 становника. Само град *Владичин Хан* има седмоструко повећање броја становника (са 1262 на 8529) од 1948.г.
- Поједина насеља су пред *демографским гашењем и одумирањем*: Кукавица, Костомлатица, Островица, Белановце (немају становника од 0-19 година старости), Бачвиште, Срнећи Дол, Равна Река, Зебинце, Горње и Доње Јабуково, Белишево.
- *Негативни природни прираштај* је карактеристичан последњих година, и износи су: 3,9‰(2002.г.), -4,5‰(2003.г.), -3,4‰(2004.) до -3,7‰(2005.). Од 1965.г. (20,1‰), до 1993.г. (3,8‰) уочљив је драстичан пад природног прираштаја, који касније бележи и негативне вредности. Изражени низак наталитет, уз повећан морталитет и лошу старосну структуру, у складу је са укупним депопулацијским трендом, у дугорочном периоду.
- *Неповољна старосна структура* становништва је у селима, где је велики удео старосне групе преко 60 г. (чини 28%) која је већа од групе младог становништва од 0-19 година (22%).
- *Висок је удео породица без деце* (чак 35%), као и са малим бројем деце (28% породица само са једним дететом а 32% породица са двоје деце).
- Веома висок проценат необразованог становништва, чак 32% популације, као и становништва са основним образовањем (27% становништва).
- Евидентан је недостатак довољне развијености терцијарног сектора у којем је мали број запослених, углавном у Владичином Хану и Житорађу.
- *Фертилни контигент* је смањен у насељима: Островица, Белишевом, Равна Река, Зебинце, Горње Јабуково, Јагњило, Доње Јабуково, док жена у фертилном добу нема у *Белановцу, Кукавици, Костомлатици*. Основа ове појаве је већ дугорочни постојећи процес депопулације и *деаграризације*, због негативних тенденција кретања аграра приватног сектора. Разлог тога је динамична индустријализација и урбанизација општинског средишта, што је повукло селидбене руралне миграционе токове ка граду.

Потенцијали:

- Градско насеље Владичин Хан се налази на добром положају, јер је на прометном путном правцу, са предиспозицијама за развој и увећавање. Постојање потенцијалне индустријске зоне на осовини *Прекодолце - Владичин Хан - Сува Морава - Леленица - Стубал - Прибој*, којом би се просторно и организовано конституисала владичанско-ханска зона, произвео би прогресивни и позитивни ефекат на читаво подручје (и шире).
- Висока искоришћеност радног контигента од 73,4% је квалитетан радни и развојни потенцијал.

- Образовна структура општине иако у целини незадовољавајуће повољна, има позитиван тренд. Средњи ниво образовања који преовладава у подручју, одговара за већину услуга и делатности којима се бави становништво. Удео високообразованог кадра у укупном, у граду константно годинама расте (1981.г.-6%, 1991.г.-8% до 2002.г.-12%).
- Бележи се пораст броја домаћинстава у односу на предходне пописне године, за град и села.
- Општински центар *Владичин Хан* показује позитивне трендове насељености и природног прираштаја. Такође по позитивним вредностима издвајају се и: *Житорађа, Прекодолце, Репинце, Стубал, Гариње, Лепеница*.
- Фертилни контингент жена на нивоу општине (46,6%), првенствено града (54%) али и појединих села, даје основу за побољшање демографске структуре становништва.
- Аграрна делатност се, као полазиште регионално-функционалног развојка Владичиног Хана трансформисала у агро-индустријску, заједно са осталим комплементарним делатностима, као и функцијама терцијарног сектора. Неопходно је створити услове да се становништво усмерава, и квалификује тј. запошљава у већ афирмисаним гранама, у првом реду, као и у другим перспективним гранама привреде, како би се демографска слика овог краја оправила у будућности (у дугорочном периоду).

Општину Владичин Хан карактерише недовољна развијеност и активност у појединим секторима делатности, поготово производним и прерађивачким капацитетима (упркос постојећим капацитетима) и организацијом појединих услуга, што се негативно одражава и на постојећу мрежу насеља. Слична ситуација је и у околним општинама, посебно брдског предела, које су такође слабије развијене, те се на основу овога може констатовати да су присутне тешкоће регионалног карактера, превазилазећи локалне оквире.

Слабе материјалне могућности општинске власти условљавају и одговарајуће субвенције од стране републичке владе, како би подстакла процес комуналног и урбаног опремања насеља. Мрежа насеља је дисперзног типа, условљена топографским карактеристикама. Насеља у долиној зони су популацино највећа, развијенија и опремљенија, док су она у брежуљкасто – брдском и планинском делу ситнија, слабије инфраструктурно повезана и опремљена, а ниво услуга и централних садржаја у њима је нижи, као и степен концентрације становништва и делатности. Захваљујући локацији секундарних и терцијарних делатности, изразито неаграрна структура делатности и становништва јавља се само у Владичином Хану. У насељима до 1000 становника ван Јужноморавске долине интензивни су процеси емиграције, депопулације и старења становништва, услед неповољне економске ситуације. Деаграризација као процес који води смањивању броја становника оријентисаних ка пољопривреди, још увек је слабо изражена, што са аспекта развоја мреже насеља не мора да представља проблем, јер опремање и развој сеоских подручја и квалитета живљења у селима треба да иде упоредо са развојем економске моћи становништва и пораста индивидуалног стандарда, али и улагањима друштвене заједнице у развој села.

Услед депопулације, долази до смањења и онако малог броја корисника јавних служби и услуга, па је њихова квалитетна организација још више отежана у изразито аграрним насељима општине, те се у наредном периоду може догодити редукција или гашење појединих централних садржаја као неминовност овог подручја. Првенствено се мисли на последице неповољне старосне структуре становништва општине и слабији развој прерађивачких капацитета и пратећих услуга.

Проблеми који су се испојили у функционисању објеката јавних служби се свде на следеће:

- уситњеност појединих насеља, као и њихова недовољно квалитетна међусобна повезаност доводи до нерационалне употребе објеката јавних служби,
- низак ниво комуналне опремљености, што ствара проблеме у функционисању објеката јавних служби у највећем броју сеоских насеља у Општини, посебно кад су у питању обавезне установе јавних служби – основно образовање и примарна здравствена заштита у руралном подручју,
- неодговарајући простор објеката за основно образовање у великом броју насеља,
- запуштеност домова културе у свим сеоским насељима који су углавном изгубили своју основну намену и користе се само у друге сврхе (администрација, трговина),

- недовољну опрему школског простора, укључујући физкултурне сале, водовод, канализација, електро-инсталације и телекомуникације, у великом броју подручних школа у руралном подручју,
- недостатак предшколских установа – малих група у појединим сеоским насељима,
- потреба за организованим превозом ученика средњих школа, уз могућност организације јавног општинског превоза и прилагођавање времену наставе (удаљена насеља западног подручја Општине),
- недовољан простор Дома здравља у Владичином Хану и његова непотпуна опремљеност специјалистичким службама,
- недостатак апотека и специјалистичких служби у здравственим станицама и амбулантама, итд.

Основне карактеристике мреже насеља и предиспозиција за развој насеља општине Владичин Хан су:

- добар геосаобраћајни положај и повезаност општине са центром Пчињског округа – Врањем, суседним општинама – Сурдулицом, Лесковцем, као и осталим центрима дуж коридора 10., републичким центром Београдом, као и суседним државама – Бугарском и Македонијом, омогућава лаке комуникације људи, роба и капитала,
- могућности развоја прерађивачких грана индустрије, развоја трговина и складиштења, саобраћаја, туризма итд., с обзиром на транзитни положај на коридору кроз Јужноморавску долину,
- изражена депопулација сесоког подручја ван Јужноморавске долине и долине Врле, уз истовремену концентрацију становника у Владичином Хану и околним насељима,
- главни развојни центри су Владичин Хан, као и насеља у долинама река Врле и Јужне Мораве, која представљају гравитационе центре Општине;
- општински центар Владичин Хан представља главни управни, економски, привредни и културни центар Општине, коме директно и индиректно гравитирају сва насеља.

Карактеристике мреже насеља општине Владичин Хан су, пре свих, њихова неразвијеност у скоро свим секторима делатности. Изражена је привредна заосталост, лоша инфраструктурна опремљеност, недовољна развијеност јавних служби, а то је све проузроковало да Владичин Хан буде једно од највећих емиграционих подручја овог дела Србије. Становници углавном мигрирају у општински центар и друге веће центре, а регистрован је велики број људи који одлазе на привремени рад у иностранство. Најразвијеније насеље је општински центар, који највише утиче на просторно - функционални развој општине, док су поједина насеља на прагу гашења.

На територији општине Владичин Хан можемо издвојити следеће *потенцијале*:

- повољан географски положај (железничка пруга и аутопут – Е-75)
- нетакнута природа, нарочито у брдско-планинском делу Општине као потенцијал за производњу здраве хране;
- развијен сточни фонд квалитетне расе стоке;
- постојање спортског центра, олимпијског базена, спортских терена и спортске хале у Владичином Хану – велике могућности за развој спорта и рекреације, али и туризма;
- велика природна богатства (реке, Грделичка клисура, планински предели, итд.);
- даљи развој сеоског туризма уз изградњу инфраструктуре и пратећих објеката у селима;
- пољопривредно и шумско земљиште - богатство биљним и животињским светом (лековито биље и гљиве);
- повољни услови за развој лова и риболова; (гајење пастрмке у приватним рибњацима);
- заштићени споменици културе, добра која уживају предходну заштиту и строги резерват природе (Кукавица);
- постојеће манифестације итд.

На територији општине постоје следећа *ограничења*:

- веома лоша комунална опремљеност сеоских насеља (многа насеља немају водовод или је потребно проширење односно реконструкција постојеће мреже; највећи број насеља нема канализацију);
- недовољно развијен систем објеката јавних служби;
- неконтролисано одлагање чврстог и течног отпада ;

- лош квалитет путева и потреба за њиховом реконструкцијом;
- недостатак сточних гробалја;
- неистражени природни ресурси;
- велика незапосленост и недовољна тражња радника;
- неискоришћеност постојећих капацитета;
- недовољна искоришћеност туристичких ресурса;
- уситњеност земљишног поседа;
- миграције становништва;

3.3. СТАЊЕ ПРИВРЕДЕ И ВАЛОРИЗАЦИЈА ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА

Привреду општине Владичин Хан карактерише неразвијеност која се огледа у малом друштвеном производу, ниском стандарду, ниској запослености и веома малим инвестиционим активностима, на простору Општине, упркос постојећим потенцијалима. Значајни природни потенцијали општине Владичин Хан (пољопривредно земљиште, водни ресурси, шуме и шумска земљишта, повољна клима, хидрографска мрежа, пејзаж, орографија и др.) нису коришћени у мери у којој заслужују. Недостатак просторно - планске стратешке документације која би на адекватан начин валоризовала и поставила основ за употребу природних и створених ресурса у складу са принципима одрживог развоја, као и укупна привредна и политичка ситуација, економски и демографски токови у овом делу Балкана утицали су и допринели општој стагнацији и привредном заостајању овог простора.

Препознатљивост привреде општине Владичин Хан изван локалних оквира утемељена на производњи прехранбених производа, грађевинског материјала и дрвном индустријом, папирне амбалаже и пластифицираних производа знатно је умањена током последњих година. Одроз је опште привредне ситуације у Србији чија су основна обележја још увек незавршени процеси реструктурирања предузећа на различитим нивоима (власничко, технолошко, кадровско, организационо и др.). То је додатно нагласило проблеме застареле програмске оријентације, неприлагођене структуре кадрова уз изражен проблем вишка запослених. Поред тога, недовољна заинтересованост и мотивисаност становништва уз неразвијеност тржишног система пословања и институционално-организационе подршке ефектуирало је тек иницијалним развојем предузетништва уз још увек недовољно квалитетним унапређењем услова живота, посебно у руралном подручју.

Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду, који су примарна вредност овог краја, као и за развој привредних капацитета чија се производња заснивала на преради пољопривредних производа, дрвета и минералних сировина (камена), као и коришћењу мање квалификоване радне снаге и коришћењу предности положаја саме општине која се налази у јужном делу Србије, на равничарском терену Јужноморавске долине и благо заталасаном терену побрђа, односно планинским зонама које окружују долину Јужне Мораве, кроз коју пролазе најважнији друмски и железнички правци из Европе ка Грчкој, који повезују планско подручје са удаљенијим тржиштима. Због тога су највише били активирани и развијани програми из области прехранбене, текстилне, металске, дуванске, дрвне индустрије, прераде грађевинских материјала и др. Предузећа су сконцентрисана у Владичином Хану и индустријској зони између Лепенице и Суве Мораве, као и у зони Прекодолце - Житорађа.

Пољопривреда је доминантна делатност ванградског становништва, најразвијенији су ратарство, воћарство и сточарство, у првом реду, говедарство и свињарство, док су остале пољопривредне гране заступљене углавном за сопствене потребе. Од ратарских култура највише се гаје кукуруз и пшеница, а од воћа најзаступљенији су јабуке, шљиве и вишње, а у последње време и јагодичасто воће за којим постоји све већа потражња од стране агроиндустрије. Плантаже се налазе у селима Житорађе, Прекодолце, Грамађе, Врбово, Белишево и Равна Река. С обзиром да постоји тржиште и потражња за воћем, а и да сви услови на територији општине, како на нижим тако и вишим теренима, погодују за његово узгајање, будућност пољопривреде Владичиног Хана треба даље усмеравати у правцу развоја управо воћарства.

Иако на транзитном путном правцу, коридору Х, који јужноморавском долином спаја Западну и Средњу Европу и Србију са Јужном (Грчка, Турска), Владичин Хан не остварује значајније добити од туризма. Од свих општина Пчињског округа, Владичин Хан спада у оне са најмањим бројем остварених ноћења. Смештајни капацитети заснивају се на хотелу у Владичином Хану (који је у лошем стању) и неколико мањих мотела у околини.

У константном успону су трговина, саобраћај и остале услуге, угоститељство и др. којима се углавном баве традиционално организоване самосталне радње, при чему је приватни сектор тај који значајније приходује, док процес трансформације друштвених предузећа није још увек донео очекиване ефекте. Повољност саобраћајног положаја до сада није искоришћена у потпуној мери, у последње време је и сарадња приватног сектора пољопривредних произвођача и прехранбене индустрије лошија него раније, а триистичка привреда је недовољно афирмисана. Стога се, као плански предуслов, намеће идеја да планирану трасу коридора Х треба искористити у правцу функционалне организације простора општине и јаче просторно-функционалне интергисаности на локалном и регионалном нивоу.

3.4. ПОСТОЈЕЋИ НАЧИН И СТРУКТУРА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Од 36.573 ха простора општине Владичин Хан плодно земљиште (пољопривредно и шумско) чини око 94%.

Пољопривредно земљиште заузима око 48% укупне територије општине, од чега су преко 47% најквалитетнијег пољопривредног земљишта, оранице и баште, док воћњаци и виногради заузимају преко 10%, а ливаде и пашњаци око 42% пољопривредног земљишта, које је углавном лошијег квалитета или подложно еродовању. Оваква структура коришћења земљишта је у складу са природним карактеристикама подручја (низијска и брежуљкаста зона, умерено - континентална клима, педолошка својства земљишта итд.).

Шумске површине чине око 46% територије, док су неплодне површине заступљене на мање од 6,5% територије Општине. Највећи део неплодних површина је изграђен, што је ускладу са распрострањеношћу плодног земљишта – основног ресурса овог краја, типом насељености (густа и збијена популационо већа села, на за изградњу погодним теренима, нарочито у низијском делу) и привредном оријентацијом становника (пољопривреда је примарна делатност становништва, те су насеља концентрисана и окружена пољопривредним површинама). У побрђу је ситуација другачија, јер су насеља уситњена, груписана у засеоке, а често се налазе усред пољопривредних површина.

Пољопривредно земљиште распоређено је у складу са условима терена: оранице и баште у низијском делу и речним долинама на мањим надморским висинама, воћњаци и виногради на падинама, ливаде и пашњаци на стрмијим вишим теренима лошијег квалитета и услова за земљорадњу.

Шуме су углавном на стрмим неприступачнијим теренима и уз водотокове.

Основна оцена квалитета земљишта по различитим категоријама коришћења и катастарским класама, је да је учешће лошијих класа врло високо и да један од циљева оптималног коришћења земљишта у наредном периоду, треба да буде прилагођеност и побољшање структура земљишта према категоријама коришћења и класама, у складу са принципима одрживости. Применом разних мера и акција (комасација, мелиорације – наводњавање и одводњавање, одговарајући начина орања, ђубрења итд.), могуће је подићи производни потенцијал земљишта (посебно ораничних и воћњачко - виноградарских површина).

3.5. СТАЊЕ ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА

Градско насеље Владичин Хан, формирало се у функцији гравитирајућег сеоског становништва (здравство, школство, трговина, општинска администрација). Урбана уређеност насеља, поготово његових централних делова, последица је планског уређивања последњих деценија.

Сеоска насеља, позиционирала су се у простору као израз егзистенцијалних потреба њихових становника. У размештају и општој физиономији, трансформације кроз време су мале, посебно у брдско – планинском делу. Модификације су видљиво настале од 1950. до данас, углавном у низијском делу општинске територије, где се стварају друмска насеља, као одраз свеобухватне веће економске моћи друштвене заједнице, па и појединца. Села и засеоци су снабдевени електричном енергијом, мобилном телефонијом, ТВ сигналом, путевима, делимично и водоводима. Брдско планинска зона је у том смислу са лошијим квалитетом комуналне опремљености. Путна инфраструктура, као видљива интервенција у простору и као услов за развој, урађена је тако да углавном задовољава стандарде и потребе становника. Неки од ових путева ће се моћи реконструисати, а у будућем концепту развоја морати радити нова решења за поједине деонице.

Урбанизација сеоских насеља првенствено је била у вези са развојем уличне мреже, развоја непољопривредних, углавном услужних делатности, карактеристична је за насеља у низијском делу Општине. Само Џеп и Стубал, као центри заједница насеља, Прибој и Лепеница, као локални центри, и Сува Морава, Репинце, Прекодолце, Полом и Житорађе, развијенија насеља која су у функционалној и просторној вези са Владичиним Ханом, имају израженије обележје центара друштвених функција. Јагњило, Јастребац и Белишево, локални центри у брдском делу општине су мање урбанизаовани – опремљени од наведених насеља. Јавне службе су углавном груписане, а производни и складишни капацитети су грађени према потреби и иницијативама, без плана.

Остала, класична сеоска насеља, организована су углавном као збијена и у зонама раскрница путева или дуж путних праваца.

3.6. ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ЗЕМЉИШТА

У циљу рационалног коришћења пољопривредног, шумског и неплодног земљишта, неопходна је израда и доношење Програма уређења пољопривредног земљишта, шумскопривредних и ловних основа као и планова и програма газдовања осталим ресурсима овог подручја. Од великог је значаја израда просторно урбанистичке документације која треба да да основе коришћења простора у складу са планираним развојем подручја (привредним, демографским, развојем урбанизације итд.).

Општина Владичин Хан до сада нема усвојени просторни план општине а за општински центар Владичин Хан 2008.године донет је План генералне регулације. У дужем временском периоду дотада користила се детаљна урбанистичка документација за градско насеље. У току је и израда Плана детаљне регулације Индустијске зоне, Владичин Хан (за простор у зони Лепенице и Суве Мораве).

Део општинске територије обухваћен је и Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - Граница БЈР Македоније (2000. година), као и делимично разрадом на нивоу регулационог плана за део овог коридора јужно од Владичиног Хана. третнутно је у току израда Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља (Пчињски и Јабланички округ) 2006.-2021. године.

3.7. СТАЊЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

➤ САОБРАЋАЈ

Кроз Владичин Хан протиче река Јужна Морава, која са својим притокама у великој мери дефинише просторно уређење града. Од давнина су њеном долином пролазили важни путеви, тако да се град развијао као важан транзитни саобраћајни чвор. Данас се веза са окружењем остварује преко друмских саобраћајница и железничком пругом. За Владичин Хан је од значаја и

близина државних граничних прелаза са суседним државама (Проход Пчињски према Македонији – 52 km и Стрезимировци према Бугарској – такође 52 km).

У саобраћајном смислу подручје Плана се ослања на државни пут I реда бр. 1, преко кога се остварују директне везе са Нишем, Београдом и Републиком Македонијом, као и на правац Владичин Хан – Сурдулица - Стрезимировци (државни пут I реда бр. 1.13).

Од државних путева II реда издваја се пут бр. 214 (Враново - Мала Крсна – Осипаоница - Велика Плана – Марковац – Лапово – Јагодина – Ћуприја – Параћин – Појате – Алексинац – Ниш – Лесковац – Грделица – Предејане - Владичин Хан – Врање – Бујановац - граница са Македонијом), који у општинском центру представља примарну саобраћајницу. Мрежу државних путева II реда чини још и пут бр. 124 (Горње Драговље – Лесковац (Вучје) – Стројковце – Репинце (за Стројковце) - Владичин Хан 1 – Владичин Хан), пут бр. 124а (Стројковце – Градња (Власе) – Лепеница – за Лепеницу – Грамађа (Сурдулица) – Сурдулица) и пут бр. 124б (Житорађе – Мачкатица).

Укупна дужина категорисане путне мреже износи 331 km, са учешћем путева са савременим коловозом од свега 28,2%. Путну мрежу чини 36 km државних путева I реда (10,88%), 74 km државних путева II реда (22,36%) и 221 km општинских путева (66,76%), што је изнад републичког просека од око 60%. Степен моторизације износи 141 ПА/1.000 становника (републички је 206).

Значајнији обим саобраћаја, изражен ПГДС-ом, на основу бројања саобраћаја ЈП „Путеви Србије“ у протеклих пет година, забележен је на државном путу I реда бр. 1, и креће се до 8.000 возила на дан, са учешћем путничких возила од око 70%. На осталим државним путевима обим саобраћаја није у сагласности са њиховим рангом и не бележи значајније повећање последњих година. Ниво услуге на путевима указује на неопходност њихове реконструкције и модернизације, што се пре свега односи на непотпуне и неадекватне попречне профиле.

Територијом Општине пролази магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај. Железничка станица Владичин Хан, која је лоцирана у самом насељском центру, има укупно 5 оперативних колосека. На територији Плана се налази и железничка станица „Прибој Врањски“ са малим обимом саобраћаја.

Локални и међуградски јавни саобраћај се воде трасама државних путева I и II реда, што је условило мањи степен повезаности сеоских насеља са општинским центром. Аутобуске станица је лоцирана на левој обали реке Врле и располаже са шест перона и другим пратећим објектима. По структури и функционалности објекат задовољава тренутне саобраћајне потребе.

Главна бензинска станица је лоцирана је у самом центру насеља Владичин Хан. Са становишта потребе насеља може се оценити као задовољавајућа, док је за потребе становништва околних насеља потребно реализовати још објеката ове намене. Станица за снабдевање течним нафтним гасом је лоцирана на државном путу I реда бр. 1.13 према Сурдулици.

Површине за паркирање организоване су уз јавне садржаје и својим капацитетом, у појединим случајевима, не одговарају потребама што представља проблем несметаном одвијању саобраћаја, поготово у централној градској зони.

Организовани бициклистички и наутички саобраћај није заступљен. Непостојање издвојених и обележених бициклистичких стаза условљава заједничко вођење овог вида саобраћаја са моторним саобраћајем, што утиче на смањење безбедности свих учесника у саобраћају.

У саобраћајну инфраструктуру Владичиног Хана није се довољно улагало, иако се налази на главним путним правцима у Републици. Бесправна стамбена градња је довела још више до испољавања несклада између нараслих потреба за саобраћајном инфраструктуром и реалних могућности. Као највећи проблеми и њихове последице могу се навести:

- концентрација јавних садржаја у општинском центру, са већим бројем радних места и већим обимом дневних миграцијама: повећан интензитет саобраћаја на прилазним правцима у тренуцима јутарњег и поподневног „шпица“;
- неадекватно развијена мрежа главних саобраћајница и општинске мреже у погледу техничких параметара: надовољни капацитети и ниже комерцијалне брзине у периодима вршних оптерећења;
- примарна улога друмског саобраћаја и минимална искоришћеност потенцијала железничког саобраћаја, поготово у локалном саобраћају: смањена могућност дистрибуције људи и робе;

- железничка пруга која дели насеље и непостојање довољно денivelисаних путних и пешачких прелаза: отежана интеракција између раздвојених делова насеља и смањена безбедност учесника у саобраћају;
- непостојање уређаја и опреме за светлосну контролу и управљање саобраћајем: смањена безбедност и ниво услуге, повећани временски губици;
- непостојање обилазног правца око општинског центра: мешање локалног саобраћаја са токовима транзитног и циљног теретног саобраћаја на примарној уличној мрежи, повећани трошкови експлоатације, бука и емисија штетних гасова у централним зонама;
- неразвијен систем бицикличких стаза: мешање са друмским саобраћајем, коришћење алтернативних неадекватних коридора, смањење безбедности;
- недостатак и девастација саобраћајне и туристичке сигнализације: отежано сналажење и проналажење појединих локалитета;
- недовољан број пратећих објеката и сервиса: нижи ниво услуге на саобраћајницама вишег ранга; и
- одсуство јединствене саобраћајне политике: недефинисан механизам управљања саобраћајем, подела одговорности и неразрађен систем финансирања.

Потенцијали и ограничења

Потенцијал за развој саобраћајне инфраструктуре представља, пре свега, постојећа мрежа путева, чији ће даљи развој пратити потребе пољопривреде, привреде и туризма, уз неопходну доградњу недостајућих деоница, реконструкцију коловоза и довођење у одговарајуће техничко-експлоатационо стање, уз одржавање проходности током целе године. Од изузетног значаја је мрежа општинских путева која представља основ за даље унапређивање, уз могућност валоризације простора планирањем нових деоница.

Изузетни потенцијал развоја подручја Општине је планирана изградња аутопута Е-75, који је део европског коридора Х. Поменути коридор представља развојну осовину која треба да integriше целокупни јужни регион Србије и да га повеже са административним центром Републике. Такође, њиме се стварају нова тржишта за јефтинији пласман производа са територије Општине.

Потенцијали железничког саобраћаја нису у довољној мери искоришћени. Уз неопходну модернизацију и реконструкцију постојеће магистралне електрифициране железничке пруге, оствариће се услови за ефикасније и безбедније одвијање путничког и теретног железничког саобраћаја, са могућношћу доградње другог колосека чиме би се повећања пропусна моћ пруге.

Територијом Општине је планиран пролазак коридора пруге великих брзина Е-85, са предвиђеним стајалиштем у Владичином Хану. Овај коридор тренутно није приоритетан у развојним плановима Железница Србије.

Владичин Хан лежи на обалама реке Јужне Мораве и њених притока, али потенцијали ових река су минимално искоришћени. Предност коришћења пловних путева за превоз, пре свега расутих терета, огледа се у великој уштеди, очувању путева и заштити животне средине.

Идеја о повезивању Дунава са луком у Солуну речним путем постоји одавно. За њену реализацију је потребна изградња канала дуж тока реке Велике Мораве и регулисање појединих делова тока реке Јужне Мораве.

Близина путних коридора међународног карактера дефинише подручје Владичиног Хана као веома погодно за локацију робно-транспортног центра регионалног карактера.

На територији Плана не постоје објекти авио саобраћаја. Међутим, Просторним планом Републике Србије планирана је изградња аеродрома у Врању за прихват и отпрему мањих, савремених авиона намењених за пословна и туристичка путовања у локалном саобраћају. Тиме би се омогућило боље интегрисање са регионалним окружењем, великим урбаним центрима, националним и трансевропским инфраструктурним коридорима.

Природне лепоте Општине и Грделичке клисуре представљају својеврстан потенцијал за развој мреже бицикличких стаза у циљу развоја циклотуризма. Брдски рељеф и речне долине пружају услове за организовање бицикличког саобраћаја и мреже панорамских излетничких, пешачких и јахачких стаза у функцији презентације природних вредности и рекреације. Развој алтернативних видова саобраћаја допринеће раздвајању моторног од немоторног саобраћаја, повећању доступности природних добара и подстицању туристичких кретања.

Ограничење за квалитетно саобраћајно повезивање центара заједница села и појединачних насеља, осим неповољне конфигурације терена условљене брдским рељефом, представља и

35

недовољна повезаност с државним путевима и општинским центром, лоше стање општинских путева због слабе покривености савременим коловозом, нередовног и лошег одржавања.

Посебан проблем представља појава транзитног саобраћаја у општинском центру, имајући у виду да је примарна улична мрежа део мреже државних путева I и II реда.

Конфигурација терена је била и остала ограничавајући фактор у развоју железничке инфраструктуре на овом подручју, тако да се очекују проблеми у реализацији проширења колосечне инфраструктуре, поготово кроз Грделичку клисуру.

Иако је речни саобраћај је у градовима у ЕУ препознат као веома конкурентни вид саобраћаја, на територији Општине се није развио због високе цене регулисања тока Јужне Мораве и немогућност фазне изградње и експлоатације пловног пута. На локалном нивоу основни проблем представља непостојање потребне инфраструктуре на копну, високе цене пловних јединица и смањене поузданости условљене зависношћу од климатских услова.

Бициклички саобраћај је у експанзији у целом свету са немером да се умање непогодни ефекти које са собом носе остали видови саобраћаја. Осим потребних финансијских средстава, не постоје директна ограничења за развој овог вида саобраћаја осим оних које са собом носи сама конфигурација терена.

Реализација стратешких циљева зависи од многих фактора који делују паралелно, истовремено и могу да успоре или убрзају њихово остваривање. Ови фактори могу бити различитог порекла и могу се манифестовати у различитим периодима и на различите начине. Приликом дефинисања активности које имају за циљ развој саобраћајне инфраструктуре, носиоци тих активности морају тежити томе да искористе предности и прилике које им се указују, отклоне слабости и покушају да избегну претње које им стоје на путу. На основу урађене SWOT анализе (саобраћајни аспект је интегрисан у збирну SWOT анализу у тачки 3.9. овог ППО) могу се донети следећи закључци:

- у условим светске економске кризе и ограничених средстава за финансирање, пре свега се морају обезбедити средства за рехабилитацију и одржавање постојеће саобраћајне инфраструктуре, а након тога за модернизацију и изградњу;
- планском документацијом или другим средствима чувати планиране инфраструктурне коридоре од других намена и исправне градње;
- мора се јасно дефинисати став Владе Републике Србије и Железница Србије према коридору пруга за велике брзине Е-85;
- морају се реално одредити жељени стандарди у погледу техничких елемената, опремања, нивоа безбедности и нивоа услуга транспортних мрежа;
- потребно је стабилизovati локалне и државне изворе финансирања и обезбедити им континуалност без обзира на политичко окружење;
- потребно је применити организационе и инвестиционе мере у циљу рационализације саобраћајног процеса и повећања безбедности учесника у саобраћају;
- потребно је стимулисати еколошки одрживе видове саобраћаја, а са тим и еколошки здравија и енергетски ефикаснија транспортна средства у свим видовима саобраћаја; и
- повећати улогу приватног сектора у финансирању саобраћајне инфраструктуре, пре свега марина и пристаништа на рекама, пешачких и бицикличких стаза и сл.

➤ ОСТАЛА ИНФРАСТРУКТУРА

Хидротехничка инфраструктура – оцена стања, потенцијали и ограничења

Водоснабдевање

Укупан број становника у општини Владичин Хан је око 24.000, а од тога у градском насељу живи око 8500, или 35 %, а у сеоским насељима око 15.500, или 65%. Из градског водовода поред града Владичиног Хана снабдева се још 11 околних насеља, са укупно 15.240 или 63% корисника. У Житорођи се из посебног водовода снабдева 1.350 станова. Изван санитарне контроле је у погледу снабдевање водом око 7.400 становника или 32%.

Дакле, може се закључити да се у општини Владичин Хан око 2/3 становништва снабдева водом из водовода који су, уз све недостатке, под контролом.

Снабдевање водом града Владичиног Хана, као и 11 суседних сеоских насеља, и одржавање водоводне мреже врши ЈКП "Водовод".

Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера (довода воде за ХЕ "Врла 4"). Код овог система постоји проблем јер се вода која се користи за снабдевање града узима из хидроенергетског система, те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од око месец дана годишње град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари из изворишта "Лепеница" у приобаљу Јужне Мораве чији капацитети не задовољавају у потпуности потребе града, а и постоје проблеми са санитарном заштитом изворишта.

Око 1/3 становништва снабдева се водом на више начина (индивидуално из бунара, из малих групних водовода, из каптираних извора и слично без стручне и санитарне контроле.

На основу извршене анкете у погледу снабдевања водом сеоских насеља, осим оних који су прикључена на градски водовод, је потврђено да не постоје поуздани подаци о томе каквом се водом они снабдевају, да ли увек имају довољно воде и каквог је она квалитета. Вода коју користе у сваком случају није под санитарним надзором.

Стање градске водоводне мреже је лоше јер је доста стара (и до 30 година), дотрајала и већина водоводне мреже је изграђена од АЦЦ цеви. Такође велики проблем ЈКП "Водовода" веома тешка финансиска ситуација због које у дужем временском периоду нису вршена улагања у обнављање и изградњу ове инфраструктуре.

➤ *Снабдевање водом града Владичиног Хана*

Према подацима који се односе на 2005. годину у погледу количина воде ситуација је следећа:

- Укупно фактурисана количина износи 1.010.000 м³. То значи да просечна дневна количина износи 2.767 м³/дан или 32 л/с.
- Забележено је да је у данима максималне потрошње количина воде износила 4.320 м³/дан, односно 50 л/с. То значи, да коефицијент дневне неравномерности у потрошњи воде износи око 1,6.
- Према добијеним инфирмацијама у 2005. години становништво је имало укупну годишњу фактурисану потрошњу од 534.600м³, а индустрија 475.400м³. Укупна специфична потрошња воде, исказана по реалном становнику износи:
  - као годишњи просек .....162 л/стан. на дан.
  - у данима максималне потрошње.....254 л/стан. на дан.

У данима максималне потрошње структура потрошње воде по врстама потрошача износи:

- становништво.....153 л/стан. на дан.
  - индустрија.....101 л/стан. на дан.
- (исказано као вредност у односу на реалног становника)

Овај водовод користи два изворишта и то:

- Изворишта речне воде која се узима из система ХЕ»Власина». Конкретније из система ХЕ "Врла 4".
- Друго извориште: подземна вода из приобаља Јужне Мораве, на локалитету „Лепеница“.
- Инсталисани радни капацитет постројења за производњу воде за пиће „Полом“ износи 120 л/с.
- Радни капацитет црпне станице „Лепеница“ којом се у дистрибуциони систем потискује вода из изворишта „Лепеница“ је око 40 л/с.

Према конфигурацији терена конзум је подељен у две висинске зоне. Ове зоне нису регуларно дефинисане у функционалном смислу. Дужина водоводне мреже износи 45 km. Према величини пречника, структура водоводне мреже већих профила цевовода је следећа:

- Ø500 m 785m
- Ø400m 1.400m
- Ø300m.....11.500m
- Ø150-250..... 3.149m

У подацима који су добијени од надлежних институција наводи се да водоводна мрежа није квалитетна и да постоје знатни губици воде у мрежи.

Постоје два резервоара који се налазе на локацији Калиманце. Један резервоар је на коти 400mнв и има запремину 1.000м³. Други резервоар је на коти 405mнв и његова запремина је 600м³.

➤ **Снабдевање водом осталих насеља**

Према свим доступним информацијама сва насеља осим града Владичиног Хана и Житорађе (око 1/3 становника општине) и насеља повезаних на ситем Владичиног Хана се снабдевају из површинских вода, извора, каптираних извора и бунара ван санитарне контроле. Мали водни ресурси површинских вода су са знатном временском неравномерношћу, а водни режими су бујични, тако да то представља значајно ограничење у могућности коришћења. Због тога је и веома тешко заштитити квалитет вода, посебно у маловођу.

ПРИЛОГ: ПОСТОЈЕЋИ НАЧИН СНАБДЕВАЊА СЕОСКИХ НАСЕЉА ВОДОМ И ПРОБЛЕМИ (ПРЕМА АНКЕТИ)

Насеље Цеп има 194 становника. Снабдева се водом из сопствених бунара, који нису под санитарном контролом и нема никаквих података о квалитету воде нити издашности бунара.

Насеље Чрвич има 71 становника. Снабдева се водом из каптираног итвора, ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Сува Морава има 859 становника који добијају воду из градског водовода. Дужина мреже је шест километара. Функционише као гравитациони, осим за време ремонта. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту, али је дотрајао. Постоји и пројекат његовог проширења. Постоје проблеми са количинама и квалитетом воде за време ремонта хидро електране.

Насеље Стабал има 1113 становника и добија воду из градског водовода Дужина мреже је десет километара. Функционише као гравитациони, осим за време ремонта. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту, али је дотрајао. Постоје проблеми са количинама и квалитетом воде за време ремонта хидро електране.

Насеље Срнећи Дол има 58 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Соначка Сена има 162 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Ружић има 181 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Репиште има 344 становника који се снабдевају водом из бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Репинце има 972 становника и добија воду из градског водовода Дужина мреже је три километра. Функционише као гравитациони, осим за време ремонта. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама и квалитетом воде за време ремонта хидро електране. Има недовршену сеоску канализацију са испустима у Јужну Мораву.

Насеље Радово има 136 становника. Снабдева се водом из каптираног итвора, ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету.

Насеље Равна Река има 167 становника и снабдева се водом из каптираног извора, ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Прибој има 392 становника становника који добијају воду из градског водовода који функционише као гравитациони. Дужина мреже је два километара. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Постоје проблеми са количинама и квалитетом воде за време ремонта хидро електране.

Насеље Прекодолце има 1625 становника и добија воду из водозахвата хидроелектране „Врла 4„ Дужина водоводне мреже је шест километара. Водовод је под санитарним надзором и вода се хлорише. Квалитет воде је добар, али је количина повремено недовољна. Водовод је рађен по пројекту, а постоји и пројекат његовог проширења. Постоји сеоска канализација грађена 1985 године са испустима у Врлу Реку и Јужну Мораву, без пречишћавања и података о техничким карактеристикама.

Насеље Полом има 440 становника и добија воду из градског водовода који функционише као гравитациони. Дужина мреже је дванаест километара. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама воде. Постоје планови за проширење мреже. У Полому постоји сеоска канализација са испустима у Јужну Мораву. Не постоје подаци о техничким карактеристикама канализације.

Насеље Островица има 39 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Мртвица има 380 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Мањак има 641 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Манајле има 60 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Мазарић има 197 становника који се снабдевају водом из индивидуалних бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Љутеж има 281 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Летовиште има 177 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Лепеница има 164 становника и добија воду из градског водовода Дужина мреже је шест километара. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама воде за време ремонта хидро електране.

Насеље Лебет има 102 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Куново има 532 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Кукавица има 20 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Кржнице има 257 становника који се снабдевају водом из индивидуалних бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде. У току је завршетак локалног водоводног система – резервоара, док је мрежа већ урађена, који ће бити везан за градски систем Владичиног Хана.

Насеље Костомлатица има 22 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Копитарце има 75 становника и добија воду из издани ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Козница има двеста тридесет пет становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде. Планирана је изградња локалне водоводне мреже која ће бити повезана са градском мрежом Владичиног Хана.

Насеље Кацалун има 74 становника и снабдева се водом из бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Калиманце има 108 становника и добија воду из градског водовода Владичиног Хана. Дужина мреже је пет стотина метара, а пројектовање резервоара је у току. Систем функционише као гравитациони. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама воде за време ремонта хидро електране.

Насеље Јовац има 93 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Јастребац има 221 становника који се снабдевају водом из каптираног извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Јагњило има 106 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Зекинце има 121 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Житорађе има хиљаду тринадесет девет становника који се снабдевају водом из градског и сопственог водовода. Дужина мреже је пет стотина два и по километра. Систем функционише као гравитациони. Водовод је под делимичном санитарном контролом, а вода се у градском водоводу хлорише. Постоје проблеми са количинама воде за време ремонта хидро електране. Постоје планови за проширење водовода. Постоји и сеоска канализација о којој нема техничких података.

Насеље Дулпање има 161 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Доње Јабуково има 152 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Декунтице има 274 становника и добија воду из градског водовода Владичиног Хана. Дужина мреже је три километра. Систем функционише као гравитациони. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама воде за време ремонта хидро електране, као и са дотрајалом мрежом.

Насеље Грамађе има две стотине четрдесет шест становника и добија воду из градског водовода Владичиног Хана. Дужина мреже је седам километара. Систем функционише као гравитациони. Водовод је под санитарном контролом, а вода се хлорише. Водовод је рађен по пројекту. Постоје проблеми са количинама и квалитетом воде за време ремонта хидро електране, као и са дотрајалом мрежом. Планира се проширење водоводне мреже.

Насеље Горње Јабуково има 154 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Гариње има 554 становника који се снабдевају водом из каптаже ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Врбово има триста педесет седам становника који се снабдевају водом из каптажа и бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Брестово има 115 становника који се снабдевају водом из каптираних извора ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Богошево има 176 становника који се снабдевају водом из каптажа ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Белишево има 136 становника који се снабдевају водом из врела ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Белановце има 113 становника који се снабдевају водом из бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Бачвиште има 65 становника који се снабдевају водом из бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Насеље Балиновце има 154 становника који се снабдевају водом из бунара ван санитарне контроле. Нема података о издашности и квалитету воде.

Евакуација отпадних вода

Стање у погледу канализације је неповољније него код снабдевање водом. Зна се да је у санитарном погледу најнеповољније стање када постоји водовод, када се продукују велике количине отпадне воде а не постоји канализација.

Канализацију користи око 40% становништва. Организована канализација постоји само у Владичином Хану, Житорађи и Сувој Морави. што обухвата до 25% становништва, а градска канализација у самом граду не функционише добро у екстремним ситуацијама, када постојећи колектор не може да прими сву употребљену воду.

У сеоским срединама канализација не постоји, осим у неколико околних заједница где су грађани самоиницијативно и без икаквог пројекта сами изградиле канализацију, а број корисника се процењује на око 15%.

Остатак становника Општине, који живе у селима изван градске зоне, индивидуално или групно евакуише одпадну воду, без било какве техничке контроле и санитарног надзора.

Укупна дужина канализације за отпадне воде територији насеља Владичин Хан износи 6,5km, а атмосферске канализације 4,5km. Сви објекти нису прикључени на канализациону мрежу, а то се односи и на велике привредне комплексе „Нектар“ и „Делишес“. Поред тога, постоје тешкоће у функционисању појединих делова постојеће канализационе мреже због малих пречника главног колектора и секундарне канализационе мреже. Не води се евиденција о количинама и квалитету отпадних вода, не постоји постројење за пречишћавање отпадних вода, нити се врши пред третман индустријских отпадних вода пре испуштања пре испуштања у канализацију или водоток.

Осим у граду Владичином Хану, канализација, или њени делови, постоје у Житорађи, Прекодолцу, Репинцу, Полому и још неким селима. Ови системи су рађени по правилу без планова и пројекта, а одпадне воде се изливају у Јужну Мораву или мање водотоке без пречишћавања. Остало становништво користи провизорне септичке, или боље рећи нужничке јаме, грађене без пројекта и санитарне заштите околних изворишта и бунара, преко којих се одпадне воде уводе у подземне воде или испуштају у најближе водотоке

Општи закључак у погледу хидротехничке инфраструктуре: постојеће стање је незадовољавајуће, како у погледу снабдевања водом, тако и у погледу евакуације отпадних вода.

Водоснабдевање. На основу расположивих података, у насељима општине Владичин Хан водоснабдевање је решавано од случаја до случаја, са често неодговарајућим техничким решењима и уз проблеме у погледу здравствене исправности воде за пиће (првенствено су угрожена популационо већа насеља у алувиону Јужне Мораве чија је издан подложна загађењу). Владичин Хан, заједно са још 11 насеља се снабдева из Власинског језера (довода воде за ХЕ "Врла 4"), уз проблеме који неминовно настају када се ХЕ систем налази у ремонту. Тада се користе алтернативни бунари из изворишта "Лепеница" у приобаљу Јужне Мораве чији капацитети не задовољавају потребе града, а и постоје проблеми са санитарном заштитом изворишта јер се бунари налазе у близини објекта у привредној зони. У селима су углавном заступљени следећи видови снабдевања водом: индивидуални за појединачна домаћинства и групни водоводи из који се снабдевају групе домаћинстава. Као проблем се може означити то што су ти мали водоводи најчешће без икаквог техничког и санитарног надзора.

Евакуација отпадних вода. У погледу евакуације отпадних вода углавном се ради о индивидуалном приступу и нема података о појединостима. У Владичином Хану, Житорађи и Сувој Морави постоји некомплетна канализација којој недостаје и део мреже и комплетан примарни део система.

Као неопходност намеће се планска обавеза да се предвиди вршење пречишћавања отпадних вода, пре упуштања у реципијент, без обзира на садашњилош квалитет вода Јужне Мораве, који је последица загађења која се у ову реку упуштају у узводним зонама и општинама кроз које она и њене притоке протичу.

Енергетска инфраструктура, не задовољава садашњи ниво конзума, а поготово његов континуитет. Концепција развоја општине, која се у плану обрађује захтава сасвим другачији приступ – обезбеђење електроенергетског снабдевања.

У постојећем стању систем преноса електричне енергије преко далековода 35 kV је несигуран и не обезбеђује квалитетан пренос електричне енергије, због непоузданости система у погледу стабилности напајања. Мрежа ТС 35/10 kV је добро разграната, што се може рећи и за ТС 10/0,4 kV, поготово на градском подручју, док је на сеоском подручју ситуација лошија, поготово у погледу поузданости веза.

Дистрибутивна мрежа на градском подручју је подземна кабловска и ваздушна и доброг је квалитета. На ван градском подручју мрежа је најчешће кабловска. На појединим деоницама је застарела и недовољног пресека проводника. Дотрајале стубове за ношење проводника на појединим деоницама треба заменити новим.

Мрежа 0,4 kV, којом је покривена цела Општина, грађена је према тадашњим потребама тако да је на појединим деоницама дотрајала и недовољно јака да задовољи садашње потребе потрошача.

На подручју општине не постоји трансформаторска станица 110/35kV, те стога није усвојен и дефинисан однос снага трансформације на напону 110 kV.

Евидентан је недостатак развојних програма електродистрибуције, а још више финансијских средстава у санирању и модернизацији слабих тачака у систему преноса и дистрибуције електричне енергије.

Не постоје чворишта на напону 35 kV који би смањили дужину водова 10 kV да би падови напона били у толерантним границама (испод 10%).

ТК инфраструктура у потпуности не задовољава. И овај инфраструктурни систем мора се конципирати на начин који ће планирани развој задовољити.

Основни недостаци телекомуникационог система огледају се у: недовољном капацитету преносног система, нестабилности преносног система, малом капацитету и недовољном броју телефонских централа на територији општине.

Постојеће телефонске аналогне централе на територији општине треба заменити дигиталним довољног капацитета. Постојеће локације ТЦ-комутиционих чворишта остају и за наредни период а нове локације ће се отварати у зависности од потреба претплатника.

Приступна мрежа (дистрибутивна и разводна) не задовољава у потпуности квалитетом сигнала. Потребно је извршити реконструкцију приступне мреже, полагањем одговарајућих телекомуникационих каблова у складу са препорукама, стандардима и прописима који важе за ову област.

Ако у појединим деловима општине није квалитетан РА и ТВ сигнал онда се морају изградити нови репетитори и KDS систем ради бољег сигнала. Садашње локације репетитора остају и за наредни период.

Садашње базне станице мобилне телефоније покривају својим сигналом целу територију општине. Ако се укаже потреба базне станице треба градити на свим оним локацијама где постоји потреба за квалитетним сигналом, при чему је нарочито важна покривеност свих путних праваца.

Поштанске јединице и за наредни период остају на својим локацијама, уз проширење асортимана услуга. Нове ће се градити ако се укаже потреба због изградње нових насеља или туристичких центара.

Остала комунална инфраструктура. Депоновање отпада је потпуно нерегулисано, смеће се одлаже на «дивљим» неуређеним депонијама, а од скоро је пуштена у рад и нова региоанлна депонија у општини Врање, тако да следи напуштање досадашње локације у Летовишту, односно њена рекултивација. Људска гробља постоје у свим насељима, док сахрањивање животињских остатака није регулисано. Пијаце, како зелене, тако и сточне, изузев у Владичином Хану, немају уређене локације. Неповољном се оцењује и позиција простора за продају стоке која се одржава уз зелену пијацу у самом граду.

3.8. ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА НА ПЛАНСКОМ ПОДРУЧЈУ

Природне карактеристике, насеља са концентрисаном изградњом у највећем делу општине, пољопривредна оријентација и низак ниво развијености осталих грана привреде, као и ниска изграђеност простора објектима супра и инфраструктуре, условили су релативно добар и очуван квалитет основних елемената животне средине на територији општине Владичин Хан. Иако се на планском подручју врше само систематска мерења површинских вода Јужне Мораве (станица „Владичин Хан“), може се констатовати да захтевани квалитети основних компоненти животне средине испуњавају законски прописане стандарде (изузев квалитета воде Јужне Мораве у појединим претходним годинама), уз констатацију перманентне опасности од загађивања површинских водотокова и подземних вода као последица упуштања непречишћених атмосферских, комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте, услед недовољне изграђености канализационе инфраструктуре и непостојања санитарно уређених септичких јама у сеоским домаћинствима и постројења за пречишћавање отпадних вода у Владичином Хану. Такође, у мањој мери изражена је и деградација земљишта и промена физичко-хемијских карактеристика педолошког покривача као последица узајамног дејства природних и антропогених чинилаца на посматраном подручју: пре свега, то се односи на ерозивна подручја захваћена процесима ексцесивне и јаке ерозије у ширем подручју реке Јужне Мораве и њених притока (посебно подручје Грделичке клисуре), бујичне токове (90% површинских токова на подручју општине је изазвано бујичног карактера), подручја са интензивнијом применом агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, средства за заштиту биља, итд.) у пољопривредној производњи (претежно у долиним подручјима општине). Управљање чврстим отпадом одвија се на неадекватан начин, организовано сакупљање и одношење смећа обухвата свега око 50% домаћинства популационо већих насеља, што је проузроковало формирање већег броја нехигијенских сметлишта, и то на просторима који могу угрозити квалитет животне средине (у долини речних токова, у близини водоизворишта и стамбених објеката насељених места, итд.). Постојећа депонија комуналног отпада у близини општинског центра не испуњава основне санитарно-хигијенске критеријуме за овакву врсту објеката, што ће захтевати њену санацију и рекултивацију, с обзиром да се продуктовани отпад са територије општине тренутно транспортује и одлаже на регионалну санитарну депонију „Метерис“ у општини Врање.

У погледу квалитета природних вредности и предеоних целина, планско подручје карактерише изразито добра очуваност природних екосистема (минимално нарушена од стране природних фактора и антропогених активности), амбијентална вредност, карактеристичне пејзажне целине у виду брдовито-планинских терена у којима су усечене клисурасте долине мањих речних токова, односно разноврсност у погледу присутног гео и биодиверзитета. Посебно се издвајају очувани планински предели Кукавице као валоризовано подручје, с обзиром је подручје букових шума на овој планини заштићено као строги природни резерват

Анализом градитељског наслеђа утврђено је различито стање и вредности очуване аутентичне архитектуре. Генерално, уочљиво је постојање великог броја очуваних објеката народне архитектуре, уз проблематичне могућности њиховог даљег опстанка. Уз то, приметна је и незаинтересованост власника и корисника за чување и одржавање, што је нарочито изражено у пасивнијим деловима сеоских насеља са старачким домаћинствима. Евидентиран је свега један споменик културе од великог значаја (Црква Св. Богородице у Мртвици), уз постојање већег броја сеоских гробаља, споменика и спомен обележја, односно археолошких налазишта у атарима многих сеоских насеља.

3.9. СИНТЕЗНИ ПРИКАЗ ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА - SWOT АНАЛИЗА

ЈАКЕ СТРАНЕ (снаге)	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ повољан саобраћајно - географски положај општине Владичин Хан на магистралном друмском и железничком правцу, коридору X ➤ Подручје са изузетно добрим педолошким, хидролошким и климатским условима за развој пољопривреде (пре свега у области воћарства) ➤ подручје са изузетним условима за развој шумарства. ➤ резерве неметаличних сировина: грађевинског камена, шљунка и песка и цигларске глине као сировинске базе за индустрију грађевинског материјала ➤ потенцијални ресурси геотермалне енергије и у зависности од карактеристика могућности разноврсног коришћења (у туристичке сврхе, снабдевање топлотном енергијом, специфични видови пољ. производње...) ➤ Геотехнички повољни услови за изградњу објеката, поготово у низијском делу, али и у планинским зонама. ➤ изграђени производни капацитети и традиција појединих производних активности – воћарства, производња прехрамбених производа, грађ. материјала, дрвна индустрија и др. ➤ оформљени центри индустрије – Вл. Хан и насеља у непосредном окружењу: Житорађа - Прекодолце, Лепеница - Сува Морава ... ➤ иницијални развој предузетништва у општинском центру и суседним насељима уз тренд пораста броја радњи ➤ иницијално организовање предузетника у циљу унапређења развоја (Опште удружење предузетника „Ковач“, локална удружења пчелара...) ➤ локациони-развојни потенцијал постојеће привредно-индустријске зоне „Сува Морава“ ➤ висок квалитет животне средине коју треба очувати и унапредити кроз плански усмерени развој и размештај производних активности ➤ стратешки развојни документ – Стратегија развоја општине 2006-2010. ➤ Туристички атрактивни локалитети и зоне: долина Јужне Мораве и њених притока, природне лепоте Кукавице, Чемерника, Грота, Облика, Јовачких језера, Грделичке клисуре, шумски простори ловишта, вредни природни и културни споменици, амбијенталне целине ... ➤ Фертилни контингент жена на нивоу општине (46,6%), првенствено града (54%) али и појединих села, даје основу за побољшање демографске структуре становништва; ➤ Висока искоришћеност радног контингента од 73,4% је квалитетан радни и развојни потенцијал ➤ Кадровски потенцијал за даљи развој пољопривреде; ➤ Потенцијал за јачање секундарног, а нарочито терцијарног сектора у општинском центру. ➤ постојећа путна мрежа и инфраструктурни ресурси ➤ постојећа железничка инфраструктура ➤ близина граничних прелаза према Републици 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ недовољно валоризован положај општине на коридору X ➤ низак ниво искоришћености локалних развојних ресурса ➤ Висок ниво подземних вода у долинским зонама близу река који ограничавајуће делује на приносе у пољопривреди. ➤ Ерозији склони обешумљени брежуљкасти терени у средишњем и јужном делу територије. ➤ Поплавама угрожене зоне поред водотока. ➤ Осетљивост издани у алувиону Мораве на различите врсте загађивања. ➤ Уситњеност поседа, застарела механизација; ➤ Неусклађеност са савременим тенденцијама и потребама интензивне пољопривредне производње; ➤ Висок степен зависности пољопривредне производње од екоуслова у вегетационом периоду (нефункционисање локалних система за наводњавање); ➤ Ширење површина под виноградима, и воћњацима и др. ограничено недостатком радне снаге; ➤ Неповољна образовна структура пољопривредних становника; ➤ Недостатак радне снаге у пољопривредним радним шпичевима. ➤ Непостојање самоорганизовања пољопривредних произвођача у задруге и/или професионалне асоцијације. ➤ депопулација, висок индекс старења становништва (105,2 у односу на просек округа 58,9 и РС од 100, 62), емиграција радноспособног становништва и врло висока незапосленост ➤ неусклађеност образовног профила потенцијалне радне снаге са потребама и могућностима локалне економије ➤ низак степен укупне развијености подручја (реч је о недовољно развијеној општини) ➤ поларизација укупног развоја, на релацији примарна осовина развоја уз долину Ј. Мораве и реке Врле, с једне и осталих, периферних брдско-планинских насеља - неразвијеност секундарних микроразвојних центара ➤ слабо диверзификована привредна структура, доминација прерађивачке индустрије и врло неповољна обележја услужног сектора посебно трговине, туризма и др. ➤ низак ниво инфраструктурне опремљености насеља и локалитета са производним капацитетима ➤ ниска техничка опремљеност предузећа, застарелост опреме, низак степен финализације и стандардизације производа, неискоришћеност капацитета ➤ неразвијеност тржишног амбијента, незавршени процеси реструктурирања, недостатак инвестиција ➤ недостатак разних удружења и асоцијација и интересног повезивања МСПП ➤ недостатак институционалне и организационе подршке – бизнис центра, инкубатора и едукације постојећих и потенцијалних предузетника, и

<p>Македонији и Бугарској</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ расположиви ресурси у области речног саобраћаја ➤ природни предуслови за организовање немоторних видова саобраћаја у циљу активирања природних и културних вредности ➤ Дугорочно обезбеђена вода за пиће из регионалног водовода, и по капацитету и по квалитету, ➤ Ширење водоводних система на сеоска подручја, ➤ Коришћење вода (привреда, пољопривреда, туризам,...). ➤ Релативно и неравномерно развијена електродистрибутивна мрежа и објекти, ➤ Модернизација и рационализација електро мреже и објеката. ➤ Релативно развијена телефонска мрежа и покривеност целе општине поштанском услугом; ➤ Развијање и покривање територије општине мобилном телефонијом. ➤ релативно очуван квалитет основних медијума животне средине (вода, ваздух, земљиште) ➤ одсуство значајних индустријских капацитета и емитера загађујућих материја у атмосферу ➤ смањен утицај антропогенних активности на измене природних карактеристика подручја, претежно услед нижих густина насељености у већини насеља ➤ низак ниво комуналне буке у животној средини ➤ започете активности на санацији нехигијенских сметлишта и транспорту продукваног отпада ка регионалној санитарној депонији у општини Врање ➤ подручје богато површинским токовима и подземним водама ➤ извршени регулациони радови на појединим водотоцима који угрожавају природне и физичке структуре простора ➤ шумско богатство са вредним састојинама букове шуме на планини Кукавици ➤ велики проценат површина под пољопривредним културама као потенцијал за производњу органских, еколошко вредних прехранбених производа ➤ природне (предеоне) карактеристичне целине, изражене брдско-планинским теренима у којима су усечене бројне клисуре мањих речних токова ➤ геобиодиверзитет на планинском подручју Кукавице ➤ визуелни идентитет локалитета културно-историјског наслеђа ➤ разноврсност објеката традиционалне народне архитектуре, споменика, урбаног градитељства, старих гробља и спомен обележја ➤ изграђеност и спремност органа локалне самоуправе за подршку локалним иницијативама развоја ➤ спремност општинских структура за решавање евидентираних еколошких проблема 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ повезивања јавног и приватног скетора ➤ конфликт различитих корисника простора посебно у долини Ј. Мораве и Врле (пољопривреда-индустрија –становање -саобраћај - туризам) ➤ угроженост животне средине на појединим локацијама због неадекватних мера заштите окружења током производних процеса ➤ Запуштеност и смањен капацитет постојећих угоститељских објеката; ➤ недовољни капацитети постојећих туристичких садржаја; ➤ Недовољна маркетиншка и промотивна кампања на тржишту. ➤ Слаба доступност атрактивним локацијама због лошег квалитета локалних саобраћајница, поготово у планинској зони, нарочито у току зиме услед лошег одржавања. ➤ Слаба опремљеност смештајним и услужним капацитетима. ➤ Слаба инфраструктурна опремљеност и неуређеност насеља – потенцијалних туристичких места ➤ Негативан тренд кретања броја становника који указује на недовољну атрактивност Општине за живот и насељавање првенствено је изражен у брдско - планинским селима; ➤ Изузетно лоша старосна структура, поједина планинска села су пред гашењем; ➤ Висока вредност негативног природног прираштаја; ➤ Велик удео породица без деце; ➤ Недовољна заступљеност терцијарног сектора у контингенту активног становништва које обавља занимање у насељима ван општинског центра; ➤ Лоша образовна структура за развој јавних служби и других активности у оквиру секундарног и терцијарног сектора. ➤ лоше стање постојеће путне инфраструктуре, непланско одржавање и смањена безбедност јавни градски и приградски превоз путника није развијен и претежно се ослања на један вид транспорта ➤ висока цена реконструкције и изградње саобраћајне инфраструктуре и објеката ➤ неинтегрисани видови саобраћаја ➤ Загађивање површинских и подземних вода, ➤ Незавршеност регионалног водовода у потребном техничком смислу и општинске мреже за водоснабдевање. ➤ Некомплетна канализација и непостојање система за пречишћавање отпадних вода, ➤ Уска грла и несигурност у напајању електричном енергијом преко садашње мреже и објеката, ➤ Нерационална потрошња грева и скромна примена изолационих материјала током изградње објеката. ➤ Недовољно телефонских бројева, ➤ Неразвијена мрежа модерних телекомуникационих система и услуга. ➤ Некомплетна инфраструктура (видови, степен изграђености, квалитет,...) онемогућава ефикасан развој, изазива загађење и деградацију створене и природне средине, ➤ Непостојање инфраструктуре онемогућава активирање и рационално коришћење створених и природних вредности. ➤ Нижи ниво сарадње и организованости, посебно карактеристично за туризам, шумарство пољопривреду - на локалном, међу општинском и ширем нивоу
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Централизација управе, привредних и непривредних капацитета у Владичином Хану ➤ Недовољна покривеност планском документацијом општинског подручја, а посебно подручја од великог значаја за развој туризма ➤ инфраструктурна неопремљеност већине сеоских насеља, посебно у домену недовољности канализационих система ➤ велики број бујичних токова и ерозионих подручја ➤ непотпуна регулација речних токова која поплавама угрожавају природна и материјална добра ➤ нерационална примена агрохемијских средстава у пољопривредној производњи ➤ непланска сеча шумских састојина ➤ непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода ➤ испуштање санитарних и технолошких отпадних вода без претходног третмана пречишћавања у природне реципијенте слива Јужне Мораве ➤ низак квалитет вода Јужне Мораве ➤ водопрпусне септичке јаме у сеоским домаћинствима, без основних услова у санитарно-хигијенском погледу ➤ недовољан третман и заштита значајнијих изворишта водоснабдевања ➤ постојање већег броја нехигијенских сметлишта у близини стамбених подручја ➤ нефункционална општинска депонија комуналног отпада у близини урбаног подручја Владичиног Хана ➤ мали проценат становништва сеоских насеља који је обухваћен процесом одношења прикупљеног чврстог и течног отпада ➤ недовољна туристичка промоција природно вредних локалитета и споменика културно-историјског наслеђа ➤ недовољна и неадекватна информисаност становништва у циљу формирања модела адекватног еколошког понашања
МОГУЋНОСТИ (шансе)	ОПАСНОСТИ (претње)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ потпунија валоризација положаја општине ➤ Развој пољопривреде, и то: ратарства, сточарства и воћарства у зонама до 500 мнв, воћарства, виноградства и сточарства у зонама од 750 мнв сточарства и воћарства у зонама преко 500 мнв. ➤ Развој шумарства у зонама преко 500 мнв. ➤ Изградња различитих врста објеката (стамбених, комерцијалних, индустријских, пољопривредних, туристичких и других пословних) могућа на највећем делу територије. ➤ интензивирања транзиционих процеса и обликовање савремене структуре привреде, посебно више фазе прераде сировина са локалног подручја ➤ Развој прерађивачко – прехранбеног сектора ➤ могућности едукације - обуке и преквалификације незапослених и перманентне едукација предузетника усмерено ка унапређењу развоја МСП и предузетништва ➤ формирање савремених просторних форми за смештај производних активност – посебно проширење индустријске зоне на потезу Сува Морава-Лепеница изузетних просторно-развојних могућности у регионалним оквирима (активирање 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Опасност од поплава и ерозија. ➤ Опасност од локалних нестабилности у неогеним теренима на већим нагибима. ➤ Опасност од лаког загађивања подземних вода локалних изворишта у долини Јужне Мораве ➤ интензивирање негативног тренда кретања становништва што се може одразити на непостојање критичне масе за покретање локалног развоја ➤ неефикасност трансформационих процеса уз стални пораст незапослених ➤ неадекватно спровођење политике регионалног развоја од стране републичких институција ➤ недовољна сарадња између институција јавног и приватног сектора на локалном нивоу ➤ појачан конфликт између различитих корисника простора уз додатно угрожавање средине ➤ дуг период од израде пројектне документације до реализације аутопутског коридора ➤ дуг период од израде пројектне документације до реализације аутопутског коридора ➤ неизвесност изградње коридора за пруге великих брзина Е-85 ➤ велика финансијска средства потребна за реализацију саобраћајних коридора и низак

<p>Слободне зоне „Југ“, потенцијално оснивање индустријског парка, развој РТЦ)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ интензивирање интересног организовања и умрежавања центара привредног развоја у циљу обједињавања потенцијала и заједничког наступа на тржишту ➤ боља искоришћеност институционалне и организационе подршке и подстицајних мера развоја путем оснивања бизнис инкубатора, кластера, едукационих центара, (НИП, МЕРР, регионалне агенције за МСП, регионалне привредне коморе, асоцијације и др.) реализација аутопута Е-75 на коридору Х ➤ реализација коридора Е-85 за пруге великих брзина ➤ могућност отварања према новим тржиштима у суседним државама путем реализације функционалне путне мреже ➤ реализација аеродрома у Врању, који би користили становници и гости В. Хана ➤ искоришћавање потенцијала реке Јужне Мораве изградњом потребне инфраструктуре (пристани..) ➤ активније укључивање приватног капитала у реализацију појединих елемената саобраћајног система путем партнерства и сл. ➤ Реконструкција и модернизација постојеће друмске мреже, ➤ повезивање дефинисаних туристичких локалитета моторним и немоторним саобраћајем ➤ Запошљавање (давање саобраћајних услуга и одржавање саобраћајне инфраструктуре. ➤ Интегрално управљање водама и перманентна контрола квалитета, ➤ Ширење водоводне мреже и објеката на сеоска подручја, ➤ Изградња система за наводњавање, ➤ Изградња канализације, ППОВ и хигијенских септичких јама, ➤ Хидрорегулације, мере и објекти у функцији заштите од великих вода. ➤ Сукцесивна модернизација и развијање електро мреже и објеката, ➤ Перспективна гасификација у функцији заштите животне средине и рационализације потрошње енергије, ➤ Примена изолационих материјала у процесу изградње објеката, ➤ Примена алтернативних извора енергије. ➤ Развијање и ширење савремених телекомуникационих система и услуга, ➤ Модернизација и реализација постојеће ТТ мреже и објеката. ➤ Комплетирање техничке и социјалне инфраструктуре (видови, квалитет, капацитет,...), ➤ Планско усмеравање развоја и модернизација инфраструктуре ➤ Стварање јаке и ефикасне службе одржавања, развијања и пласмана инфраструктурних услуга (јавне и/или приватне). ➤ развој еколошки утемељених облика туризма заснованих на принципима одрживости: спортско-рекреативног, сеоског, излетничког, здравственог, етно и еко-туризма ➤ изградња и рад нових привредних објеката у складу са одговарајућим еколошким стандардима и прописаним нормама. ➤ ревитализација пољопривредне производње на принципима одрживе пољопривреде савремених еколошких захтева ➤ природне погодности тј. еколошки потенцијал 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ кредитни рејтинг државе ➤ нестабилно и недовољно финансирање развоја саобраћајног система ➤ штетни утицаји моторног саобраћаја на животну средину ➤ Кашњење са изградњом канализације, септичких јама, објеката за пречишћавање отпадних вода, као и мера и објеката за заштиту од великих вода, ➤ Даље загађивање подземних и површинских вода. ➤ Нерационална потрошња електричне енергије и слаби изгледи за спровођење гасификације, ➤ Слаба промоција примене алтернативних извора енергије. ➤ Развојна рецесија (привредна, туристичка,...). ➤ Запуштање и пропадање постојеће и планиране (будуће) техничке и социјалне инфраструктуре као последица демографског пражњења села, развојне рецесије и неекономских цена инфраструктурних услуга (смањење сталних и периодичних корисника, а такође привредна и туристичка рецесија. ➤ Нерационална употреба природних ресурса, поготово пољопривредног земљишта и вода, као и ловног фонда. ➤ Непланска сеча шума која отвара пут ерозији. ➤ нерационално коришћење природних ресурса услед непоштовања заштитних зона и прописаних режима коришћења простора; ➤ слаба ефикасност рада еколошке инспекцијске службе ➤ опасност од интензивирања ерозионих процеса услед антропогених активности, односно неадекватног коришћења земљишта подложног овом деградирајућим процесима ➤ даље загађивање Јужне Мораве услед касније изградње постројења за пречишћавање отпадних вода у Владичином Хану, али и Врању ➤ могући конфликти интереса између развоја планираних инфраструктурних коридора на подручју општине (аутопут, разводни гасовод, модернизација железничке пруге) и заштите животне средине на подручјима очуваних подручја екосистема ➤ санитарна угроженост најважнијих водоизворишта на планском подручју за време ремонта Власинских хидроелектрана (“Врла” I – IV) ➤ даља девастација простора, која превасходно може настати као последица неизграђености канализационих система у насељима и уклањања нехигијенских сметлишта ➤ могући недостатак финансијских средстава за реализацију започетих еколошких пројеката ➤ Недовољно активна брига и спровођење мера заштите природних и културно – историјских вредности. ➤ опасности по квалитет очуваности објеката културне баштине услед непридржавања основних постулата њихове заштите
---	--

- подручја са свим условима за производњу еколошки "здраве хране"
- шумски потенцијал и производња дрвне масе уз развој мањих производних и пратећих услужних делатности у ободним насељима, уз испуњавање еколошких критеријума у складу са прописима из области заштите животне средине.
  - санирање стања деградираних простора, посебно подручја захваћеним процесима ексцесивне и јаке ерозије
  - даљи наставак активности на решавању водопривредних проблема на подручју општине (изградња обалоутврда, канализационих система, уређење бујичних токова, чишћење суспендованог наноса из корита Јужне Мораве, итд.)
  - отварање регионалне санитарне депоније „Жељковац“ у суседној општини Лесковац
  - рационално коришћење потенцијала водећи рачуна о просторно-развојним ограничењима и еколошким условима
  - строга заштита и контрола подручја заштићеног природног добра и изворишта водоснабдевања у циљу њиховог очувања и унапређења
  - рекултивација и санација свих већих сметлишта на подручју општине
  - формирање препознатљивих природних и културно-историјских стаза, у циљу умрежавања постојећих вредних природних и културних локалитета
  - Интегрална заштита животне средине, природних и културно – историјских вредности, као развојних ресурса.
  - презентирање општине као еколошки вредног подручја уз могућност умрежавања понуде са суседним општинама сличних еколошких карактеристика (посебно са општином Сурдулица у којој се налази предео изузетних одлика “Власинско језеро“)

4. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ - РЕГИОНАЛНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА У КОНТЕКСТУ БУДУЋЕГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

У макрорегионалном смислу, уочава се двојна гравитација ка суседним регионалним центрима: подручје општине Владичин Хан налази се у *гравитационом (функционалном) подручју Врања али и Лесковца*, као регионалних центара. Гравитација ка Врању је израженија, али, с обзиром на положај Владичиног Хана као субрегионалног центра преко којег воде све везе Лесковца и Врања, улога планског подручја је изузетно значајна у погледу комуникације суседних регионалних центара Пчињског и Јабланичког округа. Поред примарне гравитације ка Владичином Хану, као општинском центру, насеља јужног дела Општине више су ослоњена на Врање (првенствено по питању привредног развоја, јавних служби и развоја инфраструктурних система), док се насеља подручја северно од Владичиног Хана у Грделичкој клисури више ослањају на Лесковац, као центар вишег ранга. У контексту планираног просторног развоја Републике Србије (Нацрт ПП РС, 2010. године), Владичин Хан ће до 2021. године, остати у рангу мањих урбаних центара, али ће и даље остати у оквиру функционалног урбаног подручја државног значаја Врања (највећи јужни део општинске територије), односно у оквиру функционалног урбаног подручја државног значаја Лесковца (мањи северни део општинске територије),.

Моделом просторне организације индустрије у Србији до 2021.године у Владичином Хану се, као подручју на коридору X, развија индустријски парк - зона, која ће, заједно са суседним у Врању, Суедулици и Лесковцу, бити оријентисана ка међународном правцу и коридору X, који води долинама Велике и Јужне Мораве са контактима са дунавско - савским појасом и коридором VII, али и правцима ка суседним државама, првенствено са Бугарском и Македонијом. У националним оквирима, могућности развоја ове зоне везане су за привредну сарадњу са индустријским - привредним центрима, првенствено на магистралним коридорима дуж Западне Мораве, као и привредним центрима на Косову и Метохији. У будућности, положај Владичиног Хана добиће на важности, јер овуда води најкраћа веза на правцу од Јужноморавске долине ка Бугарској.

У складу са положајем и улогом Владичин Хан у регионалном окружењу и везама које он има са суседним општинама, дефинишу се основне смернице за формирање концепта просторног развоја општине Владичин Хан, којим ће се унапређивати већ постојеће регионалне функције, од којих су најзначајније:

Производња и прерада пољопривредних производа (првенствено воћарство, повртарство, виноградарство, сточарство). Приоритет у наредном периоду треба да представља повећање степена финализације производње и изградња одговарајућих складиштених и прерађивачких капацитета;

Развијена привреда - Према народном дохотку и запослености општина Владичин Хан спада у неразвијеније општине, процес приватизације предузећа је скоро завршен, али у многим случајевима, недовољно успешно, јер сва приватизована привредна предузећа нису у функцији. Досадашње усмерење на прехранбену индустрију треба задржати, али и на индустрије које прерађују друге сировине, првенствено дрво, камен, шљунак и песак. Поред наведених, локацијски и други услови погодују и развоју индустрија које прерађују увезене сировине (металска, текстилна, електро и др.);

Туризам – досада није развијан у већој мери, иако постоје веома атрактивни развојни програми и идеје, засновани на природним и створеним потенцијалима. Општина Владичин Хан се, по ПП РС налази на пловном транзитном туристичком правцу трећег степена – аутопута Е-75 Ниш - граница Македоније. На овај правац наслањају се суседна туристичка подручја туристичке регије Крајиште - Власина, као и градски туристички центри Врање и Лесковац и бројне бање у јужном делу Србије. Поменитим транзитним туристичким правцем - коридором X којим воде главни транзитни токови кроз Србију. По Нацрту ПП РС и Стратегији развоја туризма општина Владичин Хан се налази у туристичком кластеру Јужне и Југоисточне Србије, односно на њиховом контакту, а њеном територијом води и међународни *touring* туристички правац – аутопута Е-75 Ниш - граница Македоније, на који се наслањају суседна туристичка подручја везана за коридор X, Власину и сл., као и бање у јужном делу Србије (Врањска Бања, као бања националног значаја, односно перспективна бања међународног значаја, али и друге на овом пропстору). Поменути транзитним туристичким правцем - коридором X доступност општини Владичин Хан је лако омогућена. Северозападни део општине – Кукавица у брдско – планинском делу општине поседују природне леоте и потенцијале за ловни туризам. Подручје Кукавице је веома интересантно за међуопштинску акцију на уређењу планинске рекреативне ловне зоне, а зона око Јужне Мораве као централне реке резервисана је за плово туристички систем Морава - Вардар и мора се интегрално развијати у кореспонденцији са подручјима суседних општина Врање, Лесковац; слично важи и за подручје уз Врлу ка општини Сурдулица, које је улазна зона ка Власини.

Комунална хигијена - Одлагање отпада – је један од веома важних аспеката и видова регионалне сарадње на овом подручју. У том смислу, општина Владичин Хан се ослања на општине Лесковац и Врање у којима се налазе регионални центри за управљање комуналним отпадом.

Саобраћај и технички системи – Општина Владичин Хан, на главном саобраћајном правцу од централне Србије ка Македонији и Грчкој, има веома повољан саобраћајни положај, поготово што од Владичиног Хана ка Сурдулици и Власини, води веза са зоном Власинског језера. Од централног инфраструктурног коридора којим воде државни пут и железничка пруга, а којом ће видети и планирани аутопут и пруга за возове великих брзина, одвајају се путеви правци ка суседним општинама. Систем за водоснабдевање насеља у јужноморавској долини из

Власинског језера је веома значајан за општину Владичин Хан, јер се из њега водом снабдева већина општинске популације. По дефинисању трасе и изградњи магистралног гасовода "Јужни ток" и прикључења на гасоводни систем, биће омогућена и гасификација општине.

Б) ЦИЉЕВИ, ИНТЕРЕСИ И МОГУЋИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

1. ИНТЕРЕСИ И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

1.1. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

С обзиром на главни развојни циљ / интерес развоја општине Владичин Хан у наредном периоду - подизање животног стандарда становништва, у спрези са обезбеђењем услова за побољшање демографске и економске ситуације и очување вредности животне средине, планом се дефинишу општи стратешки циљеви и мере које треба да воде остваривању главног развојног циља.

Општи стратешки циљеви, дефинисани на основу исказаних развојних проблема подручја, истражених и процењених развојних потенцијала и нарочито, природних ресурса на располагању, интереса Србије на овом подручју и локално изражених интереса и потреба¹ су:

- укључење општине Владичин Хан у привредне, саобраћајне и друштвене токове Србије, при чему је посебно важан развој простора на делу општине кроз који пролази коридор Х, односно делови општине који се налазе уз њега (Јужноморавска долина и њена лева долинска страна);
- равномеран, рационалан, ефикасан и одржив просторни развој на бази рационалног и осмишљеног коришћења природних ресурса;
- развој руралних подручја у брдско – планинском делу, Владичиног Хана и развијенијих насеља у долини Јужне Мораве у складу са њиховим потенцијалима и ограничењима;
- очување и унапређење културног наслеђа, као основе националног просторног идентитета ;
- очување и унапређење природе, природних реткости и биолошке разноврсности;
- очување животне средине и пејзажа.

У складу са тим као општи плански циљ утврђује се обезбеђивање просторних услова за развој уз активирање појединачних, конкретних локалитета, у складу са економским могућностима и сагласно принципима очувања животне средине.

Циљеви и интереси (и републички и локални) могу бити реализовани само у ситуацији где ће општи услови живљења бити побољшани а изгледи на просперитет обезбеђени. То значи, пре свега:

- јачање материјалне основе општине,
- привредни развој и пораст запослености,
- побољшање економске позиције Владичиног Хана у Србији кроз развој оних привредних грана са којима Општина може супериорно да конкурише на домаћем и иностраном тржишту

а у просторном смислу:

- усаглашавање начина коришћења природних ресурса са потенцијалима природне средине и потребама њене заштите, као и
- рационална територијална интеграција привредних, стамбених, саобраћајних и других активности

уз уважавање:

- критеријума коришћења и заштите основних карактеристика природног предела,

¹ Са становишта Србије, али и локалне заједнице од основног је интереса ублажавање и заустављање иселјавања, уз подстицање наталитета, становништва са ове територије, а с друге стране, ублажавање заостајања за развијенијим деловима Републике у функцији равномернијег и уједначенијег развоја.

Локално изражени интереси се у најкраћем могу исказати у распону од подизања нивоа животног стандарда, жеље за бољим радним местима и обезбеђењем економске сигурности становништва, све до потребе да простор општине буде боље и равномерније опремљен разним садржајима.

пољопривредног и шумског земљишта и минималних укупних друштвених трошкова развоја, с једне, и потреба социјалног и економског развоја, с друге стране.

Ово подразумева:

- рационално и ефикасно коришћење развојних потенцијала уз осавремењавање производних процеса и развој до сада недовољно активираних потенцијала, а нарочито развој мањих погона прехрамбене прерађивачке производње, развој погона експлоатације минералних сировина (првенствено камена);
- подстицање развоја пољопривреде, која на овом подручју има велике могућности, са оријентацијом на производњу биолошки вредније хране;
- подстицање развоја туризма на бази природних и створених потенцијала, традиције и специфичности овог краја (традиционално гостољубиво становништво и традиција у пружању услуга транзитног туризма, излетишта и ловна подручја Кукавице, итд.) ;
- формирање интегрисане мреже насеља са јасно дефинисаним центрима заједница насеља,
- стимулисање развоја оних села са развојним потенцијалима;
- унапређење саобраћајне и других видова инфраструктуре,
- у области друштвених активности, задовољење основних потреба становника и побољшаног квалитета живота.
- одрживи развој читаве територије, којим ће се обезбедити рационално и осмишљено газдовање ресурсима и потенцијалима и очување вредности природне и створене средине, природних реткости и културно – историјске баштине.

1.2. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

У поступку постављања циљева морају бити високо вредновани потенцијали простора и могућности друштвено-економског развоја, чији су интегрални делови демографски и привредни развој. Пројектовање демографског и привредног развоја је неопходно сагледавати и обавити у међусобној спрези с обзиром да је привредни развој заснован на природним и створеним ресурсима има одлучујући утицај на опредељење становништва, посебно млађег, да остане у завичају и ту гради своју породицу и будућност.

На основу испољених проблема, намећу се следећи циљеви, посматрано по областима.

Природни ресурси и потенцијали

С обзиром да је део простора општине Владичин Хан у брдским зонама око јужноморавске долине, простор традиционално пољопривредне оријентације, очуваних вредности и потенцијала са низом развојних шанси које се тек отварају, али и угрожен дејством ерозије и бујица, **циљеви одрживог коришћења природних услова и потенцијала јављају се као усмеравајуће одреднице за просторни развој уопште, као и даљи рад на валоризацији природних услова и потенцијала за различите намене и коришћења простора.**

У складу са дефинисаним природним погодностима и ограничењима за развој територије општине Владичин Хан и степеном измењености природних услова антропогеним деловањем, дефинишу се циљеви коришћења простора, при чему се води рачуна о томе да се обезбеди:

- Усаглашавање начина коришћења природних ресурса са потенцијалима природне средине и потребама њене заштите
- Рационална територијална интеграција привредних, стамбених, саобраћајних и других активности уз уважавање критеријума заштите основних карактеристика природног предела, пољопривредног земљишта и минималних укупних друштвених трошкова развоја.

Посебни **циљеви коришћења природних потенцијала** дефинисани су у односу на основне потенцијале простора општине (пољопривредно и шумско земљиште, површинске и подземне

воде, појаве и налазишта минералних сировина, релативно очувану природну средину и специфичан склоп природних услова као основа за пољопривреду и туризам) уз одговарајуће услове:

- очување и заштита пољопривредног земљишта виших бонитетних класа од загађивања, поплава и ерозије, а посебно од претварања у друге намене, тј. непродуктивно земљиште
- рационално коришћење шума и ловног фонда на основу одговарајуће важеће документације.
- повећање површине под шумама на теренима који су угрожени ерозијом или су слабијих бонитетних класа због заштите педолошког покривача и побољшања услова за пољопривредну производњу, организације ловишта на теренима који су ненасељени и неповољни за пољопривреду
- очување и заштита ресурса питке воде
- регулисање нивоа површинских и подземних вода доградњом и одржавањем водопривредне инфраструктуре и другим хидромелиорационим радовима, у зонама где је то потребно
- рационално коришћење минералних ресурса, тј. заштита од дивље експлоатације песка и шљунка у приобаљу Јужне Мораве.
- очување локалних ресурса, првенствено за тазвој пољопривреде, шумарства и за туристички развој.

Демографски развој

- у планском периоду неопходно је створити могућности за развој подручја у економском смислу и раст животног стандарда становништва, што би утицало на смањење негативних демографских токова и њихових последица; индиректно, то значи обезбеђивање оних услова живота и рада којим би мотиви пресељавања ван граница Општине били задовољени унутар њих.

- омогућити природно обнављање становништва - што значи да мере демографске политике о обнављању становништва буду усмерене ка носиоцима репродуктивне способности - младима, нудећи им (уз одговарајуће специфичне мере) елементарне услове за формирање властите породице (запослење, стан и сл.). Остваривање овог циља веома је тешко ако се узме у обзир дуготрајно деловање негативних тенденција у прошлости, еродирана старосна матрица становништва, економска стагнација / регресија у последњих десетак – петнаестак година итд.; може се истаћи да се у овом делу остваривања циљева популационе политике очекују и помоћ и мере Државе која ће са свог нивоа створити подстицајне предуслове за опстанак младих на селу и бављење просперитетним делатностима (савремена пољопривреда – воћарство, сточарство, ратарство, у првом реду, рад у производним и занатским делатностима, туризам и др.).

- повећање наталитета у руралним, депопулационим подручјима, што ће омогућити обнављање пољопривредног становништва, заустављање процеса старења и везивање за завичајна подручја.

- створити услове за брже запошљавање младих и жена чиме би се створили и економски предуслови напред наведеног циља – повећање природног прираштаја.

- процесе миграција преусмеравати путем развоја будуће мреже објеката привреде и непривреде, чиме би се омогућило њихово заустављање у границама општине, смањење депопулационих процеса, посебно у планинском делу Општине и равномернији привредни и демографски развој у простору.

- процесе емиграције ублажити до максимума имајући у виду да је њихова последица не само, апсолутни пад броја становника већ, обзиром на психофизичке карактеристике миграната, и поремећена старосна, образовна и квалификациона структура становништва, са свим последицама које они носе.

Привредни развој

Са аспекта укупног развоја, унапређење локалне економије на принципима одрживог развоја представља општи стратешки циљ.

Реализација основног стратешког циља локалне економије уско је повезана са остваривањем различитих општих и посебних оперативних циљева, који треба да омогуће одрживи развој локалне економије.

Општи циљеви се односе на:

- ефикасно функционисање локалне управе (у домену дозвола, пореза, такса и др.) и побољшање локалног пословног амбијента, између осталог стварањем институционалне и организационе основе ради подстицања локалног развоја,
- унапређење пословне сарадње на свим нивоима (локалном/општинском, међуопштинском, регионалном итд.), посебно на развоју туризма, пољопривреде, шумарства, као и изградње регионалне депоније,
- искоришћавање различитих потенцијала (пољопривредног, шумског, туристичког, минералног, водног, и др.) за развој туризма, посебно мале привреде везане за пољопривредни, шумски и грађевински потенцијал, и пружање различитих услуга,
- побољшање организационих предуслова за унапређење производње и пружање услуга, посебно за унапређење система туристичке организације и презентације туристичког потенцијала,
- развој партнерства јавног, приватног и цивилног сектора,
- повећање капацитета људског ресурса – кроз образовање, сталну едукацију и јавност у разлучитим активностима управе, стручних и других организација.

Посебни циљеви односе се на:

- Организовање локалне самоуправе (секретаријати, одјељења, службе) - прилагођавање потребама формирања ефикасне администрације,
- Формирање бизнис центра - сарадња са предузетницима, едукација о бизнис предузетништву, и сл.,
- Развијање занатства и сервиса - испитивање тржишта, подстицајне мере, ефикасна администрација,
- Развијање туризма - оснивање туристичког центра, едукација, подстицајне мере, посебно за развој сеоског туризма,
- Развијање пољопривреде – поред сточарства, развој воћарства и бављење узгојем јагодичастог и коштуњавог воћа,
- Развијање малих погона - прерада пољопривредних производа, мини фарме, развој воћарства, развој производње еко-билга и др.,
- Изградња откупних станица - за пољопривредне производе, посебно сточарске (сточне и млечне), гљиве, лековито биље и шумске плодове, и др.
- Експлоатисање воде у прехранбене и рекреативне сврхе - погон за флаширање воде, коришћење термалних извора у здравствено-рекреативне сврхе,
- Искоришћавање и експлоатација рудног и минералног богатства и осталих сировина - камен, шљунак и др. уз предузимање свих мера заштите,
- Заустављање непланског коришћења шумског богатства - кроз интензиван узгој и пошумљавање.

Што се тиче секторског развоја привреде, дефинисани су посебни циљеви за најважније привредне гране: пољопривреду, шумарство, туризам, индустрија, мала привреда, рударство.

Пољопривреда

Основни развојни циљеви у области пољопривреде су:

- очување пољопривредног земљишта;
- стварање задовољавајућих услова живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног развоја и пољопривреде и свих његових вредности;
- повећање површине квалитетног земљишта по активном пољопривреднику;
- проширење система наводњавања/одводњавања земљишта и заштите од сувишних вода
- чување животне средине од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње (ђубрива, пестицида, животињског отпада и др.)
- финализација пољопривредних производа, односно заокруживање потпуног циклуса пољопривредне производње на селу (од примарне производње до прераде и продаје),

- очување природних, културних и традиционалних вредности руралних простора;
- подстицање преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима (стоком, механизацијом и сл.) са породичних газдинства који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;
- убрзавње приватизације државног сектора пољопривреде ради трансформације у конкурентна профитабилна приватна предузећа;
- подстицање развоја пољопривредне инфраструктуре – складишта, расхладних простора, дорадних погона, пијаца и сл.;
- подстицање диверзификације руралне економије (сеоског туризма, кућне радиности, трговине, малих и средњих погона и сл.); ради привлачења младог становништва;

Шумарство

Општи циљеви газдовања шумама установљени су **Законом о шумама и Правилником о садржини и начину израде основа газдовања шумама**. Према Закону, шуме су добро од општег интереса које се морају одржавати, обнављати и користити тако да се очува и повећа њихова вредност и општекорисне функције, обезбеди трајност и заштита, као и трајно повећање приноса и прираста. Општи циљеви газдовања односе се на све шуме, без обзира на власнике или тренутног корисника и представљају општу обавезујућу норму при планирању газдовања свим шумама.

Имајући у виду напред наведено, као и одредбе Правилника, општи циљеви газдовања шумама су:

- Заштита и стабилност шумских екосистема
- Санација општег стања деградираних шумских екосистема
- Обезбеђење оптималне обраслости
- Обезбеђење функционалне трајности
- Очување трајности приноса и повећање приноса, укупне вредности шума и општекорисних функција шума.

Посебни циљеви газдовања шумама у првом реду везани су за приоритетну функцију шума (намену површина) и усклађивање осталог коришћења. Посебни циљеви газдовања шумама проистичу из општих циљева и условљени су особеностима шумског подручја.

Посебни циљеви газдовања шумама по својој природи **разврставају се на:**

- Биолошко-узгојни циљеви, који обезбеђују трајно повећање прираста и приноса по количини и квалитету, повећање укупне вредности шума у складу са потенцијалом станишта
- Производни циљеви који утврђују перспективну могућност производње шумских производа по количини и квалитету.
- Технички циљеви који обезбеђују техничке услове за остварење наведених циљева.

Посебни циљеви газдовања шумама према дужини времена потребног за остварење планираних задатака или циљева могу бити краткорочни циљеви за један уређајни период, или дугорочни циљеви (за више уређајних периода)

Појединачни циљеви газдовања шумама, везани за намену површина (приоритетну функцију) за предметно шумско подручје су следећи:

1. Максимална и трајна производња техничког дрвета најбољег квалитета
2. Производња шумског семена
3. Противерозиона заштита земљишта кроз повећање склопа и обраслост
4. Стална заштита земљишта од ерозионих процеса, састојине без газдинских интервенција
5. Заштита и очување строгих резервата

Сви наведени циљеви су дугорочни и једнаког реда значаја у оквиру приоритетне функције и припадајуће основне намене појединих комплекса овог подручја.

Индустрија, мала привреда, рударство

Стратешки циљ развоја и размештаја индустрије је унапређење просторних услова за организовано активирање потенцијала у правцу одрживог развоја и обликовања конкурентне индустријске структуре. Остваривање наведеног циља подразумева реализацију следећих стратешких задатака (посебних циљева):

1. адекватније коришћење саобраћајно-географског положаја општине Владичин Хан на коридору Х за привлачење инвестиције и подстицање економског и свеукупног развоја планског подручја
2. интензивирање развоја индустрије и обликовање савремене структуре индустрије:

- a. развојем МСП и предузетништва као економски ефикасних и флексибилних привредних субјеката генератора развоја и запошљавања,
  - b. прилагођавањем тржишним принципима пословања кроз трансформацију с различитих аспеката: власничко - завршетак процеса приватизације; организационо – увођење флексибилних производних програма, подстицање развоја МСП, технолошко – модернизацијом производње, увођење виших фаза прераде и пропульзивних, тржишно оријентисаних програма, кадровско реструктурирање - имплементацијом знања и ангажовањем високо квалификоване радне снаге и др.)
3. поштовање принципа одрживог развоја кроз економски оправдану производњу која доприноси порасту запослених, примењује еколошки прихватљиве програме и омогућава рационално и ефикасније коришћења локалних развојних потенцијала (пољопривредних ресурса, минералних сировина и др. уз смањење еколошких притисака на окружење),
  4. селективан развој индустрије и МСП у општинском центру Владичин Хан, поспешивање концентрације МСП у периурбаном појасу на подручју повољних просторно-развојних могућности; јачање економске базе становништва у сеоском подручју диверзификацијом руралне економије развојем комплементарних активности сагласно специфичностима тих простора (пољопривреда, прерада, туризам) те подстицањем развоја мањих производних капацитета/погона у малим развојним центарима,
  5. унапређење пословне сарадње на различитим нивома: локалном, општинском, регионалном и јачање јавног и приватног партнерства,
  6. поспешивање кластерског удруживање, коришћење услуга пословног инкубатор центра у Врању као подршка у развијању идеја и пословања током почетног периода пословања, оснивање савремених индустријских зона/паркова као ефикасних инструмената за подстицање развоја МСП и јачања конкурентности планског подручја (према Стратегији регионалног развоја РС у периоду од 2007-2012., „Сл. Гл. “, број 21, 2007).

Развој привредних капацитета мора да поштује следеће:

- обезбеђење усклађивања развоја индустрије са просторно-еколошким капацитетом средине;
- енергетска штедљивост и допринос развоју ефикасних технологија;
- циљеви експлоатације минералних ресурса морају бити усклађени са захтевима заштите животне средине тј. принципима коришћења природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја, што подразумева економично и планско коришћење ресурса на свим површинама које се користе у сврхе експлоатације минералних сировина, а посебно: обавезну рекултивацију девастираних терена по престанку експлоатације.
- спровођење мера заштите свих делова простора који могу бити угрожени услед експлоатације минералних сировина, рада индустријских погона, почевши од фаза планирања и истраживања, преко пројектовања и израда процена утицаја објеката на животну средину, примене мера заштите и контроле спровођења примене тих мера и одвијања саме производње и експлоатације.

Туризам

- формирање туристичке привреде као једне од приоритетних привредних грана, комплементарне осталим гранама и областима, посебно пољопривреди. Развијање еко-етно-туризма као посебног вида туристичког развоја.
- развој концепта целогодишњег туризма, уз развијање посебних видова, као што су спортско – рекреативни, научни, културни, фармерски, активности на води, итд., а нарочито ловни туризам за који постоје изванредни потенцијали.
- ослањање екотуризма на развој шумарства.
- бржи развој континенталног сеоског и осталих видова туризма, кроз активирање индивидуалног смештаја у домаћинствима,
- развој сеоског туризма повезаног са производњом здраве хране, рекреације и рада на газдинству на уређеним еко – пољо - туристичким фармама итд.,
- развој ловног и риболовног туризма итд.
- истраживање и дефинисање посебних туристичких пунктова који би се градили и развијали а у контексту укупне туристичке понуде у ширем простору.

Мрежа насеља и опремљеност

Основни циљеви будућег развоја и организације мреже насеља и центара на територији општине Владичин Хан су:

- развој рационалне и функционалне структуре мреже насеља;
- идентификовање насеља која могу најефикасније служити као услужни, производни и трговачки центри окружујућег подручја.
- побољшање квалитета опремљености постојећег нивоа објеката јавних служби и развој комуналних делатности и инфраструктуре у насељима
- спречавање одлива младог и способног становништва, којем ће се омогућити да ту живи и да се бави профитабилнијим делатностима;
- очување пејзажних и амбијенталних карактеристика насеља;
- потенцирање развоја насеља са специјализованим функцијама у циљу обогаћивања туристичке понуде;
- јачање Владичиног Хана као општинског средишта, полифункционалног центра;
- побољшање техничких карактеристика општинских путева;
- активирање пољопривредних потенцијала насељених подручја у спрези са развојем туризма;
- унапређење општинске мреже путева - обезбеђење доброг и лаког приступа до свих руралних насеља која имају потенцијала за развој, саобраћајницама са савременим коловозом и другим техничким карактеристикама.
- обезбеђење доступности друштвених садржаја свим становницима без обзира на место становања;
- усклађен размештај објеката образовања, културе и осталих из оквира друштвених делатности у складу са хијерархијом насеља која ће бити одређена у плану, посебним захтевима рационалне организације и прагом корисника.
- испитати и применити где је могуће и другачије видове задовољења потреба и захтева из области друштвених делатности – мобилне службе, превоз деце до школе, школовање путем интернета за специфичне наставне области, и сл.

Коришћење земљишта

Полазне основе развоја и коришћења простора општине Владичин Хан дефинисане су општим и посебним циљевима.

Општи циљеви се односе на:

- уравнотеженији друштвено-економски развој - подстицање развоја на руралном подручју и интегрисање локалног становништва у развојне процесе;
- одржавање, обнављање и изградња инфраструктуре, посебно на руралном подручју;
- унапређење квалитета живота - стварање услова за саморазвој и запошљавање, као и бољу доступност различитим јавним сервисима;
- одговорно управљање природним ресурсима и заштита околине - смањење конфликта посебно, између тражње за природним ресурсима (између потреба рударства и пољопривреде, између коришћења минералних сировина и туризма, рибарства и водоснабдевања, предеоних целина - шумарства - туризма) и њиховог очувања;
- рационално коришћење земљишта - заштита пољопривредног земљишта од неадекватног коришћења и изузимања из пољопривредне употребе, заштита шумског земљишта од девастације, очување природних вредности од ширег друштвеног значаја, и очување инфраструктурних коридора од бесправне изградње;
- управљање ресурсима и имовином и убирање природне (рударске, шумске, водне) али и створене ренте (од изградње и коришћења грађевинског земљишта), ради инвестирања у сопствени друштвено – економски развој.

Посебни циљеви односе се на:

- развојне центре - постизање вишег нивоа урбанитета општинског центра, Владичиног Хана, реструктурирањем постојеће привреде, проширењем привредне матрице и постизањем веће конкурентности, и развој руралних центара. То се посебно односи на она

- насеља која имају услове за развој (Стубал, Џеп, Житорађа, Прибој, Лепеница, Сува Морава и др.), и који треба да постану својеврсни "инкубатори" развоја подручја;
- рурална подручја - побољшање у целини економских, социјалних, културних и еколошких услова, као и изградња инфраструктурних и пратећих садржаја, посебно имајући у виду специфичне функције појединих делова руралног подручја у погледу могућности развоја пољопривреде и прераде, експлоатације и прераде дрвне масе и пратећих шумских производа, развоја туризма и очувања природних вредности;
  - подручја интензивне експлоатације и производње - предузимање заштитних мера од неповољног утицаја појединих привредних капацитета (експлоатација угља, камена и других сировина), подизање технолошког нивоа постојећих капацитета (дрвнопрерађивачки и други), очување пољопривредног земљишта од даљег изузимања, заштита шумског фонда од девастирања, и
  - подручја намењена развоју туризма - благовремену заштиту од ненаменског коришћења локалитета погодних за изградњу туристичких објеката и туристичке инфраструктуре, потом заштиту од неодговарајућег депоновања отпада, као и заштиту од даље девастације шумског фонда.

Један од основних циљева просторног и привредног развоја општине је рационално коришћење земљишта што би требало реализовати кроз:

- изградњу објеката у оквиру постојећих грађевинских реона насеља, погушћавањем изградње,
- забрану изградње објеката уз главне саобраћајне комуникације, због нерационалног издуживања насеља и на пољопривредном земљишту до 4. категорије.
- адекватну организацију и интензивније коришћење пољопривредних површина, за развој ратарства, воћарства, виноградарства и сточарства. Ускладити начин и врсту пољопривредне производње са квалитетом земљишта који треба штитити и унапређивати.
- како земљиште представља један од основних развоја потенцијала, његово коришћење је потребно усагласити са његовим природним погодностима, а то значи да је потребно повећати површине обрадивог и шумског земљишта, побољшати квалитет пољопривредних производа и врста дрвета и организовати интензивнију производњу на њима,
- коришћење простора у зонама посебно вредних пејзажних целина и просторима у зонама непокретних или вредних културних добара, у складу са Законом,
- у циљу рационалне организације општинске територије, потребно је обезбедити услове да се, кроз урбано и комунално опремање насеља и развој активности у оквиру овог простора (пољопривреда, индустрија, туризам, угоститељство, трговина итд.), становништво, у што већој мери, задржи у насељима,
- ускладити коришћење земљишта са захтевима, нормама и стандардима екопроизводње и статуса еколошки чистог подручја у релевантним деловима општине.

Саобраћај и инфраструктурни системи

Саобраћај

Општи циљ јесте формирање ефикасног и безбедног система у циљу организованог активирања привредних потенцијала и повећање доступности природних добара, руралних подручја, центара у мрежи насеља, привредних локалитета и туристичке понуде у простору, засновано на принципима одрживог развоја.

Посебни циљеви развоја саобраћајног система су:

- саобраћајно отварање подручја изградњом аутопута Е-75, квалитетније повезивања са регионалним центрима и мрежом државних путева Републике Србије;
- побољшање квалитета путне мреже реконструкцијом, рехабилитацијом и доградњом државних путева I и II реда;
- повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља, привредних локалитета и туристичке понуде реконструкцијом, доградњом и изградњом појединих деоница општинских путева;
- регулисање даљинских и циљних токова измештањем транзитног саобраћаја из општинског центра Владичиног Хана другачијом организацијом саобраћаја;

- повећање активности на одржавању путне инфраструктуре током целе године;
- рехабилитација и реконструкција саобраћајних објеката и стандардизација и модернизација техничких елемената, сигнализације и режима саобраћаја;
- побољшање квалитета и мреже линија јавног аутобуског саобраћаја;
- развој мултимодалног транспорта реализацијом робно-транспортног центра;
- интензивније коришћење железничког, као и развој алтернативних, немоторних видова саобраћаја (речни, бициклически, пешачки и др); и
- смањење штетних утицаја саобраћаја на животну средину и заштита коридора свих постојећих и планираних објеката саобраћајне инфраструктуре.

Хидротехничка инфраструктура - циљеви и критеријуми

Перспективни развој **водоводних** система на територији општине Владичин Хан подразумева следеће циљеве и критеријуме за тражење оптималних решења:

- Обезбеђење потребних количина и квалитета воде за пиће за водоснабдевање насеља се мора обезбедити изградњом локалних водовода и реконструкцијом постојећих, како за потребе становништва, тако и за остале потрошаче.
- За технолошке потребе индустријских корисника употребити воде захватањем превасходно површинских вода.
- Обезбеђење заштите изворишта вода које се користе за снабдевање становништва водом за пиће кроз утврђивање зона санитарне заштите и одређивање режима коришћења простора у складу са законским прописима за поједине зоне и режиме заштите изворишта.
- Очување локалних изворишта, чак и оних мањег капацитета, и након повезивања појединих насеља са вишим системима (Регионални и општински водоводни систем), ради обезбеђивања виталних функција система у кризним хаваријским ситуацијама.
- Реконструкција и модернизација постојећих система чија дотрајалост и запуштеност не омогућавају поуздано водоснабдевање.
- Управљачко-информационо осавременавање водоводних система, увођењем мерног - мониторинг система, који ће омогућавати праћење динамике потрошње у свим важнијим гранама мреже, као и брзу дијагностику поремећаја и кварова током функционисања система.
- У непосредној вези са водоснабдевањем је решавање евакуације отпадних вода, и то реализацијом система са потребним постројењима за пречишћавање, првенствено за воде на потезу дуж Јужне Мораве као најнасељенијим подручјима и са највећим привредним зонама.
- Даљи развој канализације спроводи се по сепарационом систему: посебно за отпадне воде насеља и оних индустрија које се након предtretмана смеју прикључити на канализације за отпадне воде, а посебно за кишне канализације
- Регулисање бујичних токова је неопходно, а посебно уређење сливова оних водотокова који угрожавају изграђене насељске зоне и изграђене објекте, као и пољопривредне површине.

Електроенергетски системи

Циљеви развоја електроенергетске инфраструктуре су непосредно везани за укупне циљеве развоја и дефинисане су као:

- подмиривање постојећих потреба
- стварање услова за будуће потребе развоја Општине

Општи циљеви планирања у целини и за случај планирања енергетских објеката и постројења уз одређена прилагођавања, су:

- Постизање ефикасности: економске (постизање највећих енергетских ефеката уз најмања улагања), функционалне (усклађивање развоја некомпатибилних функција) и просторне (усклађивање некооперативних намена површина, оптимизација у размештају погона енергетско-индустријског комплекса, насеља, саобраћајница и др.),
- Постизање квалитета средине и квалитета живљења (обезбеђење, у складу са реалним могућностима, прихватљивих еколошких и амбијенталних стандарда, као и општег нивоа друштвеног стандарда, доступности урбаних сервиса и др.,

- Смањење енергетских потреба код свих потрошача енергије, путем доношења и обавезне примене стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера,
- Одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне, дистрибутивне и даљи развој тих система и мрежа,
- У погледу заштите животне средине велики значај ће имати интензивније коришћење нових и обновљивих извора енергије и развој централизованих система снабдевања топлотном енергијом.

Посебни циљеви развоја електроенергетске инфраструктуре су непосредно везани за укупне циљеве развоја и дефинисани су кроз захтјеве за подмирењем постојећих потреба и стварањем услова за будуће потребе развоја насеља и привреде Општине:

- Основни циљ развоја електроенергетске мреже је да потрошачи добијају квалитетну електричну енергију на прагу потрошача.
- Сигурност напајања потрошача електричном енергијом.
- Да техничке карактеристике преносних и дистрибутивних водова буду такве да се прекиди у снабдевању енергијом сведу на најмању меру.
- Да потрошња електричне енергије буде у толерантним границама и да се води таква политика цена електричне енергије да се она што мање троши а да се користе други видови енергије за потребе потрошача.
- Да се будући систем планира тако да дистрибутивни електроенергетски објекти буду одвојени од градских електроенергетских објеката (трафостанице и водови)
- Да се електроинсталације у објектима домаћинства изграде тако да се може управљати из диспечарског центра са електроуређајима у стану.
- Да се у разводна постројења уграде уређаји за регистровање вршне снаге по појединим изводима.
- Да се смање губици електричне енергије тако да буду испод 10%.
- Благовремена замена дотрајалих сегмената електричне мреже којој је прошао рок трајања.

Телекомукациони систем

Циљеви развоја телекомуникационе инфраструктуре су такође у непосредној функцији привредног развоја и мреже насеља, а захтевају успостављање такве комуникационе мреже, која ће бити способна да опслужи специфичне захтеве и омогући покривеност територије. како кроз достизање програмом предвиђених потреба корисника, тако и кроз усклађивање задовољења потреба са економским могућностима. Као циљеви се истичу:

Телекомуникациона мрежа

- Развој преносних система у магистралној равни
- Примена оптичких каблова у свим равнима примарног преноса.
- Увођење дигиталног система преноса.
- Изградња дигиталних телефонских каблова довољног капацитета.
- Развој мобилних система веза.
- Развој мреже ISDN и ISPN.
- Отклањање последица заостајања у досадашњем развоју у односу на развијене земље.
- Постављање нових базних станица за мобилну телефонију.
- Побољшање квалитета РА и ТВ сигнала.
- Увођење кабловске телевизије.

Поштанска мрежа

- Увођење нових савремених система у поштанском саобраћају

Животна средина, природне и културно – историјске вредности

Просторним планом Републике Србије, Стратегијом одрживог развоја Републике Србије и другим општим документима и стратегијама, дефинисани су следећи општи циљеви заштите животне средине, природних и културно-историјских добара. Стратешка опредељења у области заштите и унапређења квалитета основних елемената животне средине, односно заштите природе, природних и културних добара, заснивају се на следећим **општим циљевима**:

- обезбеђивање квалитетне животне средине, а што приоритетно подразумева чист ваздух, обезбеђивање довољних количина квалитетне и хигијенски исправне воде за пиће, рекреацију и производњу; очуваност пољопривредног земљишта, екосистемску и биолошку разноврсност, обезбеђивање здравствено безбедне хране, уређеност насеља и др.;
- рационално коришћење природних ресурса, а нарочито необновљивих и делимично обновљивих ресурса, односно боље искоришћавање сировина и енергија; смањење отпада и повећање степена рециклирања; безбедно депоновање комуналног, индустријског и опасног отпада, као и санација еколошких и "просторних" последица експлоатације сировина;
- заустављање даље деградације природне средине (вода, ваздух, земљиште, вегетација и др.);
- заустављање ерозионих процеса у најугроженијим подручјима;
- заштита природних предела, амбијената и пејзажа око културно-историјских споменика, односно очување природних предела посебне вредности и значаја, угрожених и ретких биљних и животињских врста, као и одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и нарушених екосистема;
- очување темеља и материјалне баштине националне културе и других култура које су се развијале на територији Републике Србије; и
- реинтеграција непокретних културних добара у савремени животни простор Републике Србије.

Разрађујући наведене опште циљеве могу се дефинисати **посебни циљеви** заштите који произилазе из анализе и оцене стања, ограничења и потенцијала планског подручја, као и приоритета за решавање еколошких проблема. Посебни циљеви заштите животне средине на подручју Просторног плана општине Владичин Хан, поред очувања, унапређења и заштите биолошке, геолошке и предеоне разноврсности и посебних природних и културних вредности, јесу:

- **у области заштите животне средине:**

- апсолутни приоритет има заштита основних компоненти животне средине (вода, ваздух, земљиште) у њиховом изворном облику;
- заштита водних ресурса, уз примену њиховог интегралног управљања (коришћење, заштита вода, заштита од вода); заштита најзначајнијих изворишта водоснабдевања на подручју општине (Фабрика воде „Полом“, Сува Морава, Лепеница, Грамађе) од потенцијалних фактора деградације; потпуна заштита подземних вода, нарочито у алувиону Јужне Мораве.
- унапређење квалитета површинских водотокова у складу са захтеваном класом (овај циљ се посебно односи на квалитет вода Јужне Мораве за коју је прописана IIб класа квалитета), нарочито од негативног утицаја испуштања непречишћених комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте;
- заштита и очување квалитета ваздуха, посебно у зонама интензивног саобраћаја (посебно дуж планираног коридора аутопута и у оквиру урбаног ареала Владичиног Хана), просторима на којима се врши експлоатација сировина, односно мањих привредних погона и локација нехигијенских сметлишта;
- заштита земљишта, а нарочито пољопривредних земљишта виших бонитетних класа, посебно у алувиону Јужне Мораве, од негативних последица природних (ерозија, поплаве, бујице) и антропогених фактора (примена минералних ђубрива, пестицида и средстава за заштиту биља у пољопривреди, непланско ширење грађевинских подручја насеља, изградња нових индустријских капацитета у оквиру индустријске зоне „Сува Морава“, изградња деонице аутопута Ниш - граница БЈР Македоније на територији општине Владичин Хан, итд.);
- управљање отпадом на еколошким основама, а у складу са циљевима који су дефинисани Националном стратегијом управљања отпадом са Програмом приближавања ЕУ (санација и рекултивација постојећих сметлишта на подручју општине, односно питање решавање одлагања отпада у сеоским насељима)

- уравнотежено коришћење простора са становишта животне средине и заштите природних вредности подручја;
  - обезбеђење примене принципа предострожности за све активности коју у планском периоду могу имати повећан степен еколошког ризика, применом система процене утицаја на животну средину пре доношења инвестиционих одлука о развоју саобраћајних коридора, индустријских објеката и туристичке инфраструктуре;
  - увођење система управљања животном средином на бази дефинисаних еколошких стандарда (ISO 14000) у свим постојећим и будућим индустријским постројењима;
  - унапређење едукације локалног становништва о постојећим еколошким проблемима и њихово укључивање у акције за очување и унапређење животне средине; и
  - обезбеђење услова за примену и спровођење законских прописа из области заштите животне средине и законске регулативе која индиректно третира еколошку проблематику.
- **у области заштите природе и природних добара:**
- очување биолошке разноврсности подручја, тј. специјског, екосистемског и генетског диверзитета;
  - очување гео-наслеђа кроз заштиту геолошких, геоморфолошких, хидролошких, педолошких и дендролошки вредних и значајних места;
  - очување посебно вредних природних простора, са специфичним пејзажним карактеристикама (планински делови Кукавице);
  - ограничено и пажљиво коришћење ретких биљних и животињских врста;
  - очување и пажљиво коришћење локалитета са квалитетним шумским састојинама, посебно шумских састојина букве на планини Кукавици;
  - успостављање IUCN критеријума за ефикасно управљање посебним природним вредностима;
  - адекватна презентација и укључивање природних вредности у програме туристичког развоја општине Владичин Хан;
- **у области заштите културно-историјских добара:**
- спровођење интегралне заштите непокретних културних добара, која обухвата и природно очуване просторе у непосредној околини културних добара, имајући у виду присутне тенденције заштите "културног пејзажа";
  - повећање доступности непокретних културних добара, унапређењем општинске путне мреже и промоцијом њихових аутентичних вредности од стране туристичке организације општине Владичин Хан;
  - категоризација евидентираних културних добара и пописаних археолошких локалитета;
  - стриктна заштита непокретних културних добара од свих облика нелегалне градње, односно градње супраструктурних и инфраструктурних објеката у зонама непосредне заштите ових објеката;
  - рекогносцирање и детаљно истраживање свих непокретних културних добара и осталих споменичких вредности од стране стручне службе Завода за заштиту споменика културе Ниш;
  - формирање стручне службе при општини ради адекватног управљања културним наслеђем.

2. ОСНОВНИ МОГУЋИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА

Стратегија развоја општине Владичин Хан дефинисана је на основу свеобухватне анализе стања, потенцијала и ограничења на простору Општине. Она реално позиционира елементе за дефинисање просторног развоја Општине, дајући предност онима који ће допринети квалитетном помаку у животу локалног становништва, а то су:

- **умањивање и заустављање негативних демографских токова**, и то првенствено негативног природног прираштаја, неповољне старосне структуре и негативне стопе миграције село-град. У складу са таквим стратешким опредељењем планска решења се дефинишу на начин да допринесу остваривању основних циљева у демографском развоју, и то: повећању природног прираштаја; смањивању миграција село-град и задржавању младог становништва у сеоским подручјима; поправљање образовне структуре; и смањењу незапослености.;
- **формирање центара заједница насеља** и њихово квалитативно повезивање са насељима која им гравитирају, као и стварање друштвено-економских и тржишних услова за развој сеоских насеља, што ће подстаћи и усмерити равномернији и успорањенији развој мреже на подручју Општине;
- **побољшање квалитета живљења грађана** кроз подизање квалитета услуга које им пружају јавне институције и доступности јавним службама свим становницима Општине,
- **даље унапређење пољопривредне производње**, кроз развој воћарства, виноградарства, ратарства, као и развој сточарства. Пољопривредну производњу треба заснивати у наредном периоду на принципима: тржишне привреде, који подразумева да је профит основни мотив за бављење сваком привредном делатношћу; одрживог и интегралног руралног развоја и компаративним предностима подручја за производњу одређених специфичних производа, уз испуњење европских и светских стандарда,
- **развој шумарства** на бази одрживог газдовања шумама и унапређења шумског и ловног фонда,
- **развој индустрије, кроз развој предузетништва** и успостављање стабилног, напредног и конкурентног подручја са препознатљивим идентитетом. Основни циљ је развој малих и средњих предузећа, која треба да допринесу већем запошљавању и равномернијем просторном развоју,
- **развој експлоатације минералних сировина** на бази коришћења постојећих ресурса, првенствено камена
- **развој туризма**, кроз повећање броја туриста и туристичких капацитета, обједињавање туристичке понуде засноване на потенцијалима за развој туризма и њеном укључивању у регионалну туристичку понуду,
- **модернизација постојећих и изградња нових инфраструктурних система**, како државних саобраћајних, хидротехничких, енергетских, гасоводних, тако и на локалном нивоу - изградња и комплетирање свих комуналних техничких система инфраструктуре са циљем квалитетнијег уређења и опремања насеља.
- **даљи развој друмског саобраћаја, односно мреже општинских путева**, како би се свим становницима Општине обезбедио брз и квалитетан приступ мрежи државних путева,
- **заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживости,**
- **унапређење система заштите и развој непокретних културних добара и природних добара** на принципима одрживости, односно њихова презентација у склопу туристичке понуде Општине,
- **живот у здравој средини**
- **стварање имиџа и брэнда општине Владичин Хан.**

3. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН – СИНТЕЗНИ ПРИКАЗ НАМЕНЕ И БИЛАНСА ПОВРШИНА

Простор општине Владичин Хан треба развијати у складу са принципима одрживог развоја што подразумева организовану планску употребу – коришћење, уређење и заштиту у складу са природним и створеним потенцијалима и ограничењима овог краја. На основу тога, одређене су основне зоне – рејони на територији општине Владичин Хан:

1. Централни низијски развојни рејон до 500 m н.в. у долини Јужне Мораве, њених притока и долињских падина. Овај рејон, иначе приоритено развојноподручје Општине у којем се планира развој, прерађивачких и складишних капацитета из домена прехранбене, металне, дрвне се првенствено користи за гајење ратарских и повртарских култура, као и за гајење континенталног воћа и винове лозе, у низијском делу општине; насеља су збијена и формирана уз саобраћајнице, а у већим се формирају и радне зоне. У селима се за приоритет сматра и развој етно – туризма, односно смештајних капацитета, а Владичин Хан и његова околина, како дуж долине Јужне Мораве тако и дуж долине Врле, с обзиром на транзитни положај уз коридор X, су зоне где се лоцирају смештајни и други туристичко – угоститељски и спорто – рекреативни садржаји.
2. Брежуљкасто – брдски рејон има највеће распорстрањење, обухвата просторе од 500-750 mнв, на брежуљкастом терену, са обе долињске стране Јужне Мораве, испресецан је долинама бројних притока ове реке, које су све бујичног карактера. Ово је ерозијом најугроженија зона, те се, с обзиром на природну предодређеност овог простора за сточарство и воћарство, обнављање и развој шума, уз осале антиерозионе радове у сливу, истиче као приоритетни задатак.
3. Брдско – планинско сточарско – шумски рејон на 750 до 1000 mнв обухвата више терене падина Кукавице, Чемерника, Грота и Облика. Овај рејон се првенствено користи за планинско сточарство, а највећи део простора је под шумама и шумским земљиштем.
4. Шумски рејон - највиши терени Кукавице, Чемерника, Облика и падина Грота изнад 1000 mнв планирани су за узгој шума, местимично на постојећим ливадама и пашњацима за планинско сточарство, као комплеметарну делатност, и развој туризма, уз лоцирање мањих смештајних капацитета у селима у нижим појасевима, изузетно у виду специфичног смештаја, као што су планинарски домови, катунске насеобине на Кукавици. Туризам је оријентисан на излетнички, рекреативни, етно- и ловни и риболовни туризам, у првом реду.

Ова генерална подела на рејоне, урађена са аспекта пољопривредне производње, као примарне и приоритетне делатности људи овог краја, подразумева:

- да се у оквиру насеља могу формирати радне зоне за друге видове привреде, првенствено у постојећим центрима (Владичин Хан, Лепенца, Сува Морава, Житорађе, Стубал, Прибој, Џеп, и др.)
- да се насеља опремају јавним садржајима и објекти граде на основу урбанистичких правила
- да се простор инфраструктурно опрема у погледу саобраћајне мреже, хидротехничке, електроенергетске, телекомуникационе инфраструктуре, уређења локација за комуналне објекте,

- да се поједине зоне у општини користе за експлоатацију камена и лапораца (оквирно рејон Џепа и локалитети за које се кроз истражне радове покаже да су рентабилни за експлоатацију)
- да се поједине зоне у општини користе за развој бањског туризма, уколико будућа истраживања квалитета и квантитета геотермалних вода покажу да је то исплативо
- да се поједине зоне у општини оријетишу на развој туризма
  - туристичка зона „Долина Јужне Мораве и Врле“, са Грделичком клисуром, олоњена на коридор X и пут према Сурдулици и Власинском језеру – транзитно-туристичка и риболовна зона на приоткама Јужне Мораве са природним лепотама Грделичке клисуре, спортско-рекреативним/забавним садржајима у Владичином Хану ("Куњак"), али и близином планинских шумских терена Кукавице, као излетничких и ловних зона.
  - туристичка зона „Кукавица“ – природно ловиште, већи број прихваћатних излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклички туризам и др.. Ова предеоно целина обухвата насеља на планини Кукавици.
  - туристичка зона „Џеп“ – постојећи смештајни капацитети, допуњени новим у околини, као централна зона за излетнички и ловни туризам на падинама Кукавице и Чемерника .
  - туристичка зона „Јовац – вулканске купе“ – спорстко – рекреативна зона језера на Јовачкој реци, излетнички и пешако – бициклички туризам везан за вулканску купу Облик и суседни Грот,
- да се спроводи интегрална заштита простора – животне средине, како би се очувао највреднији ресурс овог краја – пољопривредно земљиште, као и квалитет подземних и површинских вода.

На подручју које обухвата административна општина Владичин Хан, задржаће се доминантно плодно тле, које је углавном пољопривредно и шумско, а неплодне површине су највећим делом намењене становању и путевима. Становници већине села бавиће се пољопривредом (ратарством и повртарством у долиној, воћарством у брежуљкастој зони, а сточарством на планини). Брдско планински шумовити предели Кукавице и Чемерника углавном остају слабо насељени, уз веома контролисана грађња објеката у функцији шумарства, инфраструктуре и туризма. У селима, нарочито низијског дела, на њивама се гаје жита (највише кукуруз, пшеница), поврће (кромпир, пасуљ, паприка и др.), и др.. Терени у брежуљкастој зони користе се за гајење воћа, а највише се гаји јабука, шљива и вишња и друго коштуњаво воће, а од јагодичастиг воћа јагода, купина и малина. У котлинском делу највише се гаје свиње и живина, а у брежуљкастом и брдском говеда и овце.

Од 36.600ха простора општине Владичин Хан плодно земљиште (пољопривредно и шумско) чиниће око 32.200 ха или 87,98%, а остало (укључујући и грађевинско у насељима, планираним туристичким зонама, инфраструктуру, као и површине под водотоцима, неплодне површине и др.) око 4.400 ха или 12,02 %. Пољопривредно земљиште заузимаће око 36.000 ха или 47,37 % укупне територије општине. Тенденција повећавања пољопривредног земљишта на рачун ливада и пашњака треба да буде обустављена, поготово ако се ради о њивама високог бонитета у долини Јужне Мораве. Ливаде и њиве ће се највећим делом смањити због нове изградње привредних зона у долиној, односно потребе пошумљавања или изградње туристичке инфраструктуре на пашњачким површинама у брдско- планинском делу општине.

Шумске површине се у највећој мери одржавају, изузев тамо где је неопходно проширити пут или изградити инфраструктуру и објекте у функцији туризма, или експлоатације минералних сировина, уз обавезу минималног неопходног смањења шумских површина, на основу одговарајуће документације и процена утицаја на животну средину. Убудуће ће се посебна пажња посветити мелиоративним радовима, тј пошумљавању деградираних шумских земљишта и оголелих терена,

поготово оних који су угрожени ерозијом. Досадашње површине под пашњацима ће се задржати, изузев ако је потребно пошумити их ради заштите од ерозије, или ангажовати за туристичку намену, поготово у зони Кукавице.

Грађевинска подручја насеља одређена су као оријентационе просторне целине, које обухватају грађевинско земљиште и окућнице са обрадивим земљиштем. Нова градња у постојећим насељима планира се у оквиру граница грађевинског подручја насеља. Путна мрежа градиће се углавном на трасама постојећих општинских, шумских и некатегорисаних путева. магистрални инфраструктурни правци железнице, аутопута, гасовода и др. реализоваће се на основу посебних одговарајућих пројеката и планова, а овим ППО се резервише коридор у којем ће се њихова траса дефинисати. Зоне и локације за изградњу малих хидроелектрана и осталих водoprивредних објеката утврђиваће се одговарајућим документима у складу са условима надлежне водoprивреде. Грађевинска подручја туристичких зона, центара и пунктова на новим локацијама представљена су графички кроз симболе, у правилима грађења дати су основни урбанистички параметри за поједине туристичке намене. Дефинисање граница тих грађевинског подручја извршиће се кроз израду одговарајућих урбанистичких планова.

Табела бр. 2: Промена структуре коришћења простора општине Владичин Хан 2007.-2025.год.

Ред.број	Намена - категорија	2007.година		2025.година	
		Површина ha	% од укупне површне општине	Површина ha	% од укупне површне општине
1.	Оранице и баште	6.808	18,60	око 6500	око 17,76
2.	Воћњаци	1.332	3,64	око 1320	око 3,61
3.	Виногради	18	0,05	око 30	око 0,08
4.	Ливаде	3.321	9,07	око 3100	око 8,47
Свега 1-4:	(обрадиве површине)	11.479	31,36	око 10950	око 29,92
5.	Пашњаци	5.073	13,86	око 5050	око 13,80
Укупно 1-6:	Пољопривредно земљиште	16.552	45,22	16000	око 43,72
7.	Шуме и шумско земљиште	16.177	44,20	око 16200	око 44,26
8.	Остало земљиште *	3.871	10,58	око 4400	око 12,02
Укупно 1-8:		36.600	100,00	око 36600	100,0

* У остало земљиште укључено је и грађевинско и остала неплодна земљишта настала услед активности људи, као и водно земљиште и друга природно неплодна земљишта.

В) КОНЦЕПЦИЈА, ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ КОРИШЋЕЊА, УРЕЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДЕ И ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Анализа комплекса природних чинилаца територије општине Владичин Хан, показала је да су основни природни потенцијали овог подручја:

- Пољопривредно земљиште и пашњаци
- Шумом обрасла земљишта
- Површинске и подземне воде
- Појаве и налазишта минералних сировина
- Подручја погодна за развој туризма (релативно очувана природна средина, пејзажне и амбијенталне вредности итд.) .

За сваки од њих дефинисани су и **услови коришћења, уређења и заштите природних ресурса**:

1. Интензивније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта до III бонитетне класе, на надморској висини до око 350 m, и на нагибима до 20%, хидромелиорације пољопривредних површина у алувиону Јужне Мораве, квантитавно и квалитативно унапређење воћњака и винограда, мелиорације и обогаћивање травним врстама ливада и пашњака на теренима ниже бонитетне класе са нагибом до 25% без обзира на надморску висину, регулисање и умиривање бујичних и ерозионих подручја.
Потребно је плански иницирати и подржати развој других комплеметарних функција са пољопривредном производњом (прерада пољопривредних производа) и обезбедити могућност за производњу оних врста које имају извозни потенцијал (воће, лековито биље). Осим тога, треба регулисати и умирити бујична и ерозиона подручја итд.
2. Коришћење пашњачких и ливадских површина за планинско сточарство у брдском делу, а примена стајског сточарства у низијском делу територије
3. Интензивније гајење и експлоатација шума и то дрвне масе и споредних шумских плодова што подразумева већу отвореност шума (изградња шумских комуникација), али и примену интензивнијих мера неге и обнове шумског фонда.
  - Интензивнија експлоатација шума подразумева, такође, примену проградационих мера за превођење ниских (изданачких) шума у категорију високих, пошумљавање свих необраслих шумских земљишта и нагнутих терена преко 25% и сл.
  - У циљу очувања природног амбијента, све мере и интервенције морају се заснивати на коришћењу аутохтоних врста на целој територији, посебно на Кукавици и Чемернику и на теренима уз Јужну Мораву и њене притоке (Врлу и друге).
  - С обзиром да шуме чине и основ за ловни туризам брдског дела овога краја планској и рационалној експлоатацији шумског фонда усклађеној са саморепродуктивним потенцијалом овог екосистема, треба посветити пажњу.*Потребно је усмерити неконтролисану експлоатацију овог ресурса у складу са принципима одрживог развоја, унапредити дрвну индустрију у складу са увођењем капацитета за прераду и финалну производњу, али и применити интензивније мере неге и обнове шумског фонда.*
4. Коришћење водног потенцијала за водоснабдевање - богатство општине водом је релативно у квантитативном и квалитативном погледу, јер је овај потенцијал неравномерно распоређен у простору, веома подложен деградацији и зато га треба рационално користити, заштитити и

унапредити. Повећање корисног водног биланса заснива се на успоравању брзине отицања површинске воде и њеном задржавању у земљишту, и на умиривању бујичних токова. Основна просторна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

- Поред проширивања површина под природном или културном вегетацијом, убрзано отицање воде са територије општине треба регулисати уређивањем речних корита и обављањем хидромелиорационих радова и уређења сливова;
- Неопходно је и очување квалитета вода (захтевана IIб подкласа за Јжну Мораву – може се користити или употребљавати за снабдевање насеља водом за пиће, за купање и у прехранбеној индустрији) пречишћавањем употребљених комуналних и индустријских вода, изградњом стандардних (санитарно-хигијенских) септичких јама у селима, успостављањем зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и режима коришћења простора унутар ових зона, организовање прикупљања и депониовања отпада (изван домаћаја површинских и подземних вода) и савремен третман смећа.

Потребно је обезбедити очување квалитета вода и стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода, очување локалних изворишта и повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен систем. Поред тога, ради очувања водног биланса и заштите терена од ерозије основна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

5. Коришћење водног потенцијала за производњу електричне енергије – бројни су планински водотоци, стрмих падова и са таквим протицајем који обезбеђује рационалну производњу електричне енергије у оквиру погона малих хидроелектрана
Потребно је обезбедити да се одабир локација малих хидроелектрана и пројектовање њихових техничких карактеристика обавља у складу са условима надлежне водопривреде, условима и принципима из овог ППО и правилима струке, како би се постигли максимално добри еколошки и економски ефекти, а нарочито, како у сливовима водотока не би дошло до повећања негативних последица изградње акумулација.
6. Експлоатација минералних сировина - појаве и налазишта минералних сировина за које је досадашњим истраживањем утврђено да постоје су, првенствено, лежишта цигларске глине код Владичиног Хана, грађевинског камена хлоритског шкриљца - дацита у околини Џепа и шљунка и песка у алувиону Јужне Мораве, који се експлоатишу за локалне потребе Даља експлоатација ових и других сировина за које се утврде да постоје (резерве цементних сировина лапоровитих кречњака и лапораца у зони северно од Џепа, на источним огранцима Кукавице, непосредно уз леву обалу Јужне Мораве, од Зебинца на југу до Предејана на северу, у дужини од близу 20km.), обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних елемената.
7. Развој туризма - очуван природни амбијент у брдско – планинском делу, посебно на Кукавици, пашњаци, шуме, посебно брежуљкаст рељеф, климатске прилике, указују на специфичне могућности развоја туризма, пре свега еко – етно туризма и ловног, али и транзитног и излетничког, и других, као и свих основних и пратећих привредних делатности.
Развој туризма мора бити заснован на принципима одрживог развоја, односно усклађен са захтевима очувања природних амбијената, пашњака, шума, специфичности рељефа, разноврсности предела, климатских прилика, и др.

У условима све веће деградације природе, очувани предела постају све вреднији, те их је, у овом случају, већ сада могуће штитити на основу планирања потребних мера и средстава у свим постојећим и будућим програмима развоја.

Очување предела се заснива на свим мерама предвиђеним у делу заштите и коришћења пољопривредних земљишта, шума, вода и др. природних ресурса.

На основу утврђених критеријума и вредновања територије општине Владичин Хан за поједине намене, на основу синтетизовања деловања укупних природних и створених чинилаца за избор

оптималних просторно - планских решења, опредељују се следећи посебни **плански критеријуми коришћења површина:**

1. Концентрација и ограничење изградње стамбених и осталих пратећих објеката - на теренима до 15% нагиба (стабилним и добро носивим), добро оријентисаним – погодним за изградњу
2. Рационална пољопривредна производња – ускладиће се са стварном (природном) производном способношћу у складу са климатским, хидролошким и педолошким приликама. Развој интензивне пољопривредне производње, на земљиштима до III бонитетне класе на нагибима до 15% (ратарство), а на нагибима до 30% развој воћарства. Развој интензивне пољопривредне производње, сточарства на пространим пашњачким и ливадским површинама, ван терена погодних за ратарство. као и на посебно подигнутим сточним фармама.
3. Изградња индустријских објеката - на теренима нагиба до 3%, односно до 8% за мање објекте (стабилним и добро носивим), сеизмички мање повредљивим, изван правца дувања доминантних ветрова, нарочито када се ради о производњи која може бити извор загађивања околине; изградња индустријских објеката (којима је вода специфичан локациони захтев) на локацијама на којима се може обезбедити снабдевање квалитетном водом као и евакуација отпадних вода прихватљива са хигијенског становишта; избор одговарајућих привредних активности које треба да омогуће трајни развој подручја уз минимизирање негативних ефеката на квалитет животне средине.
4. Изградња саобраћајница - планираће се на теренима који обезбеђују максималну доступност и проходност за постављање траса, али истовремено гарантују и сигурност у експлоатацији и безбедност у случају акцидентата
5. Интензивнији развој туризма и рекреације - планираће се на постојећим локалитетима, али и на свим перспективним који ће овим планом бити утврђени (етно, спортско рекреативни, ловни и др.)
6. Заштита, уређење и унапређење постојећих зелених површина и проширивање површина под зеленилом, озелењавањем свих нестабилних, плавних и деградираних терена, као и терена на нагибима већим од 15%
7. Уређивање бујичних токова на територији општине
8. Заштита свих постојећих изворишта (стварањем заштитног појаса и дефинисањем режима њиховог коришћења)
9. Лоцирање објеката и површина који могу бити потенцијални загађивачи животне средине искључиво на основу детаљних истраживања терена и услова локације и њеног окружења; подразумева се обезбеђење одговарајућег пројектовања услова лоцирања и изградње, технолошког поступка и мера заштите у складу са еколошким принципима и уз поштовање законских прописа (како при изради техничке документације, изградњи, тако и при експлоатацији односно раду објеката у редовним и акцидентним ситуацијама, како би се избегле последице евентуалних техничко – технолошких несрећа).

Природни ресурси на подручју општине Владичин Хан, првенствено плодно земљиште, ресурси питке воде и хидроенергетски ресурси, природне вредности и лепоте, минералне сировине, шумско богатство и ловна дивљач, и др., користеће се у складу са правилима која обезбеђују њихово одрживо коришћење, уз максимално очување и заштиту. Планом се посебно прописују **правила коришћења простора** која обезбеђују да се пољопривредна производња, изградња насеља, привредних објеката, саобраћајница, привредних, туристичких и других објеката одвија у складу са циљевима коришћења и заштите природних ресурса панског подручја.

Правила коришћења простора са аспекта погодности терена за пољопривредну производњу

На основу критеријума за издвајање терена погодних за пољопривреду (педолошки покривач, висина подземних вода, степен ерозије, климатски услови, нагиб и надморска висина, као основни критеријуми и експозиција, као допунски фактор) извршено је оквирно зонирање терена за поједине видове пољопривредне производње, за која се прописују следећа правила.

Зоне повољне за оранице и баште.

- Најповољнији терени су најраспрострањенији у котлинском делу општине – у зонама поред Млаве и њених притока до 350 мнв, на земљиштима до IV катастарске класе, са углом нагиба до 3°, без појаве ерозије и клизишта, без могућности плављења, топлих експозиција (S, SW, SE), као и неекспониране површине. На подручју Општине земљишта најповољнија за пољопривреду простиру се у средишњем делу општине, нарочито на речним терасама реке Јужне Мораве и њених притока. Најповољнији терени су нижим зонама атара насеља Прибој, Стубал, Врбвац, Грамађе, Бачвиште, декутинце, Лепеница, Сува Морава, Полом и Репинце. а потребним наводњавањем се постиже потребан хидролошки режим за производњу појединих култура које мање трпе неповољне хидролошке услове. На овим просторима постоје услови за гајење житарица, крмног биља, поврћа, јагодичастог и коштуњавог воћа, цвећа и других култура, а потребно наводњавање је једини услов за несметано одвијање пољопривредне производње на вишљим оцедитијим теренима. У овим зонама производњу поврћа, цвећа и др. могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, чиме се постиже независност приноса од метеоролошких прилика.

- Условно повољни терени за оранице и баште се налазе на висинама од 350 до 500 мнв, на земљиштима слабијег квалитета и већег нагиба до око 8°, са слабијом ерозијом или акумулацијом, углавном у средишњем делу територије општине, као и на нижим теренима уз Јужну Мораву, Врлу и остале притоке Јужне Мораве, или нижим теренима који су повремено плављени површинским и подземним водама. Услови тла и нагиба и хидролошки режим условљавају избор пољопривредних култура, примену одређене врсте ђубрива, као и одређен начин обраде ради спречавања ерозије, уколико се користе као оранице и баште. Главна ограничења у коришћењу су слабији квалитет земљишта, па се њихов квалитет може побољшати применом одређене врсте ђубрива, избором адекватних пољопривредних култура прилагођеним овим типовима земљиштима, обезбеђењем одговарајућег хидролошког режима тла, и др.. И у овим зонама пољопривредну производњу могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, уз обавезу хидромелиорација тла. Ови терени су повољнији за оранице, посебно за гајење кукуруза, крмног биља, за воћарство, повртарство итд..

- Терени неповољни за оранице и баште окружују Јужноморавску долину; представљају их углавном шумовита подручја Кукавице, Чемерника и осталих планинских зона на висинама преко 500 m, као и терени Грделичке клисуре, стрмих нагиба, неповољних експозиција и карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. У ове терене, уколико су неповољно експонирани или угрожени ерозијом спадају и нижи терени преко 350 мнв, на којима антиерозивни радови имају приоритет.

Зоне повољне за воћњаке и винограде.

- Најповољнији терени за воћњаке и винограде су терени побрђа до 350 мнв, оцедити, песковити, на земљишту до IV бонитетне класе, топлих експозиција и повољних нагиба. Налазе се на благим падинама атара скоро свих села општине Владичин Хан који се спуштају ка Јужној Морави (изузев атара који су у зони Грделичке клисуре). Некада широко распрострањене виноградарске културе у последњем периоду су запарложене и претворене у воћњаке, па је плански приоритет обнова винограда на овим просторима. Јагодичасто и коштуњаво воће предњачи у избору воћњачких култура.

- Повољне терене за воћњаке и винограде представљају терени на умереним експозицијама и стрмијем нагибу који су углавном заступљени на мањим површинама. У избору култура предњаче разне врсте коштуњавог воћа.

- Терени неповољни за воћњаке и винограде су на хладним експозицијама, влажном терену или већем нагибу; представљају их углавном шумовито подручје Кукавице, Чемерника и осталих вишљих зона, на висинама преко 350 мнв, стрмијих нагиба, неповољних карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. Ова подручја су у западном, источном и северном делу општине најчешће под шумом или су прокрчене некадашње шумске површине, док су у средишњим зонама и близу насеља угрожене градњом. Ако су слободна, најповољнија су за воћњаке, винограде и ливаде.

Повећање површина под виноградима и воћњацима захтева посебне интервенције у циљу побољшања квалитета педолошког слоја и предузимање ефикасних мера унапређења нископродуктивних и деградираних земљишта, и то увођењем одговарајућег плодореда, применом

одговарајућих агротехничких мера, већом употребом стајског, као и других органских ђубрива, коришћењем минералних ђубрива у складу са хемијским својствима појединих типова земљишта и принципима производње здраве хране, и на друге начине.

Потребан је добар одабир аутохтоних - еколошких врста воћног расада које на овим просторима дају боље приносе и успевају и на већим надморским висинама. Одговарајућом терасастом обрадом земљишта превазилазе се и већи нагиби, а самим тим и зауставља ерозија на тим површинама.

Зоне повољне за ливаде и пашњаке.

- Најповољнији су терени побрђа, непошумљени, изнад 350 мнв, стрмији и са педолошким супстратом лошијих карактеристика, на земљиштима преко IV катастарске класе. Налазе се у брежуљкастом и планинском делу општине и због склоности еродовању искључени су за узоравање, те, као такви, погодни за сточарство.

- Повољне терене за ливаде и пашњаке представљају стрмији терени за које се, као вид заштите тла од ерозије, планира затрављивање аутохтоним врстама трава (које у овим крајевима дају најбоље приносе, а добра су подлога за развој сточарства), уз побољшање квалитета педолошког покривача и адекватан начин њихове експлоатације. У ову категорију сврставају се и нижи терени који су због неповољног хидролошког режима често плављени и, као такви, мање повољни за оранице и баште, али је формирање ливада на њима предуслов за сточарску производњу.

- Терени неповољни за ливаде и пашњаке су претежно под шумама на стрмим нагибима илии јако еродованом земљишту, каквих је врло мало.

Зоне неповољне за пољопривредну производњу - терени са неповољним природним условима су земљишта од V-VII бонитетне класе, на стрмим земљиштима и сл. Најзаступљенија су у западном, источном и северном делу подручја Општине. На овим локалитетима ограничавајући фактор је лош педолошки супстрат. Ова подручја је најрентабилније пошумити или се могу ангажовати за градњу.

Поред поменутих терена, терени који се налазе у оквиру заштитних зона локалних изворишта водоснабдевања су предодређени за екопољопривреду са строго контролисаном употребом хемијских средстава у складу са режимима коришћења простора у појединим санитарним зонама заштите. Напомиње се да се као непродуктивни терени издвајају све изграђене површине, мада се у насељима у оквиру окупница јављају баште у којима се углавном гаји поврће и воће на квалитетном пољопривредном земљишту. Терени у широј зони санитарне заштите изворишта "Лепеница" су јако угрожени функционисањем постојећих привредних зона, саобраћајница и услед плављења водама при високом водостају Јужне Мораве.

Зонирање према погодности терена за насељавање – изградњу

Критеријуми за оцену погодности терена Општине за насељавање, дефинисани су у складу са глобалним захтевима и потребама смештаја насељених функција и обухватају: морфологију терена, стабилност терена, носивост терена, климатске особености, ниво подземних вода, плавност терена, сеизмичност итд. На основу њих прописана су следећа правила за насељавање – изградњу насеља у појединим зонама са различитим нивоом погодности и мањим или већим ограничењима за просторни развој и насељавање (становање, привређивање – рад и комуницирање):

I - Први тип терена чине погодни терени за просторни развој и насељавање без ограничења за насељавање. Ово су равни или благо нагнути терени (до 10%), у подручју алувијалних равни и речних тераса Јужне Мораве и притока, стабилни, добро носиви, оцедити и добро експонирани. Поред алувиона и долинска проширења брдско – планинских токова спадају у ове терене и они захватају и више делове долинских страна и површи у зонама дуж притока Јужне Мораве. Микроклиматски услови на овом подручју су повољнији, с обзиром на надморску висину, морфолошке карактеристике и сл.

Могуће је лоцирати породично и вишепородично становање, изградњу јавних садржаја и привредних капацитета, али искључиво у зонама уз саобраћајнице, како би дошло до минималне

69

деградације плодног тла, односно заштите земљишта и подземних вода у алувиону реке Јужне Мораве и др. река у доњим деловима токова.

Због повољних инжењерских, геомеханичких карактеристика терена, трошкови финансирања, земљани и грађевински радови су релативно мали. Ови терени се користе за пољопривредну производњу (гајење жита, поврћа, воћа), јер су то углавном земљишта II - IV катастарске класе.

II - Други тип терена чине условно погодни простори за насељавање са мањим или већим ограничењима за насељавање. Овом типу терена припадају равни или благо нагнути терени (до 15%) или више нагнута (до 30%), у висинској зони преко 350 m, углавном стабилни или са појавама клижења, добро носиви. Као већа ограничења локално се јављају нагиби терена од 20-30%, појаве клижења и нестабилности, или плављење уз речне токове. Ова природна ограничења захтевају мање или веће материјалне трошкови при савладавању (заштита од плављења, заравњавање, стабилизација клизних терена, низ техничких мера при земљаним радовима, трасирању инфраструктуре и саобраћајница). Ови терени захватају долиנסке стране притока Јужне Мораве. Овим теренима припадају и повремено плављени терени у нижим зонама речних долина Јужне Мораве и притока. Користе се углавном као воћњачке, виноградске, ливадске површине, делом пошумљени. Осим воћарства и воноградарства, ови терени могу да се користе и за екстензивно гајење жита, сточарство, шумарство итд.

На овим теренима је могуће лоцирати индивидуално становање, изградњу мањих привредних капацитета итд.

III - Трећи тип има најмање повољне услове у поређењу са осталим типовима за било коју намену коришћења. Ове терене карактеришу веома стрми нагиби (> 30%), нестабилност у природним условима и при изградњи, клижења, еродовани терени. Овим теренима припадају простори изнад 350 m н.в. (падине изграђене од стена миоцена и флиша). На овим теренима се развија шумарство, сточарство са обзиром да их углавном чине шумске и ливадско - пашњачке површине. Због велике пошумљености и ограничења, погодни су за насељавање. Могуће их је користити искључиво за шумске, пашњачке површине, односно за узгој шума, сточарство, као и за развој планинског туризма (највише ловног и излетничког).

Апсолутно неповољних терена за насељавање – изградњу са аспекта природних услова скоро да и нема: то су водене површине, стрми терени Грделичке клисуре, а као ограничавајуће на ширим просторима се може навести простирање пољопривредних и шумских површина, површина под ловиштима и зоне изворишта водоснабдевања.

При изради планске и техничке документације без обзира на тип терена обавезно је истраживање са аспекта геологије, кроз израду елабората геолошких и геотехничких истраживања.

При планирању и пројектовању, као и изградњи и коришћењу објеката у свим зонама повољним за туризам (приобаље Јужне Мораве, шумски комплекси Кукавице и Чемерника и побрђа, ловишта, амбијенталне и споменичке вредности насеља, манастира и цркава и др.), обавезно је поштовати све мере заштите природних ресурса и правила коришћења простора и грађења прописана овим Планом.

При пројектовању саобраћајница у простору развића алувијаних седимената у зонама ближе Јужној Морави и забареним подручјима, где је постељица тла је неподобна за изградњу коловозне конструкције, или је потребно савладати локалне денивелације, неопходна је израда насипа, са поправкама тла и израдом тампонских слојева; у свим теренима обавезно је пројектовање заштитних косина, евентуално заштитних објеката, објеката хидротехничке регулације и заштите од падавина, бујица и ерозије. Благовремена процена стабилности терена је услов свих планирања саобраћајних траса.

Критеријумима за одабир траса саобраћајница морају бити обухваћени и технички пројектантско-извођачки услови: услови за трасе и мостовске деонице дефинишу се параметрима тла и стена, потребама санације, мелиорације и ојачања, условима ослањања мостовских темеља.

При пројектовању и извођењу различитих видова и саобраћајница у теренима са ресурсима питке воде и зонама санитарне заштите око изворишта и објеката водоснабдевања, потребне су посебне мере заштите тла и подземних вода од загађења при редовном саобраћају, а посебно при акцидентним ситуацијама.

2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉЕНИХ МЕСТА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, ОДНОС ГРАДСКИХ И СЕОСКИХА НАСЕЉА И РАЦИОНАЛНО КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА

2.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

2.1.1. ДЕМОГРАФСКИ ОКВИР И ПЕРСПЕКТИВЕ

Процене кретања становништва и стратешке смернице за искоришћавање и унапређење демографског потенцијала

Процене кретања броја становника општине Владичин Хан урађене су:

- на бази досадашњег тренда
- на бази процењеног броја становника према Програму израде Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља (Пчињски и Јабланички округ) 2006.- 2021. године

➤ *Процене кретања броја становника на бази досадашњег тренда*

Табела 3: Процене броја становника 2021.год. на бази досадашњег тренда

Становништво	Бр. станов.	Процене броја становника		Бр. домаћ.	Процене броја домаћинства	
	2002	2011	2021	2002	2011	2021
Општина	23703	22677	21589	7826	8262	8775
Општински центар	8338	8832	9414	2684	3166	3803
Остала насеља	15365	13978	12584	5142	5173	5208
Балиновце	154	137	121	50	52	54
Бачвиште	65	47	33	24	18	12
Белановце	113	82	57	57	47	38
Белишево	136	85	50	70	55	42
Богошево	176	148	123	65	60	54
Брестово	115	100	86	39	34	30
Владичин Хан г	8338	8832	9414	2684	3166	3803
Врбово	357	352	347	117	115	113
Гариње	554	574	598	165	183	205
Горње Јабуково	154	90	50	78	68	59
Грамађе	246	240	234	82	89	97
Декутинце	271	263	255	82	90	100
Доње Јабуково	152	113	81	60	48	38

Становништво	Бр. станов.	Процене броја становника		Бр. домаћ.	Процене броја домаћинства	
		2002	2011		2021	2002
Дупљане	161	130	102	68	62	56
Житорађе	1339	1392	1453	368	454	572
Зебинце	121	84	56	57	50	44
Јагњило	106	77	54	49	45	41
Јастребац	221	162	114	86	77	69
Јовац	93	53	29	45	33	24
Калиманце	108	107	106	35	30	24
Кацапун	74	49	31	28	23	18
Козница	235	207	179	73	77	81
Копитарце	75	54	38	31	28	25
Костомлатица	22	15	10	13	11	8
Кржинце	257	252	247	76	79	83
Кукавица	20	11	6	10	8	7
Куново	532	445	365	165	150	134
Лебет	102	81	63	34	30	26
Лепеница	734	813	910	232	250	271
Летовиште	177	147	120	68	64	60
Љутеж	281	211	154	88	83	78
Мазараћ	197	186	174	74	73	71
Манајле	60	48	38	27	23	20
Мањак	641	508	392	178	166	153
Мртваца	380	306	240	140	134	127
Островица	39	17	7	25	19	14
Полом	440	454	469	121	115	110
Прекодолце	1625	1488	1349	540	621	725
Прибој	392	393	394	131	144	160
Равна Река	167	110	69	85	76	67
Рдово	136	118	101	62	62	61
Репинце	972	1152	1391	293	372	485
Репиште	344	264	197	131	117	104
Ружић	181	129	89	70	57	45
Солачка Сена	162	161	160	50	44	39
Срнећи	58	44	33	27	24	21
Стубал	1113	1211	1330	336	398	481
Сува Морава	859	930	1015	281	341	423
Теговиште	183	156	131	66	63	60
Урвич	71	60	50	23	21	19
Џеп	194	175	156	67	67	68

Напомена: Процене кретања становништва и домаћинства урађене су на основу досадашњег тренда!

Вредност природног прираштаја је негативна и прати се само на нивоу територије општине. Дате процене броја становника представљају тзв. нулти сценарио, који претпоставља исти тренд раста и механичког прилива броја становника, као у посматраном периоду. Уколико дође до већег социо-економског развоја, доћи ће и до раста наталитета, запослености, престанак механичког одливања становништва и депопулације. Најоптимистичнију процену развоја бележи град Владичин Хан, који

и по демографској структури и по тренутном ступњу развоја представља пример окоснице и носиоца развоја датог подручја. Позитивне вредности раста и развоја у наредном периоду имаће и следећа насеља: Житорађе, Стубал, Сува Морава, Лепеница, Репинце и Гариње.

- Процене броја становника према Програму израде и Нацрту Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља

Посебно се напомиње да је Програмом израде Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља (Пчињски и Јабланички округ) 2006.- 2021. године дата пројекција становништва општине Владичин Хан за 2021. год., која се базира на корекцијама постојећих трендова и побољшању демографске слике општине као последице економског развоја овог краја. Према овом Програму 2021. год. би у општини Владичин Хан било **око 26.000 становника**, што се сматра коректном проценом, у односу на планиране развојне активности како у општини, тако и у целом региону.

У Нацрту Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља поменута пројекција је дата на бази аналитичке методе и планских прогноза, те је према првој за целу општину Владичин Хан за 2022. годину пројектовани број становника **23.727**, а према другој **23.571**.

- Закључак у вези демографске перспективе општине Владичин Хан

На основу анализе наведених процена и пројекција закључено је следеће: до краја планског периода 2025. године очекује се да ће у општини Владичин Хан живети укупно **око 23.000 становника**. Планиране развојне активности на овом простору водиће поправљању садашњих неповољних демографских трендова, а са опоравком од последица економске кризе и инвестиционим активностима утицаће се на повећање животног стандарда становништва и могућности за квалитетан живот и напредак овог краја.

Прерасподела становништва унутар појединих зона општине Владичин Хан свакако ће се базирати на:

- значајнијој концентрацији становништва у насељима јужноморавске долине (Прибој, Стубал, Лепеница, Сува Морава, Репинце, Владичин Хан са приградским насељима), док ће у долини Врле, Житорађа и Прекодолце бити зоне концентрације становништва, поготово због већ изражених тенденција популационог јачања овог развојног правца ка Сурдулици.
- Џеп, због малих просторних могућности неће значајније популационо расти.
- Насеља брдско – планинског дела у наредном периоду треба да доживе знатне трансформације и привредни развој, како би се и ове зоне Општине развиле адекватно својим потенцијалима за туризам и пољопривреду.

Процене указују да ће у низијском појасу до 500 мнв живети преко 80% општинске популације, од чега ће више од половине бити у урбаном зони Владичиног Хана и приградских насеља која су са њим већ фактички спојена. Стубал и Прибој са новим и Сува Морава са постојећом привредном зоном чије се проширење планира, су зоне у којима ће концентрација привредних активности утицати и на повећање броја становника (мада ће запослени бити и дневни мигранти на релацији Владичин Хан – нове привредне зоне и Житорађа – Владичин Хан). Изградња Аутопута ће такође утицати на привредни развој долинског дела Општине.

Демографска кретања зависиће од остварења развојних планова тј. економских кретања, чијом реализацијом би дошло до позитивног кретања у насељима. У противном, негативни тренд кретања ће се наставити и довести до изумирања многих села (Островица, Кукавица, Костомлатица и сл.).

Наведена процењена демографска кретања у наредном периоду заснивају се на следећем:

- форсирању активности у правцу спречавања даљег процеса депопулације и демографског старења одређивањем *демографске политике* која ће обезбедити повећање наталитета, као

и политике која ће спречити постојеће процесе постепеног гашења сеоских економија, у кризним насељима;

- у свим насељима која су већа и развијенија са позитивним трендовима раста, постепено обогаћивати додатним функцијама и садржајима, које ће их регрутовати у *локалне центре* и носиоце развоја;

- развоју тј. *дисперзији и диверзификацији различитих делатности*, за које реално постоје предуслови развоја, порашће атрактивност подручја и створиће се квалитетнија животна перспектива;

- коришћењу свих привредних потенцијала и природних предности простора како би се привукло становништво ван простора плана да *насељава* ова места, а истовремено да се спречи гашење сеоских економија и расељавање;

- неопходној *модернизацији, специјализацији и валоризацији* привредних и природних потенцијала, као и рада на људском ресурсу, његовој едукацији и квалификацији.

Повољан положај општине Владичин Хан, због постојећих путних праваца, даје варијет могућности за развој компатибилних делатности, као што су трговина, услужне делатности и делатности терцијарног сектора уопште. Ослањајући се на потенцијале (пре свега прерађивачка индустрија, као и пољопривреда) подручја општине који се могу експлоатисати, омогућије се остваривање лепезе и дисперзије делатности које овом подручју могу донети развој - а самим тим ефекти се могу мултиплицирати на квалитативно и квантитативно побољшање демографске структуре, демографских кретања и утицати на демографске елементе простора (миграције, наталитет, запосленост, густину насељености и друго).

Квалитетна имплементација планских циљева и стратегија, у коју морају бити укључени сви нивои од локалног до државног (тј. највише инстанце), је кључни елемент за позитивно артикулисање и усмеравање свих процеса и појава присутних у демографској структури општине.

2.1.2. РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И ОДНОС ВЛАДИЧИНОГ ХАНА И СЕОСКИХ НАСЕЉА

Основу концепције чине заједнице насеља (групације насеља у гравитационој зони већег и значајнијег сеоског или градског насеља), које омогућавају стварање комплементарних интереса за развој читавог подручја. У оквиру ових заједница насеља поједина насеља су се (на основу повољнијег саобраћајно – географског положаја, вишег нивоа опремљености објектима јавних служби и концентрације привредних и непривредних делатности и становништва) већ издвојила као центри којима околна села гравитирају.

На подручју општине Владичин Хан оваква концепција формирања и даљег унапређивања заједница насеља и центара се развија и у будућности са циљем да се постигне децентрализација подручја и задржавање становништва у руралним, посебно од општинског центра удаљенијим деловима општине, ради постизања хијерархијски хомогеног система насеља и центара са могућношћу међусобне добре интеграције насеља у јединствен систем.

Структурна и комунална опремљеност територија заједница насеља треба да буде квалитетна да би на целом подручју, без обзира на концентрацију насељавања и рада у појединим деловима територије, пружила потребне саобраћајне везе, комуналну опремљеност, минималну опремљеност објектима друштвеног стандарда итд.

Према функционалној подели сва насеља у мрежи сврстана су у оквиру пет рангова центара и насеља, која су напред набројана.

- општински центар: Владичин Хан;
- субопштински центри: Џеп и Стубал;
- локални центри: Прибој, Лепеница, Јагњило, Јастребац и Белишево;

- развијенија и популациона већа сеоска насеља: Сува Морава, Репинце, Прекодолце, Полом и Житорађе;
- примарна сеоска насеља: Балиновце, Бачвиште, Белановце, Брестово, Врбово, Гариње, Горње Јабуково, Грамађе, Декутинце, Доње Јабуково, Дупљане, Зебинце, Јовац, калиманце, Кацапун, Козница, Копитарце, Костомлатица, Кржинце, Кукавица, Куново, Лебет, Летовиште, Љутеж, Мазараћ, Манајле, Мањак, Мртвица, Остривица, Равна Река, Рдово, Репиште, Ружић, Солачка Сена, Срнећи Дол, Теговиште и Урвич.

За општину Владичин Хан свакако највећи значај има развој општинског центра тј. јачање свих његових функција. Осим насеља Владичин Хан потребно је јачати и субопштинске центре и све веће центре општине. Лоша демографска слика је велики проблем, па је потребно спровести мере демографске политике, како би се успорио стални пад броја становника. Те мере би подразумевале нпр. подстицање нових (просперитетнијих) занимања за младе (кроз лакше одобравање донација и кредита). Велики проблем је и комунална опремљеност насеља, лоши путеви, проблеми са водоснабдевањем, еколошки проблеми и сл.

Просторна концепција мреже насеља захтева да се **заједнице насеља** образују у границама лаке приступачности сваког насеља припадајућем центру заједнице насеља.

- заједница насеља Владичин Хан у којој се поред општинског центра налазе и развијенија и популационо већа насеља Житорађа, Сува Морава, Полом, Репинце, Прекодолце (у низијској зони испод 500 мнв), као и локални центри Белишево, Јагњило и Јастребац и бројна примарна сеоска насеља која се налазе на брдско – планинским теренима изнад 500 мнв, а у зонама су утицаја поменутих локалних центара и самог Владичиног Хана. Правци речних долина и могућности комуникација одредили су и зоне гравитације, па су се насеља дуж Јужне Мораве међусобно функционално а скоро и просторно повезала, што важи и за насеља на правцу Владичин Хан – Житорађа – Сурдулица, са којом Владичин Хан има посебно јаке и важне привредне, јавно – социјалне, развојно – управљачке и културне интересе и везе. У будућности се, поред развоја низијских и до сада најразвијенијих насеља која имају највеће развојне перспективе јер се налазе уз коридор Х, мора форсирати и развој локалних центара у вишим зонама, као ослонцима будућег развоја туризма западног и северног дела општине. пољорпивреде, односно сточарство и воћарство остају доминантне привредне делатности у брдским насељима, док ратарство и воћарство остају доминантни у селима низијске зоне. У селима брдског дела, поготово у зони Кукавице и Јастрепаца, Јагњила, Белишева форсираће се туристички капацитети у оквиру домаће радиности, али и планинарски и ловачки домови и сл.

- заједница насеља Стубал у којој се налазе низијска насеља у долини Јужне Мораве и нижа брдска села која гравитирају Стубалу. Прибој ће се у будућности развити у мањи локални центар насеља на крајњем југу општине. Привредне производне и складишне зоне ће се развијати у Стублу и Прибоју, саобраћајне и друге компатибилне делатности у Јужноморавској долини, а Јовац је зона за развој туристичких активности. Воћарство, и ратарство су главне пољопривредне гране на селима, али ће запосленост у непољопривредним делатностима, поготово у долини Јужне Мораве бити доминантна.

- заједница насеља Џеп у којој субопштинском центру Џеп гравитирају насеља која обухватају зону Грделичке клисуре и падина Чемерника. Поред сточарства у вишим зонама, у клисури ће нити развијена експлоатација минералних сировина, саобраћај, услуге и туризам у Џепу, који је већ формиран транзитни туристички пункт.

*У општини Владичин Хан једино градско насеље Владичин Хан је и општински центар, урбанизована су приградска насеља која су спојена са Владичиним Ханом, док су остали центри нижег ранга - сеоска насеља. За сваки од њих утврђују се пропозиције развоја. Наглашава се да у перспективи треба подстицати развој насеља која су се већ издвојила као **центри** за околни простор:*

Општински центар Владичин Хан је насеље са најразвијенијим секундарним сектором делатности у општини и постоји могућност за његов даљи развој. Зато се у наредном периоду планира већи развој производних делатности, а посебно оних које се односе на производњу енергије, саобраћај, угоститељство и личне услуге уз ангажовање резервне радне снаге. Паралелно са развојем секундарног сектора планира се развој терцијарног сектора који је такође од посебног значаја за развој Општине. То је могуће и због делимично повољне структуре фертилног континента који може повољно да утиче на демографски развој.

Џеп и Стубал (субопштински центри) су насеља у којима су, такође, развијенији секундарни и терцијарни сектор. Планира се даљи развој ових сектора (посебно активност у вези са некретнинама, државне управе, комуналне и личне услужне активности, угоститељство, здравство и образовање). Осим тога, постоји велики потенцијал за развој транзитног туризма, као и експлоатацију камена.

Прибој, Лепеница, Јагњило, Јастребац и Белишево (локални центри) имају међусобно различите карактеристике у погледу броја становника, развијености различитих сектора, демографских показатеља и др. Прибој и Лепеница су насеља са већим бројем становника, бољим демографским стањем и развијенијим секундарним и терцијарним сектором. Јагњило, Јастребац и Белишево имају неповољну демографску структуру, бележе пад броја становника а најразвијенији је примарни сектор.

Што се тиче субопштинских и локалних центара неопходна је реконструкција и модернизација путне мреже у циљу њиховог адекватнијег повезивања, како у унутар Општине, тако и у односу на суседне општине, чиме би се подстакло њихово јачање и развој богатције понуде и структуре садржаја и активности.

Сува Морава, Репинце, Прекодолце, Полом и Житорађе представљају развијенија и популационо већа насеља Општине (Прекодолце и Житорађе имају преко 1000 становника). Ово су насеља са развијенијим секундарним и терцијарним сектором, али је у даљем периоду неопходно њихово јачање, посебно угоститељства, образовања, здравства, комуналних и других услуга, при томе не занемарујући развој пољопривреде.

Сва остала насеља у Општини су примарна насеља у којима је најзаступљенији примарни сектор са примитивном пољопривредном производњом. У циљу унапређења квалитета живота на овим подручјима неопходне су следеће активности:

- даљи развој воћарства (шљива, јабука) и ратарства (кромпир), при чему приоритет представља прерада пољопривредних производа и формирање мањих прерађивачких погона;
- коришћење постојећих потенцијала за унапређење сточарства, базираног на комерцијалним мини фармама;
- коришћење водног потенцијала за мање локалне водоводе, рибњаке, мини хидроелектране и мање акумулације;
- унапређење шумско-привредних ресурса, рационално коришћење дрвета као сировине и формирање мањих дрвопрерађивачких погона;
- развој сеоског, ловног и спортско-рекреативног туризма;
- формирање заједница насеља и даља изградња објеката јавних служби у смислу јачања урбаних функција;
- реконструкција путне мреже, како државне, тако и општинске;
- реконструкција електро-енергетске мреже и квалитетније снабдевање становништва електричном енергијом (замена појединих трафостаница, замена дотрајалих дрвених бандера, изградња нових трафостаница и др.);
- побољшање функционисања фиксне телефонске мреже, првенствено кроз замену постојећих неадекватних телефонских централа, као и повећање покривености простора сигналом мобилне телефоније;
- побољшање дистрибуције ТВ сигнала;

- организовање сакупљања и одношења комуналног отпада и санирање мањих спонтано насталих дивљих депонија;
- побољшање функционисања јавних служби, и то првенствено у области здравствене заштите (реконструкција амбуланти и већи број радних дана медицинског особља); и
- дефинисање правила за изградњу стамбених и помоћних објеката, пољопривредних домаћинстава, прерађивачких погона, мини сточних фарми, рибњака и др.

2.1.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА

Просторни развој и уређење сеоских територија ће се заснивати на основним планским акцијама руралног развоја општине Владичин Хан које имају основни задатак да обезбеде заустављање депопулације, посебно руралног становништва којем треба обезбедити обезбедити савремен квалитет живљења, тј. достизање актуелног нивоа животног стандарда.

Основне мере за подстицање ревитализације села и могуће планске акције обухватају:

- Подстицање развоја малих и средњих предузећа првенствено у општинском и центрима нижег ранга али и осталим насељима, како би се обезбедио развој централних насеља. Акцент дати на производњи здраве хране, преради пољопривредних производа, преради дрвета и др.
- Подстицање развоја услужног сектора, посебно у области етно туризма, ловног и излетничког туризма.
- Опремање насеља неопходним садржајима инфраструктуре.
- Планско усмеравање рационалног коришћења земљишта и изградње објеката, уз очување амбијенталних вредности и коришћење елемената традиционалне архитектуре.

Приказане сумарно, планске акције које би допринеле оживљавању насеља, односно унапређењу демографске слике, друштвених делатности и привреде биле би следеће:

Планске акције	Насеља
Јаке државне и локалне мере демографске политике (национални програми, државне и општинске субвенције за рађање, смањење животних трошкова и сл.) у комбинацији са државним и локалним мерама за економски и друштвени развој (субвенције и подстицаји за развој јавних служби и услуга и развој програма за младе)	Балиновце, Белановце, Белишево, Брестово, Горње Јабуково, Доње Јабуково, Дупљане, Зебинце, Јагњило, Јастребац, Јовац, Кацапун, Копитарце, Костомлатица, Кукавица, Лебет, Летовиште, Љутеж, Манајле, Мртвица, Островица, Равна Река, Рдово, Репиште, Ружић, Солачка Сена, Срнећи Дол, Урвич и Џеп.
Брига о старима (здравствена заштита, помоћ у кући)	Балиновце, Бачвиште, Белановце, Богошево, Белишево, Брестово, Гариње, Горње Јабуково, Доње Јабуково, Дупљане, Зебинце, Јагњило, Јастребац, Јовац, Кацапун, Копитарце, Костомлатица, Кукавица, Куново, Лебет, Лепеница, Летовиште, Љутеж, Мазараћ, Манајле, Мртвица, Островица, Равна Река, Рдово, Репиште, Ружић, Солачка Сена, Срнећи Дол, Урвич, Теговиште и Џеп.
Државне и локалне мере демографске политике у комбинацији са локалним економским и друштвеним развојем	Бачвиште, Богошево, Врбово, Гариње, Грамађе, Декутинце, Козница, Кржинце, Мазараћ, Мањак, Полом, Прибој и Теговиште.
Валоризација пољопривреде (интензивирање производње, увођење стандарда, промоција аутохтоних производа, маркетинг, пласман)	Белановце, Белишево, Горње Јабуково, Зебинце, Јастребац, Јовац, Костомлатица, Кукавица, Островица, Равна Река, Рдово и Срнећи Дол
Иницијални развој јавних служби	Прекодолце и Житорађе.
Унапређење, диверзификација и модернизација јавних служби	Владичин Хан, Лепеница, Стубал и Џеп.
Иницијални развој услужног сектора	Гариње, Куново, Мањак и Сува Морава.
Унапређење, диверзификација и модернизација услужног сектора	Владичин Хан, Житорађе, Полом, Прекодолце, Репинце, Стубал и Џеп.

Планске акције	Насеља
Иницијални развој угоститељства	Владичин Хан, Житорађе, Јовац, Кукавица, Полом и Џеп.
Унапређење угоститељства	Владичин Хан, Житорађе, Јовац, Кукавица, Полом, Прекодолце, Стубал и Џеп.
Развој агро-туризма	Белановце, Белишево, Костомлатица, Кукавица, Островица, Равна Река и Срнећи Дол.
Развој осталих туристичких услуга	Владичин Хан, Јовац, Кукавица, Мртвица, Стубал и Џеп.

Јаке државне и локалне мере демографске политике (национални програми, државне и општинске субвенције за рађање, смањење животних трошкова и сл.) у комбинацији са државним и локалним мерама за економски и друштвени развоје (субвенције и подстицаји за развој јавних служби и услуга, програми за младе) неопходне су за насеља која имају веома неповољну старосну структуру становништва, односно за насеља у којима је удео младих старости 0-19 година мањи од 20%, а удео старих 60 и више година изнад 20,0%.

Брига о старима подразумева обезбеђивање здравствене заштите уз помоћ стационарних и/или мобилних здравствених служби, помоћ у кући, доставу лекова и намирница, као и друге личне услуге за стара лица. Овај вид личних услуга у Европској унији је све присутнији и, поред збрињавања старих лица, он доприноси и запошљавању. У табели су наведена насеља у којима удео лица старих 60 и више година износи преко 30%.

Државне и локалне мере демографске политике у комбинацији са локалним економским и друштвеним развојем омогућују да се у оквиру националних и локалних програма демографског опоравка иде више на подстицајне мере него на субвенције. Оне су у овом случају примењиве на насеља са неповољном демографском структуром, односно на насеља у којима је и удео лица старих 60 и више година и удео младих старости 0-19 година већи од 20%, или где је релативни удео старих већи од удела младог становништва.

Валоризација пољопривреде подразумевала би не само интензивирање пољопривредне производње (пре свега, ратарства, повртарства, воћарства, виноградарства, сточарства) већ и све оне активности које би допринеле бољем пласирању пољопривредних производа на тржишту, као и оне радње које би допринеле стварању јединственог имиџа локалних производа и локалне средине (увођење стандарда, промоција аутохтоних производа, маркетинг, и сл.). Као насеља у којима би се требало фокусирати на валоризацију пољопривреде изабрана су она која имају преко 50% активног становништва које обавља занимање у пољопривреди.

Иницијални развој јавних служби подразумева организацију јавних служби у насељима у којима оне сада нису заступљене или се њихов број креће од 1 до 2 у структури делатности активног становништва које обавља занимање, док број становника оправдава већу заступљеност. Под јавним службама подразумевају се следеће делатности у структури активног становништва које обавља занимање: снабдевање електричном енергијом, гасом и водом, саобраћај, складиштење и везе, државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, образовање и здравствени и социјални рад.

Унапређење, диверзификација и модернизација јавних служби подразумева даљи развој јавних служби у насељима у којима постоје три и више јавне службе.

Иницијални развој услужног сектора подразумева организацију услуга у насељима у којима оне сада нису заступљене или се њихов број креће од 1 до 2 у структури делатности активног становништва које обавља занимање, док број становника оправдава већу заступљеност. Под услугама се подразумевају следеће делатности у структури активног становништва које обавља занимање: трговина; оправка моторних возила, мотоцикала и предмета за личну употребу и домаћинство, финансијско посредовање, активности у вези са некретностима, изнајмљивање и пословне и остале комуналне, друштвене и личне услужне активности.

Унапређење, диверзификација и модернизација услужног сектора подразумева даљи развој услуга у насељима у којима постоје три и више услуге.

Развој угоститељства предвиђа се првенствено у већим насељима у којима већ постоје централни садржаји, затим у насељима која имају активну радну снагу запослену у овом сектору, али и у насељима која се налазе у близини културних и природних атракција, а која треба накнадно уврдити.

Развој агро-туризма приоритетно треба развијати у насељима брдско – брежуљкастог дела општине где је пољопривреда (посебно сточарство, али и воћарство) апсолутно доминантна делатност (удео у делатностима које обавља активно становништво које обавља занимање 70 и више процената), а посебно у насељима са будућим екопољо- етнотуристичким фармама.

Развој осталих туристичких услуга подразумева информативне пунктове и туристичке објекте у насељима лоцираним у близини природних и културних вредности, као и у местима око којих ће се развијати туризам. Пунктови и објекти који ће се налазити ван насеља треба да буду лоцирани у односу на расположиву радну снагу која се налази у непосредној близини или која може лако саобраћати између места живљења и места рада.

У руралним подручјима ће се према приоритетима спроводити следеће акције:

1. У периоду до 2014. године:

- унапређење насељских саобраћајница (реконструкција);
- унапређење спектра јавних услуга (реконструкција и опремање постојећих објеката и изградња нових);
- унапређење комуналне инфраструктуре сеоских насеља, што је посебно важно у брдском делу општине чије опремање захтева већа улагања, али се њиме обезбеђује виши квалитет становања)
- развој привредних делатности које се заснивају на коришћењу локалних ресурса (изградња малих и средњих индустријских погона за прераду пољопривредних производа, развој занатства, сервисних услуга, туризма, домаће радности);
- организовање едукације пољопривредника за производњу здраве хране (повећање приноса пољопривредних производа, пласирање на тржиште, упознавање пољопривредника са коришћењем агрохемијских производа, специјалистичка производња, итд);
- стимулисање приватне иницијативе и предузетништва у улагање у пољопривредну производњу, првенствено у доопунским пољопривредним активностима (сервиси за поправку механизације, ;
- увођење културних садржаја, са организовањем културних, етно или спортских манифестација.
- стимулисање уређења смештајних капацитета у оквиру домаће радности, првенствено у планинским туристичким зонама Кукавице, као нове рекреативне, ловне и планинарске зоне становника Врања, Владичиног Хана, Сурдулице, али и других зона.
- стална брига о заштити животне средине и очувању природних вредности и ресурса, као и неговање амбијенталних и етно – обичаја и културне традиције (организовање културних манифестација).

2. Напомиње се да ће се **у периоду после 2014. године** наставити започети трендови уз контролисан развој, а приоритет је израда планске документације како би се спречило стихијско ширење насеља, првенствено у долинама Јужне Мораве и Врле.

2.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ УСЛУЖНИХ ДЕЛАТНОСТИ И ЈАВНИХ СЛУЖБИ И СТАНОВАЊА

2.2.1. РАЗВОЈ И ОПРЕМАЊЕ НАСЕЉА

Основни циљ социјалног развоја на територији општине Владичин Хан је побољшање квалитета живота грађана, а посебно се односи на побољшање квалитета услуга и доступности јавним службама

Развој јавних служби одвијаће се у складу са постојећом мрежом објеката, у зависности од будућих потреба заједница насеља и у складу са новим улагањима, са циљем даљег развоја центара у мрежи насеља Општине. Поред општинског центра, приоритет у том смислу имају субопштински центри, локални центри и развијенија и популационо већа сеоска насеља.

Лоцирање објеката јавних служби у субопштинским и локалним центрима, односно развијенијим и популационо већим сеоским насељима на нивоу Општине одвијаће се са циљем обезбеђења квалитетних услова за живот и задржавања становништва у руралном подручју.

Предложена концепција и правила за планирање јавних служби у општини Владичин Хан се односе на следеће:

- даљи развој Владичиног Хана, као општинског центра, и примарног центра за развој здравства, образовања, културе, социјалног старања, и друго,
- снажнији развој објеката јавних служби у субопштинским и локалним центрима, и развијенијим и популационо већим сеоским насељима,
- подизање нивоа квалитета објеката јавних служби у свим осталим насељима, што ће се постићи санацијом, адаптацијом и реконструкцијом постојећих објеката или изградњом нових објеката,
- обезбеђивање ефикасније доступности корисника објектима јавних служби, организовањем нових, прилагођених форми услуга (формирање мобилних служби), односно побољшањем саобраћајница и боље организованог јавног превоза грађана, а посебно ученика средње школе,
- стимулисање (пореским олакшицама) приватног сектора на локалном нивоу, како би понудио нове програме у раду јавних служби,
- омогућавање јединственог функционисања приватног и јавног сектора нарочито у руралном подручју, уз подршкулокалне самоуправе,
- успостављање равнотеже у пружању услуга становништву општинског средишта и руралних насеља, нарочито кад су у питању обавезне установе јавних служби,

У области образовања и здравства неопходно је:

- одржавање и обнављање објеката основног образовања у сеоским срединама
- обезбеђивање бољег ђачког превоза уз задржавање постојећих подручних одељења са увођењем нових програма – мобилне наставне екипе специјализоване за поједине програме, изградња станова за наставно особље,
- организовање специјалног школовања и осавремењавање дневног боравка за децу ометену у развоју (са групама од по 6 до 10 корисника),
- повећавање гравитационог подручја средњих школа (бољом опремом школа, организованијим смештајем ученика укључујући и приватни сектор, увођењем приватних школа са проширењем профила, подстицањем донаторства и давањем стипендија),
- обезбеђивање услова за отварање приватне здравствене праксе (приватне ординације),
- обезбеђивање услова за финансирање приватне иницијативе и различитих фондација у развој средњег образовања, са циљем заустављања континуиране депопулације.

За остале јавне службе, посебно службу социјалног старања је потребно:

- укључивање приватног сектора у отварање предшколских установа, нарочито у сеоским насељима (у оквиру стамбених просторија), уз субвенционирану цену, јасно дефинисаним програмима у које ће бити укључена локална власт,

- повезивање развоја физичке културе са осталим функцијама, како би се добили комплекси комбинованог садржаја (рекреативно-спортски, туристичко-спортски).
- обезбеђивање трајног смештаја (у парковском окружењу, у близини здравственог пункта, а и у зони доступности могућим центрима рада) за особе којима из разних разлога није даље омогућен боравак у породици,

Основна стратешка опредељења при решавању проблема и даљег развоја јавних служби у Општини су следећа:

- У субопштинским и локалним центрима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима, до краја планског периода, треба обновити постојеће објекте и опремити их следећим садржајима и објектима јавних служби:
  - матична основна школа са физкултурном салом и компјутерском опремом,
  - здравствени пункт са апотеком,
  - предшколска установа,
  - дом културе са библиотеком и мањом салом,
  - терен за мале спортове,
  - верски објекат по потреби.
- Школе са малим бројем одељења, односно малим бројем ученика по одељењу не би требало затварати, а уколико до тога дође проблем се може решити организовањем превоза до матичних или других подручних школа. Осавременавање школске наставе оствариће се изградњом, физкултурних сала и других спортских терена, унапређењем компјутерске опреме, библиотека и слично,
- Гимназију и средњетехничку школу развијати у складу са тежњама и потребама омладине за одређеним образовањем, као и потребама за одређеним кадровима. Потребно је размотрити побољшање комуналне опреме у свим образовним објектима.
- Здравствене станице, у субопштинским и локалним центрима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима, као и амбуланте у селима, треба да имају лекара опште праксе у обе смене, али и могућности за специјалистичке прегледе, док за најудаљенија насеља, треба предвидети мобилне амбуланте. Ако постоје услови - стоматолошке службе треба формирати у матичним основним школама и у гимназији и средњој техничкој школи. Апотеке лоцирати у оквиру здравствених станица и амбуланата у субопштинским и локалним центрима и у развијенијим и популационо већим сеоским насељима, уз могућност да се ова делатност уступи и приватној иницијативи у свим насељима. Неопходно је што пре санирати и боље комунално опремити објекте у свим здравственим пунктовима у Општини.
- За потребе дечје заштите и социјалног старања могу се користити и основне школе или други објекти уз адаптацију и промену намене. Осим тога, потребно је подржати отварање приватних обданишта не само у развијенијим и популационо већим сеоским насељима, него и у другим сеоским насељима где се за то укаже потреба. Бригу о старима омогућити евентуалним планирањем Геронтолошког центра.
- Димензионисање садржаја културе заснивати на принципу да се на нивоу сваког развијенијег и популационо већег сеоског насеља за 1.000 становника обезбеди најмање 180m² изграђеног простора за културне и друштвене потребе, уз коришћење расположивог простора у постојећим објектима културе и неопходну реконструкцију. Ове просторе прилагодити различитим културним и друштвеним активностима везаним за потребе становништва (на пример да обезбеде биоскопску, односно камерну представу, као и друге културне манифестације). За то је могуће користити следеће модалитете: мобилни биоскопи, библиотеке и позоришта; употреба типских - монтажних објеката; узимање просторија у закуп, вишенаменско коришћење објеката и друго.
- Спровојати сталне акције са циљем развоја спортских активности и манифестације у складу са тим дограђивати и обнављати терене за мале спортове у насељима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима.

Спровођење наведених планских решења представља **перманентне активности, истог су приоритета**, а њихова реализација започиње одмах и примењује се у току целог планског периода.

Принципи и нормативи за планирање и димензионисање објеката јавних служби

На основу анализе постојећег стања и утврђивања могућности за развој на територији Општине Владичин Хана, потребно је користити предложене нормативе и то као препоруке за остваривање потребног нивоа опремљености и квалитета објеката, којима би се обезбедили задовољавајући услови њиховог функционисања.

Предшколско образовање

Препоруке за организацију и домензионисање објеката предшколског васпитања:

- Површина парцеле - мин. 10 m² по детету ;
- Површина објекта - мин. 6,5 m² БГП по детету;
- Радијус гравитације - 600 – 1000 m од места становања.

У планском периоду треба користити могућности реконструкције и адаптације појединих објеката, затим коришћење просторија у оквиру месних заједница, формирање мањих група у закупљеним просторијама или приватним становима, који морају бити опремљени у складу са важећим прописима из ове области.

Основно образовање

Препоруке за организацију и димензионисање основних школа:

- Површина парцеле - мин. 15 m² по ученику ;
- Површина објекта - мин. 6,0 m² БГП по детету;
- Учионички простор - 2,0 m² по ученику;
- Број ученика у одељењу - 25 до 30;
- Број запослених - 1 запослени на 15 ученика;
- Радијус гравитације – 1500 m од места становања.

У планском периоду посебан проблем могу представљати мале сеоске школе, које су по правилу старе и дотрајале. Школе са једним до два одељења и са мање од 20 ученика су нерационалне, па се препоручује обезбеђивање организованог превоза до већих централних односно подручних школа. Неопходно је напоменути, да је организовани превоз ученика (посебно нижих разреда) обавезан уколико су дистанце од места становања веће од 1.500 m.

Обезбеђивање рационалне и уравнотежене мреже објеката основног образовања захтева првенствено подизање квалитета постојећих објеката, кроз реконструкцију, адаптацију, доградњу или надградњу. Изградњу нових школских објеката на територији Општине, планирати у складу са демографским кретањима.

Средњошколско образовање

Постизање обухвата од 75 - 80% генерације средњег образовања доприноси потпуном укидању неквалификованог и обезбеђивању стручно образованог кадра. Међутим, потребно је водити рачуна о томе да се школовање одређених кадрова усклади са потребама Општине Владичин Хан за одређеним стручним профилима. Будући развој у овој области треба посебно усмеравати на подизање квалитета постојећих објеката (реконструкцију, адаптацију, доградњу или надградњу). Због тога треба задржати постојећу гимназију и средњу техничку школу и у оквиру њих, поменути интервенцијама, остваривати предложене нормативе.

Изградњу нових средњих школа планирати само уколико се на нивоу Општине утврди одређена рационалност, већа заинтересованост омладине или потреба локалне привреде за појединим стручним профилима.

Препоруке за организовање средњошколског образовања:

- Постизање 75 - 80% обухвата генерације 15 - 19 година ;
- Површина парцеле - мин. 30 m² по ученику ;
- Површина објекта - мин. 10,0 m² БГП по ученику;
- Учионички простор - 2,0 m² по ученику;
- Број ученика у одељењу - 25 до 30;
- Број запослених - 1 запослени на 15 ученика;
- Радијус гравитације – 1500 m од места становања.

Социјална заштита

Развој установа из области социјалне заштите захтева запошљавање потребног броја стручњака - социјалних и медицинских радника, али такође и укључивање одређеног броја волонтера. На овај начин се стварају могућности за ефикасно задовољавање потреба социјално угроженог становништва. Препоруке за организовање објеката ових намена су следећи:

1. Дом за смештај особа са функционалним и менталним сметњама:
  - Површина парцеле - мин. 30 m² по кориснику ;
  - Површина објекта - мин. 20 m² БГП по кориснику;
2. Дом за смештај деце без родитељског старања:
  - Површина парцеле - мин. 35 m² по детету ;
  - Површина објекта - мин. 15 m² БГП по детету;
3. Дом за стара лица:
  - Површина парцеле - мин. 45 m² по кориснику ;
  - Површина објекта - мин. 20 m² БГП по кориснику.

Здравствена заштита

Препоруке и критеријуми рационалности за формирање установа основне здравствене заштите:

1. Дом здравља:
  - Гравитацијоно подручје - око 12.000 становника;
  - Површина парцеле - 0,2 m² по становнику ;
  - Површина објекта - мин. 0,11 m² БГП по становнику;
2. Здравствене станице и амбуланте:
  - Гравитацијоно подручје - око 1.500 становника за амбуланту и 3.000-5.000 становника за здравствену станицу;
  - Површина парцеле - 0,005 m² по становнику ;
  - Површина објекта - мин. 0,003 m² БГП по становнику.

Неопходно је напоменути да квалитетна основна здравствена заштита подразумева и развој у области медицине рада, који треба организовати у предузећима и то онима која имају више од 300 запослених. Потребно је такође организовати стоматолошке службе у свим школама. Апотеке предвидети у оквиру домова здравља и здравствених станица, али и у приватној иницијативи.

Култура

Препоруке за организовање објеката културе се односе првенствено у општинском центру – Владичином Хану. Библиотеке и читаонице предвидети такође и за појединина соска насеља (или групу насеља) и то у оквиру школа или просторија месних заједница.

1. Библиотеке и читаонице:
  - Број књига - 3 - 4 књиге по становнику;
  - Потребна површина - 0,001 m² БГП по књизи;
  - Број запослених - 1 запослени на 1.000 књига;
2. Биоскопи:
  - Капацитет - 20 корисника на 1.000 становника;
  - Површина објекта – 2 m² на 1 седиште;

- Број запослених - 1 запослени на 50 седишта;
- 3. Универзална сала:
  - Капацитет - 10 седишта на 1.000 становника;
  - Површина објекта - min. 4,6 m² БГП по кориснику;
- 4. Позориште:
  - Капацитет - 6 - 10 седишта на 1.000 становника;
  - Површина објекта – 8 m² на 1 седиште;
  - Број запослених - 1 запослени на 10 седишта;
- 5. Културно уметничка друштва:
  1. Капацитет - 20 чланова на 1.000 становника;
  2. Потребна површина - min. 1,35 m² БГП по члану.

Решавање проблема из области ликовних и музичких установа, галерија, средстава масовних комуникација, издавачке делатности и слично, захтева организовање одговарајућих објеката или простора за ову намену, у неким случајевима и репрезентативног карактера и на посебно одабраним локацијама.

Димензионисање културних садржаја у сеоским насељима треба да се базира на принципу да за сваких 1.000 становника треба обезбедити најмање 180m² изграђеног простора ра различите културне и друштвене потребе. Поменути простори треба да буду флексибилни, како би се прилагодили различитим културним активностима. Дворане димензионисати тако, да се у њима може одиграти уобичајена биоскопска, односно камерна позоришна представа. Такође треба предвидети могућност увођења мобилних библиотека, биоскопа или камерних сцена односно вишенаменско коришћење објеката.

Физичка култура, спорт и рекреација

Просторе намењене спорту и рекреацији планирати на основу следећих препорука и норматива:

- Површина парцеле (комплекса) - мин.10 m² слободних отворених поршина по становнику;
- Површина објекта - мин. 0,25 m² БГП по становнику.

Објекте и пратеће садржаје планирати у Владичином Хану и свим насељима, али тако да се највећи број спортских активности може обавити у месту становања. На овај начин ће се што већи број становника активније бавити спортом. У сеоским насељима зоне спорта и рекреације треба ускладити са локалним потребама, што се посебно односи на врсту спорта, капацитет објеката и начин обраде терена.

2.2.2. КОНЦЕПЦИЈА И СМЕРНИЦЕ РАЗВОЈА СТАНОВАЊА

Развој и уређење насеља један је од примарних задатака коме треба приступити због побољшања општих услова живота и рада у њима, а потом и спречавања даљег исељавања становништва. Због тога је потребно приступити интегралном уређивању и развоју, како самих насеља, тако и припадајућег атара. Основа за планирање, уређење и изградњу у насељима општине Владичин Хан, треба да буду јасно конципирани средњорочни програми уређења простора, а потом и услови за уређење појединачних просторних целина (локација и грађевинских парцела). Средњорочним програмима уређења простора треба јасно дефинисати развој у следећим областима:

- изградње објеката супраструктуре и комуналне инфраструктуре,
- уређења земљишта (пољопривредног, шумског, водног и грађевинског)
- реконструкције и санације постојећег грађевинског фонда и
- заштите природних и створених вредности.

У складу са наведеним дефинисане су основне планске смернице за будуће интервенције, које се односе на будућу организацију грађевинских реона, а које је могуће остварити:

- повећањем урбанстичких коефицијената,

- дефинисањем услова за атрактивнију изградњу,
- дефинисањем услова за уређење јавних површина (изградња приступних саобраћајница, организовање неопходних јавних насељских садржаја, уређено јавно зеленило, неопходна комунална инфраструктура)
- обезбеђивање услова за легализацију бесправне градње и
- постепено активирање приземља објеката терцијарним садржајима комплементарним становању (услуге, трговине, индивидуално привређивање).

Једино израдом и издавањем услова за уређење простора је могуће спровести грађење и обављање других радова којима се мења стање у простору. Локацијска дозвола је основа за израду техничке документације за изградњу инвестиционих објеката и може се издати на основу просторног и урбанистичких планова за поједине зоне.

Смернице за развој и уређење насеља

Због повећања продуктивности пољопривредне производње, потребно је насеља развијати периферно у односу на површине пољопривредног земљишта. Значајну ваннасељску инфраструктуру је такође неопходно пажљиво планирати и пројектовати, како би се у најмањој могућој мери реметила постојећа организација пољопривредних и шумских површина.

С обзиом да је у општини Владичин Хан највећим делом заступљена индивидуална изградња, приликом планирања развоја и уређења насеља, кроз нову изградњу (стамбену и нестамбену) неопходно је ускладити следеће услове и аспекте:

- физичке карактеристике земљишта:
величина и облик парцеле (минимална површина грађевинске парцеле), врста земљишта, носивост и друге геомеханичке особине терена (стабилни нагиб до 20°), терени врло слабе до средње јаке ерозије,
- економске карактеристике земљишта:
цена земљишта, услови прибављања земљишта, услови коришћења, услови одступања,
- локација и инфраструктурна опремљеност:
однос према околини, услови приступачности, опремљеност комуналном и саобраћајном инфраструктуром,
- социјално – демографски услови:
привлачност околине, близина радног места или потрошње, демографска и социјална структура.

Стамбене потребе су дефинисане у складу са природним прираштајем и квалитетом наслеђеног стамбеног фонда. За прорачун потребног проширења стамбеног фонда типично домаћинство рачунати са 3-4 члана, а одговарајућа типична стамбена јединица 60-80 m² (3-4 собни стан).

Предложени урбанистички параметри за поједине типове насеља

Општински центар

Анализе природног прираштаја и демографских трансформација у Владичином Хану показују да се до краја планског периода неће знатно повећати стамбене потребе. Ради њиховог задовољења треба користити постојећи непотпуно искоришћен стамбени фонд, а некавалитетне стамбене објекте треба санирати, реконструисати и стандардно опремити инсталацијама водовода, канализације, електричне енергије, ТК и грејања. У погледу искоришћености земљишта урбани параметри треба да буду следећи:

- индивидуално становање:
  - густина становања 50-100 становника/ha
  - индекс изграђености: 1000-2000 m² нето стамбене површине/ha
- колективно становање:
  - густина становања 100-250 становника/ha
  - индекс изграђености: 2000-5000 m² нето стамбене површине/ha

Субопштински центри, локални центри, развијенија и популационо већа сеоска насеља и остала насеља полуурбаног типа

У погледу стамбеног фонда, имајући у виду два присутна тренда – умерени суфицит као последицу емиграционих токова и знатно учешће фонда лошег бонитета, препоручује се даљи развој полуурбаног типа становања у мањим породичним кућама ниже спратности (до П+1+Пк), на парцелама површине 400-1.000 м², у комбинацији са занатима и угоститељством и потпуно чистом кућном економијом, по правилу организованом у дубини парцеле иза стамбеног дворишта са обавезном предбаштом, посебно за парцеле уз државне путеве. Насеља делимично опремљена комуналном инфраструктуром, опремити у потпуности неопходним инсталацијама (водовод, електрика, телефон, етажно грејање, канализација). У погледу искоришћености земљишта урбанистички параметри треба да буду следећи:

- индивидуално становање:
  - густина становања 50-100 становника/ ха
  - индекс изграђености: 1.000-2.000 м² нето стамбене површине/ ха
- рурално индивидуално становање:
  - густина становања 40-60 становника/ ха
  - индекс изграђености: 800-1.200 м² нето стамбене површине/ ха.

Остала сеоска насеља

У осталим сеоским насељима постоји изражена потреба за заменом и обновом неодговарајућег и неквалитетног грађевинског фонда. Процес обнове, замене или реконструкције постојећих кућа у појединим селима ће се спонтано дешавати, брже или спорије. Посебан импулс овом процесу може дати добро организовани развој сеоског, ловног туризма и зимских спортова, посебно у зони Кукавице и Јовачких језера.

Становање у овим насељима, које је класично рурално са припадајућом кућном економијом, организовати тако да се обезбеде задовољавајући хигијенско – технички услови у погледу водоснабдевања и каналисања отпадних вода до хигијенске јаме. Куће треба да буду традиционалне приземне, са косим кровом, на парцелама површине 1.500-2.500 м². У погледу искоришћености земљишта планирани урбанистички параметри треба да буду следећи:

- рурално индивидуално становање:
  - густина становања 20-40 становника/ха
  - индекс изграђености: 400-800 м² нето стамбене површине/ха.

2.2.3. ЗАКЉУЧЦИ У ВЕЗИ РАЗВОЈА МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА И ЊИХОВЕ ОПРЕМЉЕНОСТИ ЈАВНИМ СЛУЖБАМА И ОСТАЛИМ САДРЖАЈИМА

Елементи уређења области становања и станоградње на територији општина Владичин Хан треба да се базирају на неколико основних тачака:

- повећању густине насељености и концентрисању изградње унутар насеља, са циљем спречавања даљег ширења грађевинских реона, заштите пољопривредног земљишта и смањења трошкова инфраструктурног опремања насеља,
- стимулацији повећања квалитета становања реконструкцијом постојећих објеката, нарочито у зони ужег и ширег насељског центра и претварању делова стамбених објеката у пословни простор, како би се и капацитет и услови његовог коришћења приближили потребама становника насеља,
- очувању квалитетних наслеђених амбијенталних карактеристика, подржавањем специфичних облика градње и формирањем визуелно квалитетних целина, потеза и вредних насељских амбијената,
- примени, на свим нивоима планирања, правила и прописа који хендикепираним особама омогућавају кретање, сналажење, боравак у слободном простору,
- утврђивању јединствених и специфичних услова за подручја са неквалитетним становањем (зоне бесправне градње, неусловни станови према урбанистичким критеријумима и слично),

- стварању могућности за развој компатибилних садржаја на стамбеним парцелама у већим насељским центрима, кроз планирање комерцијалних садржаја за потребе снабдевања и индивидуалног привређивања (услужно и производно занатство) које не угрожава животну средину и
- планирању садржаја за потребе некомерцијалног бављења пољопривредом и сточарством (за индивидуалне и породичне потребе), у мањим сеоским насељима.

Такође је у планском периоду неопходно формирање оптималне мреже насеља, планирање њиховог развоја и програмирање нивоа њихове опремљености, пре свега нестамбеним садржајима, које ће знатно утицати на слабљење, заустављање и спречавање процеса депопулације сеоског подручја на територији општине Владичин Хан. Насеље Владичин Хан ће се, у складу са овим планом и у будуће развијати као центар Општине. У осталим насељима је потребно посветити посебну пажњу њиховом уређењу и правилном развоју. Нарочито је потребно организовано и трајно утицати на заустављање неповољних демографских кретања и смањење диспропорције између развијености Општинског центра и осталих насеља на територији Општине. У зависности од ранга насеља, потреба становника и просторних могућности локације, неопходно је планирати боље инфраструктурно опремање и нестамбене садржаје за задовољавање свакодневних и повремених потреба уз поштовање Законом задатих норматива.

Табела бр. 4.: Основни ниво опремљености центара јавним службама и осталим садржајима

<p>Општински центар Владичин Хан</p> <ul style="list-style-type: none"> - управа администрације и судство: скупштина општине, општински суд, тужилаштво и правобранилаштво, служба унутрашњег обезбеђења. - финансијске и сличне установе: филијала банке, завод за осигурање имовине и лица, завод за социјално осигурање. - образовање и култура: средња школа, основна школа, дом за смештај ученика, дом културе, библиотека, биоскоп. - здравствена заштита: дом здравља са апотеком и стационарном службом, диспанзерска служба, лабораторија и др. - социјална заштита: завод за социјалну заштиту, јасле, обданиште и дечји вртић. - трговина: самоуслуга, робна кућа, специјализоване продавнице (прехранбених и непрехрамбених производа, намештаја, беле технике, књижаре, киосци...) - занатство: разноврсне занатске услуге (за личне потребе, за домаћинство, привреду, саобраћај и одржавање стамбеног фонда). - туристичко-угоститељски објекти: хотел, ресторан, кафана, посластичарница и др. - остали комунални објекти: глана пошта, полицијска и бензинска станица и др.
<p>Субопштински центри Џеп и Стубал, локални центри Прибој, Лепеница, Јагњило и развијеније и популационо веће насеље Житорађа</p> <ul style="list-style-type: none"> - месна заједница, самостални објекат са канцеларијом месне заједнице, мање сале. - поштански пункт, испостава банке. - дом културе и подручна библиотека (може бити и у склопу школе). - продавнице мешовите робе, прехранбена и непрехрамбена производња. - здравствена станица са апотеком. - осморазредна основна школа, са простором за предшколску групу деце. - откупна станица пољопривредних производа, пољопривредна задруга, ветеринарска станица, сточна пијаца - угоститељско-туристички објекти (хотел, мотел, ресторан, кафана). - разноврсне занатске услуге намењене задовољењу личних услуга и услужних капацитета.
<p>Локални центри Јастребац и Белишево и развијенија и популационо већа насеља у периурбаној зони Владичиног Хана (Сува Морава, Репинце, Прекодолце, Полом)</p> <ul style="list-style-type: none"> - здравствени пункт - месна заједница са канцеларијама - непотпуна основна школа са библиотеком - ветеринарска амбуланта, откупна станица, основни сервис за поправку - продавница мешовите робе - дом културе као вишенаменски објекат - месна канцелариј
<p>Примарно сеоско насеље</p> <ul style="list-style-type: none"> - продавница мешовите робе - подручно одељење школе - остали објекти према потреби
<p>Напомена:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Презентирани садржаји су минимално потребни у насељу одређеног нивоа централитета, а, у зависности од потреба, у појединим центрима ће се развијати и други садржаји садржаји. 2. Угостит.-туристички објекти првенствено ће се лоцирати у: Владичином Хан, Џепу, Јовцу, зони Кукавице и др.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ, ДИСТРИБУЦИЈЕ АКТИВНОСТИ И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА

3.1. ПЕРСПЕКТИВЕ УКУПНОГ РАЗВОЈА – ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА И АКТИВИРАЊА ПОДРУЧЈА

На бази стратешких опредељења развоја Србије, потенцијала и ограничења за развој (како оних којима располаже сама општина, тако и оних који се односе на околне и шире просторе) дефинисане су привредне гране, које ће у планском периоду бити носиоци развоја општине Владичин Хан. У наредном планском периоду општина Владичин Хан развијаће се у правцу заокруживања привредне структуре активирањем и коришћењем свих ресурса у складу са принципима одрживог развоја.

- Пољопривреда, као носилац и основни потенцијал развоја и напретка економског развоја; посебни нагласак је на ратарству, воћарству, повртарству, виноградарству, као и сточарству, са свињарством као носиоцем производње;

На територији општине Владичин Хан постоје велики неискоришћени потенцијали за развој пољопривредне производње. Квалитетно пољопривредно земљиште, вода за наводњавање, традиција, велике могућности за интензивни развој производње житарица (кукуруза и пшенице), повртарске производње (паприка, кромпир и пасуљ), крмно и индустријско биље. Посебна шанса постоји у интензивном развоју воћарства, за које на територији Општине постоји погодно тле за развој и прерађивачки капацитети, а свакако постоји и велико тржиште, како стране тако и домаће, за пласман производа. Воћарска производња има велики потенцијал. Неопходно је подмлађивање засада, реформа газдовања засадима као и интензивнији развој свих грана воћарства. Посебан акценат се ставља на производњу јабука, шљива, вашана, крушака, трешања, као и другог коштуњавог, али и јагодичастог воћа (јагода, купина, малина), грожђа итд.

Сточарство има такође велики значај и могућности за развој. Свињарство је најразвијенија грана сточарства у низијском делу Општине, са јаком традицијом производње. Говеда су заступљенија у брдско - планинском делу, где су заступљене ливадске и пашњачке површине. Неопходно је интензивирати и максимално комерцијализовати производњу. Такође, говедарство, овчарство и козарство имају потенцијал за развој, а тржишта за ову врсту меса, млека и млечних прерађевина има довољно.

Дакле, развој модерне пољопривреде, са развијеним прерађивачко - прехранбеним сектором, висока финализација производње и прераде пољопривредних производа и здрава храна су велика шанса за Владичин Хан.

- Прерађивачка индустрија

Савремена развојна стратегија овог сегмента привреде биће усмерена на повећању конкурентности МСП као ефикасних и флексибилних привредних субјеката и покретача развоја. То подразумева технолошко унапређење производње и извозно оријентисане, стварање сопственог бренда производа, виши степен финализације производа, висок ниво њиховог квалитета сагласно међународним стандардима уз адекватну промоцију и маркетинг.

Нова развојна стратегија мора се више усмерити на производњу роба за извоз и повећање конкурентности са усмерењем на мала и средња, мобилнија предузећа, као покретаче привредног развоја, раста и напретка, која би својим новим елементима ценовне, а посебно неценовне конкурентности више допринела благостању становништва Општине. Оснивање овакве врсте предузећа у прерађивачко - прехранбеном сектору, значио би могућност прераде домаћих пољопривредних производа, и остваривање већег профита. Развој прерађивачко-прехранбеног сектора, са великим процентом финализације производа, довешће до подизања општег нивоа развијености, животног стандарда и знања.

Користећи међународне стандарде и прилагођавајући се новим трендовима у производњи, како у погледу квалитета производа, тако и у погледу дизајна, квалитета испоруке, праћења захтева купаца и стварања врхунског угледа фирме и сопственог „бренда“ - робне марке као гаранције

квалитета и поузданости, предузећа ће све више постајати конкуретна иностраним фирмама, чиме ће се обезбедити д

➤ Туризам - одрживи екотуризам и услуге;

Посебно стратешко одређење Владичиног Хана на пољопривреду и туризам, поред класичних смештајних капацитета у хотелима, мотелима, планинарским и ловачким домовима и сл., даје могућност развоја оригиналног модела агротуристичких газдинстава, модерних фарми за узгој појединих врста ратарства, воћарства и сточарства, оплемењених туристичким садржајима. У складу са тим, предлажу се посебна сеоска екотуристичка газдинства, као чиниоци квалитетне понуде екопољо - етнотуристичких капацитета, који ће представљати атрактивну туристичку дестинацију, поготово у брдско – планинском подручју, оријентисаном на рекреативни и ловни туризам, у првом реду.

Концептом се планира да се производи ових газдинстава, прерађују у оквиру домаће радиности или пласирају преко већ афирмисане агроиндустрије Владичиног Хана.

➤ Саобраћај и везе, трговина и непривреда;

Саобраћај и везе, трговина и непривреда, са образовањем, здравством и културом, такође представљају развојни потенцијал Општине, као комплементарне неопходне делатности. Развој осталих привредних грана може се очекивати само уз пуни развој наведених делатности.

Природне лепоте и ресурси целог подручја општине Владичин Хан, одређују и будућу стратегију привредног развоја и напретка у смислу оптималног и одрживог коришћења природних богатстава, првенствено за агро-туристички развој. Понуђени концепт и стратегија су оптимални, посебно у условима инсистирања државе на одрживом развоју, тј споју екопољо етнотуристичког напретка, што је права могућност да се превазиђе неразвијеност, а да се истовремено не наруши квалитет животне средине.

3.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ ОСНОВНИХ ГРАНА И СЕКТОРА

3.2.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ

на бази, у првом реду, пространих ораничних, повртарских, воћарских, виноградарских, али и ливадских и пашњачких површина, са акцентом на производњи хране и њеној примарној преради заснованој на ратарству (житарице, крмно биље), производњи поврћа (паприка), сточарству (свиње, говеда, живина и др.), воћарству (континентално, а нарочито јагодичасто воће), виноградарству и сл.

1) Елементи реонизације и концепције развоја пољопривреде

Рејонизација пољопривредне производње општине Владичин Хан извршена је у складу са њеним агроеколошким карактеристикама, педолошком покривачем, климатским условима и конфигурацији и енергији рељефа. У производном погледу подручје планског документа општине Владичин Хан може се разврстати у више производно карактеристичних реона, са следећим обележјима и правцима активирања пољопривредних капацитета.

1. **Ратарски и виноградарски микрорејон** до 500 m н.в., представљен ораницама и баштама уз сами ток Јужне Мораве и зонама ушћа њених притока, где се налази најплодније земљиште. Становништво је оријентисано на гајење кукуруза и пшенице на малим површинама и само за своје потребе. На баштама се гаји и поврће (паприка, купус, кромпир, лук и др.). У ивичним деловима ове зоне ка побрђу, заступљено је и интензивно гајење поврћа, што становништву представља значајан извор прихода. Виногради су заступљени у неколико зона на већим комплексима по ободу долине. Воћњаци заузимају више ивичне зоне долине. Сточарство у насељима није интензивног типа, те је потребно

89

користити подстицајне мере за бављење овом граном пољопривреде, поготово живинарством и свињарством. Планом се потенцира интензивна пољопривредна производња, на основама традиције и природних вредности за производњу квалитетног поврља, воћа и грождја. Наводњавање неопходно, складишни капацитети су везани за хладњаче, прерада се планира у постојећим и новим погонима прехранбене индустрије. С обзиром на осетљивост екосистема долинских земљишта и ресурса подземних вода, неопходно је спровођење одговарајуће употребе пољопривредног земљишта, кроз оптимално ђубрење и заштиту агрикултура. Сеоска насеља се уређују у складу са планским правилима, спроводи се комунално опремање, уређивање насеља и санитација зграда и објеката.

2. **Воћарско-сточарски микрорејон** који обухвата терене од 500-750 тнв, на брежуљкастом терену, са обе долинске стране Јужне Мораве, испресецају долинама бројних притока ове реке, које су све бујичног карактера, а терен је угрожен ерозијом. Воћарство се може издвојити као најзначајнија грана пољопривреде, где се специјализација у производњи одвија у правцу шљиве, јабуке и вишње. Сточарство је оријентисано на говедарство и свињарство, као и гајење живине у оквиру домаћинства.
3. **Сточарско – шумски и шумски рејон** заузима површине које се налазе од 750-1000 и преко 1000 метара надморске висине, обухвата више терене падина Кукавице, Чемерника, Грота и Облика. Овај рејон се првенствено користи за планинско сточарство, а највећи део простора је под шумама и шумским земљиштем. С обзиром на површине које се у овом макрорејону налазе под ливадама и пашњацима, највећи потенцијал види се у сточарству које је још увек екстензивног типа, али уз извесна улагања може се очекивати знатно унапређење. Воћарство, као грана којој погодују педолошки и климатски услови подручја, издваја се као значајна грана и у овом делу општине. Највиши терени Кукавице, Чемерника, Облика и падина Грота изнад 1000 тнв планирани су за узгој шума, местимично на постојећим ливадама и пашњацима за планинско сточарство, као комплеметарну делатност.

Концепција развоја формирана је тако да омогући реализацију основних развојних циљева:

- очување пољопривредног земљишта;
- стварање задовољавајућих услова живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног развоја и пољопривреде и свих његових вредности;
- повећање површине квалитетног земљишта по активном пољопривреднику;
- проширење система наводњавања/одводњавања земљишта и заштите од сувишних вода
- чување животне средине од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње (ђубрива, пестицида, животињског отпада и др.)
- финализација пољопривредних производа, односно заокруживање потпуног циклуса пољопривредне производње на селу (од примарне производње до прераде и продаје),
- очување природних, културних и традиционалних вредности руралних простора;
- подстицање преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима (стоком, механизацијом и сл.) са породичних газдинства који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;
- убрзавање приватизације државног сектора пољопривреде ради трансформације у конкурентна профитабилна приватна предузећа;
- подстицање развоја пољопривредне инфраструктуре – складишта, расхладних простора, дорадних погона, пијаца и сл.;
- подстицање диверзификације руралне економије (сеоског туризма, кућне радиности, трговине, малих и средњих погона и сл.); ради привлачења младог становништва;

Основни развојни приоритети руралног развоја и пољопривреде на простору општине Владичин Хан су:

- усклађивање развоја пољопривреде и руралног подручја са регионалним развојем и међународним окружењем;

- равномернији развој, тј. подстицање слабије развијених простора;
- оптимална употреба расположивих ресурса ради постизања максималне економске ефикасности;
- подстицање преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима са породичних газдинства који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;
- стварање задовољавајућег квалитета живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног простора и свих његових вредности;
- стварање услова за прилагођавање пољопривредне политике стандардима ЕУ-а;
- усмеравање на коришћење међународних програма и фондова за рурални развој и хармонизацију техничке регулативе ЕУ земаља Централне и Југоисточне Европе и сл. ;

Међу специфичним приоритетима истичу се:

- Развој пољопривредне производње и прераде, хармонизован са основним оперативним циљем, усклађен са основним еколошким принципима, што подразумева да сви производни и прерађивачки сегменти уважавају еко принцип;
- повећање површине квалитетног земљишта по једном активном пољопривреднику;
- подстицање одрживе и еколошке пољопривреде; али и очување животне средине од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње (ђубрива, пестицида, животињског отпада и др.);
- подршка малим и средњим производним, прерађивачким и услужним предузећима (мини кланице, млекаре, сушаре, млинови, мешаоне, ветеринарске амбуланте, пољопривредне апотеке, мала предузећа за путнички и теретни саобраћај исл.)
- развијање малих погона - прерада пољопривредних производа и развој производње еко-биља и др.,
- изградња откупних станица - за пољопривредне производе,
- заштита од сувишних вода и проширење система наводњавања земљишта у том сислу. Системе на најнижим котама терена развијати као двонаменске, тако да се могу користити и за одводњавање и за наводњавање.
- подстицање бржег руралног развоја увођењем допунских делатности (сеоског туризма, кућне радиности, трговине, малих и средњих погона и сл.);

2) Планска решења с правилима коришћења, уређења и заштите планског подручја

У складу с природним, тржишним и инфраструктурним погодностима и ограничењима за развој пољопривредне производње, с једне стране, и физичким, социо-економским и демографским обележјима руралних предела планског подручја, с друге, подржавање раста пољопривредне производње, обезбедиће се синхронизованим предузимањем следећих активности:

1) управљање земљиштем ради побољшања стања животне средине и природних предела, применом одговарајућих агроеколошких мера, компатибилних мерама заштите и унапређења шума, што ће се одразити на корекцију постојећих односа у начину коришћења пољопривредног земљишта и укупног простора;

2) повећање тржишне конкурентности пољопривредне производње, мерама усмереним на укрупњавање и модернизацију пољопривредних газдинстава, унапређење људског потенцијала и других ресурсних, структурних, социоекономских и техничко-технолошких услова развоја аграрног сектора, као и искоришћавањем локално специфичних погодности за производњу хране дефинисаног географског порекла, и система органске производње; и

3) унапређивање економских и социјалних услова живљења на селу, подршком развоју непољопривредних делатности и повећању запослености сеоског становништва, промоцији предузетништва, оснивању и развоју микро предузећа, развоју сеоског туризма, развоју базичних услуга за сеоску привреду и становништво, обнови и развоју сеоске архитектуре, очувању културно-историјског наслеђа, пејзажних и других просторно хетерогених вредности руралних подручја.

Како је пољопривреда управо најважнија компаративна предност Општине, њеном развоју ће се дати најважнија улога и кроз пратећу прехранбену индустрију. Прерада пољопривредних производа ће се развијати у следећим правцима:

- ❖ основна прехранбена индустрија,
- ❖ прехранбена индустрија с вишим степеном финализације (нпр. производња смрзнуте хране),
- ❖ прерада производа кроз мала породична газдинства (производња и прерада меса, млека, воћа, поврћа, брашна).

У складу с основним правцима развоја прехранбене индустрије треба покренути иницијативе за градњу следећих капацитета:

- ❖ за прераду и замрзавање поврћа,
- ❖ за сушење поврћа, воћа, лековитог и крмног биља,

Уз развој делатности на основу компаративних предности, подстицаће ће се и развој оних делатности које имају традицију, тржиште и одговарајући кадровски потенцијал.

За развој малог и средњег предузетништва на нивоу општине треба подстицати програме развоја у оквиру којих ће се системски деловати кроз три групе програма:

- ❖ Програм пословних зона-просторних могућности и капацитета
- ❖ Програм пружања финансијске подршке
- ❖ Програм образовања саветодавно-развојног система комуналног опремања зона које ће бити реализоване у наредном раздобљу

Основна планска решења

Остварење постављених циљева и задатака и сценарио могућег, одрживог, уравнотеженог развоја може се постићи спровођењем следећих пројеката :

А) Пројекти стварања општих услова за развој одрживих и привредно ефикасних породичних пољопривредних газдинстава и пољопривреде

- Географски и земљишни информациони систем
- Агро база података
- Успостављање пројекта "Пројекција развоја пољопривреде и шумарства на подручју општине "
- Пољопривредне задруге и алијансе
- Противградна одбрана
- Прогнозно-извештајна служба
- Заштита угрожених аутохтоних биљних и животињских врста
- Обнова и развитак села

Стварање и успостављање рачунарске базе података требало би омогућити кориснику - општини упис и обраду података, уз прикључење и на базе података Министарства пољопривреде, Републичког завода за статистику, и осталих по потреби.

Требало би спровести анкетно истраживање и регистрацију свих пољопривредних газдинстава у сврху утврђивања тачнијих података о производним ресурсима, производњи и ставовима о одређеним питањима развоја и облицима сарадње са општином. Истовремено би се израдила евиденција и базе података о кориштењу државног пољопривредног земљишта. Као пилот пројекти, пожељно би било, да се у двадесетак одабраних, тржишно усмерених, виталних, значајно специјализованих и перспективних породичних газдинстава с подручја општине започне увођење једноставног књиговодства с циљем израчунавања, за различите типове газдинстава и производњи, производних, финансијских и економских показатеља.

За управљање државним пољопривредним земљиштем припремили би се критеријуми, те модели производње и привређивања, како би се земљиште што ефикасније и правичније употребљавало. Неопходно је применити закон на све пословне субјекте (правна и физичка лица) који сада

незаконито користе државно земљиште. Путем одговарајуће инспекције убрзало би се решавање постојећег незаконитог стања и спречио настанак новог.

Унапређењем праћења временских услова омогућио би се квалитетнији рад прогнозно-извештајној служби. Пољопривредни произвођачи би правовремено путем медија били обавештени о појави и кретању акцидентних временских ситуација, биљних болести и штеточина. Остварењем програма заштите угрожених изворних биљних и животињских врста на простору општине би се одабрале, сакупиле и сачувале аутохтоне сорте винове лозе и воћака, те познате изворне врсте животиња.

Б) Пројекти стварања препознатљивих тржишно високовредних општинских производа

- Савремена технологија и управљање у производњи воћа, грожђа и вина.
- Производња поврћа у тунелима, пластеницима и стакленицама.
- Савремена технологија и управљање у производњи млека.
- Савремена технологија и управљање у производњи и држању говеда, свиња, перади, оваца и коза.
- Органско биолошка производња.
- Рурални и ловни туризам.
- Избор, стварање и маркетинг препознатљивих робних марки са простора општине.

Користећи општинске компаративне предности у појединим производњама, нужно је развијати следеће производе у сврху стварања тржишно високовредних производа :

- воће (јабука, крушка, трешња)
- млечни производи
- органско-биолошки производи
- агротуризам

Предложеним пројектима оспособио би се одређени број породичних газдинстава за савремену и привредно ефикасну производњу. Оспособљавањем конкретних газдинстава омогућило би се осталима да на најбољим примерима покрену себе и своје ресурсе на позитивне промене. Оснивањем специјализованих газдинстава и задруга брже би се проширила позитивна знања и искуства. Директним суфинансирањем садница, уређењем пољопривредних газдинстава и њихових дворишта и школовањем водитеља газдинства убрзаће се остварење пројеката.

Требало би радити на обезбеђивању специјаланих продајних места на Коридору Х за продају производа са простора општине. Посебно треба радити на стварању препознатљивих производа (робних марки) дефинисаног географског порекла и њиховом маркетингу. У почетку те активности треба усмерити на органско-биолошке производе, а потом и на остале производе. Овим пројектима би се истражило тржиште, обликовао производ те помогло избору, образовању и организовању произвођача.

Основни принципи и правила коришћења и заштите пољопривредног земљишта

Просторним планом општине Владичин Хан истиче се потреба рационалног коришћења пољопривредног земљишта што укључује и његову заштиту од непотребне и неконтролисане пренамене. Заузимање нових површина за ширење грађевинских подручја могуће је у случајевима, када то налажу проверени привредни и демографски разлози. Грађевине, које се могу градити изван грађевинског подручја, морају се лоцирати и користити на начин да не ометају пољопривредну производњу.

Правила заштите пољопривредног земљишта

У циљу адекватног коришћења пољопривредног земљишта издвајају се следећи приоритети, као и правила коришћења пољопривредног земљишта:

- пољопривредно земљиште од I до IV катастарске класе само се у изузетним случајевима може предвидети за друге намене, и то:
  - ✓ код припајања делова рубних катастарских честица које се већим делом већ налазе у грађевинском подручју;
  - ✓ када је потребно заузети одређену површину за развој насеља, а у близини нема земљишта нижег квалитета (катастарске класе); и,

- ✓ када се ради о лоцирању другог корисника од јавног интереса;
- маргиналне оранице под VII и VIII катастарском класом могу да се пренамене у шумско земљиште;
- чувати земљиште од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње;
- пољопривреда заснована на тржишним начелима најчешће се одвија изван граница грађевинског подручја, а обзиром да је везана за коришћење знатних површина квалитетног пољопривредног земљишта, на том се земљишту изузетно може дозволити само градња објеката за потребе пољопривредне производње;
- тачно дефинисање власничко-корисничких права над сваком парцелом пољопривредног земљишта у процесима приватизације, реструктуризације и економске консолидације агроиндустријских предузећа и корпорација;
- поштовање еколошких ограничења за повећање економске ефикасности пољопривредне производње у процесима укрупњавања поседа и парцела породичних газдинстава и подстицања њихове специјализације, интензификације и комерцијализације;
- изградњу стамбених и привредних објеката за потребе пољопривредне производње породичног пољопривредног газдинства (фарме), као и разних видова руралног туризма планирати под условом да ти објекти буду искључиво у функцији обављања пољопривредне делатности;
- приликом планирања изградње објеката нових пољопривредних газдинстава изван грађевинских подручја, као и планирања градње у сврху проширивања постојећих газдинстава, подстицати обједињавање честица пољопривредног земљишта у функционалну целину одговарајуће величине да би се на њему могла засновати рентабилна, тржишна производња, повећање природне разноврсности руралних и периурбаних предела:
  - ✓ успостављањем еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина;
  - ✓ заштитом природних или полуприродних енклава (барре, мочваре, шумарци, забрани, шушњари и сл.) на теренима с интензивном пољопривредном производњом;
  - ✓ умрежавањем пољопривредног земљишта у разне видове заштитног зеленила (шумски пољозаштитни појасеви, антиерозионе, односно водозаштитне живице, међе и друга природна станишта дивље флоре и фауне дуж пољских путева, каналске мреже, речних токова и сл.), сходно конфигурацији терена, хидролошким условима, начину коришћења земљишта и сл.;
- разрада и спровођење програма комасације земљишта у склопу целовитог уређења насеља с атаром, уз обавезну примену савремених агроеколошких стандарда у погледу:
  - ✓ спречавања ерозије;
  - ✓ успостављања еколошки безбедних односа између развоја биљне и сточарске производње (максимално два условна грла стоке на 1ha пољопривредне површине);
  - ✓ укључивања у плодород легуминоза и других култура (минимум 20%), односно примене прикладних агротехничких мера које регенеришу природну плодност земљишта;
  - ✓ одржавања органске структуре земљишта одговарајућим коришћењем пољопривредне механизације;
  - ✓ усклађивања величине поља (максимално 25ha) са условима биотопа;
  - ✓ обезбеђења минималног нивоа коришћења маргиналних пољопривредних земљишта (учесталост кошења травно-зељастих површина и извоза сена, интензитет испаше и сл.);
- изградња рибњака и пратећих објеката за потребе узгоја рибе (спремишта за храну, возила, уређаји и др.) дозвољена је на пољопривредном земљишту катастарске културе мочвара, бара као и на земљиштима непогодним за обраду, а добијеним експлоатацијом угља. Уз рибњаке могуће је градити стамбене објекте за чланове пољопривредних газдинстава који се баве рибарством. Приликом изградње рибњака, потребно је осигурати непропусну подлогу, довољне количине воде и заштиту објеката од поплаве;

Могућности реализације планских решења

У планском периоду неопходно је извршити низ припремних друштвених и техничких мера које представљају основне преуслове за развој пољопривреде и руралних простора општине.

Паралелно са наставком рада на уређењу земљишта планира се и припрема и почетак радова на изградњи откупно-складишних и прерађиваћких капацитета. Природне могућности у насељима дозвољавају и омогућавају значајније повећање капацитета, тако да се у свима насељима они могу планирати а основни носиоци изградње тих капацитета могу бити сви зависовани инвеститори.

Како би се поменуте стратешке смернице реализовале потребно је дефинисати следеће програмске и пројектне задатке.

Планска решења остварива до 2014. године

- Подршка реформи катастра и земљишних књига
- Успостављање пољопривредног информацијског система (ПИС)
- Успостављање програма "Систем пољопривредних књиговодствених података"
- Програм Оснивање Савета за рурални развој
- Програм диверзификације руралних активности
- Побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захевима светског тржишта али и положају на Коридору X;
- Кафилеријско збрињавање отпада анималног порекла и «сеоске депоније» за пољопривредни токсични отпад
- Формирање удружења пољопривредних произвођача уз оспособљавање пољопривредника за задружне, привредне и остале облике удруживања.
- Едукација и тренинг фармера у примени правила добре пољопривредне праксе

Планска решења остварива у континуитету до 2014. године

- Повећање производних ресурса породичних пољопривредних газдинстава

3.2.2. РАЗВОЈ ШУМАРСТВА И ЛОВНЕ ПРИВРЕДЕ

на бази одрживог газдовања шумама и унапређења шумског и ловног фонда

Главни правци развоја **ШУМАРСТВА** у целини треба да буду: очување шумског фонда, јачање и проширење шумског фонда и повећање приносних могућности шума.

Јачање и проширење шумског фонда вршиће се пошумљавањем голих површина шумског земљишта, радовима на мелиорацијама деградираних шума и шикара и осталим шумскоузгојним интервенцијама.

Стратешки – плански оквир развоја шумарства (у складу са шумско привредном основом) је, коришћење производног потенцијала шумских зељишта за одрживу производњу дрвне масе у економским шумама, односно прираст у складу са плановима шумских газдинстава према шумско – привредној основи.

Претпоставка за овакав домет је интензивирање газдовања (израда шумских путева, максимално коришћење сечивог етата, пошумљавање необраслих шумских површина опредељених за шумарство).

Концепт заштите и коришћења шума заснива се на унапређењу стања и повећању површина под шумама, изради планова и програма газдовања шумама и пошумљавања, као и на обезбеђењу средстава од ресорних министарстава за остваривање мера заштите шума, заштите од ерозије и заштите природних вредности.

Унапређење стања постојећих шума и повећање површина под шумама, првенствено оних у државном власништву (у складу са концепцијом из Нацрта РПП Јужно Поморавље), подразумева одговарајуће:

- **газдовање шумама** – рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега

постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја; максимално сузбијање бесправне сече, посебно у ерозијом угроженим сливовима и вредних шумских састојина на Кукавици; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; компензационо подизање нових површина у случају просецања постојећих шума за инфраструктурне коридоре и развој туристичко-рекреативне инфраструктуре; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивна заштита и др;

- **управљање шумама** – успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензацијама власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума и шумских подручја; усклађивање опште и посебних шумско-привредних основа и програма газдовања шумама и планираног развоја туризма, првенствено у погледу планираних скијалишта, и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите постојећих и планираних водоакмулација, као и са режимима заштите природних и непокретних културних добара.

Поред наведеног, у шумама ће се спроводити **заштита шума од пожара**, кроз примену одговарајућих мера зависно од врсте, густине и стања засада, као и **антиерозиона заштита**, која ће се остварити се применом биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија.

Планска решења до 2014.године:

- ⇒ спровођење радова на простој и проширеној репродукцији шуме који су предвиђени шумско – привредном основом;
- ⇒ спровођење радова на интензивирању газдовања (израда шумских путева, максимално коришћење сечивог етата, пошумљавање необраслих шумских површина одређених за шумарство) шуме који су предвиђени шумско – привредном основом;
- ⇒ предузимање радова на мелиорацији деградираних шума;
- ⇒ спровођење интензивних мера за заштиту и негу постојећих шума у свим фазама развоја, и то мера унапређења стања шума, мера заштите од ерозије и мера заштите природних вредности, у складу са важећим шумско – привредним основама за шуме у државном власништву и програмима газдовања приватним шумама;
- ⇒ селективно пошумљавање на површинама које су издвојене као изворишта вода, поред акумулација и речних токова, на еродираним површинама; поред мелиорације постојећих шума извршити пошумљавање голети и подизање заштитних шума у зонама саобраћајница, индустријских постројења и зонама предвиђеним за туристички развој;
- ⇒ стимулација развоја приватних шума и подстицање пошумљавања терена угрожених ерозијом који су у приватном власништву.

Планска решења после 2014. године:

- ⇒ наставак спровођења интензивних мера за заштиту и негу постојећих шума у свим фазама развоја и других активности започетих пре 2014.године у складу са важећим шумско – привредним основама за шуме у државном власништву и програмима газдовања приватним шумама;
- ⇒ одржавање и по потреби повећање постојећих шумских комплекса.

ЛОВ И РИБОЛОВ. Планом се потврђује зона ловишта "Кукавица" која обухвата делове општине Владичин Хан, са приоритетим просторима у зонама Кукавице (на подручју општине Владичин Хан је само део овог ловишта, које се простире и на подручја општина Лесковац и Врање, а на ову

зону се наслања и подручје ловишта "Влајна" које се простире у највишим зонама Кукавице ка Лесковачкој котлини), у складу са расположивим потенцијалима и економским капацитетом. Ловиштима управљају удружења Ловачког савеза Србије.

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се (у складу са РПП Јужно Поморавље): очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Зоне дуж Јужне Мораве, Врле и притока, као и зона Јовачких језера, предвидеће се за риболовна подручја, при чему се истиче обавеза спровођења контролисаног улова и заштите и обнављања рибљег фонда.

Плански концепт узгоја дивљачи и риболовне фауне заснива се на решењима ловних основа и подразумева:

- заштиту, гајење и рационално коришћењу дивљачи;
- активну заштиту неловне дивље фауне, као дела шумског екосистема;
- постизање оптималне бројности популације;
- постизање што вреднијих трофеја основних гајених врста;
- професионално организовање ловних и риболовних подручја;
- професионално организовање ловног и риболовног туризма;
- едукацију ловних стручњака и др.

Предлог планских решења у току целог планског периода:

- ⇒ У целокупном планском периоду неопходно је спровођење мера за заштиту, гајење и рационално коришћење дивљачи у складу са планским концептом узгоја дивљачи и развојем ловног и еко-туризма и принципима одрживог развоја шумских и осталих екосистема

3.2.3. РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈЕ И МСП

на бази коришћења природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета и др., као и производње на бази увезених сировина

Полазне одреднице концепције просторног развоја индустрије и МСП и предузетништва на подручју општине Владичин Хан сагледане су кроз општа опредељења и концепције развоја индустрије и МСПП:

- на ширем, републичком и регионалном нивоу, а презентоване у Просторном плану Републике Србије (1996), Просторном плану инфраструктурног коридора Ниш – граница Македоније, Нацрту Регионалног просторног плана Јужног Поморавља, као и бројним стратегијама: Стратегији регионалног развоја РС за период 2007-2012. године, Националној стратегији привредног развоја привредног развоја РС од 2006-2012., Националној стратегији одрживог развоја, Стратегији развоја конкурентних и иновативних МСП за период од 2008-2012. године, Стратегија подстицања и развоја страних улагања и другим секторским стратегијама, и
- на ужем, локалном нивоу уважавајући опредељења и конценцију развоја у Стратегији развоја општине Владичин Хан (2006.), концепту уређења и изградње простора презентованом у Плану генералне регулације насеља Владичин Хан, Програму за израду ППО Владичин Хан и оцени просторно-развојних обележја индустрије у општини (SWOT анализа) као релевантног оквира за дефинисање будућих праваца развоја и размештаја индустрије и МСПП.

Основни правци развоја индустрије и МСПП – Уважавајући традицију и потенцијале, развој индустрије на подручју општине Владичин Хан убудуће ће се базирати на сировински оријентисаним

97

областима привређивања – агроиндустријском комплексу, индустрији грађевинског материјала, производњи различитог намештаја, уз диверзификацију унутар ових али и других делатности. Уједно, то подразумева и другачију, савременију и организованију пољопривредну производњу, бољу повезаност различитих привредних активности у правцу афирмације специфичности општине Владичин Хан у ширим оквирима. У том смислу неопходно је повезивање различитих делатности нпр. пољопривреда – индустрија – туризам – саобраћај, складиштење и развој осталих, секундарних сегмената у функцији поменутих (трговина, производне, личне, комуналне услуге, финансијско посредовање...)

Обликовање индустријске структуре засноване на принципима одрживог развоја и тржишности са МСП, као носиоцима развоја, обухвата и савременију просторну организацију и функционисање производних активности.

➤ ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА РАДНИХ ЗОНА

Превазилажење различитих развојних ограничења која се деценијама испољавају на подручју општине Владичин Хан (депопулација, недовољно развијен сектор привреде и јавних служби, те низак степен инфраструктурне опремљености простора и др) оствариће се интензивирањем привредног развоја у примарном развојном појасу уз коридор Х, и затим развојем привредних активности сагласно локалним потенцијалима у мањим, микроразвојним центрима јачањем економске снаге руралних простора побољшавање услова живота с једне и економске валоризације локалних ресурса, традиције, културе с друге стране.

Усмеравања размештаја индустрије и МСП на подручју општине Владичин Хан подразумева

- реструктивно ширење постојећих зона и дисперзно размештених локалитета у општинском центру, првенствено коришћење постојећег грађевинског фонда (као brownfield локације)
- формирање нових зона/комплекса/локалитета могуће је на мање повољним просторима за пољопривреду и друге делатности (изван повшина шумског земљишта, планираних туристичких локалитета ...),
- унапређење инфраструктурних услова у постојећим и потенцијалним зонама/локалитетима за смештај МСП у микроразвојним центрима и другим насељима било да је реч о новим објектима или реактивирању објеката тренутно ван функције (напуштена складишта, откупне станице и сл.)
- лоцирања малих погона еколошки чисте производње у оквиру стамбеног ткива у насељима сагласно правилима уређења и изградње простора и услова заштите животне средине.

У планираној територијалној структури индустрије и МСП, издвајају се следећи:

- индустријски центар Владичин Хан (као субрегионални центар II ранга према Нацрта РПП Јужног Поморавља) са постојећим радним зонама (индустријским комплексима) ограничених могућности просторног ширења уз неопходно побољшање инфраструктурне опремљеност простора и интензивније коришћење постојећих локација сагласно планираној намени простора према Плану генералне регулације насеља Владичиног Хана
- насеља Лепеница и Сува Морава са индустријском зоном
- насеља Прекодолце, Житорађа, са развијеним нуклеусом производних активности
- насеља Стубал и Прибој, са потенцијано новим индустријским зонама,
- насеље Цеп у којем је производња везана за експлоатацију камена у Момином Цепу, као и могућу експлоатацију цементних лапораца у близини
- остала насеља у којима постоји интерес и могућност за интензивирање и диверзификацију садашње локалне економије.

Највећи потенцијал и перспективу за смештај разноврсних производно-услугних активности те развој рдане/индустријске зоне регионалног значаја (Нацрт Регионалног просторног плана Јужног Поморавља) има простор у долини Јужне Мораве, између државног пута II реда бр. 214. који повезује општински центар са насељем Прибој, паралелна са коридором Х и реке. Предности подручја су: повољан саобраћајно-географски положај (уз Коридор Х, близина планираних

друмских петљи, траса зеленике пруге и станице), велике слободне површине, постојећа индустријска зона „Сува Морава“ као пол агломерирања будућих активности, близина неколико општинских центара (Владичин Хан, Сурдулица, Врање) са људским ресурсима (уз могућност преквалификације, обуке, едукације и ставрање нових стручних профила) али у којима су релативно ограничење могућности ширења постојећих индустријских зона/комплекса. Ограничења се односе на неопходно коришћење савремених производних технологија и строго поштовање режима заштите речних токова, зоне технолошких језера, а нарочито зоне изворишта водоснабдевања "Лепеница", појаса уз инфраструктурни коридор, дакле спровођење мера заштите животне средине. Развојни потенцијал овог простора је од изузетне важности за развој савремених просторних форми - слободна зона и индустријски парк као важних инструмената за привлачење инвестиција и интензивирање привредног развоја. Према Генералном пројекту *Слободна зона „Југ“ и индустријског прака* (2008.) предвиђено је активирање овог простора укупне површине 350 ha кроз три етапе развоја на три локалитета:

- локалитет А „Сува Морава“ - укупне површине 132 ha концирпирани око постојеће индустријске зоне (која данас обухвата површину 68 ha где су лоцирана предузећа „Јужна Морава“ „Слога“, „ФОПА“ и др.),
- локалитет Б „Стубал“ - нови комплекс за проширење планиране слободне зоне и индустријског парка на површини од 111 ha,
- локалитет Ц „Прибој“ - нови комплекс за проширење планиране слободне зоне и индустријског парка на површини од 107 ha.

Поред производних капацитета, предвиђени су и објекти робно-транспортног центра са складишним, логистички и другим функцијама, пратећи инфраструктурни објекти, објекти за финансијско-комерцијалне услуге, смештајни и спортско-рекреативни капацитети. Уз осавремењивање постојеће производње у индустријској зони „Сува Морава“, могуће је развој производња из области машиноградње, електроиндустрије и других области са новим технологијама.

Унапређењем просторно-развојних услова (инфраструктуре, стимулативног амбијента за привлачење инвестиција и развој МСП, производних и услужних) на овом простору могуће је формирања савременог динамичког пола развоја у регионалним оквирима. Стога се може очекивати скорије време реативирање Слободне зоне „Југ“ (са повлашћеним режимом привређивања сагласно Закону о слободним зонама „Службени гласник“ РС, бр. 62/2006). Оснивање индустријског парка (и превођење постојеће зоне у индустријски парк могуће је тек након заокруживања законског оквира (Закон о индустријским и технолошким парковима је још увек у форми нацрта). Битно је напоменути да производња у индустријском парку утиче се на пораст запослености локалног становништва, измену структуре запослених путем обуке и тренинга, привлачење пратећих и услужних делатности, коришћење локалних добављача и логистике што утиче на привредни развој целокупне регије².

➤ ОСНОВНА ПРАВИЛА УСМЕРАВАЊА РАЗВОЈА И РАЗМЕШТАЈА ИНДУСТРИЈЕ И МСП

Развој индустрије и мале привреде на подручју општине Владичин Хан темељи се на коришћењу природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета, минералних сировина, као локалним сировинама, али и преради и производњи на бази увозних сировина за које не постоји локална сировинска база (електронска, металопрерађивачка, текстилна и др. индустријске производње у складу са Концептом ППО).

Формирање индустријских предузећа, како већих, а нарочито малих и средњих могуће је првенствено у општинском и осталим центрима и планираним индустријским зонама на територији Општине, а планом се предлаже више локација за **веће радне зоне** у постојећим насељима, било у оквиру постојећих, али и новопланираних радних зона, првенствено уз постојеће и планиране

² Детаљније о значају индустријских зона/паркова видети у Концепту индустријског развоја на сајту Министарства економије и регионалног развоја <http://www.merr.gov.rs/>.

јавне путеве, при чему развој (уређивање и функционисање) ових зона треба да буде усклађен са развојем саобраћајне мреже и мрежа техничке инфраструктуре. Лоцирање **мањих производних погона** у оквиру мале привреде могуће је и ван ових зона, уз поштовање захтева заштите животне средине, односно под условом да је активност која се спроводи при производњи, складиштењу, односно транспорту производа и сировина таква да не угрожава постојећи квалитет животне средине и функционисање простора.

Основна правила за коришћење, уређење и заштиту планског подручја с аспекта развоја и размештаја индустрије и МСП су:

- 1) мала и средња предузећа и остале привредне делатности првенствено се лоцирају у већ активираним или иницираним привредно-индустријским зонама, комплексима/локалитетима уз адаптацију и реконструкцију постојећег грађевински фонд;
- 2) размештај, организација и уређење зона, комплекса и локалитета усклађује се с планираним развојем саобраћајних и других инфраструктурних објеката и коридора, на просторима мање повољним за пољопривреду, изван површина шумског земљишта и потенцијалних туристичких простора и локалитета, водећи рачуна о ограничењима режима заштите простора;
- 3) зоне/комплекси/локалитети с привредним активностима одвајају се заштитним зеленилом у контактном појасу са другим просторним целинама ради ублажавања њиховог утицаја на окружење;
- 4) неопходно је функционално и технолошко усавршавање производње и унапређивање инфраструктурне опремљености зоне/комплекса/локалитета (посебно третмана и евакуације отпадних технолошких вода и чврстог отпада из производног процеса);
- 5) примењују се мере заштите сагласно правилима коришћења и уређења простора, студијама о процени утицаја на животну средину за објекте и делатности за које је обавеза њене израде прописана Законом о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 135/04) и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 84/05); наглашава се да је приликом израде планске и техничке документације потребно обезбедити примену Закона о процени утицаја на животну средину за све објекте на које се овај закон односи уз одговарајуће уклапање објеката у околни простор у складу са правилима грађења дефинисаним у овом ППО
- 6) могуће је фазно привођење намени иницираних и нових зона и комплекса, уз обезбеђење одговарајућег нивоа инфраструктурне опремљености сваке фазе у складу с правилима изградње и уређења простора.

Правила изградње и уређења простора за лоцирање индустријских објеката и МСП дефинишу се Планом генералне регулације насеља Владичин Хан и одговарајућим регулационим планом за остала насеља.

➤ ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ

Планско решење 1: Развој малих и средњих предузећа и предузетништва

Приоритетне активности :

- 1) Убрзање реструктурирања предузећа (завршетак приватизације, техничко-технолошко унапређење производње, развој извозно оријентисаних производних програма) и подстицање развоја нових предузећа базираних на знању, новим технологијама конкурентним производима,
- 2) стварање повољног пословног и институционалног амбијента за привлачење директних инвестиција и развој МСП –канцеларије или других стручних служби за локални економски развој, оснивање различитих удружења, кластера, јачање управљачких и менаџерских капацитета,
- 3) едукација предузетника, усклађивање образовних профила са потребама локалне привреде, стручно оспособљавање, преквалификација незапослених,

- 4) стварање услова за даљу афирмацију производних специфичности планског подручја: формирање базе података о локалним предузећима, унапређење предузетничког духа, развој комплементарних производних програма, интензивирање интерсекторских веза у локалним/регионалним економијама (пољопривреда - прерађивачка индустрија - услуге – туризам - саобраћај) и
- 5) повезивање са суседним општинама у правцу обликовања заједничких пројеката, обједињавања потенцијала, комплетирање производње и заједничког наступа на ширем регионалном, републичком и транграничном тржишту.

Планско решење 2: Уређење индустријских зона, комплекса и локалитета

Приоритетне активности:

- 1) инфраструктурно комплетирање постојећих локалитета и зона посебно у општинском центру Вл. Хану, уз адекватне мере заштите окружења током производног процеса,
- 2) стварања просторних услова за развој МСП, пре свега у индустријској зони „Сува Морава“, просторно и програмско дефинисање индустријских комплекса/локалитета у микроразвојним центрима израдом одговарајућег урбанистичког плана на основу инвестиционе документације (студије изводљивости) са проценом утицаја на животну средину,
- 3) промоција просторно-развојних предности планског подручја посебно индустријске зоне „Сува Морава“, уз могућности реактивирања Слободне зоне „Југ“ и могућности оснивања индустријског парка и планираног РТЦ.

3.2.4. РАЗВОЈ ГРАЂЕВИНАРСТВА

на бази коришћења грађевинских сировина (камен, дрво и др.), поготово у контексту будућег развоја привредних капацитета и капацитета инфраструктуре

Грађевинарство и индустрија грађевинског материјала. Ово је привредна област која, с обзиром на предстојећу изградњу планираних инфраструктурних, привредних и других објеката, има перспективу у општини Владичин Хан. Постојање ресурса минералних сировина, првенствено камена и цигларске глине, отвара могућност да се ова област развија у складу са плановима, те тиме допринесе бржем опоравку привреде Владичиног Хана. Овде је изузетна могућност за мала и средња предузећа да искористе постојеће потенцијале и тражњу, а процес реструктурирања је неминовност, с обзиром да је неопходно да се грађевинарство прилагоди новим захтевима и потребама за формирањем специфичних услуга, где ће примат имати специјализована грађевинска предузећа мањег капацитета, пре свега у поморавским насељима.

У просторном смислу грађевинска делатност ће бити везана за постојеће и планиране радне зоне или локације за експлоатацију камена и глине.

Лоцирање објеката за сепарацију шљунка и песка је могуће у ваннасељским зонама, при чему се саобраћајни токови усмеравају обилазним саобраћајницама и на начин да транспорт не угрожава функционисање насеља.

Обавеза израде и спровођења пројекта рекултивације и уређења напуштених зона експлоатације минералних сировина је плански услов за добијање дозволе за експлоатацију.

3.2.5. РАЗВОЈ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

на бази коришћења постојећих ресурса, првенствено неметала

Основни концепт развоја експлоатације минералних сировина

Експлоатација неметаичних минералних сировина (грађевинског камена хлоритског шкриљца – дацита, цигларске глине) су перспективне активности за општину Владичин Хан, које се у будућности морају одвијати плански, уз поштовање захтева заштите животне средине. Исто важи и за евентуалну експлоатацију цементних лапораца, као и осталих минералних сировина за које

истраживања у будућности покажу да би експлоатација неметала, али и метала могла бити рентабилна и еколошки прихватљива.

Обавезно је поштовање пројектованог начина експлоатације и рекултивације простора, као и транспорта и складиштења експлоатисаног материјала. Планом се дефинишу приоритетне зоне за експлоатацију, и то: у околини Џепа – локалитет Момин Камен (грађевински камен хлоритски шкриљац – дацит), у зони Владичиног Хана (цигларска глина), у зони северно од Џепа (цементни лапорци) и др.

С обзиром на локацију постојећег изворишта "Лепеница", зону технолошких језера, изграђене зоне, зоне угрожене поплавама, као и планове у вези изградње инфраструктурног коридора Јужноморавском долином (аутопут, пруга за возове великих брзина, магистрални гасовод и пловни пут Морава - Вардар), потенцијалне активности у вези експлоатације шљунка и песка из наноса Јужне Мораве морају се реализовати искључиво према условима и сагласностима надлежне водопривредне организације и надлежних министарстава.

Приоритети развоја оствариви до 2014.године:

- израда комплетне истражне, планске и техничке документације за просторе за које се приоритетно исказе интерес за експлоатацијом камена, шљунка и песка
- израда истражне документације за остале просторе
- израда и спровођење пројеката рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

Планска решења после 2014.године:

- израда планске и техничке документације за просторе за којима се истраживањима докаже да је експлоатација лежишта рентабилна и прихватљива са аспекта утицаја на животну средину.
- наставак израде и спровођења пројеката рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

3.2.6. РАЗВОЈ ТУРИЗМА

на бази изузетних неискоришћених потенцијала овог подручја – природних пејзажних вредности простора, нетакнуте чисте природе Кукавице, Чемерника, терена погодних за различите видове рекреативног и ловног туризма, богатства флоре и фауне, вредних културно – историјских споменика, традиционалног начина живота на селу, итд.

С обзиром да подручје долине Јужне Мораве кроз које пролази транзитни путни правац међународног ранга Аутопут Е-75 и железничка пруга представљају саобраћајну кичму општине Владичин Хан, која је и прилаз значајној важној перспективној туристичкој регији Крајиште - Власина, тј. зони Власинског језера; Владичин Хан се тако јавља као пункт на транзитном правцу са којег се скреће долином Врле ка Сурдулици и Власинском језеру.

У северозападном делу територије Општине издваја се подручје строгог природног резервата Кукавице (површина овог резервата у општини Владичин Хан је 78 ha), као и ловишта на овој планини.

Наглашава се да сва места која се налазе на државним путним правцима I реда (Џеп, Владичин Хан, Житорађа), имају перспективе за лоцирање смештајних капацитета од којих је приступ овим туристички атрактивним локлитетима погодан.

Смештајни капацитети заснивају се на хотелу у Владичином Хану (који је у лошем стању) и неколико мањих мотела у околини.

Концепција дугорочне организације простора за туризам и рекреацију у општини Владичин Хан заснива се на републичким и регионалним планским опредељењима, као и на реалним потенцијалима за развој туризма овог краја.

Туристички потенцијал – природне и антропогене туристичке вредности и расположива рецепциона основа (смештајни капацитети, угоститељски објекти и сл.) укључујући ту и туристички

значај саобраћајно - географског положаја Владичиног Хана омогућавају знатан развој и афирмацију туризма. Неоспорно је да расположиви услови погодују развоју транзитног, екскурзионог, планинског, ловног, излетничког, спортско - рекреативног, екскурзионог, истраживачког, фестивалског, градског и сеоског туризма они су у садашњој фази само делимично искоришћени. Напомиње се да, поред наведених облика туризма, постоје индиције и за развој бањског туризма, уколико истраживања геотермалних потенцијала покажу да у овој зони, која се наслања на подручје Врањске бање, има потенцијалних извора лековите воде.

Подручје Владичиног Хана је везна зона ка јужном делу Источне туристичке зоне I степена и туристичкој зони Крајиште и Власина I.1 степена, која је међународног и националног ранга са водећим активностима турног и алпског скијања и других зимских спортова, као и летње рекреације (језерске, еколошке, сеоске и др.). С обзиром да је приоритет у реализацији те зоне дат подручју Власине, веза од Владичиног Хана долином Врле ка Власинском језеру и њена контактна зона са коридором X у зони Владичиног Хана је изузетно битна. Подручје Владичиног Хана је погодно за све облике транзитног туризма, као и активности које су комплементарне са околним туристичким зонама. Главне субрегије туристичке регије Крајиште - Власина не обухватају подручје Општине, изузев само делимично северне субрегије (планинског сектора Чемерника - Острозуба - Грамаде, у сеоском подручју Чемерника) и контактне зоне ка средњој субрегији (са планинским сектором Бесна Кобила - Варденик - Милешевска планина, Сурдулицом, Власинским језером, Врањском бањом и др.), преко Сурдулице и Врања. Субрегије би се организовале преко основних просторних јединица - туристичких рејона у којима се може формирати интегрална туристичка понуда. Ван туристичке зоне и регије Крајиште - Власина утврђене Просторним планом Србије, предлаже се и формирање туристичких рејона, од којих су за општину Владичин Хан важни Кукавичко - Грделички рејон, који захвата део територије Општине, као и Лесковачки рејон, који је суседни северни туристички рејон.

Поред тога, поменутом Нацртом РПП дефинисано је 8 туристичких рејона у оквиру Пчињског и Јабланичког округа које обухвата РПП Јужно Поморавље. За општину Владичин Хан посебно су важни Сурдулички рејон (са језером и планинама), Врањско - Бујановачки рејон (са бањама и планинама), Лесковачки рејон (града Лесковца и околних села), који су у контактним зонама општине Владичин Хан, а нарочито **Кукавичко - Грделички рејон** који се налази на деловима територије општина Лесковац, Врање и Владичин Хан.

Кукавичко - Грделички туристички рејон (према Нацрту РПП Јужно Поморавље) обухвата планине Кукавицу и Пољану, Грделичку клисуру, водоакумулацију Барје, Јовачка језера, туристичко место – општински центар Владичин Хан, субопштинске центре општине Лесковац (Вучје, Грделицу и Предејане) и друга насеља, ловиште "Кукавицу", излетишта, објекте, природне и културне вредности. Туристичко-рекреативна понуда биће комплетирана проширењем смештајних капацитета (планинарски дом и хотел на планини Кукавици и др), изградњом инфраструктуре, јавних садржаја и спортског центра у Владичином Хану, унапређењем садржаја доминантно летње рекреативне понуде у простору (повне, водне, сеоске, излетничке, коњички програми и др). Лоциран уз западни туристички коридор (Лесковац-Врање) у контакту са транзитним туристичким коридором аутопута Е-75 (петље "Владичин Хан" и "Грамађа"), реновиран мотели Предејане и Цеп), овај рејон представља велики регионални излетнички комплекс Лесковца, Врања, Владичиног Хана и других насеља чија ће понуда бити организована у систему разноврсних клубова.

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

- рекреативни комплекс водоакумулација Барје-Кукавица, север (КГР1) (контактна зона ка општини Владичин Хан у општини Лесковац); и
- рекреативни комплекс Пољана-Кукавица (југ)-Грделица (КГР2), при чему се напомиње да његови делови леже у западном и северном делу општине Владичин Хан.

Развој туризма на простору општине Владичин Хан, у склопу Кукавичко - Грделичког рејона, али подручја ван њега на осталом делу општинског простора, могуће је везати за природне и створене атракције на простору општине и суседних општина. Стога се :

- *туристичка зона „Долина Јужне Мораве и Врле“, са Грделичком клисуром, ослоњена на коридор X и пут према Сурдулици и Власинском језеру – транзитно-туристичка и риболовна*

зона на притокама Јужне Мораве, са природним лепотама Грделичке клисуре, спортско-рекреативним/забавним садржајима у Владичином Хану ("Куњак"), споменичко - парковским комплексом "Кула" у Владичином Хану, али и близином планинских шумских терена Кукавице, као излетничких и ловних зона, односно атрактивних зона Власинског језера, Врањске бање и др. у околним Општинама.

Поред постојећих смештајних капацитета у Џепу, Владичином Хану, Полому, нови спортско – угоститељско – рекреативни садржаји могу се лоцирати и у Житорађу, као и у широј зони у насељима дуж коридора Х у јужноморавској долини.

- *туристичка зона „Кукавица“* – природно ловиште, већи број прихваћених излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклички туризам и др.. Ова предеоно целина обухвата насеља на планини Кукавици. Поред постојећих смештајних капацитета у планинарском дому на Кукавици, нови спортско – угоститељско – рекреативни садржаји могу се лоцирати и у Јагњилу, Јастрепцу, на простору Кукавице (Горње Јабуково и др.). Посебно се истиче рекреативни комплекс Пољана - Кукавица (југ) - Грделица као примарни рекреативни планински комплекс, делимично на подручју ханске општине, првенствено за коришћење у летњој половини године.
- *туристичка зона „Џеп“* – постојећи смештајни капацитети, допуњени новим у околини, као централна зона за излетнички и ловни туризам на падинама Кукавице и Чемерника. Ово је зона која се наслања на примарни планински рекреативни комплекс Пољана - Кукавица (југ) - Грделица, а поред постојећих смештајних капацитета у Џепу се могу лоцирати и нови смештајни капацитети, првенствено у облику мотела, али и домаће радиности.
- *туристичка зона „Јовац – вулканске купе“* – спортско – рекреативна зона језера на Јовачкој реци, излетнички и пешако – бициклички туризам везан за вулканску купу Облик и суседни Грот. Нови спортско – угоститељско – рекреативни садржаји могу се лоцирати у Јовцу, Белишеву, као и у широј зони коридора Х у јужноморавској долини. Примарни облик смештаја је у оквиру домаћинства и мањих апартманских капацитета, односно домова, а у зони језера могуће је организовати и камп.

Планска решења остварива до 2014.године:

У складу са структуром и вредностима туристичких ресурса, изложеним проценама о туристичкој тражњи и претходно предложеним просторним приоритетима у развоју туризма, утврђују се и **приоритетни облици туризма**, односно туристичког промета:

- транзитни и пословни туризам (Влад. Хан, Џеп, Полом, и остала насеља дуж коридора Х),
- спортско-рекреативни туризам (у Владичином Хану, на Кукавици, Јовачким језерима),
- еко-рурални туризам (Јовац, Белишево, Јагњило, Јастребац и др.),
- ловни туризам (Кукавица, Чемерник, Влајна),
- спортско-риболовни туризам (Ј. Морава, Јовачка језера, Врла и друге притоке)
- излетнички туризам (Кукавица - пољана, Јовачка језера, Грот и Облик)
- манифестациони туризам (у Владичином Хану, Јовачким језерима, Кукавици и др.)

У периоду до 2014.године започеће или реализовати акције које воде туристичком активирању појединих зона и локалитета:

- локалитет "Куњак" и угоститељска пониуда у Владичином Хану је зона у коју је потребно и даље улагати како би постала главна атракција за ханску и све суседне општине и у којој би се осим спортских активности везаних за стадион, формирао комплексан аква - парк, са могућношћу развоја спортско - рекреативног, спортско - манифестационог туризма и могућностима припрема спортиста. У том смислу следи модернизовање постојећих смештајних капацитета и формирање нових, у зависности од интересовања у самом граду, али и на потезу према Житорађи.

- локалитети на Кукавици: поред постојећег планинарског дома, могуће је реализовати или започети реализацију сличних капацитета, ловачког дома, смештајних капацитета у домаћој

радиности, одмаралиштима. етно - селима и агротуристичким фармама и сл. Уређење ловишта, планинарских и бициклистичких стаза у овој зони, као и излетничких пунктова са уређеним местима за одмор, рекреацију, трим - стазама, прављење роштиља и сл., мањим угоститељским објектима и сл. су приоритети у овој зони, као излетничкој и ловној дестинацији Владичиног Хана, Врања, Сурдулице. Објекти морају бити у складу са традиционалном архитектуром овог краја, од природних материјала и максимално уклопљени у околни пејзаж, са волуменима и изгледом примереним околном шумском окружењу.

- локалитет Џеп у Грделичкој клисури у којима је потребно подстицати приватну иницијативу за формирањем смештајних и угоститељских капацитета за туристе у транзиту или оне који се баве ловом на околним планинама.

- локалитет Јовац уз Јовачка језера је примарна зона за формирање туристичко - угоститељских и спортско - рекреативних садржаја, првенствено везаних за активности на води, риболов, али и планинарске и сл. излете до околних вулканских купа Грот и Облик. Смештајни капацитети су првенствено у оквиру домаће радиности, кампа и сл., а у околним селима се могу развити агро - туристичка домаћинства. Етно - стил је на овом подручју препоручљив.

⇒ подстицање оснивања и развоја агро - туристичких домаћинстава - фарми као специфичних носиоца екотуристичког и пољопривредног развоја овог краја, посебно у брдском делу Кукавице

⇒ могуће уређење кампова, првенствено за риболовце и ловце, ловачких кућа, планинарских домова и др. могућности за боравак у природи

⇒ организовање туристичких манифестација везаних за лов и риболов, традицију, кулинарство, музику и др., првенствено у Јужном Поморављу, у зони Хана и околних насеља, али и Кукавице, Јовца и др.,

⇒ опремање територије објектима комуналне супра и инфраструктуре и изградња саобраћајница као предуслов туристичког развоја у наведеним зонама и локалитетима (реконструкција, модернизација и изградња државног пута II реда бр. 124. преко Кукавице, као реконструкција и изградња недостајућих и општинских путева поготово у брдско - планинским деловима Општине намењеним туризму, као и изградња пешачких, бициклистичких и риболовних стаза дуж Јужне Мораве, Врле, Јовачких језера

⇒ изградња и означавање излетничких стаза (за пешаке, јахаче и бициклисте) на Кукавици (са новим угоститељским и одморишним пунктовима) и ка вулканским купима Грот и Облик (са угоститељским и одморишним пунктовима у постојећим насељима и уређењем видиковаца); у појединим излетничким зонама могуће је уређење трим стаза и спортских терена у туристичким зонама Јовачких језера, Кукавице и др.).

⇒ изградња планинарских стаза на Кукавици, уз одговарајуће маркирање;

⇒ активности туристичке организације на нивоу општине са основним делатностима у вези са осмишљавањем туристичких активности и манифестација, маркетингом, јачањем туристичке привреде и њеним интегрисањем са бројним комплементарним делатностима, првенствено са пољопривредом, саобраћајем,

⇒ организационе, административне, монетарне, фискалне и друге подстицајне мере које ће помоћи и обезбедити повољније финансијске и друге услове потенцијалним инвеститорима у развоју туризма; посебно се истиче потреба за поједностављивањем административних поступака и других радњи за добијање разних дозвола и решења везаних за инвестирање у реконструкцију, доградњу и изградњу нових туристичко-угоститељских објеката, који се уклапају у планско-развојна опредељења и испуњавају еколошке и друге критеријуме;

⇒ обезбеђење средстава (домаћи извори, донације, инострани фондови и др.) и компетентних стручних и научних институција за израду појединих развојних пројеката утврђених овим Програмом, уз партиципацију одговарајућих органа Републике;

⇒ званично доношење стратегије дугорочног развоја туризма у складу са одредбама овог ППО;

⇒ Посебно се истиче, као предуслов уређења појединих зона и локалитета, неопходна израда одговарајуће планске и пројектне документације, и то за примарне туристичке локалитете на Кукавици, у зони Јовачких језера и др.

Планска решења остварива у континуитету после 2014.године:

- ⇒ даљи развој и унапређење туристичке понуде кроз довршавање започетих и развој – проширење изграђених туристичких капацитета и садржаја (вероватно у зони Кукавице и села на њеним обронцима, насеља у Грделичкој клисури, ка Сурдулици и др.)
- ⇒ даље комунално опремање подручја и одржавање високог нивоа саобраћајне и комуналне опремљености туристичких зона и садржаја, али и осталих подручја.
- ⇒ стално јачање улоге агро-туристичких газдинстава и др.
- ⇒ наставак организационих и других активности на нивоу општине.

3.2.7. РАЗВОЈ ОСТАЛИХ ДЕЛАТНОСТИ**Концепт развоја осталих делатности и планске акције**

Домаћа радиноост, као самостална делатност са организованим тржиштем или кооперацијом са другим привредним гранама (текстилна индустрија нпр.), али и као комплемент туризму и пољопривреди, могла би се развијати из домена производње прехранбених производа, вунених производа – плетенина, дрводељства (намештај у етно стилу), као и у делу индустријске кооперације (израда делова за намјештај) са већим производним системима. Поред запошљавања дела радне снаге (нарочито женске), овим ће се повећати и економска сигурност домаћинстава на селу и обезбедити још један додатан туристички мотив овог краја.

Поред наведених, у Општини ће се развијати и друге привредне гране у складу са захтевима одрживог развоја. Комуналне, комерцијалне, пословне и друге услуге и њихов развој, као и развој јавних служби пратиће и зависиће од степена економског активирања примарних економских ресурса (пољопривреда, туризам, агроиндустрија и друге индустријске гране, експлоатација минералних сировина и др.) и демографског развоја. Планом су дефинисани параметри за опремање насеља појединим објектима услуга, у складу са рангом насеља, тј. његовим значајем у мрежи насеља.

Просторни аспект и динамика активирања

У просторној структури већина ових делатности није просторно захтевна, већ се одвија у оквиру домаћинстава, насеља и сл. Распоред и величина локација за јавне службе биће у складу са потребама и параметрима за димензионисање из овог плана, односно одговарајуће планске документације за поједина насеља.

Напомиње се да се већи трговински комплекси са складиштима могу организовати у оквиру радних зона, поготово у близини инфраструктурног коридора који води Јужноморавском долином, због лаке доступности. Стога се трговина, поготово veleпродаја, истиче као прихватљива делатност са аспекта екологије и будућег развоја. Предуслов за активирање ових локација је израда планске и техничке документације у складу са актуелним пројектима објеката у овој зони (аутопут, гасовод, железница, индустријски комплекси, итд.).

Динамика активирања и развоја појединих делатности биће усклађена са развојем основних привредних делатности на бази активирања примарних економских ресурса и развоја насеља.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА, ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНОМ ИНФРАСТРУКТУРНОМ МРЕЖОМ

Планске поставке ППО Владичин Хан у области просторног развоја саобраћајне, хидротехничке, водопривредне, електроенергетске, телекомуникационе и гасоводне инфраструктуре, као и других објеката комуналне инфраструктуре засноване су на решењима Просторног плана Републике Србије и актуелних стратешких републичких планова. Решења ППО Владичин Хан су урађена према расположивој техничкој документацији и базирају се на резултатима истраживања која су обављена у аналитичкој фази израде овог Просторног плана. У обзир су узета и планска решења других просторних планова суседних и ширих просторних целина.

4.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

4.1.1. ДРУМСКИ САОБРАЋАЈ

План развоја друмског саобраћаја има највећи значај и мора бити у складу са развојем саобраћајно-транспортног система суседних општина и Републике Србије. Предложеном мрежом саобраћајне инфраструктуре остварен је континуитет у протоку роба и људи унутар подручја, као и континуитет у транзитним везама са суседним општинама и регионима.

➤ *Путна мрежа*

Основно концепцијско опредељење јесте саобраћајно отварање и повећање доступности подручја, у првом реду изградњом планираног аутопута и квалитетним повезивањем са мрежом државних путева Републике Србије.

Реализацијом планираног аутопутског коридора остварују се квалитетније везе са регионалним и административним центрима у Републици, као и са Републиком Македонијом. Преко Ниша се остварује веза са централним и северним делом Републике преко деоница међународног коридора Х (Ниш - Београд – Нови Сад – Суботица – граница Мађарске), као и везе са Републиком Хрватском преко аутопута Е-70 и Републиком Бугарском преко деоница коридора Хс. Реализацијом западноморавског коридора, са којим се аутопут Е-75 укршта код Појата, оствариће се веза са западним деловима Републике, а преко планираног аутопута Е-763, Београд – Јужни Јадран, и са црногорским приморјем.

Мрежу државних путева чинеће три пута I реда и четири пута II реда, преко којих ће се остваривати везе центара насеља са општинским центром, као и везе са регионалним центрима у Јабланичком и Косовско-поморавском округу. Мрежу државних путева је потребно употпунити мрежом општинских путева, за коју је предвиђена реконструкција, модернизација и доградња појединих везних деоница. Развој мреже некатегорисаних путева биће у складу са развојем насеља и могућностима локалне заједнице, и дефинисат ће се плановима нижег реда.

Већи степен приступачности, повећање капацитета, побољшање квалитета услуге путне мреже, а са тим и повећање безбедности одвијања саобраћаја, оствариће се:

1. реализацијом аутопутског коридора Е-75 на деоници од Ниша до границе са Републиком Македонијом;
2. рехабилитацијом, реконструкцијом и доградњом мреже државних путева;

3. измештањем транзитног саобраћаја из центра насеља Владичин Хан, преусмеравањем на путеве вишег ранга;
4. рехабилитацијом, реконструкцијом и изградњом деоница општинских путева; и
5. побољшаним и појачаним одржавањем путне мреже.

➤ Јавни државни путеви

Државни путеви I реда

Просторни План Републике Србије предвиђа изградњу аутопута Е–75 на деоници од Ниша до границе са БЈР Македонијом. Коридор аутопута, дужине око 150,2 km започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 испред града Ниша (Трупале km: 812+000), а завршава се на граници са Републиком Македонијом (km: 963+954).

Примарна функција аутопута је обезбеђивање саобраћајнице великог капацитета и високог нивоа услуге за задовољавање очекиваних саобраћајних токова, док је секундарна функција непосредни подстицај развоју подручја и саобраћајно повезивање у зони утицаја аутопута.

Изградња аутопута ће се реализовати на основу техничке документације у складу са трасом коридора утврђеном ППРС. Веза са путном мрежом Владичиног Хана остварује се преко следећих денивелисаних петљи:

- „Владичин Хан“ у km: 897+445 у функцији везе аутопута са северним делом Општине и насељским центром Владичин Хан, подручјем Општине и насељским центром Сурдулица и туристичким центром "Власина" преко државног пута I реда бр.1.13; и
- „Грамађе“ у km: 904+380, у функцији везе аутопута са јужним и југозападним делом подручја Општине, где је планирана формирање индустријске зоне и теретне железничке станице, са значајним уделом теретног транзитног саобраћаја. Такође се остварује веза са југоисточним делом подручја општине Владичин Хан и југозападним делом подручја општине и градским центром Сурдулица преко државног пута бр. 124а.

Локација петље „Грамађе“ је преузета из Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора аутопута Е-75 и треба је схватити као приближну. Наиме, висинска разлика коте терена и нивелете аутопута је око 20 m и није могуће остварити функционалну везу аутопута и државног пута II реда бр. 124а. Вероватније је да се петља лоцира јужније од предвиђене стационаже и да се сервисном саобраћајницом повеже са државним путем бр. 124а. Дефинитиван положај петље ће се утврдити кроз израду и верификацију Идејног и Главног пројекта ове деонице аутопута.

Планом се **резервише** простор за коридор аутопута дужине око 23,36 km. Резервисани простор је истовремено и инфраструктурни коридор са ширином од 700 m и обухвата трасу аутопута ширине 70 m са обостраним (непосредним и ширим) заштитним појасом укупне ширине 630 m.

Коначно дефинисање положаја коридора и трасе аутопута, са стационажама денивелисаних укрштаја и пратећих садржаја, утврдиће се кроз израду техничке документације.

Државни путеви I реда бр. 1 (Ниш – Владичин Хан – Врање – Скопље) и бр. 1.13 (Владичин Хан – Сурдулица – Стрезимировци) се у планском периоду задржавају на постојећим трасама са потребном ревитализацијом и модернизацијом техничко-експлоатационих карактеристика.

Имајући у виду да је државни пут I реда бр. 1 приоритетни путни правац на територији Републике Србије, његово одржавање је континуирано и задовољавајуће и на њему се не планирају значајније интервенције.

Примарна веза са осталом путном мрежом се остварује преко постојећег денивелисаног прикључка. На основу решења из Плана генералне регулације насеља Владичин Хан³, предвиђају се три нова прикључка у km: 894+634, km: 895+186 и km: 896+870 државног пута бр. 1. Планира се

³ План генералне регулације насеља Владичин Хан, Југинус, 2006. година

повезивање државног пута II реда бр. 214 са путем бр. 1 новим мостом преко реке Јужне Мораве у зони фабрике „Делишес“. Овом везом се транспорт који генерише фабрика измешта са примарне насељске саобраћајнице. Остале планиране везе служе за повезивање насеља са десне обале реке Јужне Мораве са новопланираним стамбеним и комерцијалним зонама на левој обали реке.

Пут I реда бр. 1.13 је добром стању и задовољавајућег попречног профила. На деоници овог пута у зони насеља Владичин Хан планирају се интервенције на местима укрштања са саобраћајницама нижег ранга. Ове мере се односе на реконструкцију постојећих раскрсница, код којих је укрштање под углом, као и обезбеђивање троугла прегледности у зонама раскрсница. Обим и редослед интервенција ће се детаљније дефинисати кроз израду студијске и техничке документације.

За коридоре постојећих државних путева I реда резервисан је простор укупне дужине око 37,1 km и ширине око 105 m, од тога око 25 m за појас регулације и по 40 m за обостране појасеве заштите и контролисане изградње.

Измештање транзитног саобраћаја из централне зоне насеља извршиће се преусмеравањем саобраћаја са државног пута бр. 214 на државни пут бр. 1, преко планираних прикључака. Тиме ће се такође преусмерити токови које генеришу производна постројења лоцирана у урбанизованој зони. Изградњом аутопута, функцију паралелног путног правца, на којем се одвија саобраћај без наплате путарине, преузеће државни пут бр. 1, у северном делу Општине, док ће ту функцију у јужном делу Општине обављати државни пут бр. 214.

Конфигурација терена западно од општинског центра је ограничавајући фактор реализације обилазног прстена на вишим котама насеља. Овај путни правац би захтевао већи број објеката (мостова, вијадукта и тунела), што би цену изградње учинило високом, а саму инвестицију неисплативом, чак и на дужи временски период.

Државни путеви II реда

Сви постојећи државни путеви II реда се задржавају, и то:

- државни пут II реда бр. 214, (Враново - Мала Крсна – Осипаоница - Велика Плана – Марковац – Лапово – Јагодина – Ћуприја – Параћин – Појате – Алексинац – Ниш – Лесковац – Грделица – Предејане - Владичин Хан – Врање – Бујановац - граница са Македонијом) дужине 31,3 km на територији Плана, који кроз Владичин Хан пролази као примарна саобраћајница;
- државни пут II реда бр. 124 (Горње Драговље – Лесковац (Вучје) – Стројковце – Репинце (за Стројковце) - Владичин Хан 1 – Владичин Хан), дужине 22,0 km на територији Плана;
- државни пут II реда бр. 124а (Стројковце – Градња (Власе) – Лепеница – за Лепеницу – Грамађа (Сурдулица) – Сурдулица) дужине 18,0 km на територији Плана; и
- државни пут II реда бр. 124б (Житорађе - Мачкатица), дужине 2,8 km на територији Плана.

Укупна дужина државних путева II реда на територији Плана је 74,1 km. Планирана је реконструкција и рехабилитација свих државних путева II реда у дужини од око 54,9 km, и то:

1. рехабилитација елемената пута бр. 214 на деоницама ван централне зоне насеља Владичин Хан, у дужини од око 21,0 km. Приоритетне активности усмерити на постављање савременог коловозног застора на деоници Цвећа Лука – Момин камен – Џеп – Мртвица – Репиште, у дужини од 8 km, као и на обнову хоризонталне и вертикалне сигнализације и поправку коловозног застора дуж целе трасе;
2. реконструкција и обнова елемената пута бр. 124 у укупној дужини од око 18,0 km са изградњом савременог коловоза на непроходној деоници пута: Брстово – Јагњило – Солачка стена - Кукавица – граница Општине, у дужини од 8,0 km;
3. изградња савременог коловоза на непроходној деоници пута бр. 124а: Лепеница (веза са путем бр. 214) – Бачвиште - Белошево – Урманица - граница Општине, у дужини од 13,2 km; и

4. рехабилитација пута бр. 1246 од Житорађе (веза са путем бр. 1.13) – граница Општине, у дужини од 2,8 km, са циљем постизања стандардног попречног профила и обнављања сигнализације.

Реализација аутопутског коридора Е-75 условиће измештање државног пута II реда бр. 214 на деоници у јужном делу Општине, на самој граници са општином Врање. Детаљнија траса измештене деонице ће се утврдити кроз израду и верификацију Идејног пројекта ове деонице.

Резервише се простор за коридоре наведених деоница државних путева II реда укупне дужине 74,1 km (од чега 54,9 km предвиђено за реконструкцију и доградњу) и ширине 60 m, од чега 20 m за појас регулације, по 10 m за обостране појасеве заштите и по 10 m за обостране појасеве контролисане изградње, с оријентационо датим положајем коридора на *Рефералној карти 2*.

Дефинитиван положај коридора и траса непроходних деоница државних путева II реда утврдиће се урбанистичким планом на основу техничке документације на нивоу студије оправданости са идејним пројектом и проценом утицаја на животну средину.

➤ Јавни општински путеви

Повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља, привредних потенцијала, туристичке понуде и руралних рејона обезбедиће се темељном реконструкцијом и изградњом општинских путева на основу главних пројеката.

Планирана је реконструкција свих јавних општинских путева на територији Просторног плана, укупне дужине око 220,5 km и то:

1. ОП-1: Владичин Хан-Полом-Декутинце-Грамађе-Врбово, дужине 11,74 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
2. ОП-2: Грамађе-Јелашница дужине 0,87 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
3. ОП-3: Врбово-Стубал-веза са државним путем II реда бр. 214, дужине 1,60 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
4. ОП-4: Врбово-Богошево (основна школа), дужине 4,23 km, са изградњом савременог коловозног застора на деоници до Богошева у дужини од 3,20 km и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
5. ОП-5: Стубал (веза са државним путем II реда бр. 214)-Јовац-Белишево-Жути камен, дужине 9,95 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
6. ОП-6: Јовац-Белановце (основна школа) дужине 3,70 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=25$ m;
7. ОП-7: Прибој (веза са државним путем II реда бр. 214)-Островица, дужине 6,56 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
8. ОП-8: Белишево-Равна Река, дужине 1,74 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
9. ОП-9: Белишево (веза са државним путем II реда бр. 124а)-Равна Река (основна школа), дужине 2,19 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
10. ОП-10: Лепеница (веза са државним путем II реда бр. 124а)-Бачвиште-Јовац, дужине 1,91 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
11. ОП-11: Лепеница (веза са државним путем II реда бр. 124а)-Кацалун-до Манастира, дужине 3,58 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;

12. ОП-12: Лепеница-Сува Морава-Куново (преклоп са државним путем II реда бр. 124)-Брестовска Вратница, дужине 11,18 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
13. ОП-13: Брестово (веза са државним путем II реда бр. 124)-Јагњилово-Кукавица(веза са државним путем II реда бр. 124), дужине 9,40 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
14. ОП-14: Брестово-Јагњилово-Срнећи Дол-Солачка Сена-Урманица (општина Врање) дужине 9,17 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
15. ОП-15: Репинце (веза са државним путем II реда бр. 214)-Куново-махала Стојковци дужине 4,95 km, са изградњом савременог коловозног застора на деоници од 1,90 km и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
16. ОП-16: Јагњило-Костомлатица, дужине 4,16 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
17. ОП-17: Владичин Хан (веза са државним путем II реда бр. 214)-Репинце-Доње Јабуково-Кукавица, дужине 10,37 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
18. ОП-18: Владичин Хан (веза са државним путем II реда бр. 214)-Калиманце-Доње Јабуково-Горње Јабуково (Рушка падина), дужине 8,29 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
19. ОП-19: Владичин Хан (веза са државним путем I реда бр. 1.13)-Прекодолце-Биновце (општина Сурдулица) дужине 3,25 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
20. ОП-20: Владичин Хан (веза са државним путем II реда бр. 214)-Калиманце-Балиновце-Горње Јабуково-Кукавица, дужине 12,74 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
21. ОП-21: Балиновце (веза са државним путем II реда бр. 214)- Летовиште- Рдово-Кукавица (веза са државним путем II реда бр. 124), дужине 15,30 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
22. ОП-22: Летовиште (веза са државним путем II реда бр. 214)-Зебнице-махала Поповац, дужине 8,46 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
23. ОП-23: Летовиште-Јастребац, дужине 6,34 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
24. ОП-24: Јастребац (веза са државним путем II реда бр. 214)-Урвич-Јастребац, дужине 2,89 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
25. ОП-25: Теговиште (веза са државним путем II реда бр. 214)-Цвеће, дужине 1,56 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
26. ОП-26: Нови Мртвички мост-Мртвица, дужине 3,97 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=40$ m;
27. ОП-27: Репиште-Нови Мртвички мост, дужине 6,41 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=40$ m;
28. ОП-28: Владичин Хан (веза са државним путем I реда бр. 1.13)-Кржнице, дужине 2,78 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
29. ОП-29: Манајле-Кржнице, дужине 3,39 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;

30. ОП-30: Кржнице-Ружић, дужине 2,94 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
31. ОП-31: Момин Камен (веза са државним путем II реда бр. 214)-Манајле-Житорађе (веза са државним путем I реда бр. 1.13), дужине 6,71 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
32. ОП-32: Џеп (веза са државним путем II реда бр. 214)-Мањак, дужине 9,43 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
33. ОП-33: Џеп-Љутеж-Лебет-рудник у Мачкатици, дужине 15,58 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m. Једним делом од око 3,20 km пут пролази територијом општине Сурдулица;
34. ОП-34: Џеп (веза са државним путем II реда бр. 214)-Гариње, дужине 3,14 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
35. ОП-35: Џеп-Копитарце (веза са путем ОП-34), дужине 3,90 km, са изградњом савременог коловозног застора целом дужином пута и најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=40$ m;
36. ОП-36: Ружиће-Козница, дужине 4,83 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m; и
37. ОП-37: Дупњане (веза са државним путем II реда бр. 214)-Ружић, дужине 5,84 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m.

Планом се предвиђа изградња везних деоница општинских путева, укупне дужине 63,75 km:

- ОП-1.1: Полом (веза са путем ОП-1)-Прекодолце (веза са путем ОП-19), дужине 4,93 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-1.2: Врбово (веза са путем ОП-1)-граница Општине – Горња Махала (општина Врање), дужине 1,74 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-7.1: Островица (веза са путем ОП-7)-Белановце (веза са путем ОП-6), дужине 4,01 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-5.1: Јовац (веза са путем ОП-5)-Качарци-Островица (веза са путем ОП-7.1), дужине 4,78 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-6.1: Белановце (веза са путем ОП-6)-Белишево (веза са путем ОП-5), дужине 2,24 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-9.1: Равна река (веза са путем ОП-9)-Манастир Св. Илија (веза са путем ОП-11), обалом Кукавичке реке, дужине 3,90 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-9.2: Равна река (веза са путем ОП-9)-Солачка Сена (веза са путем ОП-14), дужине 2,30 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-14.1: Солачка Сена (веза са путем ОП-14)-Урманица (веза са државним путем II реда бр. 124а), дужине 1,71 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-12.1: Сува Морава (веза са путем ОП-12)-Брестово (веза са државним путем II реда бр. 124), дужине 4,28 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-11.1: Манастир Св. Илија (веза са путем ОП-11)-Брестово (веза са путем ОП-12.1), дужине 1,58 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-17.1: Миленковчани (веза са путем ОП-17)-Врдол (веза са путем ОП-18), дужине 1,31 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=30$ m;
- ОП-18.1: Г. Јабуково (веза са путем ОП-18)-веза са путем ОП-20-Кукавица (веза са ОП-21), дужине 4,32 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;
- ОП-20.1: Г. Јабуково (Дупачки Рид, веза са путем ОП-20)-Рдово (веза са путем ОП-21), дужине 1,0 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина $R=50$ m;

- ОП-21.1: Летовиште (Марковска махала, веза са путем ОП-21)-Урвич (веза са путем ОП-22), дужине 1,25 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=50 m;
- ОП-21.2: Рдово (веза са путем ОП-21)-Зебинце (веза са путем ОП-22), дужине 3,62 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=40 m;
- ОП-21.3: Тиква (веза са путем ОП-21)-Фурниште-Влајна, дужине 5,07 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=40 m;
- ОП-22.1: Зебинце (веза са путем ОП-22)-Јастребац (веза са путем ОП-23), дужине 1,61 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=50 m;
- ОП-23.1: Јастребац (веза са путем ОП-23)-Мртвица (веза са путем ОП-26), дужине 3,1 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=50 m; и
- ОП-25.1: Теговиште (веза са путем ОП-25)-Мртвица (веза са путем ОП-26)-Репиште (веза са путем ОП-27)-граница Општине, дужине 11,0 km, са најмањим полупречником хоризонталних кривина R=50 m.

Већина предвиђених траса везних деоница већ постоје али припадају некатегорисаној путној мрежи и немају задовољавајуће елементе геометрије коловоза и квалитета коловозног застора.

Просторним планом се такође предвиђа реконструкција, доградња и модернизација некатегорисаних путева који су од значаја за побољшање туристичке понуде, међусобно повезивање насеља у заједницама насеља и делова насеља у истој катастарској општини.

Приоритет у реконструкцији, доградњи и изградњи деоница општинских путева имаће путни правци укупне дужине 42,88 km, који обезбеђују квалитетно саобраћајно повезивање:

1. центара у мрежи насеља са јавним државним путевима, а тиме и са општинским центром:

- ОП-1: Владичин Хан-Полом-Декутинце-Грамађе-Врбово;
- ОП-5: Стубал (веза са државним путем бр. 214)-Јовац-Белишево-Жути камен;
- ОП-7: Прибој (веза са државним путем бр. 214)-Островица;
- ОП-18: Владичин Хан (веза са државним путем бр. 214)-Калиманце-Доње Јабуково-Горње Јабуково (Рушка падина); и
- ОП-23: Летовиште-Јастребац.

2. центара заједница насеља међусобно:

- ОП-1.1: Полом (веза са путем ОП-1)-Прекодолце (веза са путем ОП-19), у циљу бољег повезивања насеља источно од планираног аутопута са општинским центром;
- ОП-17.1: Миленковчани (веза са путем ОП-17)-Врдол (веза са путем ОП-18), у циљу квалитетнијег повезивања Горњег и Доњег Јабукова;
- ОП-21.1: Летовиште (Марковска махала, веза са путем ОП-21)-Урвич (веза са путем ОП-22), у циљу квалитетнијег повезивања насеља Летовиште са Урвичем; и
- ОП-22.1: Зебинце (веза са путем ОП-22)-Јастребац (веза са путем ОП-23).

Резервише се простор за коридоре јавних општинских путева, планирану реконструкцију, доградњу и изградњу везних деоница, укупне дужине од око 284,25 km и ширине 35 m, од тога 15 m за појас регулације, по 5 m за обостране појасеве заштите и по 5 m за обостране појасеве контролисане изградње (са појасом заштите животне средине), с оријентационо датим положајем коридора на *Рефералној карти 2*. Просторног плана, који ће се дефинитивно утврдити на основу главних пројеката за реконструкцију тих путева.

➤ **Јавни путнички превоз - аутобуски саобраћај**

Друмски саобраћај остаје носилац јавног превоза путника и у планском периоду. Неискоришћење потенцијала железничког саобраћаја и непостојање алтернативних видова саобраћаја у ове сврхе представља недостатак који се може надоместити подизањем квалитета услуга постојећег система.

Реализација планираних радова на мрежи јавних општинских путева омогућиће прилагођавање праваца, фреквенције и возног парка јавног аутобуског саобраћаја потребама корисника, у првом реду становницима руралног подручја и туристима. Линије јавног путничког превоза се могу реализовати аутобусима или тзв. „паратранзитом” (минибусевима, комби возилима, џиповима и сл) у складу са саобраћајним захтевима и потребама, а може бити организован и од стране „приватног” сектора, у складу са важећом законском регулативом из области јавног превоза путника у друмском саобраћају.

Развој овог вида саобраћаја потребно је усмерити ка:

- реконструкцији и модернизацији постојеће главне аутобуске станице имајући у виду да задовољава локацијски и по капацитету;
- давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални, поготово у централним зонама насеља;
- формирању аутобуских стајалишта на отвореним путним правцима у облику ниша, како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила;
- оспособљавању општинске путне мреже за безбедно одвијање јавног градског саобраћаја у циљу оптималног повезивања свих насељских центара са општинским центром; и
- усаглашавању редова вожње градског саобраћаја са приградским.

Стајалишта јавног путничког превоза се могу организовати на свим државним и општинским путевима, у складу са саобраћајним захтевима и потребама. Стајалишта на државним путевима морају бити одвојена разделним острвом од проточне саобраћајне траке.

➤ **Стационарни саобраћај**

Имајући у виду пораст степена моторизације у протеклом периоду, као и даљи тренд раста, потребно је ревидирати капацитете за стационарни саобраћај у близини постојећих јавних објеката кроз израду одговарајућих саобраћајних студија.

Потребне капацитете за организовано паркирање путничких возила и аутобуса обавезно је обезбедити, како у процесу израде урбанистичке и техничке документације, тако и у процесу њиховог спровођења, у свим насељским и туристичким, односно, развојним центрима.

Проблем паркирања је најизразитији у централној градској зони. Студијом техничког регулисања саобраћаја (ЈУГИНУС, 2006. година) решено је паркирање на примарној мрежи. Уз планирану комерцијалну зону на левој побали реке Јужне Мораве планиран је паркинг површине 2.300m². Измештањем железничких станичних постројења у зону станице у Сувој Морави ослобађа се плато површине 2.600m² који се може искористити за потребе паркирања. Паркинг за теретна возила са свим припадајућим објектима предвидети уз коридоре државних путева I реда ван зона заштите.

Паркирање путничких возила и аутобуса, обавезно је решавати уз објекте на припадајућим парцелама, према захтевима који проистичу из намене објеката, а у складу са важећим стандардима и нормативима. За туристичке капацитете у приватним објектима (тип сеоског туризма) захтеве за паркирањем је обавезно решавати на припадајућој парцели.

➤ **Саобраћајни објекти и пратећи путни објекти**

Планира се реконструкција и изградња саобраћајних објеката и пратећих путних објеката у функцији унапређења и побољшања саобраћајне услуге.

За одржавање деонице планираног аутопута на територији Општине предвиђена је изградња базе за одржавање „Грделица“ у km: 872+636 и базе “Врање” у km: 920+050. Обе базе за одржавање се налазе ван граница Плана.

У коридору аутопута је планирана изградња обостране смакнуте бензинске станице „Декутанци“ у приближно km: 901+500 аутопута. Станица за снабдевање горивом би требало да садржи најмање три точиона места за бензин и два точиона места за дизел гориво, службене просторије, трговину

и складиште резервних делова, санитарни чвор, мању интервентну радионицу, паркинг за возила и сл. Потребна површина за локацију станице је око 1,0–1,5 ха.

Просторним планом инфраструктурног коридора аутопута планирана је изградња хотела "Владичин Хан", код петље "Грамађе" на простору индустријске зоне. Садржаји могу бити организовани смакнуто са обе стране аутопута и у комбинацији са одмориштем, са специфичном понудом ловног туризма и могућношћу двоаменског коришћења за транзитне и госте ван коридора аутопута.

Постојећа аутобуска станица се задржава на постојећој локацији, уз неопходну реконструкцију.

Планира се задржавање и модернизација постојећих станица за снабдевање горивом, као и изградња нових објеката на коридорима државних путева бр. 1, бр. 1.13 и бр. 214, према Лесковцу, Сурдулици и Врању. Планом се дозвољава изградња објеката ове намене и на другим локацијама, уколико постоји заинтересованост инвеститора, и уколико намена простора то дозвољава, уз претходно добијену сагласност од управљача пута и израду потребне студијске и техничке документације.

Сервиси за путничка возила и аутобусе могу се реализовати у свим развојним центрима и насељима, где се за то укаже потреба и интерес, што ће се разрађивати урбанистичким плановима нижег реда.

Изградња саобраћајних објеката је условљена поузданом заштитом земљишта, површинских и подземних вода. Мере заштите је потребно ближе утврдити анализом тј. проценом утицаја на животну средину, а према важећој законској регулативи.

4.1.2. ЖЕЛЕЗНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Траса постојеће магистралне једноколосечне електрифициране пруге Београд - Младеновац – Ниш – Прешево - граница са БЈР Македонијом, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај се задржава.

На основу развојних планова ЈП „Железнице Србије“ планира се следеће:

- реконструкција колосека магистралне једноколосечне електрифициране пруге за достизање брзина од 160 km/h;
- обезбеђивање слободног профила UIC-C који не би ограничавао интермодални транспорт робе железницом који се планира на Коридору X;
- изградња другог колосека пруге;
- реконструкција станичних капацитета;
- модернизација телекомуникација; и
- реконструкција осигурања пруге и контактне мреже.

Имајући у виду категорију пруге и интензитет колских и пешачких токова на путно пружним прелазима у центру насеља, предвиђа се њихова денивелација. Због локације пешачко-пружног прелаза у самој градској зони, као и висине контактне мреже, предлаже се подземни пролаз. Због присуства подземних вода потребно га је обезбедити на одговарајући начин, како би био у функцији током целе године.

Денивелисање путно пружног прелаза у Улици 8. септембар тренутно не представља приоритет због малог обима саобраћаја. Међутим, потребно га је обезбедити светлосним и звучним сигналимa, као и полубраницима или браницима.

Планом се предвиђа друмски прелаз преко железничке пруге у централној градској зони, преко пута зграде МУП-а, којим се остварује веза главне градске саобраћајнице са новопланираном комерцијалном зоном, на основу решења из Плана генералне регулације В.Хан. Путно-пружни прелаз ће бити искључиво у сервисне и доставне сврхе.

Положај станичне зграде задржаће се на постојећој локацији који је оцењен као задовољавајући. Саму станичну зграду је потребно реконструисати и модернизовати како би на адекватан начин одговорила својој намени.

Станична постројења у центру насеља Владичин Хан, утоварно – истоварне рампе и железнички магацин, се измештају у зони тертне железничке станице у рејону Суве Мораве, чији ће се капацитети димензионисати према потребама индустријске зоне и планираног РТЦ-а.

Постојећи путно пружни прелаз у нивоу, у рејону Суве Мораве, у km: 335+404 се укида и преусмерава на путни прелаз у km: 335+463, који се денивелише. Због немогућности извођења денивелисаног укрштаја на месту постојећег путно пружног прелаза у km: 333+602, формира се нови денивелисани прелаз преко пруге у km: 333+277.

Резервише се простор за коридор железничке пруге, укупне дужине 26,64 km и ширине око 405 m, укључујући пружни појас и заштитни пружни појас. Положај планираног колосека представљен је паралелно са постојећим колосеком, док ће се његова коначна траса одредити кроз израду техничке документације.

Просторним Планом Републике Србије („Сл. Гласник РС“ бр. 13/96) утврђена је траса пруга за велике брзине на правцу Ниш – Прешево – граница Републике Македоније (Е-85). Међутим, Нацрт новог Просторног плана Републике Србије, чији је јавни увид почео 4. маја 2010. год, не предвиђа нови коридор за брзе пруге, већ се планира реконструкција, изградња и модернизација постојећих пруга Коридора Х у двоколосечне пруге високе перформансе за мешовити (путнички и теретни) саобраћај, комбиновани транспорт и пројектоване брзине од 160 km/h, а где год је то могуће 220 km/h.

Имајући ово у виду, положај коридора пруге за велике брзине је дат оријентационо, као потенцијални коридор. Даљи развој пруга за велике брзине зависиће пре свега од става Владе Републике Србије и ЈП „Железнице Србије“ по овом питању. Уколико не дође до реализације потенцијалног коридора пруга за велике брзине, простор се може користити сходно постојећим наменама.

4.1.3. РЕЧНИ САОБРАЋАЈ

Просторним Планом Републике Србије се предвиђа успостављање пловног пута Морава-Вардар-Аксиос-Солун, који би се преко Дунава и канала Рајна-Мајна-Дунав повезао и уклопио у европску мрежу магистралних канала, у циљу повезивања европске пловне мреже са Средоземљем најкраћим путем.

Пловни пут је укупне дужине око 650 km и прати токове река Велике и Јужне Мораве. У циљу регулисања и каналисања речних токова и достизања стандарда који важе за речне канале IV категорије, предвиђена је изградња степеница, бродских лифтова-успињача и пристаништа.

Међутим, у Нацрту Просторног плана Републике Србије, чији је јавни увид почео 4. маја 2010 год. и који ће се усвојити наредних месеци, не спомиње се успостављање пловног пута на реци Јужној Морави. С тим у вези, као и на основу резултата истраживања, није могуће утврдити детаљније планско решење, већ се резервише простор потенцијалног коридора пловног пута, што не представља препреку за реализацију хидроенергетских постројења на реци Јужној Морави. Уколико не дође до реализације пловног пута, земљиште у заштитном појасу се може користити сходно постојећој намени.

Речни саобраћај на реци Јужној Морави остаје локалног карактера. У ту сврху је потребно изградити пристане и марине малог капацитета и функционално их повезати са мрежом друмских саобраћајница. Планом се предвиђа организација пристана на реци Јужној Морави у градској зони и у зони стадиона, где је ток реке миран и где се могу организовати спортске активности.

Коначне локације пристана ће се дефинисати након детаљне анализе свих релевантних утицаја кроз израду студије оправданости и студије утицаја на животну средину.

4.1.4. ВАЗДУШНИ САОБРАЋАЈ

У циљу повећања туристичке понуде и повећања доступности појединим планирана је изградња хелидрома у рејонима Кукавице и Џепа. Хелидроми ће подстаћи развој ексклузивног етно туризма, имајући у виду географски положај Владичиног Хана и његову удаљеност ваздушном линијом од регионалних центара у Србији и у околним државама.

За организовање авио саобраћаја на територији Плана не постоје услови услед неповољне конфигурације терена. У те сврхе се може користити планирани аеродром за прихват мањих, савремених авиона на територији општине Врање.

4.1.5. РОБНО – ТРАНСПОРТНИ ЦЕНТАР

Саобраћајно-географски положај Владичиног Хана, са директном везом са друмско-железничким коридором Х, представља одличне услове за развој робно-транспортног центра (РТЦ). Планирани центар је потребно развијати као логистички центар који би оплуживао, у транспортно-дистрибутивно-складишном систему, много веће подручје од територије Општине.

Његова изградња допринеће бољој координацији у ланцу производња-транспорт-продаја, чиме се успоставља компатибилност саобраћајног система и омогућује рационализација транспортног процеса. Допринос привреди се огледа и у решавању проблема уситњености складишних простора, рационализацији дистрибуције, могућности увођења савремене информатике, као и у смањењу загушења општинског центра теретним саобраћајем и дистрибутивних трошкова.

Основни задаци који се тичу развоја РТЦ су следећи:

- **дефинисање локације.** Повољан саобраћајно – географски положај и одлична веза са друмским и железничким коридорима дефинишу област индустријске зоне „Сува Морава“ као могућу локацију;
- **оптимално повезивање** са путним коридорима и путном мрежом Владичиног Хана и околних општина, имајући у виду његов шири значај; и
- **заједнички наступ** општина у окружењу. Због важности објекта за шири регион, потребно је остварити сарадњу са суседним општинама у циљу суфинансирања и реорганизације робних токова са њихових територија.

Изградњом објекта ове намене се интензивира регионални развој и максимално користе тржишно – транспортни потенцијали целог региона.

Минимална површина комплекса је око 5 ha, на којој ће се реализовати следећи садржаји:

- обезбеђен приступ на мрежу државних путева. Предложена локација се ослања на ДП II реда бр. 214 и државни пут I реда бр. 1 (аутопут Е-75).
- паркинг простор за теретне камионе и путничке аутомобиле у склопу комплекса;
- сервисне радионице за мање оправке на возилима;
- локална станица за снабдевање горивом, минимум два точиона места (за бензин и дизел гориво);
- складишни простор затвореног типа за пољопривредне производе, са рампом за утовар-истовар;
- складишни простор отвореног типа за материјале отпорне на неповољне атмосферске услове;
- хладњачу за складиштење одређених врста роба (риба, млеко, воће и сл.);
- простор за одлагање контејнера;
- управно – пословни контролни пункт комплекса са просторијама за шпедитерске услуге, инспекцијску контролу роба, банку и сл, са пратећим објектима јавне намене (WЦ, бифе, телефон и сл.);
- одређене површине за смештај претоварне механизације; и
- интерне саобраћајнице и манипулативни простор за несметано функционисање саобраћаја унутар комплекса.

Конечан положај, организација и величина потребног простора за РТЦ утврдиће се, након детаљне анализе привредних потенцијала и потреба Општине и њеног окружења, кроз израду потребне планске и техничке документације уз неопходну израду Студије утицаја на животну средину.

4.1.6. ОСТАЛИ ОБЈЕКТИ И МРЕЖЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Бициклически саобраћај и пешачке/планинарске стазе

Планира се реализација мреже излетничких, пешачких, јахачких и бициклических стаза у функцији презентације амбијенталних, природних и културних вредности и рекреације али и са циљем раздвајања немоторног од моторног саобраћаја. Због својих одлика али и због величине простора који обухвата, територија Плана је погодна за развој циклотуризма, одрживом виду екотуризма и идеалном компромису између могућности за савладавање већих растојања, уз истовремено очување дубине доживљаја околине какву пружа пешачење.

На регионалном плану активности је потребно усмерити на обезбеђивању услова за повезивање подручја са Коридором X, којим се пружа коридор источно – европске бициклическе трансверзале број 11, која на том делу води долином реке Јужне Мораве и даље наставља ка Републици Македонији.

На локалном плану основни правци развоја инфраструктуре бициклическог саобраћаја су:

- завршетак започетих и планирање нових бициклических коридора који ће пратити најатрактивније туристичко - излетничке коридоре;
- дефинисање бициклических траса дуж коридора државних путева и њихово спајање са бициклическим стазама које би требало да буду саставни део попречних профила примарних улица у насељу Владичин Хан;
- дефинисање бициклическог коридора који би водио до Грделичке клисуре, као једним од најатрактивних локалитета у региону, дужине 18,0 km;
- дефинисање бициклическе стазе дуж тока реке Јужне Мораве до јужних делова општине (Јовац) и назад до насеља Владичин Хан, чиме би се формирала кружна стаза веома погодна за рекреативце, дужине 12,8 km;
- дефинисање бициклическе стазе која би пратила коридор државног пута I реда бр. 1.13 и која би повезивала општинске центре Владичиног Хана и Сурдулице, дужине 6,5 km;
- обезбеђивање услова за безбедно кретање бициклиста успостављањем одговарајућих саобраћајно – регулативних мера и формирањем издвојених бициклических стаза.

Поред стаза намењених бициклическом саобраћају подручје ће се опремити и трасирати **пешачким и излетничким** стазама које повезују туристичке и визитор центре са центрима насеља. Излетничке стазе ће се градити као гребенске, панорамске, долиנסке, дуж речних токова и везне, где год је то могуће на трасама постојећих пољских и шумских путева и стаза, кроз цело подручје Просторног плана.

Уз све излетничке стазе потребно је изградити одморишта и видиковце за одмор посетилаца и излетника, прихватна склоништа за склањање у случају природних непогода са надстрешницама и заклонима за људе и коње, локације са уређеним простором за пикнике, по могућству у близини сеоских домаћинстава.

Просторни размештај већине јавних функција у насељу Владичин Хан је у изохрони пешачења до 30 мин. Овај вид саобраћаја је потребно подстрекивати из многобројних разлога (смањење гужве на улицама, нема проблема паркирања, нема емисије штетних гасова, повољан утицај на организам и сл.) али му треба омогућити и несметан развој. Правце развоја треба усмерити на:

- побољшању и унапређењу услова за кретање пешака ослобађањем јавног простора од паркираних аутомобила и планским размештајем уличних садржаја (киоска, летњих башти, уличних тезги и др.); и

- акције којима ће се јавне површине учинити привлачним и пре свега безбедним али и пригодним за особе са специфичним потребама.

Пешачке стазе је потребно трасирати у централним градским и насељским зонама, тако да повезују јавне садржаје којима гравитира највећи број грађана. Постојеће стазе се задржавају и по потреби проширују на местима где је то могуће.

ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ

Приоритетне активности се дефинишу за период до 2014. године. У том периоду се очекује почетак реализације и завршетак појединих активности уколико обим радова то дозвољава. На основу општих и посебних циљева, поставки и решења Просторног плана, приоритетне активности у области саобраћајне инфраструктуре су:

Планско решење 1: Повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи.

Приоритетне активности:

1. израда планске и техничке документације за деоницу аутопута Е-75 од Ниша до границе БЈР Македоније (за делове деонице за које досада није донет одговарајући регулациони план);
2. изградња моста преко реке Јужне Мораве који би повезао државне путеве бр. 1 и бр. 214, на основу решења из Плана генералне регулације насеља Владичин Хан;
3. рехабилитација и реконструкција државних путева II реда у дужини од 54,9 km, од којих се предност даје рехабилитацији пута бр. 214 на деоници од Дупљана до границе са општином Лесковац;
4. израда пројеката и реконструкција, доградња и изградња општинских путева, са акцентом на приоритетне путне правце, у дужини од 42,88 km;
5. израда пројеката и реконструкција, доградња и изградња осталих општинских путева према приоритетима који се утврђују средњорочним програмима развоја мреже општинских путева, уз константно одржавање проходности путних праваца током целе године.

Планско решење 2: Развој железничке инфраструктуре.

Приоритетне активности:

1. реконструкција колосека, осигурања и контактне мреже магистралне једноколосечне пруге за достизање брзина од 160 km/h;
2. денивелација путно пружних прелаза у централној зони насеља и индустријској зони у Сувој Морави;
3. изградња другог колосека на коридору постојеће магистралне пруге;
4. обезбеђивање слободног профила UIC-C који не би ограничавао интермодални транспорт робе железницом који се планира на Коридору X;
5. реконструкција станичних капацитета;

Планско решење 3: Развој алтернативних видова саобраћаја

Приоритетне активности:

1. израда документације за обезбеђивање земљишта за РТЦ;
2. дефинисање и изградња мреже бицикличких стаза, при чему се предност даје стази која се води обалама реке Јужне Мораве;
3. уређење и мапирање постојећих пешачких стаза и реализација осталих стаза на основу средњорочног програма развоја туризма на територији Општине.

4.2. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Ограничења развоја хидротехничке инфраструктуре произилазе из близине урбанизованих и деградираних земљишта што може угрозити квалитет воде издани у алувијалним седиментима и из нерегулисаног питања пречишћавања и одвођења отпадних вода са целог градског подручја, а посебно у зонама индустрије (Владичин Хан, Сува Морава и Житорађа) кроз постојећи начин евакуације отпадних вода без пречишћавања у Јужну Мораву и Врлу. То толико утиче на загађивање вода ових река да се не могу користити ни за наводњавање.

Концепт развоја општине ослања се и на квалитетно решење водоснабдевања, евакуације отпадних вода и заштите површинских и подземних вода од загађивања и регулације бујичних токова.

- Обезбеђење потребних количина и квалитета воде за пиће за водоснабдевање насеља се мора обезбедити изградњом локалних водовода и реконструкцијом постојећих, како за потребе становништва, тако и за остале потрошаче.
- За технолошке потребе индустријских корисника употребити воде захватањем превасходно површинских вода.
- Обезбеђење заштите изворишта вода које се користе за снабдевање становништва водом за пиће кроз утврђивање зона санитарне заштите и одређивање режима коришћења простора у складу са законским прописима за поједине зоне и режиме заштите изворишта.
- У непосредној вези са водоснабдевањем је решавање евакуације отпадних вода, и то реализацијом система са потребним постројењима за пречишћавање, првенствено за воде на потезу дуж Јужне Мораве као најнасељенијим подручјима и са највећим привредним зонама.
- Регулисање бујичних токова је неопходно, а посебно уређење сливова оних водотокова који угрожавају изграђене насељске зоне и изграђене објекте, као и пољопривредне површине.

4.2.1. СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ

Снабдевање водом највећег дела становништва општине које живи у долинама Јужне Мораве и Врле ће се вршити из регионалног подсистема „Власинско Језеро“, односно из компензационих басена ХС „Власина“, који ће бити унапређен предвиђеним надвишењем бране и тиме повећањем радне запремине акумулације. При томе ће се поштовати стратегија из Водопривредне основе РС која предвиђа коришћење висококвалитетних вода из регионалних система само као допуну за недостајуће количине воде које се добијају из локалних изворишта. За технолошке потребе индустријских корисника ће се користити воде добијене захватањем превасходно површинских вода.

Ово решење имплицира обавезу за санацију локалних изворишта, одржив развој и пуну санитарну контролу, што је примарни задатак у реализацији концепције водоснабдевања. Обезбеђење заштите изворишта вода које се користе за снабдевање становништва водом за пиће ће се вршити кроз утврђивање зона санитарне заштите и одређивање режима коришћења простора у складу са законским прописима за поједине зоне и режиме заштите изворишта њихових сливова.

Данас се за потребе водовода Владичиног Хана користе два изворишта. Једно извориште је плитка издан у алувиону Јужне Мораве, а друго је захват из довода ХЕ "Врла 4", који припада регионалном подсистему "Власинско језеро". Код овог водовода постоји специфичност када су у питању изворишта: решење у погледу захвата воде са ХЕ "Врла 4" је такво да се ово извориште не може користити у време када се врши преглед и ремонт система "Власина", што траје и око месец дана. Како је то дуг период, тада се користи извориште "Лепеница". За то време, поједини делови насеља, нарочито они виши, остају без довољно воде. То значи да водовод Владичиног Хана мора да користи и одржава два изворишта, која треба да имају довољан капацитет у погледу количине воде, како би се обезбедило стално и уредно снабдевање водом. Због свега наведеног потребно је приоритетно утврдити разлог и санирати постројење "Полом" које је пројектовано и израђено за

120 l/s а сада ради са смањеним капацитетом (око 40l/s). Треба имати у виду да се, када ово постројење ради са мањим капацитетом, додатна вода обезбеђује из изворишта "Лепеница". Потребно је такође, обезбедити да рад овог постројења не зависи толико од ремонта ХЕ "Врла 4", на пример добијање воде из Јелашнице у систему "Врла 4" што би омогућило да се ово извориште користи док се врши ремонт и одржавање система "Врла 1", "Врла 2" и "Врла 3" (ако би захват био решен на други начин).

Имајући у виду потребне количине воде и обавезу да се потрошачи трајно и редовно снабдевају водом, потребно је решити значајне нерешене проблеме везане за санитарну заштиту изворишта „Лепеница“, чија је локација у санитарној колизији са индустријским погонима у непосредној близини. С обзиром на већ сада изузетно лошу ситуацију у погледу квалитета воде из овог изворишта (деградираног под утицајем загађења тла и подземних вода), као и чињенице да се у будућности планира обалоутврда Јужне Мораве која делимично залази у зону изворишта, а поготово ширење индустријске радне зоне и активирање нових садржаја у њој, неопходно је реализовати сигурно решење за снабдевање водом у количинама које су потребне за сигурно снабдевање током целе године. Наглашава се да ће реализација планираних намена у зонама санитарне заштите свакако утицати на ограничење могућности за коришћење изворишта "Лепеница", а касније и његово коначно напуштање. Техничка побољшања система регионалног подсистема "Власинско језеро" којима ће се обезбедити трајно решење за снабдевање водом Владичиног Хана и околних насеља су зато приоритетни задатак у области развоја хидротехничке инфраструктуре.

Остали непосредни задаци у овире града Владичиног Хана су:

- израда катастра водовода,
- замена азбест цементних цеви,
- израда пројеката дистрибутивне мреже на основу нових планских решења насеља и његових делова, с
- мањење губитака и то како због кварова, тако и због нелегалних прикључака и
- повећање цене воде. Повећањем накнаде за воду и њено одвођење ће се свакако и смањити нерационална потрошња (интерни кварови, заливање башти и сл.) У оквиру ових радова непоходно је и да се формира висока зона водоснабдевања, у којој се предвиђа и изградња мањег резервоара.
- Разводна водоводна мрежа на граници ниске и високе зоне мора бити потпуно одвојена, а не затварачима како се то често ради. Посебно треба обратити пажњу да су поједини периферни делови насеља остали изван горње границе високе зоне и да треба да се кроз пројектну документацију овај проблем реши.

За све ове послове је потребно да се надлежном јавном комуналном предузећу пружи јасна јавна и материјална подршка локалне друштвене заједнице, јер је довољна количина исправне воде свакако приоритет и услов нормалног живота а поготову било каквог напретка.

Потребне количине воде из јавног система Владичиног Хана су одређене бројем будућих корисника, а, према процени о кретању броја становника, предвиђено је да ће у границама града 2025. године бити 9.500 становника. Претпоставка је да се у наредном периоду неће битно повећавати број становника који се снабдевају из водовода, а налазе се изван граница Владичиног Хана (8700 становника за наредни период). За тип насеља какав је Владичин Хан, максимална дневна специфична потрошња воде је 350 l/становнику/дан. У ову количину су урачунати комунална потрошња и мали потрошачи из привреде. Већи индустријски потрошачи треба да буду исказани посебно.

За приградска, односно за сеоска насеља усвојена је специфична потрошња од 250 l/становнику/дан, као максимална дневна. Ова специфична потрошња односи се на сеоска насеља која се снабдевају из водовода. Потребне количине воде:

- За Владичин Хан: $Q_{\text{макс. дн.}} = 9500 \cdot 350 / 86.400 = 38,5 \text{ l/s}$ · усвојено 40 l/s
- За индустрију је узета количина воде која је исказана за 2005 годину (код макс. дневне потрошње). $Q_{\text{инд}} = 20 \text{ l/s}$
- Приградска и сеоска насеља: $Q_2 \text{ макс дн} = 8700 \cdot 250 / 86.400 = 25 \text{ l/s}$

▪ Рекапитулација:	
јавни систем Владичиног Хана:	
- становништво.....	40 l/s
- индустрија.....	20 l/s
- приградска и сеоска насеља.....	25 l/s

свега: 85 l/s

- Уколико би се узели у обзир губици из водоводног система min од 10%, рачунска количина воде ће бити: $Q = 1,15 \cdot 85 = 97,75 \text{ l/s}$. Усваја се $Q = 100 \text{ l/s}$.

Ова анализа показује да је у будућности могуће остварити обезбеђење корисника градског водовода Владичиног Хана од 97 %.

Потребне количине и квалитет воде за пиће за **водоснабдевање осталих мањих насеља** (која се водом снабдевају из локалних изворишта) морају се обезбедити реконструкцијом постојећих локалних водовода и изградњом нових, како за потребе становништва, тако и за остале потрошаче, а у складу са санитарним прописима.

При томе се мора водити рачуна о одрживом коришћењу алувијалних изворишта што подразумева експлоатацију до границе када депресиони левци не угрожавају еколошке услове у окружењу, а код површинског вода до границе малих месечних воде обезбеђености 80%.

За становништво које се снабдева водом индивидуално или групно се мора обезбедити едукација и санитарна контрола у смислу ограђивања извора, уклањање септичних јама и животињског отпада са сливних подручја и обезбедити редовне анализе узорака воде. Познато је да се оваквим, релативно једноставним мерама, могу спречити хидричне епидемије.

4.2.2. ОДВОЂЕЊЕ ОТПАДНИХ ВОДА

Потпуно организовани систем за евакуацију одпадних и палих вода постоји само у граду Владичином Хану. Постојећа канализација је решена по сепарационом систему. Без обзира на то, све отпадне и атмосферске воде се испуштају у Јужну Мораву и то у самом насељу. Укупна дужина канализације за отпадне воде износи 6,5km, а за атмосферске воде 4,5km.

Кишна канализација ће се конципирати тако да се пала вода из ње на више места испушта у водоток, уз строгу забрану мешања одпадних и палих вода. Овакво одводњавање краћим каналима омогућава већу ефикасност приликом падавина ређих вероватноћа појаве, а због мањих пречника канала и мањих уклањања захтева и мање инвестиције. Димензионисање кишне канализације треба примерити значају подручја која се њоме штити и величини потенцијалних штета од плавлена делова насеља, привредних зона и саобраћајница.

Испуштање отпадних вода Владичиног Хана у Јужну Мораву непосредно у насељу је у потпуности неприхватљиво. Количина отпадне воде која се може очекивати износи око 50 l/s. У ранијим - постојећим пројектима није дато прецизно и адекватно решење канализације за отпадне воде. Локација постројења за третман отпадних вода унутар самог насеља (локација „Кула“) поред Јужне Мораве није прихватљива, јер не задовољава елементарне санитарне захтеве да постројење мора бити удаљено од насеља. Такође није добро да се отпадне воде са једне обале пребацују на другу сифоном испод Јужне Мораве. Решење са сифоном је несигурно у функционалном смислу, посебно код малих количина воде у току дана. Због тога се овим планом предлаже следеће:

- Да се постројење за третман отпадних вода лоцира низводно на десној обали иза гребена „Гомила“. Како се насеље налази на обе обале Јужне Мораве предвиђено је да се на најнижем терену на левој и десној обали реке поставе канали скупљачи, који би прихватили све отпадне воде са одговарајуће обале. На низводном делу, близу локације „Кула“, отпадне воде са леве обале треба пребацити на десну обалу одакле би се још кратко водиле десном обалом, до локације централне црпне станице. Овом црпном станицом отпадне воде би се подигле приближно на коту 320 одакле би се даље одвеле на будуће постројење. То треба да буде на таквој коти да даљи и одвод и проток кроз постројење буду гравитациони.

- Полазећи од претпоставке да се мора обезбедити минимални пад главних канала од 3 промила и узимајући у обзир неравномерност у дотоку и рачунско пуњење од 60% попречни пресек ових канала је од $\varnothing 300\text{m}-400\text{mm}$.
- Приликом пројектовања ових канала дефинисаће се могућа потреба за постављањем релејних црпних станица како би се избегло велико укопавање у подземној води. Главни канал на левој обали треба завршити у црпној станици и потисни цевоводом воде са те обале пребаца испод Мораве на десну обалу.

Дужина главних канала-сакупљача износи приближно 2.700m. Ови канали и цела канализација, треба да буду изграђени квалитетно, како у канализацију не би продирале подземне воде, које би оптерећивале главне канале и постројење. Ако би примарни систем био решен на овај начин, не би било проблема са прикључивањем мреже на примарни систем.

- Постројење за пречишћавање отпадних вода

Најкрупнији еколошки проблем од чијег решавања највероватније зависи развојна перспектива Владичиног Хана представља максимална загађеност (IV класа) воде Јужне Мораве. Загађеност је последица, с једне стране присуства знатног броја загађивача дуж водотока кроз Косовско и јужно подручје Јужног Поморавља до Владичиног Хана и, с друге уливање градских отпадних вода – индустријских и комуналних у реципијент Јужне Мораве без претходног пречишћавања. Због тога је и изградња одговарајућег постројења за пречишћавање водопривредни приоритет који превазилази интересе саме општине Владичин Хан.

Капацитет постројења треба да буде око $220\text{m}^3/\text{h}$. Постројење треба да има висок учинак од око 4-5 mg O₂/lit ВРК5, а вероватно ће бити услов да се елиминишу фосфор и азот, јер је забележен минимални протицај Јужне Мораве од свега $0,4\text{ m}^3/\text{sec}$, што је знак да се ради о веома скромном реципијенту. Одлагање муља обезбедити на депонији смећа за Владичин Хан.

Поред овог постојења је предвиђена локација за још једно мање, на низводној граници привредне зоне „Сува Морава,,. Његова изградња зависи од врсте и квалитета технолошких отпадних вода из привредне зоне. Ако су те воде такве да се морају свести на ниво дозвољен за упуштање у градску канализацију, онда се такав третман може вршити скупно, у наведеном локалном постојењу. Из неопходне cost-benefit анализе ће се утврдити да ли даље треба повећати степен пречишћавања и воду испустити у водоток, или воду без додатног третмана прикључити на јавну канализацију којом би се довела до главног постројења.

Код привредних објеката предност треба увек давати онима са чистијом технологијом, мањом потрошњом воде и са малим оптерећењем ефлуента, као и онима који примењују рецикулациону воду. При планирању привредних и других зона у којима се стварају отпадне воде обавезно је увођење минимално предtretмана отпадних вода пре њиховог упуштања у систем канализације са коначним пречишћавањем, или изградња локалних постројења са потпуним пречишћавањем у складу са захтеваном класом водотока. Ово значи да се отпадне воде из индустријских погона, не смеју упуштати у водотоке без третмана, тј. смеју се упуштати у насељску канализацију тек након предtretмана, којим се пречишћавају до нивоа да смеју да буду усмерене према ППОВ општег типа. Посебно је забрањено уводити у насељску канализацију опасне материје и супстанце које би ометале и разбијале процес биолошког пречишћавања у ППОВ.

Код осталих насеља у Општини ће се применити следећа правила:

- Правилна евакуација отпадних вода мора бити стимулисана и контролисана
- Становништво у малим насељима са непогодном конфигурацијом и удаљеним потенцијалним реципијентима ће користити прописне водонепропусне септичке јаме, што претпоставља добру организацију њиховог пражњења
- У већим насељима ће се градити цевни, обавезно сепарациони локални канализациони системи, који ће се по правилу завршавати малим постројењима за пречишћавање отпадних вода.
- Због малог броја корисника, једноставне али ефикасне технологије и подношљиве цене за мања и средња насеља се предвиђају готова постројења, каква се данас лако могу наћи на

светском тржишту. Она су конципирана тако је процес пречишћавања ефикасан, флексибилан и лако одржаван.

- При канализационој насеља која нису имала канализационе системе, стриктно се спроводи принцип обавезности прикључења домаћинства, без обзира на дотадашња привремена решења. Стриктно се забрањује евакуација отпадних вода у напуштене бунаре и упојне јаме.

Циљ свих наведених активности у области канализације је обављање канализационим системима максималног броја становника, трајно довођење водотока у прву и другу класу (БПК₅<6 гр О₂/м³)

4.2.3. ОСТАЛА ХИДРОТЕХНИЧКА ПРОБЛЕМАТИКА

Будући развој система за **заштиту од великих вода** на територији општине Владичин Хан подразумева поштовање следећих критеријума за тражење оптималних решења:

- Заштитни системи се складно морају уклопити у урбано и остало окружење, по правилу добијајући вишенаменске функције: (а) линијски заштитни системи - као елемент урбаног уређења обала, водећи рачуна о функционалном повезивању насеља са рекама, (б) системи за одводњавање - за комплексне мелиорационе системе, (в) ретензије за ублажавање таласа великих вода - као елемент рекреационих површина насеља, а и привезиве у пољопривредној производњи.
- На бујичним водотоцима заштита се обавља, где год је то могуће, активним мерама ублажавања поплава ретензијама вишенаменског карактера и мерама које треба ће се предвидети "Планом за одбрану од бујичних поплава и других пратећих појава штетног дејства вода", чија израда се сматра приоритетном.
- Повећање поузданости заштитних система реализацијом "касета", којима се евентуални пробој линија одбране локализује на мањој површини.
- Насипи се морају тако уклопити у све друге садржаје који се граде у близини, да не буде угрожена његова функција и да у његовој близини нема објеката који би могли да отежају или онемогуће његово одржавање у периодима дуготрајне одбране од великих вода.
- Одбрану од поплава и бујица планирати усаглашено и интегрисано са "Планом за проглашење ерозионих подручја и спровођење антиерозионих мера општине" чија се израда сматра приоритетном.

Заштита од поплава и бујица треба да буде комбинација пасивних мера (линијски заштитни системи), активних мера (изградња и начин коришћења акумулација) и што је нарочито важно организационих мера, које треба да спрече да се у потенцијално угроженим приобаљима не планирају нови урбани, привредни и инфраструктурни садржаји. Комбинацијом ових мера се може обезбедити пожељна сигурност од поводња вероватноће појаве од 1% за градске услове и 2% за сеоске и пољопривредна земљишта.

Акцент ставити на развијање мелиорационих система у оквиру долинског развојног појаса, где су најквалитетније бонитетне класе земљишта, које се користе за пољопривредну производњу. Условно све од коте 400 m_{пв}, на ниже је потребно наводњавати у летњем периоду. Системе на најнижим котама терена развијати као двонаменске, тако да се могу користити и за одводњавање и за наводњавање. Они су приоритет у првој фази реализације Просторног плана.

Одводњавање је неопходно као последица великих вода и ерозије. У оквиру потенцијалних ерозионих процеса подручје општине Владичин Хан има изражен проблем са бујичним водотоцима и периодичним плављењем. Присуство превлажених терена је минимално, тако да не постоји потреба за већим мелиорационим системима за одводњавање, али су системи и мере за одбрану од поплава неопходни. У том смислу, поред постојећих насипа на и обалоутврда на Јужној Морави, Врли и Јовачкој, Сувоморавској, Репинској, Рдовској, Летовишкој, Козничкој реци, потоку Дупило и каналу Власинских хидроелектрана, у току је и израда техничке документације за изградњу регулације реке Јужне Мораве на потезу од железничког тунела у Владичином Хану до ушћа Лепеничке реке и припадајућих нерегулисаних потока у општини Владичин Хан.

С обзиром да за општину Владичин Хан до сада нису урађени План за проглашење ерозивних подручја и План заштите од поплава, њихова израда у планском периоду се намеће као приоритет.

Река Јужна Морава ће се регулисати према постојећем Главном пројекту регулације Јужне Мораве и њених притока (В.Морава, Београд 1998). У склипу наведене регулације ће се извести провера и допуна одбрамбених насипа имајући у виду и решења из овог плана.

Обзиром да се у непосредној близини изворишта "Лепеница" уз Јужну Мораву, налази и неколико језера која су се користила за технолошке сврхе, са црпном станицом, потребно је утврдити да ли се она још користе у те сврхе, какав је квалитет воде у њима и у блиском подземљу, па тек онда донети коначну одлуку да ли их треба инструментима пејсажне архитектуре оставити и уредити, или тај терен треба насути, па уређивати тако добијено земљиште.

У складу са Катастром малих хидроелектрана који је урађен за Републику Србију, на територији општине Владичин Хан предвиђено је више водотока на којима се мале хидроакумулације могу градити. И ако им је примарна улога за производњу електричне енергије, мини акумулације ће се користити за потребе: водоснабдевања насеља, наводњавања пољопривредних површина, спречавања поплавног таласа, заустављања транспорта наноса, узгој риба и др..

У Катастру фигурирају мале акумулације које су приказане у Табели 6:

Табела 6: Технички подаци о могућим малим хидроелектранама на подручју општине Владичин Хан

Општи подаци			Преграда	Хидролошки и енергетски подаци				
Назив МХЕ (општина)	Водоток	Локација	Тип	Запремина акумулације hm ³	Максим. бруто пад m	Кота нормалног успора m.n.m.	Инстал. снага kW	Годишња производња kWh
Богошево	Богошевина	Богошево	Тиролски захват	/	150	650	100	418.000
Јагњило	Лепеница – Кукавичка р.	Средњи ток Кукавичке р.	Тиролски захват	/	125	660	405	1.525.000
Џеп	Џепска р.	Јужно од Џепа	Насута брана	1,0	83	400	1.555	3.827.000
Маковиште	Гарваница	Јужно од Трлишта	Тиролски захват	/	100	500	355	1.518.000
Трлиште	Мутница	Западно од Трлиште	Тиролски захват	/	96	496	425	1.816.000
Дрење	Мутница	Западно од Дупне липе	Тиролски захват	/	186	682	665	2.834.000
Дупљане	Козничка	Западно од Моминог камена	Тиролски захват	/	95	400	115	490.000
Летовиште	Летовишка р.	Доњи ток Летовишке р.	Тиролски захват	/	125	445	255	951.000
Липар	Карађинска – Рдовска р.	Доњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	190	510	400	1.513.000
Јабуково	Карађинска – Рдовска р.	Средњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	135	665	180	6802.000
Мањак	Гарваница	Јужно од Мањка	Тиролски захват	/	100	600	315	1.357.000

Извор: Катастар малих хидроелектрана и ЈП Електропривреда Србије – Дирекција за стратегију и вестисије

ППО Владичин Хан дефинише обавезу детаљних истраживања конкретних микролокација малих хидроелектрана, њихових техничких карактеристика и услова изградње, у складу са одговарајућом техничком документацијом, предвиђеном Законом. Изградња малих хидроелектрана вршиће се искључиво на основу услова надлежних организација и институција и прихваћене техничке документације, у складу са Законом. Просторним планом се резервише простор за изградњу малих хидроелектрана, а по потреби, и хидроакумулација које ће служити у њиховом функционисању. Просторним планом се дефинише обавеза израде планске документације са детаљном разрадом на одговарајућем нивоу.

4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Димензионисање електроенергетске мреже обавља се према следећим улазним параметрима:

1. У прорачунима се узима да се градско становништво 20% греје на струју а 80% на даљинско грејање.
2. Да сеоско домаћинство користи другу врсту енергије за грејање, кување и припрему топле воде и сл.
3. За добијање потрошње електричне енергије и снаге користиће се аналитичка метода инсталисане снаге стана јер не постоје подаци о потрошњи електричне енергије и снаге за 2009. годину и уназад за 10 година и то за:
  - категорију домаћинства
  - категорију индустрије (значајан потрошач)
  - категорију остали потрошачи.
4. Не располагајући са наведеним подацима није могуће поставити основне критеријуме прогнозирања потрошње електричне енергије и снаге за посматрани конзум. Из тих разлога коришћене су аналитичке методе инсталисане снаге стана, која се креће у распону 20 – 32 KW.
5. Прогноза се врши за период 2009. – 2021. године.
6. Стопа раста потрошње електричне енергије и снаге за овај период је 2% за све три категорије потрошача у односу на 2009. годину.

Табела 7.: Потрошња електричне енергије за 2021. годину

Назив	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MWh)	Индустрија (MWh)	Остали (MWh)	Укупно (MWh)
Град	3803	13	29	3,6	45,6
Села	5208	25	24	4,6	53,6
Укупно	8775	38	53	8,2	99,2

Табела 8.: Вршна снага

Назив	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MW)	Индустрија (MW)	Остали (MW)	Укупно (MW)
Град	3803	1,5	2,8	0,4	4,7
Села	5208	3,4	7,2	0,9	11,5
Укупно	8775	4,9	10,0	1,3	16,2

Укупно вршно оптерећење за цео конзум износи на напону 110/35/10 kV у 2021. години

- за град 4,7 MW
- за село 11,5 MW
- укупно 16,2 MW

Овом вршном оптерећењу треба додати 10% резерве у 110/35 kV и 10% губитака што укупно износи:

- за град 5,7 MW
- за село 13,8 MW
- укупно 19,5 MW, уз фактор снаге 0,95 вршно оптерећење износи $P_v=20,5 \text{ MVA}$

Приоритетна планска решења

Плановима надлежних електропривредних и електродистрибутивних предузећа предвиђено је да се у будућности напајање територије општине обезбеди из 110 kV мреже "Врла 3"-Врање1 са којег ће се снабдевање обезбедити преко прикључка на нову ТС 110/35 kV која се планира на локацији

"Слога" у Сувој Морави, а напајање на нижим напонским нивоима ће се омогућити преко ТС 35/0,4 kV и водова 35 kV и 10 kV. У планском периоду потребно је урадити следеће:

1. Изградити далековод 400 kV "Лесковац 2 – Врање 4".
2. Према стратегији развоја енергетике на подручју општине до 2021. године потребно је изградити део далековода до индустријске зоне од далековода 110 kV Врла 3 – Врање.
3. Изградити трансформаторску станицу 110/35kV, 1x31,5 MVA у близини трафостанице „Слога“ 35/10 kV.
4. Реконструисати и проширити трансформаторску станицу 35/10kV на (8+8)MVA „Слога“
5. Нову трафостаницу 10/0,4kV и нове водове 10kV градити у складу са потребама оптерећења мреже и пораста потрошње електричне енергије.

У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење АЛТЕРНАТИВНИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење ХИДРОЕНЕРГИЈЕ МАЊИХ ВОДЕНИХ ТОКОВА, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

Посебно се наглашава **могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра**. У том погледу интересантна су подручја Кукавице и Чемерника. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење, на основу сагласности надлежног Министарства.

4.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Телефонска мрежа

Као програм усваја се да до 2021. године свако домаћинство добије телефонски прикључак што укупно износи 8339 телефона.

На сваких 10 запослених 1 телефонски прикључак, што укупно износи 2000 телефона за запослене.

Укупан број инсталираних телефонских прикључака до 2021. године износиће 10339 телефона.

На подручју општине, поред постојећих, планирају се следећи комутациони центри: Урвич, Кржинце, Прекодолце, Куново, Брестово, Полом, Репинце, Сува Морави и Прибој, који ће бити повезани на постојећу мрежу оптиком. Истовремено се планира и замена постојећих дигиталних система старије генерације (DKTS) новим системима (MSAN).

Посебно је од интереса изградња мреже оптичких каблова. Будућа оптичка мрежа ће покрити трасу новопроектваног аутопута, а истовремено ће доћи и до свих нових комутационих чворишта. Просторним планом и плановима нижег реда обезбедиће се коридори за потребе изградње оптичких каблова и бакарне приступне мреже.

Планира се и изградња бежичне телекомуникационе мреже у CDMA технологији којом ће се до 2010. године покрити сва места која нису покривена класичном телефонијом. За ове потребе морају се обезбедити могућности за изградњу базних станица мобилне телефоније и за изградњу радио-релејних система.

Интернет мрежа

У складу са економских могућностима развијати аутоматску интернет мрежу а не преко изнајмљених водова.

Мобилна телефонија

Поред постојећих базних станица градити нове да би покривеност територије сигналом била 100%. Нове базне станице мобилне телефоније планирају се на више локација: Репиште (2 станице), Гариње, Момин Камен, Смрдан, Беловско брдо – В.Хан, VR 22 – В.Хан, Лепеница и Стубал.

РА и ТВ мрежа

Побољшати квалитет РА и ТВ система изградњом нових репетитора.

Приоритетна планска решења развоја телекомуникационе и поштанске мреже:

1. Примена оптичких каблова у систему преноса сигнала.
2. Изградња оптичког система преноса на релацији: Владичин Хан – Урвич, Кржинце, Прекодолце, Куново, Брестово, Полом, Репинце, Сува Морава, Прибој.
3. Повећање говорних канала у систему преноса сигнала.
4. Проширити чворну телефонску централу у Владичином Хану на 12000 прикључака
5. Изградити истурене системе (IS) у Урвичу, Кржинцима, Прекодолцу, Кунову, Брестову, Полому, Репинцу, Сувој Морави и Прибоју.
6. Према потреби градити независну интернет мрежу.
7. Према потребама градити базне станице мобилне телефоније
8. Према потребама градити РА и ТВ репетиторе
9. Осавременавање потрошачких услуга.

4.5. ГАСОВОДНА И ОСТАЛА ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

На подручју општине Владичин Хан нема гасовода и гасоводних објеката, а планирана траса магистралног гасовода "Јужни ток" води долином Јужне Мораве ка Врању са краком према Сурдулици. Главне мерно-регулационе станице планиране су у Лесковцу и Врању, а будућим плановима ће се одредити мрежа нижег ранга на подручју општине Владичин Хан. Просторним планом општине се омогућава реализација гасоводне инфраструктуре у складу са Законском регулативом и техничким прописима.

Топлификацијска инфраструктура делимично постоји у Владичином Хану у оквиру појединачних објеката. Систем грејања укључује само јавне установе у Владичином Хану које имају сопствену топлану. Дозвољава се планирање и изградња исте, у првом реду за комплексе јавне намене и вишепородичног становања у Владичином Хану и већим насељима.

4.6. ОСТАЛА КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Основна правила усмеравања развоја и размештаја објеката остале комуналне инфраструктуре и приоритети управљања отпадом до 2014.године

Планска решења обухватају услове за одржавање постојећих и изградњу нових комуналних објеката (пијаце, гробља, депоније).

Планом се дефинишу услови коришћења, уређења и заштите простора у зонама ових објеката, и то за:

➤ Одлагање комуналног и осталог отпада

- ⇒ Одлагање комуналног и осталог отпада засниваће се на организованом прикупљању и одвожењу на регионалну депонију у лесковачкој или врањској општини у складу са организацијом ове службе и делатности у Општини.
- ⇒ Коначно збрињавање отпада из Општине ће се утврдити кроз израду Регионалног плана за управљање отпадом, у смислу званичне потврде локације регионалне санитарне депоније у општини Лесковац (депонија „Жељковац“), уз могућност коначног одлагања

128

- отпада и на регионалну санитарну депонију „Метерис“ у Врању уколико се покаже да је то економски повољнија опција за Општину;
- ⇒ Уређивање и одржавање локација по насељима у сврхе депоновања отпада такође ће бити присутно до реализације организованог прикупљања отпада из свих насеља и одвожења на регионалну депонију у складу са организацијом ове општинске делатности, односно одвожењем смећа на регионалну депонију.
  - ⇒ Санација и рекултивација постојећих нехигијенских депонија: по реализацији поменуте регионалне депоније рекултивисаће се простор постојеће депоније, а уређивање и рекултивација осталих локалних непланских сметлишта је перманентна активност, као и контрола одлагања смећа на општинском одлуком прописани начин.
  - ⇒ У случају да се јави потреба за формирањем места за прикупљање отпада ради његовог сортирања или претовара (трансфер-станица), напомиње се да су у Општини за лоцирање оваквих објеката, као и депонија, веома ретки терени који су непропусни и имају глиновиту подлогу, а налазе се на прописаној удаљености од наасељених зона и изворишта водоснабдевања. Приликом истраживања локације за ову намену треба бити пажљив и резервисан с обзиром на туристичко активирање овог краја. Уколико се оваква потреба, ипак, укаже, локацију и могућности њеног уређивања потребно је, у складу са прописима, утврдити кроз студијску документацију за утврђивање локације и планску документацију којом ће се утврдити услови пројектовања и изградње на одабраној локацији. Напомиње се да се при лоцирању депонија уопште, морају поштовати основни критеријуми за локацију депоније: нагиб терена до 20°, тло заштићено од ерозије и клизања, висина подземних вода - пожељно је да испод депоније постоји слој непропусне стенске масе (глина, иловача, лапорац) минималне дебљине 0,5 m, саобраћајна приступачност, могућност опремања инфраструктуром. Ови критеријуми важе и за просторе који се намеравају користити и за привремено одлагање и сиртирање отпадака, као и за оне који се намеравају користити за сточна гробља.
  - ⇒ Дозвољава се изградња погона за рециклажу отпадака, првенствено у радним зонама ван насеља, у складу са прописима и према прихваћеној техничкој и студијској документацији (истиче се неопходност израде студија процена утицаја за објекте овакве врсте на животну средину).
- **Уређење зелених и сточних пијаца**
- ⇒ Уређивање простора за зелене пијаце у општинском центру Владичином Хану и субопштинским ценстрима Џеп и Стубал, као и на потезу Житорађе - Прекодолце и другим насељима нижег ранга и туристичким зонама према потреби и интересу .
  - ⇒ Зелене пијаце ће се уредити на приступачним и по пропису уређеним локацијама у самом грађевинском подручју насеља, а локације за сточне пијаце је потребно одредити на периферији насеља (потенцијалне локације су потез Житорађе – Прекодолце, насеље Лепеница), на потребној удаљености од стамбених и јавних садржаја у насељу, како својим функционисањем не би угрожавале живот становника.
  - ⇒ Уз зелене пијаце могуће је формирање и локалног тржног центра, док се уз сточне пијаце препоручује организовање ветеринарске станице, пољопривредне апотеке, оправке пољопривредних средстава и др. услуге, а ове активности би могле да се организују и у виду мобилних служби.
- **Уређивање и одржавање људских и сточних гробља**
- ⇒ У центрима насеља и сеоским насељима задржати постојеће локације људских гробља, или урбанистичким плановима одредити нове уколико за то постоји потреба. Повољни терени су: са нагибом до 10°, стабилни, заштићени од ерозије и клизања, са нивоом подземних вода: 2,5-3 m испод површине земље.
  - ⇒ Пошто без обзира на уређеност, ниједно гробље на територији општине нема комплетне хигијенско-техничке услове неопходно је ове просторе опремити и то: изградити капелу, санитарни блок, чесме, комуналну инфраструктуру и оставу са оруђем за одржавање гробља. Око гробља обавезно формирати заштитни појас зеленила и ограду са улазном-главном капијом.

- ⇒ Уређивање и одржавање људских гробаља у постојећим насељима, као и сточног гробља за територију општине у складу са прописима (најповољнији терени за сточна гробља слични су онима за лоцирање депонија – геолошки слојеви у чијој је подини глина, без контакта са подземним водама, , неизграђени и на већој удаљености од насеља и изворишта вода за пиће, при чему је ограничавајући фактор лоцирања једино изградња туристичких капацитета).
- ⇒ Као најповољнија варијанта решавања сахрањивања остатака од животиња истиче се њихово одвожење и одлагање на делу локације регионалне депоније у лесковачкој или врањској општини, који би се за ове сврхе посебно одредио и уредио.

Планска решења после 2014.године

- ⇒ Настављање са унапређењем комуналне хигијене, у циљу побољшања квалитета животне средине.
- ⇒ Наставак рада на рекултивацији деградираних простора.
- ⇒ Одражавање изграђених објеката и система.

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У наредном (пост)планском периоду, с обзиром на садашњи квалитет животне средине, као и планирани развој који ће уследити, неопходно је спроводити све Законом и овим Планом предвиђене мере заштите животне средине, како би природне вредности и реурси којима подручје општине Владичин Хан располаже и у будућности остале развојни потенцијал у функцији одрживог просторног развоја Општине.

Концепт заштите средине подразумева:

1. Зауостављање негативних деловања на животну средину
2. Заштита животне средине на бази рационалног коришћења природних извора - земљишта, ваздуха, вода, биљних и животињских популација, дрвног потенцијала, обновљивих извора енергије (енергија ветра, сунца, биомасе и др.)
3. Унапређење квалитета животне и радне средине у насељима, уређењем, опремљивањем, обликовањем, оплемењивањем простора
4. Успостављање контроле и праћења квалитета животне средине (воде, ваздуха, тла), односно мониторинг животне средине
5. Увођење интегрисане дозволе за постројења и активности у складу са Уредбом о врстама активности за која се издаје интегрисана дозвола („Сл.гласник РС“, бр. 84/05).

Као основни услов за постизање што вишег квалитета реализације планских поставки и њиховог утицаја на животну средину, саставни део Плана представља и **Извештај о стратешкој процени утицаја планских решења на животну средину**. Планска решења ППО и мере које се утврђују кроз стратешку процену посебно се односе на праћење реализације планских решења и мера заштите животне средине, кроз успостављање и функционисање свеобухватног мониторинга животне средине. Преко овог мониторинга ће се пратити квалитет животне средине и његове промене, нарочито у односу на реализацију планских решења.

Такође, сви носиоци посла, током израде пројектне документације обавезни су да надлежном органу општине Владичин Хан за послове заштите животне средине поднесу захтев за одређивање потребе израде **процене утицаја пројеката на животну средину**, што је законски регулисано Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04), односно Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.114/08). Студија процене утицаја на животну средину се врши за пројекте из области индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљање отпадом и комуналних делатности, као и за све пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра, на основу чега представља значајан инструмент у регулисању негативних утицаја реализације одређених пројеката на квалитет и очување природних и створених карактеристика подручја.

Планска решења која могу имати одређени утицај на животну средину су: изградња планираног аутопута и коридора пруге за велике брзине, планирани развој туристичких зона, изградња канализационе мреже са ППОВ, развој водоводне инфраструктуре, реализација нових привредних комплекса, као и рехабилитација и изградња нових саобраћајница која повезују насељена места Општине.

Реализација планских решења оствариће се, између осталог, применом принципа *превенције и предострожности*, односно применом принципа смањења негативног утицаја на животну средину, као основног модела који интегрално разматра утицај планских решења свих оних сфера делатности (саобраћај, индустрија, пољопривреда, туризам, инфраструктура) који могу имати негативне последице на природне и створене вредности одређеног подручја, а што је у складу са захтевима и принципима Европске стратегије одрживог развоја.

Уз то, Планом се препоручује примена приступа „чистије производње“ за сва постојећа и будућа предузећа чији производни процеси могу негативно утицати на стање животне средине. Предузећа која буду примењивала чистију производњу у својим производним процесима требало би да остваре економску добит кроз смањење трошкова рада, смањен обим третмана отпада, смањење трошкова одлагања, смањење загађење животне средине, итд. Инвестирање у чистију производњу дугорочно утиче на боље економске резултате предузећа и смањује трошкове у односу на примену решења за третман већ насталог отпада.

Планиране мере заштите животне средине представљају **перманентне активности**, њихова реализација почиње одмах и примењују се у току целог планског периода.

5.1. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВАЗДУХА

Очување квалитета ваздуха на подручју општине и остваривање вишег нивоа квалитета ваздуха у општинском центру и осталим насељима, привредним зонама и дуж јачих саобраћајних праваца, засниваће се на примени следећих мера заштите:

1) смањење нивоа емисије из постојећих извора

- рекултивацијом површина свих каменолома и мајдана у моменту завршетка процеса експлоатације минералних сировина;
- преиспитивањем режима саобраћаја у ширем центру града, повећањем проточности главних градских саобраћајница;
- инсистирањем на коришћењу гаса и алтернативних горива (биогаз и др.) у свим возилима друмског саобраћаја;
- развојем система даљинског грејања у општинском центру и усклађивањем режима рада постојећих котларница и индивидуалних ложишта са прописима; и
- повећањем потрошње обновљивих и еколошки прихватљивих извора енергије за грејање домаћинства и коришћење у пољопривредној производњи (ветар, сунчева енергија, хидроенергија, биомаса, ...).

2) ограничавање емисије из нових извора

- спречавањем додатних емисија из нових извора које би погоршале квалитет ваздуха у насељима и зонама на подручју општине;
- преусмеравањем транзитног саобраћаја из општинског центра на алтернативни путни правац, ради смањења депозиције тешких метала из издувних гасова транспортних возила;
- изработом Студије процене утицаја при реконструкцији постојећих и изградњи нових објеката, као и при извођењу радова који могу угрозити квалитет ваздуха; и
- применом најбоље доступне технологије у свим новим привредним објектима, што представља и законску обавезу ради добијање интегрисане дозволе предузећа (БАТ технологије).

3) успостављање система мониторинга квалитета ваздуха и друге опште мере уређивања простора и коришћења ресурса

- увођењем мерних места за контролу квалитета ваздуха (пре свега у централној зони општине, у комплексима будућих привредних објеката који могу довести до значајнијег погоршања квалитета ваздуха и дуж главних саобраћајних праваца)
- попис извора загађења и вођење евиденције о стању загађености из ових извора,
- одржавање шумског фонда,
- одређивање и формирање санитарно заштитних зона око већих индустријских и комуналних објеката – загађивача ваздуха, као и
- формирање зелених појасева дуж јавних путева првог реда, а нарочито дуж деоница пута које ће тангирати зоне становања и јавних функција ради редукације запрашености и негативног утицаја издувних гасова.

5.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВОДА

Заштита вода у сливном подручју реке Јужне Мораве од загађења и других утицаја који могу неповољно да делују на водотокове, издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће засниваће се на примени следећих мера заштите:

1) унапређењем квалитета вода реке Јужне Мораве и њених притока у складу са прописаним класама (према Уредби о категоризацији водотока «Сл. Гласник РС», бр. 5/68); враћање површинских вода у прописану класу и њено одржање на захтеваном нивоу обезбедиће се адекватним третманом отпадних вода и планским коришћењем земљишта

2) заштита водоизворишта, површинских и подземних вода

- строгим контролисањем активности у оквиру дефинисаних зона санитарне заштите изворишта „Сува Морава“ (према Решењу Министарства здравља о санитарној заштити изворишта „Сува Морава“ бр.530-01-803/05-04 од 20.3. 2006. године);
  - уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта се спроводи кроз: уређење терена; забрану грађења нових инвестиционих објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди; забрану депоновања отпада и редовну контролу коришћења земљишта;
  - зона непосредне заштите изворишта налази се унутар уже зоне заштите и ограђена је;
  - на подручју шире зоне заштите изворишта потребно је успоставити режим санитарног надзора и заштите од загађивања применом низа превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који могу загадити воду или земљиште, односно угрозити безбедност ценовода и водопривредних објеката; каналисање и пречишћавање отпадних вода из привредних објеката у складу са стандардима прописаним законом; забрана сахрањивања угинулих животиња; забраном изградње објеката грађана (нужници, септичке и осочне јаме,стаје) у насељима и ван њих без претходне водопривредне сагласности и санитарне дозволе; сакупљање чврстог отпада само на водонепропусним површинама; забрана интензивне употребе агрохемијских средстава на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе, и забрана транспорта и складиштења опасних материја;
- успостављањем мреже пијезометара у алувијалној равни реке Јужне Мораве ради праћења квалитативних карактеристика подземних вода које се експлоатишу за потребе водоснабдевања;
- забраном свих активности у простору које утичу на промену квалитета воде у водоносним слојевима и површинским токовима;
- организованим сакупљањем чврстог отпада искључиво на уређеним водонепропусним површинама;
- забраном складиштења опасних и отровних материја у зонама изворишта;
- забрана напасања стоке, депоновања комуналног и осталог хазардног отпада, изградње насеља, путева, коњских и пешачких стаза, или сточних пролаза и др., као и прописно лоцирање и одржавање одлагалишта стајског ђубрива из већих или мањих стаја, без обзира на статус власништва, на терену изнад свих изворишта воде која се користи за пиће или флаширање, уз успостављање обавезе утврђивања зона санитарне заштите изворишта;
- строго контролисаном применом пестицида у режиму интегралне заштите биља у пољопривреди;
- усклађивање коришћења изворишта воде за пиће са стварним капацитетом ресурса без угрожавања квалитета и квантитета изворишта и еколошке равнотеже у окружењу;
- контрола квалитета воде за пиће и вода које се флаширају за продају;
- коришћење воде за технолошке потребе из водотокова свугде где технолошки поступак и захтеви врсте и квалитета производа то дозвољавају; и
- примену одговарајућих санитарно-техничких стандарда, и мере заштите при изградњи будућих септичких јама у насељима (сва домаћинства морају имати прописану непропусну септичку јаму).

3) третман отпадних вода из насеља, индустрије, комерцијалних објеката, туристичких капацитета и др.:

- опремањем подручја плана канализационом инфраструктуром са сепарационим системом одвођења кишних и отпадних вода;
- евидентирањем домаћинства која поседују септичке јаме које нису непропусне, и условљавањем изградње непропусних;
- изградњом «централног» постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) низводно од Владичиног Хана;
- прикупљањем атмосферских вода са саобраћајних површина и њиховим контролисаним одвођењем у реципијент, уз претходни третман на сепараторима, посебно у зонама где су саобраћајнице у близини изворишта за водоснабдевање у складу са режимима коришћења простора у појединим зонама санитарне заштите изворишта;
- строго поштовање прописа о безбедном превозу опасних и штетних материја;
- предtretманом индустријских отпадних вода пре упуштања у канализациони систем;
- примена савремених технологија које не угрожавају квалитет вода
- контрола рада свих загађивача (првенствено производних објеката, сточних фарми);
- забрана депоновања отпада сваке врсте у долинама река и у зонама изворишта површинских и подземних вода; и
- едукативне мере становништва у погледу развијања свести о потреби очувања водних ресурса.

4) регулација водотока

- применом антиерозионих мера у угроженим подручјима (утврђивање ерозивних подручја врши СО у складу са Законом о водама) и активних мера заштите од поплава на свим бујичним водотоковима;
- шумљивање голети, бујичних и необраслих земљишта ради успоравања површинског (па и подземног) отицања вода, и смиривања ерозионих и денудацијских процеса; и
- активностима на заштити планског подручја од евентуалних ванредних ситуација и елементарних непогода, при чему се налаже примена принципа превенције, тј. минимизирања ризика од акцидентних ситуација на најмању могућу меру. Посебно се налаже спровођење натуралне регулације корита бујичних токова на планском подручју, уз неопходност очувања природног форланда водотокова.

* **Остали еколошки проблеми заштите вода на планском подручју са предлогом решења:** у алувиону реке Јужне Мораве, налази се објекат за водоснабдевање Владичиног Хана и постојеће индустријске зоне – црпна станица „Лепеница“ са припадајућим копаним и бушеним бунарима за водоснабдевање (користи се за време ремонта Власинске хидроелектране „Врла“ током летњих месеци, у периоду 30-45 дана). Тренутно је извориште са аспекта заштите у врло лошем стању јер се у зони изворишта врши депоновање отпадног материјала (шљаке, пепела и другог смећа), као и експлоатација шљунка. Директан показатељ загађења воде из бунара представљају резултати испитивања Завода за заштиту здравља из Врања од 24.8.2005. год., којим је констатовано да хлорисана вода из бунара не одговара одредбама Правилника о хигијенској исправности воде за пиће („Сл. лист СРЈ“, бр. 42/98), због повећане мутноће и концентрације мангана. Такође, обални насип Јужне Мораве не представља такву безбедност којом би се на санитарно адекватан начин обезбедила заштита изворишта од поплавних вода Јужне Мораве.

Напомиње се и да је током 2006. године, Министарство здравља донело Решење (бр.530-01-803/05-04 од 20.3. 2006. године) којим се одређују зоне санитарне заштите изворишта „Сува Морава“, и то зоне непосредне заштите бунара, зоне уже заштите и зоне шире заштите изворишта. У складу са „Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања“ („Сл. гласник РС“, бр. 92/2008), јасно је да у зони шире заштите изворишта (омеђена реком Лепеницом на југу, насипом пруге на западу, реком Јужном Моравом на истоку и на северу оградом фабричког круга ФОР-а) егзистирају привредни објекти (ПК „Делишес“) који нису компатибилни дозвољеним активностима у оквиру шире зоне заштите водоизворишта.

Из напред наведеног, генерално се може закључити да ће се постојеће водоизвориште „Сува Морава“ и даље користити за водоснабдевање Владичиног Хана, до момента изналажења целисходнијег решења водоснабдевања за време ремонта Власинских хидроелектрана, након чега ће се извориште „Сува Морава“ напустити, с обзиром на чињеницу да је његово даље коришћење еколошки неодрживо. Као алтернативни начин водоснабдевања у моменту ремонта ХЕ „Врла“, предлаже се довод воде из акумулације „Првонек“ (општина Врање). У периоду даљег коришћења бунара на овом подручју (до момента његовог коначног напуштања) неопходно је придржавати се општих услова и мера одржавања зона санитарне заштите, прописаних одговарајућим „Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања“ („Сл. гласник РС“, бр. 92/2008).

5.3. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЗЕМЉИШТА

Земљиште на подручју плана је релативно очувано од загађења и већим делом погодно за производњу здраве хране. Концепт заштите земљита обухвата следеће мере за спровођење различитих видова заштите земљишта:

- заштиту пољопривредног земљишта до III бонитетне класе, у алувионима, долињским проширењима и на нагибима до 20°, од непотребног изузимања из пољопривреде за грађевинске сврхе
  - Мере заштите од непланске и бесправне изградње могу се применити кроз израду просторно планске и урбанистичке документације, којом се дефинишу будући начини коришћења и уређења земљишта; кроз израду шумско-привредних и аграрних основа који дефинишу програме уређења и коришћења пољопривредног и шумског земљишта
- избегавати фрагментацију пољопривредног земљишта и смањити коришћење квалитетног земљишта у непољопривредне сврхе;
- подстицати органско - биолошку пољопривреду уз помоћ информација и едукацијом;
- предност дати традиционалним пољопривредним гранама које имају повољне услове за производњу и доприносе очувању еколошке равнотеже;
- заштиту најпродуктивнијег пољопривредног земљишта од плављења (услед ексцесних водостаја и изливања река), регулацијом речних токова,
- заштиту земљишта од ерозије различитим мерама чијим ће се комбиновањем постићи успешно санирање ерозивних процеса и санирање еродираних земљишта, неплодних и необраслих земљишта, земљишта на већим нагибима терена.
  - Мере заштите од ерозије обухватају примену противерозионих мера (грађевинско-технички радови за уређење бујичних токова), ретенционо технички радови; шумско технички радови на пошумљавању, интензивној нези шума, пејзажном обликовању нестабилних падина, агротехнички радови - мелиорације земљишта, побољшање структуре земљишта, уређење плодореда, терасирање, узоравање дуж изохипси, регулација река и др.. Адекватним комбиновањем ових мера постићи најбоље ефекте заштите од ерозије.
  - Према Методологији за израду планова за проглашење ерозионих подручја, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Београд, 2000., антиерозионо уређење сливова подразумева предузимање антиерозионих мера које се свде на забрану: кресања лисника; гајења окопавина на стрмим њивама; орања по нагибу земљишта; чисте сече шума на нагнутим теренима и испаше на деградираним теренима; претварања деградираних њива у ливаде; обавезу орања по изохипси; мелиорације деградираних пашњака; пошумљавања голети; конверзије једногодишњих култура у вишегодишње на деградираним површинама и антиерозионог газдовања земљиштем и шумама; скуп мера које ће се применити зависиће од нивоа ерозионих ризика и врсте ерозије;
- контролисану примену агрохемијских средстава у пољопривреди кроз усмеравање стручних знања о коришћењу хемијских производа у пољопривреди.

- Мере заштите од фертилних средстава која се употребљавају у пољопривреди треба да се спроводи вршењем контроле и састава средстава уз смањење хемијских и већу примену природних фертилних средстава.

- рекултивисати све просторе на којима је завршена експлоатација минералних сировина (препоручује се спровођење биолошке рекултивације), при чему се отварање нових каменолома и позајмишта материјала дозвољава уз претходну сагласност органа надлежног за послове заштите животне средине;
- заштиту земљишта од осталих облика загађивања која ће се обезбедити спровођењем мера заштите ваздуха и воде од загађивања, одговарајућим третманом отпадака из насеља и производних објеката на Националном стратегијом одређеној регионалној депонији на територији општине Лесковац и др.; посебно спречити одлагање комуналног отпада на за то непредвиђеним местима, посебно на плодном пољопривредном земљишту
- санацију деградираних земљишта кроз спровођење мера рекултивације: санација клизишта и нестабилних зона; поред тога потребно је обезбедити чишћење свих дивљих депонија и спречити њихово обнављање;
- смањити ризике од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија и израдити План заштите од удеса у већим привредним објектима.

5.4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД БУКЕ

Законски нормативи у вези заштите становништва од штетног дејства буке доносе се у облику максимално дозвољеног нивоа меродавног параметра или параметара који представљају полазну обавезу испуњења услова везаних за проблематику буке.

С обзиром да планско подручје није угрожено повећаним нивоом комуналне буке, основне мере заштите од њеног неповољног дејства односе се на унапређење саобраћајне матрице градског подручја, ради повећања проточности возила у ужем градском центру, као и постављање одговарајућих заштитних појасева зеленила између планираних инфраструктурних и привредних објеката који могу произвести буку већег интензитета и постојећих зона стамбене изградње.

Према Просторном плану инфраструктурног коридора Ниш – граница Македоније, кумулативни ефекти суперпонирања буке могу се очекивати у подручјима непосредне близине планираног аутопута и брзих пруга. На растојањима од 100 метара од једне и друге трасе могу се очекивати максимална прекорачења дозвољеног нивоа буке за око 12 dB (A) на аутопуту (и дању и ноћу), а прекорачење нивоа буке на прузи велике брзине креће се до око 4 dB (A). Заштитна растојања до дозвољеног нивоа буке, од аутопута износе 180 m за урбане зоне са минималном заступљеношћу становања, 300 m за стамбено-радне зоне и око 700 m за зоне становања.

Највиши дозвољени нивои буке изражени А - пондерисани нивоом у dB(A) (ЈУС У Ј6.205), према Правилнику о нивоу буке у животној средини (Сл. гласник РС 54/92) дати су у табели бр. 12.

Табела бр 9.: Највиши дозвољени нивои спољашње буке

Зоне	Намена простора	Највиши дозвољени ниво спољашње буке dB(A)	
		Дан	Ноћ
I	Подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно - историјски локалитети, велики паркови	50	40
II	Туристичка подручја, мала и сеоска насеља, кампови и школске зоне	50	45
III	Чисто стамбена подручја	55	45
IV	Пословно-стамбена подручја, трговинско - стамбена подручја, дечја игралишта	60	50
V	Градски центар, занатска, трговачка, административно - управна зона са становима, зоне дуж аутопутева и магистралних саобраћајница ¹	65	55
VI	Индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без становања	На граници зоне бука не сме прелазити нивое у зони са којом се граничи	

5.5. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОГ СВЕТА

Заштита вегетације, посебно шумске и животињског света спроводиће се перманентно како кроз израду одговарајуће документације, тако и кроз спровођење активности планираних посебним документима које треба донети у складу са законом (шумско – привредне, ловне и пољопривредне основе, као и урбанистички планови за поједина насеља и зоне у којима се планирају непољопривредне активности).

Планским мерама ће се обезбедити заштита живог света кроз:

- заштиту при извођењу грађевинских радова;
- контролисану примену хемијских препарата и паљења вегетације;
- планско организовање лова, риболова и ловног туризма; и
- посебне мере заштите треба предузети ради омогућавања кретања животиња на правцима који су пресечени путем или пругом, у циљу стварања услова за несметан пролазак животињских врста; у том смислу пројектовати подвожњаке за животиње, тзв. „еколошке коридоре“.

Због комплексног значаја очувања вегетације, посебно се наводе опште мере за заштиту шумске вегетације:

- израда нове шумске привредне основе;
- контрола сече уз обавезно усклађивање са шумско-привредном основом;
- забрана промене намене и режима коришћења шумског земљишта;
- забрана крчења и сеча шума која није у складу са редовним обнављањем шума;
- контролисана испаша у шумама где може да се нанесе штета изданцима, где је земљиште подложно ерозији, клизању, спирању; и
- забрана сече четинарских стабала.

5.6. УПРАВЉАЊЕ ЧВРСТИМ ОТПАДОМ

Успостављање ефикасног функционалног система управљања чврстим отпадом на подручју Општине један је од приоритетних задатака локалне самоуправе у наредном планском периоду, а у циљу очувања и унапређења животне средине и визуелно-естетских карактеристика предела. У том погледу, неопходно је спровођење следећих активности:

- примена принципа регионалног управљања отпадом, што подразумева коначно збрињавање отпада из Општине на регионалну санитарну депонију у општини Лесковац (депонија „Жељковац“), уз могућност коначног одлагања отпада и на регионалну санитарну депонију „Метерис“ у Врању уколико се покаже да је то економски повољнија опција за Општину; напомиње се да општина Владичин Хан припада Регионалном центру за управљање отпадом у Врању (Национална стратегија за управљање отпадом 2010-2019,) као и да израда регионалног плана за управљање отпадом тек предстоји, те да ће се у складу са решењима овог плана одредити и коначна локација за одлагање отпада са територије општине Владичин Хан;
- изградња трансфер станице комуналног отпада није предвиђена републичком и регионалном планском и стратешком документацијом, али уколико се у будућности појави потреба за изградњом овакве врсте објеката, као и рециклажног центра, потребно је поштовати да локација трансфер станица мора да задовољи неколико основних услова, тј. да буде:
  - на ободима градова и села, у у близини приступног пута за рег. депонију;
  - минимум 500 m удаљене од најближих зона стамбених насеља, зоне заштите природе и културних споменика, аутобуских станица, војних објеката и складишта запаљивих материја;
  - минимум 2 km од здравствених станица и погона прехранбене индустрије;
  - на терену изнад коте 100 – годишњих вода;

- ван коридора хидротехничких система;
- ван зона заштите изворишта водоснабдевања.
- обезбеђење услова за формирање рециклажних дворишта (у центрима заједнице насеља);
- постављање одговарајућег броја контејнера за ПЕТ амбалажу у свим насељеним местима;
- минимизирање количине медицинског и осталог биохазардног отпада;
- чишћење и санирање свих постојећих нехигијенских одлагалишта отпада;
- увођење економских инструмената од стране Општине којима се подстиче селективно одвајање отпада на самом месту његовог настанка (путем накнада за еколошки одговорно понашање локалног становништва);
- складиштење опасног отпада вршиће се привремено у посебним магацинским деловима привредних објеката, у херметички затвореним посудама, потпуно изолованим од деловања спољних фактора, до њиховог коначног збрињавања од стране лица овлашћених за поступање са опасним отпадом;

5.7. МОНИТОРИНГ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Са циљем праћења стања и праћења тенденција квалитета животне средине, као и ефеката мера које ће се предузимати на побољшању квалитета и заштити од загађења, план дефинише обавезу увођења система мониторинга свих параметара квалитета животне средине: ваздуха, воде, земљишта, биљног света (воћа и поврћа, шумског фонда) и животињског света, као и стање угрожености буком. Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине у Просторном плану општине могле успешно имплементирати у пракси.

Имајући у виду просторни обухват плана и могућа загађења, систем мониторинга се, пре свега, односи на следеће показатеље:

- ⇒ мониторинг ваздуха обухвата редовно праћење емисије сумпордиоксида (SO₂), оксида азота (NO_x), суспендованих честица, чађи и редовно праћење емисије сумпордиоксида (SO₂), азотдиоксида (NO₂), суспендованих честица и чађи у ваздуху (посебно у оквиру комплекса нових привредних објеката)
- ⇒ мониторинг вода подразумева редовно праћење квалитета вода на подручју плана, посебно вредности показатеља квалитета текућих вода на местима пре и после испуста канализације, као и праћење састава отпадних вода пре испуштања у реципијент, као и контролу спровођења санитарне заштите у подручјима непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта,
- ⇒ мониторинг земљишта дефинише праћење аналитичких индикатора у области коришћења земљишта (промена намене), праћење концентрације тешких метала у земљишту и праћење концентрације азота у земљишту, као и праћење промена намене простора
- ⇒ успостављање мерних места у циљу праћења нивоа буке, посебно у насељеним зонама кроз које пролазе саобраћајнице
- ⇒ мониторинг отпада подразумева праћење начина управљања отпадом у погледу укупне количине отпада, количине отпада по секторима, количине отпада који се рециклира и количине отпада који се депонује на регионалну санитарну депонију у општини Лесковац;
- ⇒ мониторинг биљних врста односи се пре свега на културе које се користе у исхрани људи и домаћих животиња и које могу непосредно или посредно утицати на здравље људи. Обухвата праћење концентрације тешких метала у воћу и поврћу и праћење садржаја пестицида у воћу и поврћу. Истовремено, установљава се мониторинг који се односи на шумска подручја и живи свет у другим екосистемима;
- ⇒ контрола превоза опасних, отпадних и штетних материја, и
- ⇒ сталну урбанистичко-грађевинску контролу лоцирања и изградње објеката.
- ⇒ инвестирање у заштиту животне средине остварује се применом принципа "загађивач плаћа" у складу са важећом регулативом, дефинисањем одговарајућих локалних фондова

- за заштиту животне средине и других локалних институција, као и инвестирањем у програме заштите животне средине; и
- ⇒ примену Система управљања заштитом животне средине у постојећим и будућим привредним објектима (ЈУС-ИСО 14001, ЕМАС)

Успостављање система мониторинга је приоритетна активност у периоду до 2014.године, али се његово функционисање уврђује као стална активност током целог планског периода.

У периоду после 2014.године већа оријентација ће бити на одржавању функционисања овог система и инвестирањима у заштиту животне средине, као и примену еколошких такси која ће се примењивати на све активности загађивача који производе загађење животне средине. Такође, посебно треба уложити напоре у подстицање примене светских и домаћих стандарда за привредне погоне.

5.8. ПРАВИЛА ЛОЦИРАЊА АКТИВНОСТИ У ОДНОСУ НА КРИТЕРИЈУМЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Критеријуми заштите од негативних утицаја индустрије

Према могућим негативним утицајима на животну средину, односно према могућем еколошком оптерећењу, утврђују се следеће категорије делатности, односно привредних предузећа:

категирија А - мале фирме чије је еколошко оптерећење незнатно и испод граничних вредности могу бити лоциране унутар стамбеног насеља. Делатности ових фирми, као што су занатске услуге и оправке, технички сервиси, пекарске и посластичарске, израда и оправка предмета од дрвета, стакла, папира, коже, гуме и текстила, по правилу не изазивају непријатности суседном становништву.

категирија Б - мале и средње фирме које могу имати мали и локални утицај на окружење; могуће присуство мање количине опасних материја, ризик од хемијског удеса-мали, ниво буке 55-60 dB(A). Ова категорија фирми, (веће електро - механичарске радионице, прерада пластичних маса, израда производа од дрвета, стакла, папира, коже, гуме и текстила, складишта грађевинског материјала и друге), може бити лоцирана на рубним деловима стамбеног насеља тако да делатност не изазива непријатност суседству.

категирија В - фирме које могу имати средњи утицај на окружење општинског нивоа, присутне веће количине опасних материја, ризик од хемијског удеса - средњи, ниво буке 60-65 dB(A). Ове фирме (тржни центри и већа складишта - изнад 5.000 m², прехранбена индустрија, текстилна индустрија, итд.), морају бити лоциране на одређеном одстојању од стамбеног насеља тако да њихова функција на том растојању не изазива непријатност суседству.

категирија Г - фирме које могу имати велики утицај на животну средину градског нивоа, присутне веће количине опасних материја, мање количине врло токсичних материја, ризик од хемијског удеса - велики, ниво буке 65-70 dB (A). Овде припадају метало-прерађивачка индустрија, појединачни погони хемијске индустрије, веће кланице, прехранбена индустрија, итд., које према нивоу еколошког оптерећења морају бити лоциране на већем одстојању од стамбеног насеља тако да њихова функција на том растојању не изазива непријатност суседству.

Критеријуми заштите од утицаја пољоприведе

Утврђује се заштитно одстојање између стамбених објеката и ораница, односно плантажних воћњака који се интензивно третирају вештачким ђубривом и пестицидима од најмање 800 m. У заштитном појасу између границе пољопривредних парцела и обале водотока 10 m није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива.

Утврђују се минимална заштитна одстојања између границе комплекса сточних фарми и објеката у суседству, и то: од стамбених зграда 200 m, од речних токова 200 m и од изворишта водоснабдевања 800 m. Наведена одстојања могу бити и већа ако то покаже анализа утицаја на животну средину за фарме са преко 500 условних грла.

Критеријуми заштите од утицаја саобраћаја

У оквиру регулационих планова или урбанистичких пројеката потребно је израдити процену утицаја на животну средину у складу са Законом о процени утицаја на животну средину (Сл. гласник РС 135/04).

Наведена правила и заштитне зоне утврђују се као услови планирања других намена земљишта уз појасеве саобраћајница. За саобраћајнице I реда које пролазе кроз грађевинска подручја насеља утврђују се три зоне заштите:

1. зона - појас непосредне заштите од веома великог еколошког оптерећења ширине по 20 m са обе стране пута, због емисија у ваздух, повећане буке и загађивања земљишта. У заштитном појасу дозвољено је формирати заштитно зеленило, а није дозвољена изградња стамбених, пословних и помоћних објеката;
2. зона - ужи појас заштите од великог еколошког оптерећења ширине по 50 m са обе стране пута, због повећане буке и загађивања земљишта. Није дозвољена изградња стамбених, пословних и помоћних објеката. Постојећи легално изграђени објекти морају бити заштићени одговарајућом акустичком заштитом. Дозвољена је изградња објеката у функцији пута (бензинске станице, сервиси, складишта и сл.); и
3. зона - појас малог еколошког оптерећења ширине по 300 m са обе стране пута, због повећане буке. Изградња стамбених, пословних и привредних објеката дозвољена под условом да се обезбеде мере заштите од буке, примерене прорачунатој буци и карактеристикама саобраћајних токова, као и намени простора у зони.

Критеријуми заштите за остале активности

Посебно се напомиње да ће се у случају изградње магистралног гасовода примењивати следећи критеријуми:

Зона I – појас високог ризика, по 30 m ширине са обе стране цевовода,

Зона II – појас умереног ризика, по 180 m ширине са обе стране цевовода.

Табела бр. 10: Зоне утицаја планираних инфраструктурних система у коридору и заштитна растојања (Према ППИК Ниш – граница БЈР Македоније)

Планирани инф. системи	Зона утицаја буке – растојање од ивице коловоза (m)	Технички нормативи (m)
Аутопут	180+180 m – ниво буке од 65 dB(A)	300+300
	300+300 m – ниво буке од 60 dB(A)	
	700+700 m – ниво буке од 50 dB(A)	
Пруга за велике брзине	100+100 m уз спровођење мера заштите	125+125
Оптички кабл	/	5+5
Гасовод	/	50+50
Пловни канал	/	150+150

6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂИВАЊА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

6.1. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА

У погледу заштите природних добара, основна планска решења и мере су:

- ⇒ опште мере заштите природног добра и његове непосредне околине подразумевају:
  - забрану изградње објеката (стамбених, индустријских, рударских, енергетских, инфраструктурних, фарми и других) који својом наменом и експлоатацијом могу нарушити пејзажне одлике и угрозити споменик природе;
  - забрану привременог или трајног депоновања отпада и
  - забрану изградње објеката који нису у функцији заштите и презентације споменика природе.
- ⇒ посебне мере заштите прописале се и спроводити у складу са документом који надлежни завод за заштиту изради и донесе решење о заштити конкретног природног добра.
- ⇒ ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког и минералошко-петрографског порекла за које се претпоставља да има својства природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести организацију за заштиту природе и да предузме мере да се до доласка овлашћеног лица, природно добро не оштети и да се чува на месту и положијају у коме је нађено;
- ⇒ успостављање зона непосредне, уже и шире зоне заштите на подручјима на којима се налазе изворишта водоснабдевања становништва;
- ⇒ подизање зелених заштитних зона око привредних објеката и инфраструктурних система, сачињених од аутохтоних врста дрвећа;
- ⇒ очувати и заштитити земљишни пољопривредни фонд, тј. забранити било какву изградњу на пољопривредном земљишту I и II класе;
- ⇒ обезбеђивање услова за заштиту очуваних екосистема, потенцијално угрожених биљних и животињских врста, односно очување шумских површина од негативних последица (пожари, нелегална сеча, крчење шума на рачун изградње стамбених објеката, итд.);
- ⇒ израда катастра угрожених биљних и животињских врста и спровођење система мониторинга; и
- ⇒ израда Програма заштите и развоја заштићених природних добара.

У складу са расположивим информацијама, односно достављеним условима од стране Завода за заштиту природе Србије за потребе израде Просторног плана општине (бр. 03-644/2 од 7.4.2008. год.), констатује се да се на подручју обухваћеном границом Плана налази заштићено природно добро – *Строги резерват природе Кукавица* (шумска заједница букве, површине 78,18 ха, проглашен 1980. године, Решење о заштити строгог природног резервата Кукавица, бр. 021-26/80-04 од 5.11.1980. године, СО Владичин Хан). Строги природни резерват припада трећој категорији заштите (значајно природно добро) са I степеном заштите.

У складу са Уредбом о заштити специјалног резервата природе „Кукавица“ *забрањено је:*

- вршити било какве делатности или радње које би могле да ометају спонтани природни развој и аутохтоност подручја. У том циљу забрањено је: сећи стабла, жбуње, примерке приземне флоре, вађење камена или одношење земље. Исто тако је забрањен лов, убијање или уништавање било којих дивљих животиња, птица и инсеката, као и уношења стрљаних врста дрвећа и дивљачи у резерват чије би присуство могло да изазове непожељне еколошке последице;

- такође, радови и мере које би водиле одступању од режима заштите предвиђеног овим решењем могу се вршити само у научне, просветно-културне, васпитне и туристичке сврхе и то само на основу одобрења надлежног органа за заштиту природе;
- привредни планови и пројекти шумских, урбанистичких, електропривредних и других организација морају бити усаглашени са режимом заштите.

Такође, напомиње се да се у непосредној близини границе планског подручја, налази и заштићено природно добро – Власинско језеро – заштићено Уредбом о заштити предела изузетних одлика „Власина“. Власинско језеро и његова околина стављени су под заштиту као предео изузетних одлика под именом „Власина“ и утврђују као заштићено природно добро од изузетног значаја, односно заштићено природно добро I категорије (Уредба о заштити ПИО Власина, бр. 110-1705/2006 од 07.04.2006. – „Сл. гласник РС“, бр. 30 од 11.4.2006. год.).

Поред споменутих заштићених подручја посебних природних вредности, планско подручје карактеришу и подручја са аутентичним предеоним и амбијенталним карактеристикама, као што су шумски масиви на ширем подручју планина Кукавица и Чемерника, бројни видиковци на горе споменутих планинама, затим полигенетска, композитна долина реке Јужне Мораве, као препознатљива морфолошка целина на подручју општине у којој посебно истиче маркантна Грделичка клисура (раздваја Врањску и Лесковачку котлину) и пољопривредно земљиште високе плодности у алувиону Јужне Мораве (оранице, њиве, баште), хидролошко богатство представљено бројним мањим речним токовима које се уливају у Јужну Мораву, природно формирана Јовачка језера у близини места Јовац (настала након велике урвинске катастрофе 1977. године), односно вегетациони покривач хипсометријски представљен раличитим биљним врстама (смењују се степа, храст сладун, цер и буква) и богатство животињског света, претежно у брдско-планинским подручјима општине (најбројнији су примерци јаребице, зеца, фазана, црне и дивље свиње).

Овим Просторним планом се иницира **заштита простора идентификованих просторних целина** и то:

- подручје планине **Кукавица**, са комплексом квалитетних букових шума, простор од есенцијалног значаја за очување режима и квалитета вода и разноврсног биљног и животињског света, са повољним условима за рекреацију, на територији општина Лесковац, Владичин Хан и Врање, оквирне површине око 16.000 ха;
- подручје **Грделичке клисуре** као комбинације природног и културног предела и репрезентативни пример обима и интензитета водне ерозије, са значајним појавама флористичког и фаунистичког диверзитета, специфичном геолошком грађом и феноменима геонаслеђа, на територији општина лесковац и Владичин Хан, оквирне површине око 4000 ха;
- подручје **Јовачких језера**, као специфичан пример природно формираних језера насталих дејством геоморфолошких процеса, са богатством шумских састојина и разноврсне ихтиофуне у воденом екосистему, у југозападном делу Општине, у близини локалног пута између насеља Стубал и Јовац.

До стицања статуса заштићеног природног добра овим Планом се установљава режим коришћења простора који одговара режиму заштите III степена. Просторни обухват, врста и режими заштите наведених подручја прецизно ће се одредити актом о установљењу заштите, на основу претходно урађене стручне документације надлежних институција.

Успостављање заштите и организовање адекватног управљања, односно спровођење мера очувања, уређења и презентације мањих подручја и локалитета на подручју општине, изван претходно наведених просторних целина, као што су клисуре и водотоци, мала језера и њихова околина, интересантне формације стена, живописни пејзажи, мањи очувани шумски комплекси и репрезентативни примерци појединих стабала у надлежности је локалне самоуправе.

6.2. ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Планом заштите културних добара, а нарочито културно-историјског наслеђа, као елемента за формирање препознатљивости - идентитета простора, обухваћени су:

- чување, заштита и стављање на располагање јавности културних споменика, у културно-образовне, научне, привредне, туристичко-рекреативне сврхе,
- даље истраживање простора у циљу откривања, евидентирања и категорисања споменика културе, заштита кроз израду неопходних документација, пројеката, заштите, конзервације итд.
- научна валоризација културног наслеђа
- извођење конзерваторских и других техничких радова на објектима културе, од посебног значаја за које постоје одлуке општине о заштити и санацији
- сарадња институција за заштиту споменика културе и стручних служби у општини, кроз ангажовање на заштити, у циљу стварања услова заштите културних споменика

Планом се утврђују општи услови и мере заштите, услови за заштиту кроз документацију, начела и облици техничке заштите, као и услови за утврђивање заштите појединих културних добара.

6.2.1. ОПШТИ УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ

- ⇒ У близини добара и његовој заштитној зони не могу се градити објекти за екстракцију и прераду минералних сировина (дневни копови, флотација, каменоломи, и сл.), који вибрацијама, експлозијама и на друге начине угрожавају добро.
- ⇒ У близини добра и његовој заштитној зони не могу се градити индустријски погони који штетним производима (вибрације, пепео, гасови и др.) могу угрозити културно добро. Постојећи програми који угрожавају добро морају се или дислоцирати или подврћи режиму који елиминише или умањује штетна дејства по добру.
- ⇒ Изградња великих инфраструктурних система (водопривреде, енергетике, саобраћаја) мора да буде усклађена у условима и мерама заштите добара. При томе инфраструктуре које обезбеђују пролазност добру водити примерено простору до близине добра али пројектовање трасе извршити на начин који максимално чува аутентичност окружења док акумулације и далеководе водити што даље од добра.
- ⇒ На заштићеним културним добрима не може се вршити раскопавање, рушење, преправљање или било какви радови који могу да наруше својства културног добра без претходно утврђених услова и сагласности.
- ⇒ Добра која уживају претходну заштиту не смеју се оштетити, уништити, нити може да се мења њихов изглед, својство или намена.
- ⇒ Ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се чува на месту и положају у коме је откривен.
- ⇒ Приликом издавања локацијске дозволе за сваку парцелу која је на територији или у непосредној околини археолошких налазишта, потребно је надлежни општински орган упутити инвеститора на надлежни завод за заштиту споменика културе ради добијања решења о мерама техничке заштите.
- ⇒ Пре изградње појединачних инфраструктурних система треба да се обезбеди стручна опсервација терена од стране надлежне службе за заштиту културних добара.
- ⇒ До утврђивања мера техничке заштите постојећих непокретних културних добара и њихове околине, не могу се вршити активности изградње и уређења простора без претходне сагласности надлежне службе заштите културних добара.
- ⇒ При изради урбанистичких планова инвеститор је дужан да се обрати територијално надлежном заводу за заштиту споменика културе ради издавања услова и сагласности.

- ⇒ Коришћење културних добара која уживају статус заштите или су у статусу претходне заштите (како сама добра тако и њихова околина), као и одређивање заштитне зоне са посебним режимом коришћења за свако културно добро, обављаће се у складу са посебним условима надлежног Завода за заштиту споменика културе. Надлежни Завод ће, у складу са категоријом културног добра, утврдити мере заштите за свако културно добро, а у складу са овим мерама израђиваће се и урбанистички планови и пројекти, користиће се културно добро и простор у околини добра – заштитној зони.

6.2.2. ЗАШТИТА КРОЗ ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Овај вид заштите подразумева да се сви објекти детаљно технички сниме и формира комплетна документација постојећег стања, са анализом степена очуваности аутентичних својстава, као и степена и домашаја каснијих модификација. Овај облик заштите је обавезан, а сва техничка и стручна документација надлежног завода мора да буде у складу са одредбама Закона. Препорука је да се сви документи раде на савременим документационим материјалима уз одговарајуће текстуалне и табеларне прилоге. У склопу заштите кроз документацију, као њени најчешћи видови истичу се:

- а. Истраживање терена које се на овом подручју само делимично обавља и где тек предстоји озбиљнији рад (општа валоризација и евиденција).
- б. Детаљна (појединачна) валоризација и израда предлога за заштиту који се доставља скупштини општине на разматрање након чега се по доношењу одлуке врши упис у одговарајући регистар.
- ц. Израда урбанистичких планова и студија заштите ревитализације непокретних културних добара и градитељског наслеђа након усвајања ППО Владичин Хан.
- д. Израда годишњих и вишегодишњих општинских планова и програма заштите уколико се укаже потреба за истим.
- е. Израда пројекта за извођење радова на објектима, заштити, рестаурацији и презентацији непокретних културних добара.

6.2.3. НАЧЕЛА И ОБЛИЦИ ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ

Техничко стање евидентираних објеката је веома различито, почев од знатног броја оних који су у врло лошем стању, чак на граници физичког опстанка, до оних којих се нормално користе за поједине намене (објекти народног градитељства) и који се нормално одржавају.

Високи ниво савремене технологије и технике грађења и врло богат избор, како старих, тако и нових материјала омогућава примену најразноврснијих метода техничке заштите. Међутим, који ће се метод и у коме случају применити зависи од многих околности, а највише од финансијских могућности и стања објекта и документације о њему.

У наредном периоду неопходно је обухватити што већи број објеката који се непосредно ослањају на важније туристичко – рекреативне, насељске и инфраструктурне површине и где се очекује концентрисање различитих активности.

У вези с тим треба извршити правилан избор и селекцију техничких метода и поступака међу којима се издвајају: техничке мере привремене заштите (врло су корисне када се из било којих разлога не могу предвидети мере за трајније обезбеђење), подизање заштитних грађевина, конзервација, примена одговарајућих поступака конзервације, рестаурације, примена комбинованих метода и пресељавање објекта.

Када се ради о ревитализацији добара од преисторије до средњег века, њих је врло тешко укључити у неку од утилитарних функција. Међутим, они осим културолошке и историјске вредности могу бити изузетна допуна истицања амбијенталних вредности, зато их треба истицати као мотиве окупљања локалног становништва и туриста. С тим у вези најпожељније је да се око њих планирају (наравно ако су испуњени и други услови), туристичко-рекреативне зоне на путним

правцима, мотели, ресторани и др. Због тога код планирања инфраструктуре треба водити рачуна и о овом аспекту.

Због изражених особености које карактеришу ово подручје посебан третман треба да имају *објекти народног градитељства*. У принципу треба настојати да се сви они (мисли се на вредније) санирају и обнове, како би у свом природном окружују и на аутентичним локацијама били трајно сачувани.

По правилу треба задржати њихову првобитну намену у оквиру свакодневних потреба њихових власника или у оквиру развоја сеоског туризма. С обзиром да су у питању културна добра несумњивих вредности јер представљају материјална сведочанства стваралачких домета народних неимара, као и целовитости наше градитељске баштине, њихова заштита и презентација кроз развој сеоског туризма могла би да добије пуни смисао.

6.2.4. ЗАШТИТА КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКИХ ВРЕДНОСТИ И ЛОКАЛИТЕТА

На планском подручју, према „Акту о условима чувања, одржавања и коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту у подручју Просторног плана општине Владичин Хан“ (Завод за заштиту споменика културе Ниш, бр. 326/2, април 2008. год.), регистрована су четири заштићена непокретна културна добра и више непокретних културних добара која уживају претходну заштиту:

- Заштићена непокретна културна добра на подручју општине Владичин Хан

1. Црква Св. Богородице у Мртвици (средњи век) – на основу одлуке о проглашењу за културно добро Извршног савета С.О. Владичин Хан, бр. 06-45/86-03 од 30.05.1986. год.; категорисан као *непокретно културно добро од великог значаја*;
2. Манастир Кацапун са црквом Св. Илије (средњи век) – на основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе Ниш, бр. 23 од 14.06.1968. год.; категорисан као споменик културе;
3. Црква Св. Преображења код села Стубал – на основу одлуке о проглашењу за културно добро Извршног савета С.О. Владичин Хан, бр.06-41/90-04 од 07.09.1990. год.;
4. Црква Св. Петке у селу Лепеници – на основу одлуке о проглашењу за културно добро Извршног савета С.О. Владичин Хан, бр. 06-41/90-04 од 07.09.1990.год..

- Непокретна културна добра која уживају претходну заштиту

1. Прекодолце
  - Црква Св. Николе и гробље, 1905. год.;
  - Археолошки локалитет Рупа-Грамадишта пресеца државни пут II реда на 3 километра од Владичиног Хана према Сурдулици; локалитет заслужује *посебну заштиту и систематско истраживање*.
2. Репиште
  - Археолошки локалитет Манастир, налази се северозападно од села поред пута који од Мртвице води до Репишта и Граова;
  - Археолошки локалитет Чука, налази се око 150 метара северозападно поред пута који од Мртвице води до Репишта и Граова;
  - Археолошки локалитет Црквиште, налази се југоисточно од локалитета Чука и са западне стране потеса Селиште, на потесу Бабин трап испод самог пута који води од Мртвице до Граова;
  - Археолошки локалитет Селиште;
  - Археолошки локалитет Шумак, на великој падини окренутој према Јужној Морави.
3. Гариње
  - Археолошки локалитет Кућиште или Аврамово ливаче налази се на око 500 метара северно-северноисточно од железничке станице Џеп;

- Археолошки локалитет Мали Градац, налази се између долина Царичине, са североисточне стране и Големе долине са југозападне стране.
- 4. Мртвица
  - Археолошки локалитет Градиниште, на заравњеном платоу на брду на коме се налази црква Св. Богодорице;
  - Археолошки локалитет Раваниште;
  - Археолошки локалитет Рид;
  - Археолошки локалитет Пирга, налази се на око 100-150 метара северо-северозападно од гробља;
- 5. Џеп
  - Археолошки локалитет Ситан ора, налази се на самој граници атара Џепа и Копитараца на око 200 метара југозападно од последњих кућа Копитараца на потесу Криве Њиве.
  - Археолошки локалитет Старо гробље, налази се на око 400 метара од железничке карауле Џеп на десној обали речице Гарванице.
- 6. Теговиште
  - Археолошки локалитет Селиште, на око 200 м јужно од школе;
  - Археолошки локалитет Црквиште, на потесу Селиште, поред самог пута Теговиште - Момин камен.
- 7. Ружић
  - Археолошки локалитет Рудеж, на око 400 метара од цркве Св. Параскеве, североисточно, данас под ливадама и воћњацима;
- 8. Дупљане
  - Археолошки локалитет Дачина долина, на око 1.5-2 километра од железничке пруге узводно уз Козничку реку;
- 9. Летовиште
  - Археолошки локалитет Црквиште, на потесу Рушкевине долине, на око 300-400 метара северно од школе;
  - Археолошки локалитет Равњак, налази се на благо нагнутој тераси северно од гробља;
  - Археолошки локалитет Горње гробље на потесу Липа на око 200 метара североисточно од гробља;
- 10. Манајле
  - Археолошки локалитет Кућиште, на ободу села непосредно северно од Доње махале;
- 11. Јастребац
  - Црква Св. Пророка Илије (19. век);
- 12. Кржинце
  - Археолошки локалитет Пиљаковац, југозападно од села поред сеоске речице која раздваја атаре села Кржинце и прекодолце.
  - Археолошки локалитет Свети Тројица на потесу Ширина на уској тераси падине која се са западне стране спушта према јужној Морави;
  - Археолошки локалитет Гомиле, налази се на петљи новопроектваног аутопута, потребна заштитна ископавања;
  - Археолошки локалитет Старо гробље;
- 13. Доње Балиновце
  - Археолошки локалитет Гредак-Столичица, на око 400 м јужно-југозападно од махале Смрдан и око 400-500 метара северозападно од махале Беловце;
  - Археолошки локалитет Големи чукар-Мечкина ливада између махале Челаковце и Рдовске реке.
- 14. Владичин Хан
  - Археолошки локалитет на око 100-150 метара југозападно од нове школе на левој обали Калиманске реке;
- 15. Горње Јабуково
  - Црква Св. Параскеве (19.век);

16. Куново
  - Црква Св. Тројице (1874. година);
17. Полом
  - Археолошки локалитет Рије, налази се 100-150 метара од задњих кућа махале Шеварика;
  - Археолошки локалитет Рије, поред праисторијског насеља налазе се остаци античког насеља;
  - Археолошки локалитет Црквиште, на око 1 километар од махале Шеварика.
18. Репинце
  - Археолошки локалитет Стајков рид, на око 150 метара јужно од сеоског гробља који се са своје западне стране надноси над Репинску реку.
19. Калиманце
  - Археолошки локалитет Кручики-Топило, на око 200-300 метара западно од задњих кућа махале Бојчинце;
  - Археолошки локалитет Бојчинце, близу задњих кућа махале Бојчинци;
20. Равна Река
  - Црква Успења Пресветле Богородице (19. век);
21. Облик
  - Црква Св. Пантелејмона (16. век);
22. Белишево
  - Црква Св. Арханђела Гаврила (19. век);
23. Декутинце
  - Археолошки локалитет Суви рид, налази се са југозападне стране и југоисточне стране аутопута, уз надвожњак који води за село Декутинце;
  - Археолошки локалитет Кућиште, на око 1 километар североисточно од села;
24. Сува Морава
  - Археолошки локалитет Дренче на око 300-400 метара северозападно од фабрике целулозе на потесу Мечкина долина.
25. Богошево
  - Црква Св. Пантелејмона (19. век).

За проглашена и непокретна културна добра која уживају претходну заштиту, односно налазе се у процедури за утврђивање, у оквиру Просторног плана општине Владичин Хан утврђују се следеће **мере заштите**:

- за утврђена непокретна културна добра:
  1. Мере техничке заштите оквирно и у најширем смислу одређене су самом одлуком, односно Решењем о утврђивању.
  2. Власници односно корисници непокретног културног добра дужни су да пре предузимања било које врсте интервенције на објекту (инвестиционо одржавање, реконструкција, адаптација, санација и ревитализација) поднесу надлежном Заводу за заштиту споменика културе захтев за добијање Решења о предузимању мера техничке заштите.
  3. Власници односно корисници објекта дужни су да по добијању решења о предузимању мера техничке заштите надлежног Завода за заштиту споменика културе, израде пројектну и другу пратећу техничку документацију у свему према датим условима, као и да на исту прибаве решење о сагласности истог Завода.
  4. Мере техничке заштите првенствено се издају у циљу враћања објекта у аутентично стање и подразумевају уклањање неодговарајућих објеката и садржаја.
  5. У циљу стварања неопходних услова за савремено коришћење објеката, као и где се по процени стручњака надлежног Завода за заштиту споменика културе могу дозволити одступања од аутентичног габарита и изворног изгледа, мере техничке заштите су таквог карактера да се не наруши аутентични изглед објекта.
  6. У заштићеној околини утврђених НКД издају се услови за предузимање мера техничке заштите:
    - објекти не смеју габаритом и изгледом да конкуришу утврђеном НКД;

- не сме се дозволити градња нових објеката који би заклањали и угрожавали визуру утврђеног НКД;
  - 7. На објектима у заштићеној околини за издавање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова није основни критеријум задржавање аутентичности, мада је то и даље битан критеријум, али се мере техничке заштите издају кроз сагледавање целокупног простора и свих објеката на њему.
  - 8. За заштићени простор обавезно је урбанистичко и комунално решење у сарадњи са надлежним Заводом за заштиту споменика културе.
  - 9. Тенде и рекламе се могу поставити уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
  - 10. У заштићеном простору не дозвољава се постављање надземних и ТТ водова.
  - 11. Не дозвољава се постављање монтажних киоска.
  - 12. Не дозвољава се постављање контејнера, као ни депоновање било каквог отпадног материјала.
  - 13. У просторним целинама постојање и режим саобраћаја се регулишу уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
  - 14. Рушење објеката у заштићеној околини може се вршити уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
- за непокретна културна добра која су у процедури за утврђивање (евидентирани НКД):
    1. Непокретна културна добра која се штите као евидентирани или добра под претходном заштитом у погледу издавања решења о условима за предузимање мера техничке заштите у потпуности се третирају као утврђена НКД, сагласно одредбама Закона о културним добрима.
    2. Евидентирани објекти немају дефинисану заштићену околину. У тренутку утврђивања евидентираних објеката за НКД Одлуком се утврђује заштићена околина и од тог тренутка наступа обавеза за власнике односно кориснике објеката на утврђеним парцелама.
    3. Власници односно корисници културног добра под претходном заштитом имају обавезу да за све врсте интервенција на објектима (инвестиционо одржавање, реконструкција, адаптација, санација, ревитализација) поднесу надлежном Заводу за заштиту споменика културе захтев за добијање Решења о предузимању мера техничке заштите.
    4. Власници односно корисници објекта дужни су да по добијању решења о предузимању мера техничке заштите надлежног Завода за заштиту споменика културе, израде пројектну и другу пратећу техничку документацију у свему према датим условима, као и да на исту прибаве решење о сагласности истог Завода.
    5. Терет израде Елабората за утврђивање културног добра пада на терет буџета Општине или Републике. Динамику и план приоритета израде елабората утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе у зависности од прилива средстава за финансирање овог програма.

Принципи заштите

Заштита археолошког наслеђа

Археолошки остаци представљају важан сегмент укупног наслеђа, који због специфичних својстава треба на посебан начин третирати и заштитити. Специфичност археолошких налаза проистиче из чињенице да су по правилу скривени испод површине земље, па није могуће направити коначан списак локалитета са археолошким садржајима. Тек на основу стручно вођених ископавања можемо са потпуном сигурношћу говорити о њиховим својствима, хронологији и значају. Управо су стога оквирима законске категорије претходне заштите обухваћена и потенцијална археолошка налазишта.

Интегрални део заштите појединачних непокретних и покретних археолошких налаза представља стратиграфија, односно хронолошки контекст налаза, који се ископавањима трајно уништава. Адекватна археолошка истраживања уз примену усвојених методолошких поступака и израду потпуне документације представљају основни вид заштите археолошких локалитета.

Нарочито је важно заустављање многобројних нелегалних истраживача, који уништавају археолошке локалитете, скрнавe гробља и баве се недозвољеном трговином покретних археолошких налаза, који се често износе и ван граница Србије.

С обзиром на наведене околности заштиту археолошких налазишта или потенцијалних археолошких локалитета могуће је регулисати систематским археолошким истраживањима, претходним сондажним истраживањима или стручним археолошким надзором током извођења земљаних радова. Примену одговарајућих мера заштите могуће је утврдити на основу проспекције терена и процене стручњака надлежне установе заштите за сваку локацију посебно.

Заштита сеоских насеља и народног градитељства

Опстанак свих наслеђених система и појединих објеката ове врсте наслеђа ће свакако зависити од места које ће сеоско насеље имати у укупној стратегији развоја општине. С тога се очекује да такве целине буду део стимулативних програма који воде њиховој афирмацији. Наравно, природно и културно наслеђе овог подручја неопходно је посматрати као једну целину и обједињено планирати њихову интегративну заштиту и ревитализацију.

Због примењених материјала и техника градње објекти народног градитељства представљају најосетљивији део културне баштине. Најбољи начин заштите је да се ови објекти користе, јер се једино тако и одржавају. Уколико не постоји могућност задржавања првобитне намене, њихову нову функцију треба тражити у складу са карактеристикама да су нераскидиво повезани са тереном, природним лепотама и непроцењивом етнографском ризницом, у којима овај крај не оскудева.

Усвајање додатних програма **пресељења** објеката ради груписања и формирања **етно целина**, било премештањем одабраних типских представника (из ближе околине) у постојеће целине или формирањем нових, био би део разматрања у појединачним случајевима, нарочито ако се намеће као једини начин за опстанак споменички вредних примера.

Заштита у урбаним целинама

Што се тиче овог дела споменичког наслеђа вредно је поменути да је, на посматраном подручју, у најмањој мери заступљено и махом се односи на објекте у целини Владичиног Хана, централног места Општине.

Очување овог наслеђа се односи првенствено на њихово наменско оспособљавање за трајно коришћење, конструктивно санирање и уношење нових садржаја, који произилазе из савремених потреба становања, културних, здравствених, туристичких, привредних и других делатности.

Заштита сакралних објеката – гробља – спомен места

Овај део просторног плана се као у претходном случају ослања на очување аутентичних споменичких карактеристика. Напоменимо да посебан третман, у ширем планерском обухвату, треба да имају манастирски и црквени комплекси, у смислу одржавања и афирмације целине (пут, инфраструктура, уређење, презентација и сл.).

Обавезујуће је и питање уређења и газдовања старим гробљима; дакле предвиђање мера које ће обезбедити уређење по принципима заштите непокретних културних добара, али уз регулисану обавезу старања. Напомињемо да је забрањена прерада старих надгробних споменика и њихово коришћење као секундарног материјала за прављење нових надгробних споменика.

Посебан осврт дајемо на очување традиционалних делатности које свакако утичу не само на очување начина живота, наравно уклопљеног у захтеве модерног света, већ и на свеукупну

привредну и туристички понуду овог краја. Уз природне знаменитости поднебља, сматрамо да би било оправдано стратешки узети учешће у широј туристичкој понуди региона.

У овом делу упућује се на неопходност израде посебних планова нижег реда за појединачне акције, који би били својеврсне стратегије и правила за рад у следећем временском периоду. Приликом израде свих оваквих планова који третирају целине, али и поједине утврђене и евидентирани објекте наслеђа и вршења било каквих интервенција на њима, неопходно је прибавити Услове и сагласности надлежне службе заштите градитељског наслеђа.

7. КОРИШЋЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

7.1. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

У погледу угрожености простора од дејстава **елементарних непогода и технолошких удеса** (акцидентата) основне опасности прете од дејства ерозионих процеса, покренутих клизишта на падинским теренима, бујичних токова и плављења пољопривредних и стамбених површина, односно појаве пожара, града и земљотреса. Услед делатности производних комплекса у оквиру Индустијске зоне „Сува Морава“, региструје се и одређен степен ризика од удеса који може настати непредвиђеним и изненадним околностима приликом рада основних техничко-технолошких процеса.

Концепт заштите простора од елементарних непогода и технолошких удеса, дефинисан је у складу са евентуалним ванредним условима, који би могли да се догоде на подручју општине, као што су:

- заштита од поплава, бујица, коју треба остварити преко водопривредних радова у сливовима бујичних река (мелиорације, регулације, изградња обалоутврда, пошумљавања итд.)
- заштита од одрона и клизања тла (формирање катастра клизишта, правилно трасирање саобраћајница и планско усмеравање коришћења простора у складу са инжењерско – геолошким условима терена)
- заштита од земљотреса и контрола вулнеарабилитета које треба остварити кроз реализацију урбанистичких, грађевинских и осталих техничких норми при лоцирању и изградњи објекта, на основу сеизмичке рејонизације и микрорејонизације за зоне где се планирају већи капацитети (привредне зоне, туристичка подручја и сл.)
- заштита од пожара (у насељима, привредним зонама и складиштима, шумским површинама)
- заштита од опасности од саобраћајних несрећа на свим саобраћајницама у општини, посебно оним вишег ранга повезана је са активностима у екстремним временским условима (у зимским условима због задржавања снега и стварања леда на коловозу, а у осталом делу године, нарочито при топљењу снега и великим кишама, када може доћи ко клизања и осипања тла у зони путева) и др.

Превентивно деловање у зонама где су могуће не само елементарне непогоде и акциденти мора да постане саставни део развојне политике и привређивања, управљања привредним и друштвеним ресурсима, научног стваралаштва и техничко-технолошког развика.

У сфери просторног и урбанистичког планирања предвиђене су превентивне мере којима се спречавају елементарне непогоде или ублажава њихово дејство као и мере за ублажавање и отклањање непосредних последица насталих дејством елементарних непогода и акцидентата.

Мере које се у циљу заштите од елементарних непогода планирају су перманентне, што значи да су све прописане да се спроводе од момента усвајања плана у току целог планског периода.

7.1.1. ЗАШТИТА ОД БУЈИЧНИХ ПОПЛАВА И ЕРОЗИЈЕ

У свету и код нас се као основна мера за заштиту од поплава и бујица предузима пројектовање и изградња система за уређење бујичних сливова и спровођење антиерозионих радова у сливу, односно подизање насипа за заштиту од високих поплавних вода на местима где је то неопходно и као мера најпогодније. Акције на заштиту од ерозије посебно су значајне, нарочито ако се има у виду однос пошумљених површина, сече дрвета, крчења шума, која је најзначајнији фактор задржавања атмосферске воде и спречавања развоја ерозивних процеса.

Овакве мере се морају предузети и у сливовима поменутих река, при чему се посебно истичу:

- ⇒ израда катастра бујичних токова
- ⇒ пројектовање и изградња система за уређење ерозионих подручја и бујичних сливова, првенствено на оним токовима који су локалним Планом заштите од поплава евидентирани са бујичарским режимом: Џепска река (угрожено село Џеп и пут Џеп-Мањак), Козничка река (угрожено село Козница и железничка пруга Ниш – Скопље), Врла (угрожени Прекодолце и Владичин Хан), Декутинска, Јелашничка и Врбовска река (угрожен је државни пут Ниш – Скопље и општински пут Владичин Хан – Полом – Врбово), Летовишка река (угрожен државни пут II реда Владичин Хан – Предејане), Караџина река (угрожен државни пут II реда Владичин Хан – Предејане и железничка пруга Ниш – Скопље), Репинска река (угрожено село Репинце и железничка пруга Ниш – Скопље), Лепеничка река (угрожена црпна станица „Лепеница“), Прибојска река (угрожено село Прибој), Гарвански поток (угрожен државни пут II реда Владичин Хан – Врање и околно пољопривредно земљиште), поток Топило (угрожени стамбени објекти у Владичином Хану који се налазе у контактної зони овог потока);
- ⇒ спровођење биолошких и техничких мера заштите од поплава и бујица у виду уређења бујичних сливова (биолошко и техничко) како би се бујичне поплаве учиниле мање штетним него што то оне могу бити ако таквих превентивних мера нема.
- ⇒ примену антиерозионих мера у подручјима која су потенцијално угрожена ерозионим процесима, што подразумева селективно пошумљавање, спречавање нерационалне сече стабала, перманенту контролу стања на овим подручјима од стране Општинског штаба цивилне заштите, забрану градње стамбених и других објеката без неопходне комуналне инфраструктуре, итд.
- ⇒ при изградњи треба водити рачуна да се сва градња, у првом реду, путеви и урбана градња, планира и гради изнад ката трагова великих вода, односно у складу са подацима о максималном нивоу подземних вода у тлу.

7.1.2. ЗАШТИТА ОД ЗЕМЉОТРЕСА

До данас на подручју општине Владичин Хан нису регистрована интензивнија сеизмичка померања тла. Подручје општине припада зони са могућим интензитетом удара од 8-9° MCS скале.

Као основне мере заштите од земљотреса примењују се техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња) и избору локације.

Имајући у виду све параметре потенцијалне сеизмичке активности заштита од земљотреса на подручју општине Владичин Хан, треба да представља континуиран процес који обухвата: просторно и урбанистичко планирање (генерално и детаљно), архитектонско и грађевинско пројектовање и изградњу објеката.

Мере сеизмичке заштите које треба спровести при просторном, а нарочито при генералном и регулационом урбанистичком планирању и пројектовању морају имати комплексан карактер како би се обезбедила колективна заштита становништва и материјалних добара. Помоћу ових мера,

урбанистичке планове, архитектонске и грађевинске пројекте, као и грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмогеолошким особинама терена, с тим да се у целини смањи ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а самим тим и штете од евентуалног земљотреса.

7.1.3. ЗАШТИТА ОД КЛИЗИШТА И ОДРОНА

У зонама које су угрожене појавом клизишта (атари насеља Јовац, Сува Морава, Манајле и Гариње) мере заштите од клизишта обухватају:

- ⇒ израду катастра клизишта и карте стабилности терена
- ⇒ спречавање непланске сече шумских стабала на покренутим клизним теренима
- ⇒ ограничавање дотицања воде из сеоских насеља у растресите, нагнуте падине;
- ⇒ ограничавање намене површина у зонама различитог степена развијености клизишта:
  - у зони угроженој клизиштима ширење насеља и изградњу стамбених, привредних и инфраструктурних објеката ускладити са степеном развијености клизишта, а пољопривредно земљиште у угроженим зонама искључити из ратарске намене; обезбедити каналисано одвођење отпадних вода из домаћинства до природног реципијента.
  - у зони са спорадичном развијеношћу клизишта просторе треба искључити из ратарске намене.

7.1.4. ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА

Подручје општине Владичин Хан данас се налази у зони повећаног пожарног ризика. Планирани, посебно пољопривредни и туристички развој, овакво стање ће свакако потенцирати:

- на овом подручју заступљеност пољопривредних површина ван насеља и економских пољопривредних објеката у насељима веома велика,
- очекује се и саобраћајни токови већег интензитета него данас,
- ван насељених места пожару су највише изложени шумски комплекси у државној и нарочито приватној својини, где се врло мало води рачуна о могућим последицама приликом крчења шума и сличних интервенција при којима се користи ватра.

Имајући то у виду, заштитне мере од пожара треба спроводити првенствено у насељским центрима где се налази већи број људи и материјалних добара који могу бити угрожени од ове елементарне опасности:

- ⇒ У насељеним местима је обавезно организовање доброволне ватрогасне службе и система контроле и праћења у случају да дође до пожара. С обзиром да се ради о малим насељима ову улогу могу да врше и становници.
- ⇒ Приликом димензионисања водоводне мреже у већим центрима један од критеријума треба да буде и евентуална потреба за гашењем пожара. У погледу изградње треба се одређивати за објекте који ће имати што већи степен ватроотпорности.
- ⇒ Такође треба водити рачуна да приликом планирања и изградње саобраћајне мреже обезбеди максимална приступачност деловима насеља и објектима који су најосетљивији на пожар: индустријске и складишне зоне, школе, здравствене установе, веће стамбене зграде итд.
- ⇒ Приликом изградње водоводне мреже препоручује се постављање уличних хидраната и прикључака за воду у близини горе наведених зона и објеката.
- ⇒ Складишта горива, експлозивних и запаљивих материјала треба лоцирати у складу са техничким прописима и то углавном даље од насеља.
- ⇒ У сеоским насељима пожељно је на погодним и приступачним местима поставити или ископати приручне танкове за воду у случају да пожар захвати већи број објеката.

При изради шумско – привредних основа, нагласити потребу да се шумске зоне и комплексе треба испресецати против пожарним појасевима и просекама које ће спречавати просторно ширење

ватре и на тај начин утицати на штетне последице. У шумама треба подизати мешовите засаде, биолошке противпожарне пруге у листопадним и четинарским шумама, обезбедити излетишта и снабдевање водом и опремом и средствима за гашење пожара и др. Све оне који експлоатишу шуму треба обавезати да обезбеде проходност и одговарајући квалитет шумских путева како би се лакше стигло до места избијања пожара.

Све ове предлоге и мере треба детаљно у посебном плану да разради штаб цивилне заштите и други субјекти одговорни за заштиту од елементарних непогода.

7.1.4. ЗАШТИТА ОД ОСТАЛИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И АКЦИДЕНАТА

Од осталих елементарних непогода неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси, као и заразне болести најчешће остављају нежељене последице:

- ⇒ Неповољни временски услови (снег, ветар) су климатска појава која ће и надаље стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју Општине.
- ⇒ Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла, после већих количина падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођења заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији.
- ⇒ Планско подручје је због привредне оријентације на производњу пољопривредних производа посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ.
- ⇒ имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарне непогоде препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

По питању *заштите од акцидентних загађења*, основне мере заштите се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекта и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора; за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину; израдом Мапе хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја.

Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидената подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

7.2. ЗАШТИТА СА АСПЕКТА ОДБРАНЕ

Планска правила и мере заштите са аспекта одбране тичу се организације у функционисању мреже објеката привреде, друштвеног стандарда, инфраструктуре, режима градње итд. на подручју насеља и територије општине, а решавају се мирнодопским путем.

Заштита становништва, материјалних добара и ресурса спроводиће се кроз реализацију основних мера везаних за територију (земљиште, ваздух, воду), мрежу насеља, функционисање привреде, инфраструктуру и режим изградње насеља у урбанистичком смислу.

а. Мере заштите који се односи на територију:

- у циљу заштите територије од плављења, потребно је провести регулационе захвате на бујичним водотоцима, уређење сливова водотока, пошумљавање, док при избору локације објекта водити рачуна о коти максималних вода;
- у складу са степеном могућег сеизмичког удара, спроводити одговарајући режим изградње објеката мреже инфраструктуре, водених акумулација итд. у складу са принципима земљотресног инжењерства; и
- у циљу заштите територије од пожара, потребно је спроводити одговарајуће уређење и организовање шумских и пољопривредних површина, са сменом култура у погледу размештаја, пробијањем шумских просека итд.

б. Мере заштите који се односи на мрежу насеља

Рационална организација простора општине је један од основних циљева и са аспекта одбране и у том циљу потребно је:

- остварити раномеран развој и насељавање читаве територије;
- ограничити велике концентрације становништва, активности и физичких структура на једном простору кроз формирање система насеља и центара;
- насеља тако функционално организовати да у случају потребе одбране, нека насеља могу преузети водећу улогу;
- обезбедити да виталне функције мреже насеља као што су здравство, радио везе, снабдевачке функције, морају имати алтернативне локације у разним насељима и у миру, треба да буду опремљена најнужнијим уређајима који ће се користити у ванредним условима (ратни услови, земљотреси, поплаве итд.); и
- да сва насеља треба да буду повезана саобраћајницама из више праваца због евентуалних закочења путева и сл.

ц. Мере заштите који се односи на функционисање привреде

- обезбедити услове за развој пољопривреде за коју на подручју општине постоје погодни услови за развој пољопривреде, што је од посебног значаја за потребе одбране;
- обезбедити заштиту од индустријских удеса;
- спречити лоцирање еколошки неприхватљивих производних активности, а форсирати савремене и еколошки прихватљиве технологије и активности у простору;
- обезбедити радну снагу за случај евакуације привреде за ратне потребе; и
- формирати мрежу складишта и магацина потребних прехранбених и других артикала, што све треба да буде дефинисано у мирнодопским условима.

д. Мере заштите који се односи на инфраструктуру

- у циљу заштите и функционисања инфраструктурних система у ванредним условима, обезбедити да сви инфраструктурни системи буду централно повезани и да се њима управља са једног места;
- у циљу обезбеђења водоснабдевања насеља у ванредним ситуацијама, пожељно је имати више гравитационих извора водоснабдевања, због могућности загађења вода (отровима, земљотресом, поплавом и сл.), као и алтернативне изворе водоснабдевања у случају акцидента и ратних разарања, а у мирнодопским условима треба обезбедити хигијенску исправност земљишта и подземних вода, посебно бунара и јавних чесми, нарочито оних које се користе за пиће; и
- потребно је и даље проширивање мреже општинских путева.

е. Мере заштите који се односи на режим изградње насеља у урбанистичком смислу

- обезбедити функционално зонирање територије насеља (радне зоне, становање, јавне службе, зелени простори и сл.)
- обезбедити слободне просторе у насељима који ће бити заштићени од пожара и рушевина, а истовремено добро повезани са саобраћајницама и водотоковима
- при изради урбанистичких планова и пројеката у складу са условима надлежне службе одбране планирати изградњу заштитних склоништа, као основне мере заштите људи и материјалних добара у случају ратне опасности
- у циљу заштите и функционисања урбаних и руралних система планирати такве режиме изградње којима ће се обезбедити минимизирање неповољних ефеката ратних разарања на објекте и људство, обезбедити правци евакуације итд.

Наглашава се да је при изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, правилнике о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

Мере које се у циљу заштите са аспекта одбране планирају су перманентне, што значи да су све прописане да се спроводе од момента усвајања плана у току целог планског периода.

8. ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА ППО ВЛАДИЧИН ХАН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Владичин Хан (у даљем тексту: Стратешка процена утицаја или СПУ) у складу је са одредбама чл. 34 – 35 Закона о заштити животне средине ("Службени гласник РС", број 135/04), одредбама чл. 5, 7 – 10 и 12. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04). Чланом 20. Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“, бр. 72/09 и 81/09) СПУ на животну средину је саставни део просторног плана јединице локалне самоуправе.

Извештај о стратешкој процени је документ којим се описују, вреднују и процењују могући значајни утицаји на животну средину до којих може доћи имплементацијом плана и програма и којим се одређују мере за смањење негативних утицаја на животну средину.

Циљ израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину предметног плана је сагледавање могућих значајних негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквири (границе) дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ могао остварити, потребно је било сагледати постојеће стање животне средине и Планом предвиђене активности.

СПУ је разматрала варијантна решења у погледу доношења, односно неусвајања Просторног плана Општине. Вишекритеријумском анализом утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја евидентан је позитиван ефекат усвајања ППО од варијанте његовог неусвајања, чиме би се наставиле негативне тенденције у досадашњем развоју Општине, пропадање комуналне и инфраструктурне опремљености и свеукупна деградација елемената животне средине.

Већина утицаја планских решења имаће позитиван утицај на конкретан простор. Одређени негативни утицаји који се могу очекивати реализацијом појединих планских решења (коридор аутопута, коридор пруге за велике брзине, формирање нових радних зона – суперпонирање буке, повећана концентрација загађености ваздуха, околног земљишта, површинских и подземних вода, визуелна деградација пејзажа) могуће је свести у законски прихватљиве оквири једино у случају доследне примене мера заштите простора прописаних овим Планом и спровођењу перманентног мониторинга од стране републичких надлежних органа.

Стратешка процена утицаја која се ради за ниво ППО не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде пројектне документације и студија оправданости. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката и пројеката на животну средину.

Г) ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

Принципи и правила грађења и уређивања простора служе за:

- регулисање грађења на пољопривредном, водном и шумском земљишту
- за регулисање грађења у грађевинском подручју села у којима не постоји урбанистички план нити је његово доношење обухваћено приоритетима овог ППО
- за регулисање грађења у грађевинском подручју насеља за која је предвиђена израда урбанистичког плана, до доношења истих.
- за дефинисање улагања локалне самоуправе и јавног сектора у саобраћајнице, инфраструктуру и укупно уређење простора
- као оријентација при изради урбанистичких планова, првенствено за насеља за која је приоритетима овог ППО предвиђена израда урбанистичког плана
- за одређивање услова и правила парцелације и препарцелације

1. ТЕРИТОРИЈЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ ЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

Даља разрада Просторног плана се врши:

- израдом плана генералне регулације за Владичин Хан (за који је могућа и израда плана детаљне регулације у складу са потребама и могућностима);
- плановима детаљне регулације за Џеп, Стубал, Житорађу, Прекодолце, Јовац, Прибој, или делове ових и других насеља (нарочито за Суву Мораву и Лепеницу), за која ће се урбанистички планови по потреби и могућностима доносити, поготово за делове ових насеља који су оријентисани на изградњу привредних и туристичких објеката и зона, у складу са потребама и могућностима;
- одговарајућим урбанистичким планом за туристичке зоне, првенствено на Кукавици, зони Јовачког језера и њихове делове, у складу са указаним потребама.
- урбанистичким плановима за остале појединачне зоне и локалитете у складу са потребама, а првенствено за:
  - привредне зоне веће од 2ha;
  - привредне зоне које немају директан приступ на саобраћајницу; и
  - све саобраћајне и инфраструктурне објекте за које је неопходно одредити површине јавне намене.

Предложене врсте урбанистичких планова су оријентационе, а дефинитивна врста и границе плана ће се утврдити одлуком о изради плана за свако конкретно насеље.

2. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ДЕЛОВЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗА КОЈЕ НИЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

2.1. ПРАВИЛА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

- ⇒ На пољопривредном земљишту у складу са Законом дозвољена је изградња:
- објеката у функцији пољопривреде – изградња појединачних економских и пословних објеката у функцији пољопривреде, као и објеката складиштења и прераде пољопривредних производа, помоћних објеката у функцији пољопривреде - гараже, кошеви, амбари, оставе, настрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила и слично.
  - стамбених објеката пољопривредног домаћинства
  - економских објеката пољопривредног домаћинства
  - објеката на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе
  - објеката инфраструктуре и саобраћајница
  - због проширења грађевинског подручја
- ⇒ За објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила:
- За појединачне објекте у функцији пољопривреде:
- Максимална бруто површина ових објеката утврђује се према односу 1,0м² бруто површине објекта на 50,0м² парцеле;
  - Удаљеност привредних објеката од насеља не може бити мања од 500 m од грађевинског подручја насеља. Одредба о минималној удаљености од грађевинског подручја не односи се на стакленике и пластенике.
  - Привредне зграде за узгој стоке не могу се планирати у насељу. Минимална удаљеност грађевина за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша од грађевинског подручја насеља износи 500m.
  - Објекти за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша које имају преко 50 условних грла се не могу градити на заштићеним подручјима природе и на подручју водозаштитних зона.
  - Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним Правилником о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Локацијске дозволе за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За стамбене зграде пољопривредног домаћинства:

слика 1

- може се организовати пољопривредно домаћинство и то са стамбеним и економским двориштем на парцели.
- Стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, надстрешница, септичке јаме, бунари, оgrade и слично).
- под објектима стамбених грађевина може бити највише 40% од површине стамбеног дела парцеле домаћинства.

- Растојање грађевинске од регулационе линије за стамбени објекат износи за нови слободностојећи објекат најмање 5,0 метара с тим да се растојање може другачије одредити кроз Локацијску дозволу
- За изграђене стамбене зоне растојање од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50%),
- За стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .
- Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) стамбеног објекта и линије суседне парцеле износи 4,0 метра

За економске зграде пољопривредног домаћинства:

- Економски објекти у економском дворишту су производни објекти за прераду пољопривредних производа и објекти за складиштење пољопривредних производа: пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране објекти за смештај стоке (сточне стаје - живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници и објекти намењени исхрани стоке и сл.
- Помоћни објекти уз економске објекте су гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила,) испусти за стоку, ђубришне јаме – ђубришта, пољски клозети и сл.
- Локацијском дозволом утврђује се позиција економских и помоћних објеката у односу на грађевинску линију уз примену најмањих дозвољених растојања у овим правилима.
- Растојања за нове помоћне и економске објекте у односу на границу суседне парцеле када се економски објекти и економско двориште суседних парцела, непосредно додирују, износи најмање 1,50 метара.
- Када се економско двориште једне парцеле непосредно наслања на стамбено двориште друге парцеле (за нове објекте), примењују се правила о међусобној удаљености објеката.
- Међусобна удаљеност објеката износи од стамбеног објекта до сточне стаје, најмање 15,0 метара, од стамбеног објекта до ђубришта и пољског клозета најмање 20,0 метара
- Друга међусобна растојања економских и помоћних објеката зависе од облика организације економског дворишта, уз услов да прљави објекти буду оријентисани тако да доминантни ветрови дувају од чистих објеката .
- Живи извор воде на парцели мора бити на вишој коти од ђубришта и пољског клозета, а најмање растојање износи 20,0-25,0 метара,

За објекте на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе

морају се испунити следећи услови:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да имају везу са јавним путем;
- да нису за последњих 20 година служили за сточна гробља и јавно ђубриште;
- да има посебно издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу.
- Препоручена величина простора зависи од обима и врсте промета животиња водећи рачуна да се просечно одређена површина повећа за 15% површине на име путева, манипулативних и санитарних обеката:
  - по грлу крупних животиња: 2m²;
  - по телету: 1,20m²;
  - по овци, односно свињи преко 50kg:1m²; и
  - по јагњету и прасету: 0,50m².

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице

у складу са просторним или урбанистичким планом,

За изградњу због проширења грађевинског подручја

у складу са просторним или урбанистичким планом,

2.1.2. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

- ⇒ На шумском земљишту дозвољена је изградња:
- објеката у функцији шумске привреде и ловства и објекти за одржавање и експлоатацију шума
  - објеката у функцији туризма и рекреације
  - објеката инфраструктуре и саобраћајница
  - због проширења грађевинског подручја
- ⇒ За објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила грађења:

За објекте у функцији шумске привреде и ловства:

- Изградња мора бити заснована на шумско-привредним основама.
- Величина појединачних објеката мах. 100m² у основи бруто.
- Висина објеката до П+1.
- Материјал за изградњу природан и прилагођен шумском окружењу.
- да имају везу са јавним путем;
- Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним Правилником о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Локацијске дозволе за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За објекте у функцији туризма и рекреације

- Могу се градити објекти наведени у поглављу *Правила градње и регулације за мешовите зоне; објекти у функцији туризма* по правилима из тог поглавља.
- Објекти би се градили на атрактивним локалитетима - врховима брда, коса, на акрополским позицијама и у близини шуме. Поред тога, дозвољена је изградња продавница (сувенира и др. садржаја), као и дечијих и спортских демонтажних објеката. Локалитети за нове објекте одредили би се у даљем процесу истраживања, кроз комплексну валоризацију природних услова, техничких и економских могућности.
- У туристичким зонама планина Кукавица, предео Јовачких језера, могућа је изградња омладинског дома, угоститељских, спортских, и забавних садржаја, за планинарски дом могућа је изградња потковља..
- Примењени материјали треба да су дрво, камен и сл. прилагођени шумском окружењу
- Приликом пројектовања и изградње објеката водити рачуна да се исти уклопе у амбијенталну целину.
- услов за изградњу је да комплекси имају везу са јавним путем;
- У оквиру зона предвидети подизање појасева заштитног зеленила.
- Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним Правилником о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Локацијске дозволе за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице

у складу са просторним или урбанистичким планом,

За изградњу због проширења грађевинског подручја

у складу са просторним или урбанистичким планом,

За формирање заштитних шумских појасева на контакту:

- изграђених стамбених зона и планираних привредних зона;
- зона планираних за стамбену изградњу и планираних привредних зона; и
- канала и планираних привредних зона

одређује се минимална ширина од 10m и то увек у оквиру привредних зона.

2.1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Водно земљиште у зони обала водотокова дефинисано је положајем регулационе линије насипа или обалоутврде за регулисане делове корита, односно границом водног земљишта утврђеном Законом о водама за нерегулисане делове корита.

Водно земљиште дели се према намени на пет зона, у којима се принципи и правила уређења водног земљишта дефинишу према намени површина у појединим зонама

⇒ Уз поједина водна земљиште дозвољена је изградња:

У зони у долини реке Јужне Мораве узводно од Владичиног Хана

рекултивација и уређење простора, који је сада неуређен и зарастао у жбуње чиме је онемогућен прилаз до водене површине, врши се у складу са поставкама овог ППО: река и земљиште уз њу се може користити за рекреацију, риболов, коришћење хидроенергије и локално у дефинисаним зонама за експлоатацију шљунка и песка из наноса Јужне Мораве, у складу са условима надлежне водопривредне организације и других надлежних органа;

У зони у долини реке Јужне Мораве и њених притока у зони Владичиног Хана

уређује се и гради у складу са просторним и урбанистичким планом, а првенствено је намењена туризму, рекреацији и комуницирању пешачким и бициклистичким саобраћајницама;

У зони у долини реке Јужне Мораве низводно од Владичиног Хана

рекултивација простора, који се сада користи за депоновање отпада, – уређује се и гради у складу са просторним планом или урбанистичким планом, а првенствено је намењена рекреацији, риболову, коришћењу хидроенергије и локално у дефинисаним зонама за експлоатацију шљунка и песка из наноса Јужне Мораве, у складу са условима надлежне водопривредне организације и других надлежних органа;

Долина реке Врле од Житорађа до Владичиног Хана

уређује се у складу са просторним планом, а првенствено је намењена за пољопривреду и постојећу хидрофилну вегетацију;

Долине осталих притока Јужне Мораве

(река Јовачка, Лепеничка, Калиманка, Рдовска, Летовишка, Цепска, Козничка, Кукавачка, Богошевска, Врбовска и Јелашичка)

простор се уређује у складу са поставкама овог ППО.

⇒ Уз сва водна земљиште дозвољена је:

- изградња објеката у функцији водопривреде, одржавања водотока и пловних путева, речног саобраћаја,
- изградња објеката миниакумулација
- изградња објеката рибњака
- изградња објеката система за пречишћавање отпадних вода
- изградња објеката за експлоатацију речног материјала,
- изградња објеката туризма и рекреације, пратећих објеката (шанк-баров, просторија за пресвлачење), дрвених сојеница и надстрешница, објеката партерног уређења (спортских терени, опрема, мобилијар, плажа и сл.) према решењима плана.
- изградња објеката инфраструктуре и саобраћајница
- формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта

За све објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила грађења:

- Изградња дуж водотокова подлеже условима надлежне водопривреде.
- Изградња је могућа уз услов да се објекти граде у зони изван дејства стогодишње велике воде и ван захвата поплавних таласа
- није дозвољена изградња над резервоарима подземне воде и друге воде за пиће.
- изградња објеката миниакумулација могућа је у складу са условима надлежне водопривреде и важећим прописима.
- Објекти за туристичко-рекреативне сврхе, комерцијални и угоститељски могу бити максималне површине 400m², максималне спратности П+1+Пк. Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40m², максималне спратности П+Пк.
- По потреби и у складу са условима надлежне водопривреде дозвољава се формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице
у складу са просторним или урбанистичким планом

Посебне напомене, принципи и правила за градњу малих ХЕ, и уређење и коришћење слива:

Постојећи законски оквир који се непосредно односи на припрему и изградњу МХЕ чине прописи из подручја енергетике, водопривреде, уређења простора и изградње објеката, заштите животне средине, имовинско правних односа и приватног улагања у јавни сектор.

Објекти и постројења МХЕ, водови тог електроенергетског система као и електроенергетски објекти потрошача из система МХЕ морају се градити, користити и одржавати у складу са законом и не смеју својим радом угрожавати људе и околину.

Електране морају задовољити захтеве прописане кодексима мреже и дистрибуције, тржишта и других прописа, као и правних захтева.

За дефинисање услова оптималног хидроенергетског коришћења вода слива река - концесионог подручја, доминантни су просторна, еколошка и економска ограничења, односно хидролошке, хидрографске, морфолошке и геолошке карактеристике слива, насеља, привредни капацитети и саобраћајна инфраструктура, власничка структура земљишта и могућност решавања имовинско-правних односа, те раније стечена права у погледу коришћења вода.

У зависности од коначне величине малих хидроцентрала и неопходних структура за повезивање ових локација са дистрибутивном мрежом и приступачности путева, све одговарајуће реке треба размотрити као потенцијалне локације, изузев река које су заштићене националним законом или међународним споразумима.

Одговарајуће локације за изградњу малих хидроелектрана (МХЕ – капацитета ≤10 MW), уколико за одређене сливове нису урађена хидролошка мерења и прорачуни енергетских ефеката, дефинисаће се и у складу са смерницама Просторног плана Србије, Регионалног просторног плана Јужно Поморавље и овог ППО.

Објекти и уређаји за коришћење водних снага морају се планирати, пројектовати и градити на начин који:

- омогућава враћање воде истог квалитета после искоришћене енергије у водоток или друге површинске воде;
- не умањује постојећи обим и не спречава коришћење воде за водоснабдевање, наводњавање и друге намене, у складу са законом;
- не умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода;
- не погоршава услове санитарне заштите и не утиче негативно на еколошки статус вода и стање животне средине.

Неопходно је да грађевински објекти буду изведени на такав начин да је у било којем тренутку немогуће исушивање корита водотока, односно да је у сваком моменту осигуран еколошки прихватљиви протицај.

Како би заштита била што потпунија, неопходно је да се осигура минимални ниво водостаја (10% од средњег протицаја на профилу водозахвата) који осигурава нормални живот флоре и фауне; а такође је важно и минимизирање утицаја на речни екосистем као и одржање биоразноврсности.

Нужно је дефинисање нултог стања животне средине на локацији пре градње потенцијалне МХЕ и успостављање система мониторинга за праћење ефеката услед градње и рада погона МХЕ.

У случају градње већег броја малих хидроелектрана на истом водотоку, треба испитати њихов кумулативни утицај на животну средину.

Приликом планирања и пројектовања, настојати за што бољим обликовањем објеката и уклапањем у околни простор, уз давање предности техничким решењима која мање задиру у пејзаж.

Обликовање хидроенергетских објеката не би смело бити униформно, него треба при томе сваком објекту дати ноту индивидуалности. Најквалитетнија архитектонска решења могу се добити на јавном конкурсу.

У најосетљивијем окружењу треба проверити могућност каблирања далековода од објекта МХЕ до трафостанице.

Уколико се предвиђа адаптација старих млинова и воденица у мале хидроелектране, она мора да се реализује у складу са конзерваторским условима надлежних институција.

Приликом сваког захвата у близини неког споменика културне баштине, инвеститор се условљава осигурањем археолошког надзора над радовима ископавања.

Објекти у склопу МХЕ морају бити пројектовани у складу са идејним решењем, утврђеним урбанистичко-техничким и другим условима, прописима о техничким нормативима и стандардима те правилима струке.

Идејно решење подразумева основно просторно, функционално, техничко и енергетско решење са прорачуном висине средстава потребних за грађење мале хидроелектране.

Идејно решење треба да садржи све елементе и показатеље који су неопходни за даљу разраду техничке документације и одређивање услова којих се треба придржавати приликом израде ове документације и изградње а нарочито се приликом израде идејног и главног пројекта, односно у току реализације морају уважити мере енергетске ефикасности за пројектовање објекта МХЕ. Критеријуме енергетске ефикасности треба уважити и приликом избора опреме постројења, а касније и приликом коришћења и одржавања објекта МХЕ.

Кроз динамику изградње могуће је остварити повољне ефекте уколико се сви сегменти пројекта малих хидроелектрана реализују истовремено или са малим фазним помаком.

За део водотока у захвату овог плана постоје расположиве подлоге и остварени обим снимања и мерења који су довољно поуздани да се сагледа природни потенцијал, оцене услови и ефекти његовог коришћења, па у току даљег развоја пројекта нису могућа нека изненађења која би компромитовала усвојену концепцију и разматрана решења.

Мора се обезбедити да се према показатељима ефикасности може закључити да се ради о пројектима чија економичност изградње није упитна и да сва разматрана постројења заслужују да се у наставку детаљније изучавају и разрађују.

Ценећи значај што тачнијег утврђивања величине протицаја на профилима водозахвата МХЕ, са планираним хидролошким мерњима у сливу треба наставити у складу са Програмом надлежног Министарства.

За оне водотоке и сливове, тј. подручја без адекватних хидролошких мерења и енергетских процена, надлежно Министарство ће у складу са својим програмима предузети даље активности и проценити начин даље реализације предметних локација.

2.1.4. ОСТАЛЕ НАМЕНЕ ЗЕМЉИШТА

Земљиште у ловним подручјима

Правила коришћења, уређења и заштите ловишта подразумевају:

- санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести;
- забрану свих делатности које мењају услове станишта;
- заштиту ретких и проређених врста дивљачи;

- гајење главних гајених врста дивљачи (јелен обичан, срна, дивља свиња и фазан) и споредних врста дивљачи на "природан" начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета;
- заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементарних непогода (поплава); и
- уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.

У ловиштима предвидети и:

- изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта;
- ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи;
- изградњу ловно - производних објеката; и
- подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи.

За изградњу објеката важе следећа правила:

- ⇒ Изградња објеката за потребе ловне привреде – узгајалишта, хранилишта и др. мора бити заснована на плановима уређења простора, на водoprивредним условима, шумско-привредним основама и др.
- ⇒ Објекти ловне привреде морају бити прилагођени пејсажу прикладних димензија, најмање могуће спратности, грађених од природних материјала и др.

Земљиште у риболовним подручјима

Уређивање подручја риболова подразумева:

- организовање чуварске службе;
- уређење риболовних места; и
- уређење приступа реци.

Објекти – риболовне платформе су дрвене, максимално визуелно уклопљене у пејсаж.

Земљиште у зонама експлоатације минералних сировина

- ⇒ У зонама налазишта минералних сировина дозвољава се изградња само објеката у вези са експлоатацијом сировина сходно законима који регулишу материју рударске производње и заштите простора.
- ⇒ Коришћење рудних земљишта обавља се према студијама и плановима просторног развоја и мера заштите животне средине, примерених врсти и карактеру експлоатације, а којима обавезно мора бити и предвиђена рекултивација ових простора по завршетку периода експлоатације.

ВИКЕНД НАСЕЉА

Викенд насеља су зоне на којима се дозвољава изградња приватних објеката за одмор. Објекти у тим насељима су на појединачним парцелама са појединачним регулационим и грађевинским линијама, као и са дефинисаним условима грађења. Планом се могу дефинисати као објекти у низу или у прекинутом низу. У првом случају додирују обе бочне линије грађевинске парцеле, а у другом - само једна бочна линија грађевинске парцеле;

Изградња викенд објеката у планинској зони изван сеоских насеља није дозвољена на подручју планине Кукавице, на којој се налази и заштићено природно добро Строги резерват природе, дозвољена је у складу са посебним условима надлежног Завода за заштиту природе.

2.2. ПРАВИЛА ЗА ИЗГРАДЊУ ОБЈЕКТА НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

2.2.1. ОПШТА ПРАВИЛА ЗА ОБЈЕКТЕ У НАСЕЉИМА

Правила грађења и регулације примењују се на све планом предвиђене зоне и типове градње и утврђују опште услове парцелације, регулације и изградње насеља и објеката:

- за просторе за које није предвиђена израда урбанистичког плана,
- за просторе за које важећи урбанистички план не садржи довољно елемената на основу којих је могуће издати Локацијску и Грађевинску дозволу,
- као и за оне просторе за које је израда плана предвиђена али је у периоду док се урбанистички план (са елементима на основу којих је могуће издати Локацијску дозволу, односно извод из плана ради добијања одобрења за изградњу) не донесе, потребно имати елементе на основу којих се може обављати уређивање и грађење земљишта и објеката на територији општине Владичин Хан за све објекте за које одобрење за изградњу издаје општина.

Правила у овом ППО могу послужити као оријентација при изради урбанистичких планова, првенствено за насеља (или њихове делове) за која је приоритетима овог ППО предвиђена израда урбанистичког плана (планина Кукавица, предео Јовачких језера)

Правила грађења и уређења за насеље Владичин Хан утврђују се Планом генералне регулације за насеље Владичин Хан.

2.2.1.1. Правила урбанистичке регулације

Правила урбанистичке регулације представљају скуп међусобно зависних правила и елемената за образовање и уређење грађевинских парцела, утврђивање регулационе и грађевинске линије, међусобног положаја, висине и спољног изгледа објеката, као и других правила за формирање Локацијске дозволе и Грађевинске дозволе.

Регулација се утврђује системом елемената и то :

- системом урбанистичких показатеља (степен искоришћености, степен изграђености),
- урбанистичком мрежом линија (регулациона линија, грађевинска линија, осовинска линија саобраћајнице, гранична линија зоне),
- системом урбанистичких односа који регулишу правила уређења простора и изградње (дозвољена градња, постављање објекта, удаљеност објекта, висина објекта, постављање оградe, паркирање, гаражирање и др).

➤ Урбанистички показатељи

Степен изграђености - ИИ (однос између бруто развијене изграђене површине свих надземних етажа корисног простора и површине парцеле) примењује се за нове објекте до највећих дозвољених вредности по зонама изградње:

1.	зоне кућа за одмор	0,3
2.	сеоске зоне	0,6
3.	зоне ретке насељености и породичне изградње	1,0
4.	опште стамбене зоне у насељима средњих густина	1,6
5.	мешовите зоне	2,1
6.	индустријске зоне	2,2
7.	градске стамбене и опште зоне већих густина	2,4

8.	зоне реконструкције и урбане обнове	3,2
9.	централне урбане и пословне зоне	4,2

Степен заузетости земљишта - И3 (однос између бруто површине под објектом и површине грађевинске парцеле помножен бројем 100) примењују се за нове објекте до највећих дозвољених вредности по зонама изградње:

1.	зоне кућа за одмор	20
2.	сеоске зоне	30
3.	зоне ретке насељености и породичне изградње	40
4.	опште стамбене зоне у насељима средњих густина	50
5.	мешовите зоне	60
6.	индустријске зоне	70
7.	градске стамбене и опште зоне већих густина	70
8.	зоне реконструкције и урбане обнове	80
9.	централне урбане и пословне зоне	90

Површина помоћних објеката се не обрачунава у урбанистичке показатеље по зонама из ових правила, с тим да под помоћним објектима не може бити више од 10% површине парцеле.

➤ **Урбанистичка мрежа линија**

Растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) утврђује се урбанистичким плановима за нове и изграђене урбанистичке блокове (насеља) у зависности од функције и ранга саобраћајница, односно инфраструктуре. Дефинише се као хоризонтална, вертикална, надземна и подземна регулација. Уколико важећим планом није утврђена ширина појаса регулације (растојање између регулационих линија) у изграђеном и новом урбанистичком блоку у насељу, не може бити мања од следећих вредности (у метрима):

- а) стамбене улице 5,00-8,00 у изграђеном, а 9,5-12,00 у новом урбан.блоку
- б) сабирне улице 8,00-10,00 у изграђеном, а 9,5-12,00 у новом урбан.блоку
- в) пешачке стазе 1,50
- г) колски прилази 5,00
- д) прилази до парцела 2,50
- ђ) саобраћајнице у сеоском насељу 10,00

Регулациона линија и осовине нових саобраћајница утврђује се у односу на постојећу регулацију и парцелацију и постојеће трасе саобраћајница, а према захтеваној функционалности саобраћајне мреже. Услови за изградњу саобраћајница дефинисани су правилима за изградњу саобраћајница и општинских путева.

Мрежа инфраструктуре (примарна и секундарна) поставља се у појасу регулације. Појас регулације у градском простору користи се и за постављање јавног зеленила (дрвореди и паркови).

Грађевинска линија се налази унутар грађевинске парцеле на одређеном растојању од регулационе линије. Грађевинска и регулациона линија се могу поклапати.

Грађевински објект се поставља предњом фасадом на грађевинску линију или се налази унутар простора одређеног грађевинским линијама.

За надземне и подземне грађевинске објекте који се граде у зони од општег интереса (пешачки прелази, подземни пролази, јавне гараже и сл.) грађевинске линије (надземне и подземне) утврђују се у појасу регулације.

➤ Правила изградње објеката

На истој парцели се може градити више објеката с тим да заједно остану у границама дозвољених урбанистичких показатеља, као и помоћни објекти и гараже:

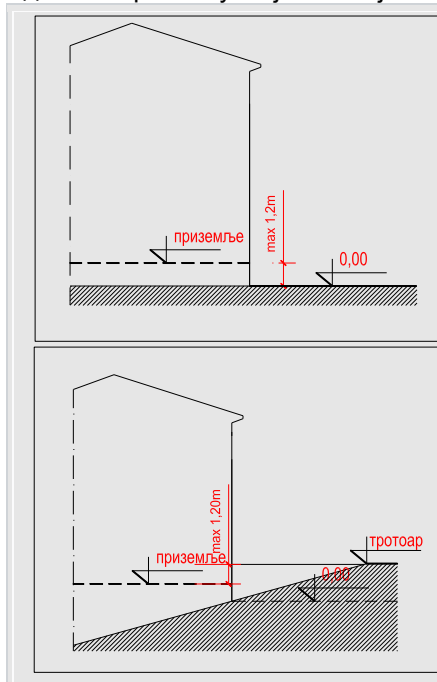
Начин постављања, односно начин изградње грађевинског објекта на грађевинској парцели може бити:

- у непрекинутом низу, када објекат на парцели додирује обе бочне линије грађевинске парцеле.
- У прекинутом низу, када објекат додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле.
- Као слободностојећи, када објекат не додирује ни једну линију грађевинске парцеле,
- Као полуатријумски, када додирује три линије грађевинске парцеле.

Висина објекта је растојање од нулте коте објекта до слемена (за објекте са косим кровом) односно до венца (за објекте са равним кровом). Нулта (апсолутна) кота објекта је тачка пресека линије терена и вертикалне осе објекта. Одређује се на основу карактеристичног попречног профила (нивелета саобраћајнице), а у зависности од карактеристика терена локације.

1. на релативно равном терену - растојање од нулте коте до коте слемена (за објекте са косим кровом), односно венца (за објекте са равним кровом);
2. на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута мање или једнако 2,00m - растојање од нулте коте до коте слемена, односно венца;
3. на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута веће од 2,00m - растојање од коте нивелете јавног пута до коте слемена (венца) умањено за разлику висине преко 2,00m;
4. на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), кад је нулта кота објекта нижа од коте јавног или приступног пута - растојање од коте нивелете пута до коте слемена (венца);
5. на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице висина објекта утврђује се Локацијском дозволом применом претходних тачака.

Кота приземља објекта одређује се у односу на коту нивелете јавног или приступног пута, односно према нултој коти објекта и то:

слика 2

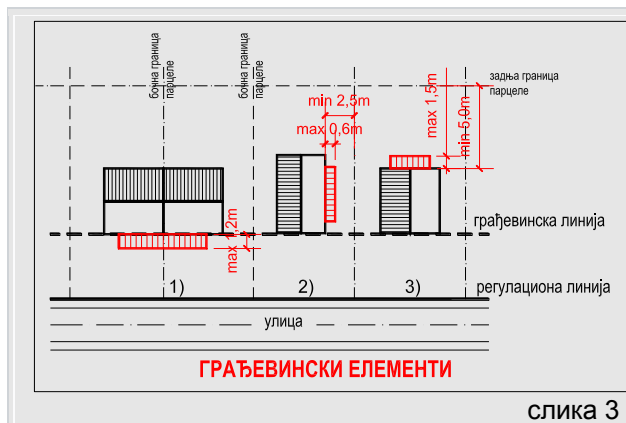
- кота приземља нових објеката на равном терену не може бити нижа од коте нивелете јавног или приступног пута;
- кота приземља може бити највише 1,20m виша од нулте коте;
- за објекте на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), када је нулта кота нижа од коте нивелете јавног пута, кота приземља може бити највише 1,20m нижа од коте нивелете јавног пута;
- за објекте на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице кота приземља објекта одређује се применом одговарајућих тачака овог члана;
- за објекте који у приземљу имају нестамбену намену кота приземља може бити максимално 0,20m виша од коте тротоара (денивелација до 1,20m савладава се унутар објекта).

Делови објекта са испадима већим од 1,50 метара не могу прелазити грађевинску, односно регулациону линију више од 1,2 метара и то на делу објекта вишем од 3,00 метара. У таквим случајевима хоризонтална пројекција испада поставља се на грађевинску, односно регулациону линију.

Грађевински елементи на нивоу приземља могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада) и то:

- излози локала, највише 0,30 метара по целој висини, када најмања ширина тротоара износи 3,00 метара. Испод те ширине тротоара није дозвољена изградња испада излога локала у приземљу.
- Излози локала за највише 0,90 метара по целој висини у пешачким зонама.
- Транспарентне, браварске конзолне надстрешнице(по целој ширини објекта) и сл. које се налазе на висини већој од 2,50 метара, а у зони су приземне етажне, могу прећи грађевинску, односно регулациону линију од 2,00метара.
- Платнене надстрешнице са масивном браварском конструкцијом највише до 1,00метра од спољне ивице тротоара на висини већој од 2,50 метара.
У пешачким зонама према конкретним условима локације.
- конзолне рекламе за највише 1,20 метара на висини већој од 3,00 метара.

Грађевински елементи на нивоу првог спрата (еркери, доксати, балкони, улазне надстрешнице, са и без стубова, надстрешница и сл.) могу да пређу грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада) и то:

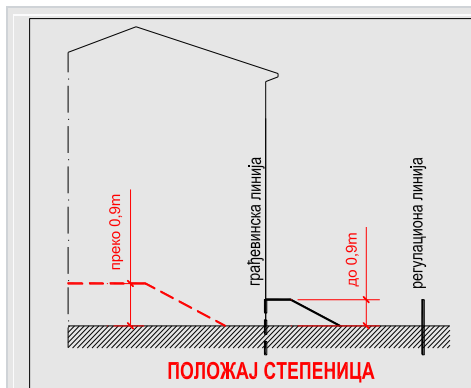
- на делу предњег дворишта према улици одступање од грађевинске линије до хоризонталне пројекције грађевинског елемента износи 1,50 метара уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 50% уличне фасаде изнад приземља. Уколико се грађевинска линија и регулациона поклапају максимално одступање грађевинских елемената на спрату износи 1.20 метара

- на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације (најмањег растојања од 2,50 m) грађевински елементи могу прећи основни габарит објекта до хоризонталне пројекције испада 0,60 m. уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља.
- на делу бочног дворишта претежно северне оријентације (најмањег растојања од 1,50 m) грађевински елементи могу прећи основни габарит објекта до хоризонталне пројекције испада 0,60 m. уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља.

Спољне степенице се постављају на следећи начин:

Отворене спољне степенице могу се постављати на објекат (предњи део) ако је грађевинска линија 2 метра увучена у доносу на регулациону и ако савлађују висину од 0,90 метара.

Ако се грађевинска линија поклапа са регулационом, спољне степенице се не могу постављати.

слика 4

- Отворене спољне степенице које савлађују висину већу од 0,90 м, постављају се на грађевинску линију односно улазе габарит објекта за висину изнад 0,90 м
- Подести на делу предњег дворишта могу прећи грађевинску линију до 1,20 м ширине не рачунајући степенишне кракове који могу бити постављени на чело и блок подеста.

- Степениште и подести не могу прећи означену регулациону линију.
- Степенице које се постављају на бочни или задњи део објекта не могу ометати пролаз и друге функције дворишта.

Грађевински елементи испод коте тротоара – подрумске етажне могу прећи грађевинску односно регулациону линију, рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада и то:

- Стопе темеља и подрумских зидова за 0,15 м дубине од 2,60 м испод површине тротоара, испод те дубине стопе темеља могу прелазити регулациону линију до 0,50 м
- Стопе темеља не могу прелазити граничусуседне парцеле (осим уз сагласност суседа).
- Шахте подрумских просторија до нивоа коте тротоара, могу прећи грађевинску, односно регулациону линију за највише 1,0 м.

Код косих кровова суседних објеката који се додирују обезбедити да се вода са крова једног крова не слива на други објекат.

Висина надзидка стамбене поткровне етажне износи највише 1,80 метара, рачунајући од коте пода поткровне етажне до тачке прелома кровне косине. За израчунавање површина и запремине поткровне етажне користи се ЈУС У. Ц2.100.

Спољни изглед објекта, примењени материјал, облик крова, примењене боје и други елементи објекта решити тако да се обезбеди хармоничност урбане целине и корекције објекта у односу на локалне особине места (локални материјали, традиционални детаљи и сл.). Спољни изглед објекта у урбанистичкој целини која има посебну историјску и културну вредност, усклађује се према добијеним конзерваторским условима од надлежне службе заштите.

Правила за слободне и зелене површине на парцели

Минимални проценат зелених површина и специфичности уређења слободних површина парцеле дефинисани су појединачно за сваку намену и типологију градње.

Правила за постојеће објекте

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс изграђености, степен заузетости парцеле, спратност) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који не испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, уколико се може обезбедити потребан број паркинг-гаражних места на парцели, уз поштовање следећих услова:

168

- доградња може бити извршена у виду анекса, односно у приземљу или другим деловима и етажама објекта, у складу са правилима овог Плана;
- дограђивање се мора изводити тако да се не наруши однос према суседним објектима, тј. обавезно је поштовати правила о позиционирању објекта на парцели;
- дограђени део објекта мора бити у складу са постојећим елементима објекта, у истој, односно усклађеној материјализацији и композицији;
- надградња нових етажа постојћих објекта могућа је у оквиру Планом дозвољених висина;
- код надзиђивања постојећих етажа поштовати правила везана за упуштање делова објекта (балкони, терасе, настрешнице и сл.) ван грађевинске линије, а у случају да постојећа грађевинска линија превазилази максималну дефинисану линију грађења није дозвољено упуштање делова објекта;
- надзидани део објекта мора бити изведен у складу са постојећим делом зграде (прозорски отвори, балкони и терасе морају бити постављени у складу са постојећим отворима, балконима, терасама и др.);

Ограђивање грађевинских парцела

Грађевинске парцеле се ограђују осим ако то није другачије одређено урбанистичким планом:

- Парцеле се ограђују зиданом оградом до висине од 0,90 m (рачунајући од котетротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 m
- За грађевинске парцеле чија је ката нивелете виша од 0,90 m од суседне висине подзида (или шкарпе) одредиће надлежни орган општине.
- Парцеле чија је ката нивелета виша од 0,90 m од суседне, могу се ограђивати транспарентном оградом до висине од 1,40 m која се може постављати на подзид чију висину одређује надлежни општински орган.
- Зидана и друге врсте ограда постављају се на регулациону линију према протоколу регулације уз сагласност суседа, и то тако да ограда, стубови ограде и капије буду на грађевинској парцели која се ограђује,
- Ограде између суседних грађевинских парцела уколико се ограђују треба да буду зелене – жива ограда која се сади у осовини границе грађевинске парцеле или транспарентне ограде до 1,40 метара које се постављају према катастарском плану и операту и то тако да стубови ограде буде на земљишту власника ограде. Изузетно, ограде међу суседима могу бити пуне зидане до висине 1.40m, уз сагласност суседа, тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.
- Ограде објекта на углу не могу бити више од 0,90 метара рачунајући од коте тротоара, због заштите визуелне предности раскрснице ,
- Врата и капије на уличној оградни не могу се отворати изван регулационе линије,
- Парцеле у сеоском насељу се ограђују на начин на како је то изложено у претходним ставовима. Унутар парцеле преграђују се функционалне целине (стамбени део, економски део, економски приступ, стамбени приступ и окућница). Висина ограде унутар парцеле не може бити већа од спољне ограде ,
- Парцеле за вишепородичне стамбене објекте се по правилу не ограђују.
- Ограде на грађевинским парцелама на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, ограђују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Ограде на грађевинским парцелама на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, ограђују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Ограде на грађевинским парцелама специјалне намене, ограђују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Ограде на грађевинским парцелама на којима се налазе индустријски и други радни и пословни објекти, могу бити ограђене зиданом оградом висине до 2,20 метара,
- За затечене ограде које одступају од наведених правила грађевинска инспекција може издати налог за уклањање у циљу заштите општег интереса (безбедност, естетски изглед, хигијена насеља и сл.)

Одводњавање површинских вода са грађевинске парцеле вршити слободним падом према риголама, односно према улици, са најмањим падом од 1,5%. Површинске и друге отпадне воде из економског дворишта одводе се регулисано до ђубришне јаме, обавезно у случају када се економско двориште налази уз јавни пут. Површинске воде са једне грађевинске парцеле не могу се усмеравати према другој парцели,

Насипање терена не сме угрозити објекте на суседним парцелама, а одвођење површинских вода мора бити контролисано а ако постоји потреба за тим на парцели изградити и упојни бунар.

За **паркирање возила** за споствене потребе власници обезбеђују простор на сопственој парцели изван површине јавног пута.

2.2.2. ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА ОБЈЕКТЕ

Ова правила примењују се само у одређеним зонама и целинама одређеним планом и то за зоне кућа за одмор, сеоске зоне, зоне ретке насељености и породичне изградње, опште стамбене зоне у насељима средњих густина, мешовите зоне и комплексе, индустријске зоне и остала посебна подручја.

По правилу је се за градске стамбене и опште зоне већих густина, зоне реконструкције и урбане обнове и централне урбане и пословне зоне предвиђена израда урбанистичког плана, којим ће се одредити правила градње и регулације. До њиховог доношења за њих ће се примењивати правила градње и регулације одређена за мешовите зоне.

Правила градње и регулације за сеоске зоне

У селима општине Владичин Хан, могу се градити смештајни капацитети до 500 м н.в. и могу имати смештајне капацитети, било као јединствени објекти, а повољније као објекти павиљонског типа или бунгалови – апартманска насеља, категорисани са 1, 2 или 3 звездице - максималне спратности П+2 са подземним етажама

**ПРАВИЛА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ
СЕОСКОГ ДВОРИШТА**

слика 5

- У оквиру рубних зона грађевинских реона и селима може се организовати пољопривредно домаћинство и то са стамбеним и економским двориштем на парцели.
- Оријентациони показатељи и правила градње за овај тип изграђености се у том случају примењују на стамбено двориште.
- Дозвољена је организација пољопривредне производње на нивоу окућнице са садржајима повртарства и воћарства.

- Стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, надстрешница, септичке јаме, бунари, ограде и слично).
- Економско двориште садржи економске и помоћне објекте.
- Економски објекти су: објекти за смештај стоке (сточне стаје - живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници) испусти за стоку, ђубришне јаме – ђубришта, пољски клозети и сл.
- Помоћни објекти уз економске објекте су објекти за складиштење пољопривредних производа: пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране и објекти намењени исхрани стоке и сл., као и гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила, нето површине веће од 30,00m².

Растојање грађевинске од регулационе линије за породични стамбени објекат сеоског типа, одређује се урбанистичким планом. Уколико то није одређено планом, растојање износи:

- за нови слободностојећи објекат, за нови објекат у прекинутом низу, као и за нови стамбени објекат у непрекидном низу, најмање 5,0 метара
- за изграђене стамбене објекте растојање од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50%), с тим да се за нове стамбене објекте то растојање може другачије одредити кроз Локацијску дозволу
- за стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .

Минимална међусобна удаљеност сеоских стамбених објеката износи:

- за приземне слободностојеће стамбене објекте износи најмање 6,0 метара
- за спратне сеоске објекте износи најмање 10,0 метара
- за спратне објекте на грађевинским парцелама на којима чија је ширина фронта парцеле већа од 15,00 метара важе правила из става 1. и 2.
- за објекте на грађевинским парцелама чија је ширина фронта парцеле мања од 15,0 метара износи најмање 5,0 метара.
- за изграђене сеоске објекте чије удаљење износи мање од 3,0 метара, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,
- за изграђене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљење од суседних објеката утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих удаљења из овог правила.

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) стамбеног објекта и линије суседне грађевинске парцеле износи:

- за стамбене нове слободностојеће објекте на делу бочног дворишта износи најмање 2,50 метара (на делу дворишта претежно северне оријентације),
- за двојне стамбене објекте најмање 4,0 метра
- за стамбене објекте у прекинутом низу, најмање 4,0 метра,
- за изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од утврђених вредности предходних ставова, објекти не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,
- за стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од границе грађевинске парцеле, утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих удаљења из овог правила.

Нови објекат се може градити на растојању мањем од дозвољеног уз претходно прибављену сагласност власника односно корисника суседне парцеле. У том случају, на калканском зиду новог објекта забрањени су било какви насрамни отвори.

Међусобна удаљеност објеката износи:

- од стамбеног објекта до сточне стаје, најмање 15,0 метара,
- од стамбеног објекта до ђубришта и пољског клозета (ако постоји), најмање 20,0-25,0 метара, уз обавезу да је стамбени објекат на вишој коти,
- живи извор воде на парцели мора бити на вишој коти од ђубришта и пољског клозета, а најмање растојање износи 20,0-25,0 метара,
- септичка јама може бити удаљена од међе најмање 2 метра, а од суседног стамбеног објекта најмање 5 метара,
- друга међусобна растојања економских и помоћних објеката зависе од облика организације економског дворишта, уз услов да прљави објекти буду оријентисани тако да доминантни ветрови дувају од чистих објеката .

Локацијском дозволом утврђује се позиција економских и помоћних објеката у односу на грађевинску линију уз примену најмањих дозвољених растојања у овим правилима.

Постављање економских објеката у односу на границу суседне парцеле утврђује се под следећим условима:

- када се економски објекти и економско двориште суседних парцела, непосредно додирују, растојања за нове помоћне и економске објекте износи најмање 1,50 метара.
- Када се економско двориште једне парцеле непосредно наслања на стамбено двориште друге парцеле (за нове објекте), примењују се правила о међусобној удаљености објеката.

Постављање објеката у односу на нагиб терена утврђује се под следећим условима:

- на парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже) за нову изградњу, стамбено двориште се поставља на вишој коти уз јавни пут. Најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 4,0 метара. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).
- на парцели са нагибом терена према јавном путу (навише), за нову изградњу, стамбено двориште поставља се на највишој коти. Најмања ширина приступног засебног стамбеног пута је 2,50 метара, а економског улаза у економско двориште најмање 4,0 метара. Економско двориште у том случају може бити уз јавни пут, а економски објекти на грађевинској линији. Одстојање од грађевинске до регулационе линије утврђује се применом правила регулације увећаним за најмање 3,0 метра обавезног зеленог простора.

Правила градње и регулације за зоне ретке насељености и породичне изградње

Породични стамбени објекти су објекти намењени за становање или за становање са пословањем или делатностима. Индивидуални (породични) стамбени објекти могу имати пословни простор, првенствено у приземљу објекта.

Однос становања и делатности у стамбеном објекту одређује се тако да површина за делатности у стамбеном породичном објекту износи до 40% укупне бруто површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони становања.

На парцелама породичног становања могу бити заступљене и друге компатибилне намене: трговина, пословање, производња, услуге и др., које се претежно развијају у приземљима објеката. У зонама породичног становања дозвољене су делатности које не угрожавају основну намену – становање као и животну средину.

Минимално растојање грађевинске од регулационе линије, према типу изградње износи 3,0 метра. За зоне изграђених објеката растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50 %) с тим да се за нове објекте то растојање може другачије одредити Локацијском дозволом, осим у случајевима када изграђени објекти нису сметња другом општем интересу.

За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање грађевинске од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .

Изграђени стамбени објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 3,0 метара, у случају доградње, надградње и реконструкције не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија.

За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објеката утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле (осим објеката у непрекинутом низу) на делу бочног дворишта претежно северне оријентације, износи 1,50метара, односно на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације, износи 2,50метара

За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање до границе грађевинске парцеле, утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих дозвољених растојања из овог правила.

Нови објекат се може градити на растојању мањем од дозвољеног уз претходно прибављену сагласност власника односно корисника суседне парцеле. У том случају, на калканском зиду новог објекта забрањени су било какви наспрамни отвори.

Највећа дозвољена спратност објеката износи П до П+1+Пк односно П+2 без обзира на тип изградње. Зграде овог типа могу имати подрумске просторије осим у случају када то није дозвољено урбанистичким планом (висок ниво подземних вода и други разлози), односно ако нема сметњи геотехничке и хидротехничке природе.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 12,0 m.

Паркирање возила за потребе објеката свих типова изградње, обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг – гаражно место на један стан.

На једној парцели поред основног објекта може бити изграђен и други стамбени објекат као и помоћни објекти у складу са правилима из ове одлуке.

Ширина приватног пролаза за парцеле које немају директан приступ јавном путу, утврђује се Локацијском дозволом.

Правила градње и регулације за опште стамбене зоне у насељима средњих густина

Вишепородични стамбени објекти су објекти намењени за становање или за становање са пословањем или делатностима, могу садржати делатности у приземљу или на нижим етажама.

Однос становања и делатности у вишепородичном стамбеном објекту одређује се урбанистичким планом. Уколико то није другачије одређено, површина за делатности у стамбеном објекту може бити до 40 % укупне нето површине у централним деловима насеља.

У оквиру вишепородичних објеката, поред доминантне намене становања, могу бити заступљене и друге компатибилне намене: трговина, пословање, услуге и други централни садржаји, најчешће у приземним етажама објеката.

У вишепородичним стамбеним објектима дозвољене су делатности које не угрожавају основну намену – становање као и животну средину: трговина, услужно занатство, угоститељство, туризам, агенцијски послови, лекарске ординације, апотеке, и сл..

Делатности у стамбеном објекту може бити до 50 % укупне нето површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони вишепородичног становања и не могу ни на који начин угрожавати основну функцију објеката намењених за становање.

Растојање грађевинске од регулационе линије за објекте утврђује се према типу планиране односно постојеће изградње и износи најмање 3,0 метара:

Објекти се граде без растојања грађевинске од регулационе линије када се регулациона линија поклапа са грађевинском линијом,

За нови објекат било ког типа изграђености (а не налази се на грађевинској линији која се поклапа са регулационом линијом), код кога се планира гаражирање возила у подземној или приземној етажи са јавног пута, најмање растојање од регулационе до грађевинске линије износи 5,0 метара, За зоне изграђених објектата растојање грађевинске линије новог објекта од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објектата (преко 50 %).

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом.

Међусобна удаљеност за слободностојеће објекте на парцели износи најмање 4,0 метара, а за изграђене објекте чије удаљење износи мање не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објеката утврђују се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Минимално растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле одређује се за слободностојеће објекте, најмање 2,5 метра, а за изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од утврђених вредности предходних ставова, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од границе грађевинске парцеле утврђује се локацијском дозволом према типу изградње.

Највећа дозвољена спратност објеката може бити П + 3 +Пк до П + 4

Сви објекти могу имати подрумске и суртеренске просторије осим у случају да постоје сметње геотехничких и хидротехничких карактера.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 22,0 метра.

Паркирање возила за објеката свих типова изградње обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг (гаражно) место на један стан

Изузетно у изграђеном насељу могуће је формирање посебне грађевинске парцеле за изградњу колективне гараже, уколико за то постоје објективни услови.

Грађевинске парцеле за вишепородичну стамбену изградњу се не ограђују. У случају да је то посебно потребно, ограђивање се врши на начин како је то одређено наведеним правилима за ограђивање грађевинских парцела.

Правила градње и регулације за мешовите зоне

СТАМБЕНИ ОБЈЕКТИ

Објекти се граде без растојања **грађевинске од регулационе линије** када се регулациона линија поклапа са грађевинском линијом,

Растојање грађевинске од регулационе линије за објекте утврђује се према типу планиране односно постојеће изградње и износи најмање 3,0 метра:

За зоне изграђених објектата растојање грађевинске линије новог објекта од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објектата (преко 50 %).

Међусобна удаљеност објеката на истој парцели износи најмање 5,0 метара, а за изграђене објекте чије удаљење износи мање од 4,0 метара, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објеката утврђују се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Минимално растојање основног габарита (без испада) слободностојећег објекта и линије суседне грађевинске парцеле је најмање 2,0 метра, а за изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

Највећа дозвољена спратност објеката може бити П + 4 +Пк

Сви објекти могу имати подрумске и суртеренске просторије осим у случају да постоје сметње геотехничких и хидротехничких карактера.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 22,0 метара.

Паркирање возила за објекта свих типова изградње обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг (гаражно) место на један стан

Изузетно у изграђеном насељу могуће је формирање посебне грађевинске парцеле за изградњу колективне гараже, уколико за то постоје објективни услови.

Делатности у стамбеном објекту може бити до 60 % укупне нето површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони вишепородичног становања и не могу ни на који начин угрожавати основну функцију објекта намењених за становање.

ПОСЛОВНИ И КОМЕРЦИЈАЛНИ ОБЈЕКТИ У НАСЕЉИМА

За пословне објекте, објекте трговине, занатства, угоститељства и других делатности, еколошки и функционално прихватљивих према свим важећим прописима који регулишу заштиту околине од загађења, осим општих правила градње, важе следећа правила за минималну величину грађевинске парцеле и урбанистички показатељи:

- Минимална површина грађевинске парцеле – 400 m²
- Минимална ширина фронта грађевинске парцеле –15 m.

У већим објектима које се користе за сервисне зоне и паркинг; централни објекат са спортским, комерцијалним, забавним и рекреативним садржајима - максимална спратност је према висини спортске хале, до П+3.

Локацијском дозволом се утврђују правила за објекте и делове објекта нестамбене намене по стамбеним зонама из ових правила, и то за пословне, комерцијалне, услужне, занатске, производне, комуналне објекте, као и друге објекте или делове објекта по врсти и намени, а који нису у супротности са карактером претежне намене и чијом изградњом се не нарушавају услови становања, животна средина, као ни оријентациони параметри конкретног типа изграђености.

ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА

Објекти за смештајне капацитете треба да се граде у складу са архитектуром поднебља – моравски стил, инспирисаном традиционалним градитељством подручја, са природним материјалима и у волуменима који су примерени структури амбијента – морфологији, биљном покривачу и др. Висина објекта не сме да прелази висину дрвећа аутохтоне вегетације.

Грађевинске парцеле са туристичким објектима морају да имају приступ са јавног пута.

Ширина фронта парцеле треба да је већа од 15 m.

Појединачни услови који се односе на поједине објекте и насеља даваће се у склопу Локацијске дозволе.

Врста објекта	Макс. Х	ИИ	ИЗ	Напомена
Апартманска насеља	П+1+Пк	0,6	30%	
Хотели 1, 2 и 3*	П+4+Пк	2,0	50%	
Мини и омл. хотели	П+3	1,6	50%	
Комерцијални	П+1	0,8	50%	

Угоститељски	П+1+Пк	0,3	20%	
Планинарски дом	П+2+Пк	0,3	30%	
Ловачка кућа	П+1+Пк	0,2	20%	монтажни
Спортско-рекреативни	П	0,8	80%	
Етно комплекс	П+Пк	0,5	50%	
Ауто камп	П	0,2	20%	привремени

Ова правила примењују се и за туристичке комплексе који се граде вана насеља у зонама у којима је овим ППО то дозвољено.

ПРОИЗВОДНИ, ПОСЛОВНИ И КОМЕРЦИЈАЛНИ ОБЈЕКТИ ВАН НАСЕЉА

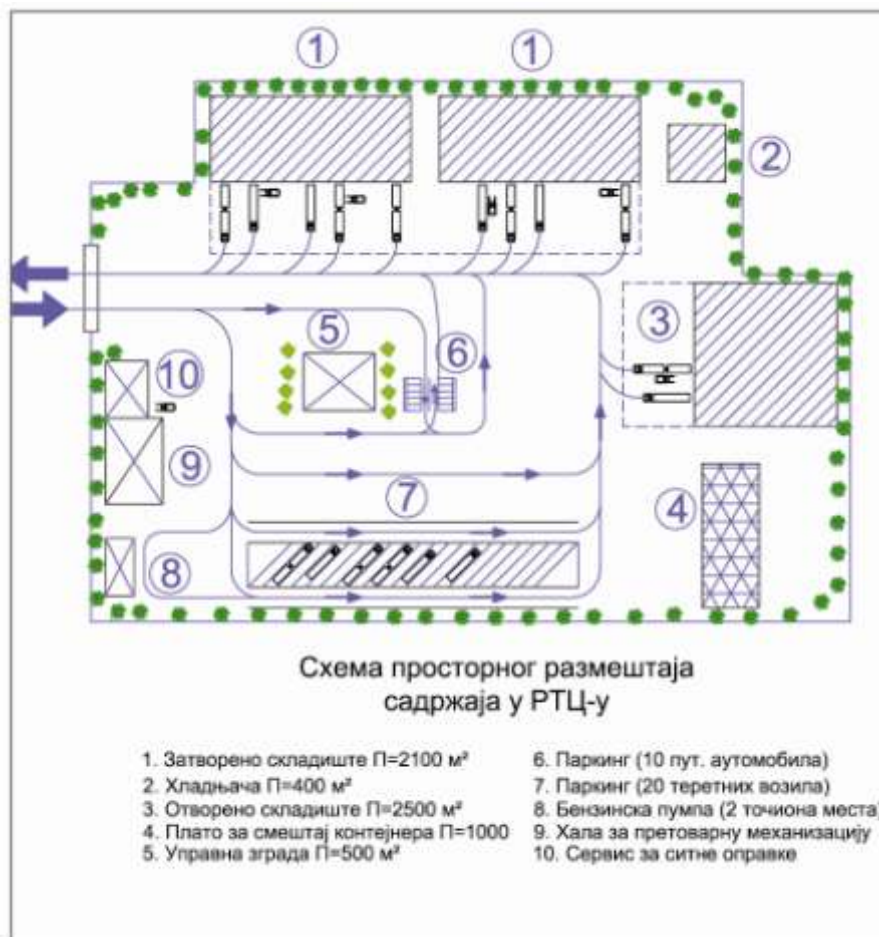
РОБНО ТРАНСПОРТНИ ЦЕНТАР

Основне садржаје РТЦ-а потребно је реализовати у сагласности са следећим правилима и капацитетима:

- **затворене складишне капацитете** планирати као објекте грађене од чврстог материјала са кровном конструкцијом отпорном на атмосферске падавине. Максимална унутрашња висина складишта требала би бити 18,0m, што омогућава несметан рад виљушкарима и оставља довољно простора за развод вентилационих система. Такође је потребно обезбедити несметани приступ теретним возилима ради утовара и истовара на минималном међусобном растојању између рафова, складишних полица, од 6,0m;
- **отворене складишне капацитете** планирати на одговарајућој подлози и са обезбеђеним простором за приступ возилима ради утовара/истовара;
- **сервисана постројења** требало би да садрже минимум два сервисна места са свим потребним садржајима, од којих би једно требало бити са каналом за оправку возила. Минимална површина намењена сервисирању и мањим оправкама не би требало бити мања од 300m²;
- **станицу за напајање горивом** планирати са минимум два тачиона места за бензин и дизел гориво и са обезбеђеним простором за приступ меродавног возила;
- **управна зграда** требало би да има основу минимум 500m² и да буде спратности П+1. Објекат извести у потпуности у складу са меродавним грађевинским и осталим правилима;
- **паркинг за теретна возила** планирати у оквиру РТЦ-а. Како је конструкција појединих врста теретних возила непогодна за вожњу уназад, и како се код свих типова теретних возила јавља проблем смањене пегледности при таквој вожњи, препоручије се примена косих шема паркирања са проланим паркинг местима и једносмерним системом циркулације. Дужина паркинг места заснива се на принципу да се дужина меродавног возила увећа за мин. 2,0m, а димензије приступних саобраћајница одговарају маневарским способностима меродавних возила. Меродавно возило представља теретно возила са приколицом, чија је дужина од 17,0m до 19,0m;
- **манипулативни простор** требало би да обезбеди несметано функционисање саобраћаја унутар РТЦ-а, као и безбедно обављање свих операција везаних за његов рад;
- **друмске саобраћајнице** минималне ширине 7,0m за обострани саобраћај и полупречницима кривина у функцији меродавног возила.

Предложени могући просторни размештај садржаја у РТЦ-а дат је на слици 4.

Слика 4. Оријентациони просторни размештај садржаја у РТЦ-у

СТанице за снабдевање горивом

Станице за напајање течним горивом и гасне станице потребно је планирати као објекте у класи малих објеката са 3-4 точиона места и до 3000t претовара годишње. Неопходно је омогућити претакање свих врста горива, а нарочито дизела (D2) имајући у виду употребу пољопривредних машина. На појединим објектима обезбедити услове за претакање ауто гаса.

Локацијском дозволом се утврђују правила за станице за напајање течним горивом и гасне станице уз постојеће општинске путеве у свим зонама, а уз прописане законске обавезе, као и израду процене утицаја објекта на животну средину.

Детаљније локације будућих станица генерално треба утврђивати у складу са противпожарним прописима и условима које утврђују надлежни органи у области саобраћаја, екологије, водопривреде и санитарне заштите.

За сваку конкретну локацију потребно је урадити елаборат који садржи анализу утицаја на безбедност и функцију саобраћаја, загађење ваздуха, воде и земљишта, појаву буке и вибрација, као и мере које треба предузети за спречавање и смањење штетних утицаја.

Правила градње и регулације за индустријске објекте и привредне комплексе

Правила парцелације за грађевинске парцеле привредних и комерцијалних делатности се утврђују обавезном површином комплекса не мањом од 0,2 ha и ширином уличног фронта парцеле не мањом од 30 m.

Минимална површина под уређеним зеленим површинама се одређује према величини комплекса: минимално под уређеним зеленим површинама за комплексе преко 5 ha - 30%, за комплексе 1-5 ha - 25%, за комплексе 0,2-1 ha - 20%, од чега компактна пошумљена површина износи минимално пола од укупног зеленила.

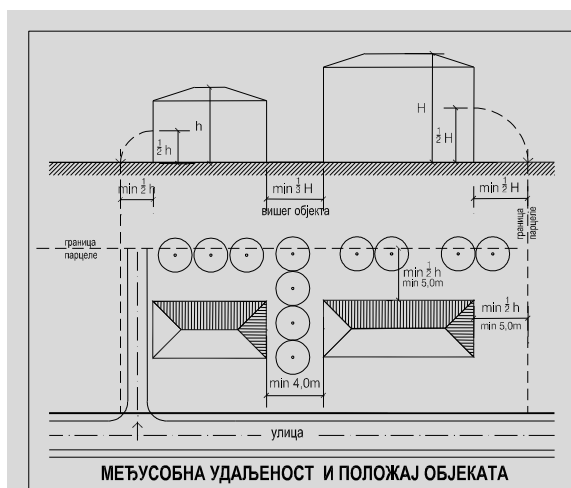
На постојећим објектима, код којих су прекорачене Планом одређене грађевинске линије, дозвољене су само интервенције редовног одржавања и адаптација.

Уз саобраћајнице планиране у привредној зони важи обавезна грађевинска линија на 5 - 10 m од регулације саобраћајнице.

Није дозвољено упуштање делова објеката у јавну површину.

Према саобраћајницама где се очекује веће саобраћајно оптерећење, као што су државни путеви и будући аутопут, нису дозвољени садржаји прехрамбене производње непосредно оријентисани ка овим саобраћајницама.

Складишни, технолошки и инфраструктурни простори и објекти, организују се у простору који није непосредно окренут потенцијалним корисницима. Дозвољена је изградња више објеката на парцели.

Бочна и задње одстојање објекта од ивица парцеле су минимално $\frac{1}{2}$ висине објекта, а не мање од 5 m, уз обавезу садње најмање једног дрвореда.

Међусобно одстојање је у складу са потребама организовања противпожарног пута, а садња дрвећа је опциона у складу са обезбеђењем противпожарног пролаза између објеката.

Међусобно одстојање објеката у оквиру комплекса не може бити мање од 4 m.

За све објекте висина не сме бити већа од 24 m за поједине делове објекта.

Слика 6

Дозвољена висина за рекламне стубове је 30 m, а за инфраструктурне објекте се утврђује изузетно и већа висина, према технолошким потребама.

У оквиру грађевинских линија дозвољава се изградња посебних објеката који не подразумевају корисну БРГП, као што су инфраструктурни - фабрички димњаци, ветрењаче, водоводни торњеви или рекламни стубови.

У оквиру комплекса предвидети подизање појасева заштитног зеленила састављених од компактних засада листопадне и четинарске вегетације. Заштитно зеленило поставити између комплекса и управно на правац доминантних ветрова. Кроз израду Процене утицаја на животну средину, у односу на планирану делатност, по потреби одредити озелењавање као меру заштите.

Није дозвољено планирање и уређење површина за отворене депоније.

Паркирање се планира на парцели. Паркирање посетилаца треба да буде организовано у оквиру комплекса на начин да буде добро приступачно и сагледљиво. На паркинг површинама је обавезна садња континуалних дрвореда.

У зависности од технолошког процеса у оквиру комплекса потребно је планирати претоварно-манипулативне површине и паркинг површине за теретна возила.

Број паркинг места одредити кроз израду пројектне документације, на основу датих норматива, према планираној делатности, односно технолошким потребама, очекиваном броју посетилаца и потребном броју запослених, а оријентационо 1ПМ/70-100 m² БРГП.

2.2.3. УРБАНИСТИЧКИ И ДРУГИ УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Изградња на површинама планираним за јавне намене

На земљишту које је предвиђено за земљиште јавне намене, до привођења не могу се градити нови објекти друге намене, а постојећи објекти се могу адаптирати, санирати и санитарно хигијенски унапређивати.

Локацијском дозволом се утврђују правила за објекте спорта, рекреације и угоститељства на појединачним грађевинским парцелама у зонама зеленила и паркова.

2.2.3.1. Објекти саобраћајне инфраструктуре

Правилима грађења дефинисана су правила која би требало да се примењују приликом спровођења Просторног плана. Специфична правила и услови дефинишу се детаљнијом планском разрадом на основу конкретних услова на терену, а морају бити у граничним вредностима прописаним правилима и условима овог ПП-а. Правила и услови дати су као: минималне вредности, максималне вредности и као вредности дате у распону. Правила је могуће мењати и унапређивати по истој процедури по којој ће се вршити измене и допуне Просторног плана.

Друмски саобраћај

Ширина појаса регулације

Појас регулације јесте простор дефинисан границом грађења јавног пута, унутар кога се изводе грађевински захвати приликом изградње, реконструкције или одржавања јавног пута и железничке пруге. Просторним планом утврђује се оријентациона **ширина пуног појаса регулације** за:

- аутопут ширине око 70 m,
- државни пут I реда ширине око 25 m;
- државни пут II реда ширине око 20 m;
- општински пут ширине око 15 m;
- пругу за велике брзине око 35 m.

Врсте и ширине заштитних појасева

Одређују се следећи **обострани заштитни појасеви** траса и објекта постојећих и планираних коридора саобраћајне инфраструктуре на подручју Просторног плана:

1) **непосредни појас заштите** – простор заштитног појаса од ивице земљишног појаса пута ширине 40 m за аутопут, 20 m за државни пут I реда, 10 m за државни пут II реда, 5 m за јавни општински и некатегорисан пут и 25 m за магистралну железничку пругу; и

2) **шири појас заштите** – простор контролисана изградње од границе непосредног појаса заштите/заштитног појаса ширине 40 m за аутопут, 20 m за државни пут I реда, 10 m за државни пут II реда и 5 m за јавни општински.

Сви путеви утврђени Просторним планом су јавни путеви и морају се пројектовати по прописима за јавне путеве и уз примену одговарајућих стандарда на основу Закона о јавним путевима. Процедуре израде и усвајања пројеката, као и само грађење саобраћајне инфраструктуре, мора се спроводити у свему према важећој законској регулативи. Процедуре и акције на пројектовању и грађењу саобраћајне инфраструктуре, инсталација техничке инфраструктуре и регулација водотокова, морају се обједињавати.

При изградњи новопланираних путних праваца морају се поштовати правила прописана законом којим се уређује планирање и изградња, а који је у сагласности са Законом о јавним путевима. Јавни путеви се морају градити тако да имају најмање две саобраћајне и две ивичне траке или ивичњаке у равни коловоза, а улица тротоар и уместо ивичних трака – ивичњаке.

Планирани аутопут (државни пут I реда) је потребно градити тако да има две физички одвојене коловозне траке, са најмање две саобраћајне траке за сваку коловозну траку. Ширина саобраћајне траке, у зависности од конфигурације терена и рачунске брзине, биће од 3,50 m до 3,75 m. Свака коловозна трака мора да поседује зауставну траку ширине 2,50 m. Остали елементи пута (полупречник кривине, уздужни нагиб, ивичне траке и сл.) морају бити тако пројектовани да омогућавају брзину од најмање 130 km/h, а зависно од конфигурације терена брзину од најмање 100 km/h.

Потребно је обезбедити денивелисана укрштања за све атарске путеве, с тим да место укрштања може бити померено са трасе атарског пута на дистанци максималне дужине 500 m, у ком случају се обезбеђује изградња атарског пута дуж оградe аутопута до погодног места за укрштање.

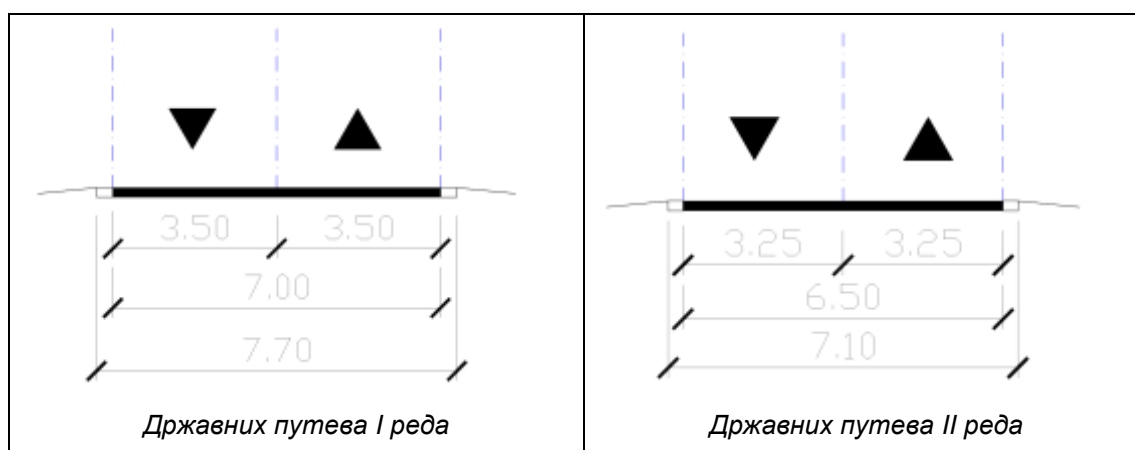
Размештајем денивелисаних укрштања општинских и атарских путева са аутопутем обезбедиће се удаљеност суседних укрштања која је већа од 2 km, а мања од 4 km, с тим да ће на отвореном простору предност имати надвожњаци, а у насељима подвожњаци.

Димензионисање надвожњака или подвожњака омогућиће пролазак свих врста возила за двосмерни саобраћај, с тим да је минимална висина подвожњака 4,5 m, а ширина 6 m.

У зонама насеља се морају предвидети мере заштите које подразумевају изградњу „зелених зидова“, који би апсорбовали највећи део буке. У ту сврху предлаже се формирање дрвореда који би поред основне функције имали и афирмативан визуални ефекат. Ограде, дрвеће и засади поред јавних путева требало би подизати тако да не ометају прегледност јавног пута и не угрожавају безбедност одвијања саобраћаја.

Кроз пројекте путних објеката (мостови, надвожњаци, подвожњаци, вијадукти, тунели, пропуси, итд), обавезно је предвидети и екодукте, зависно од теренских услова, надземне или подземне прелазе, односно пролазе, како би се избегло стварање еколошких баријера.

Ширина коловоза на осталим **државним путевима I реда** ван насеља је минимално 7,70 m (укључујући ивичне траке од 2x0,35 m), док је на **државним путевима II реда** минимално 7,10 m (укључујући ивичне траке од 2x0,30 m).

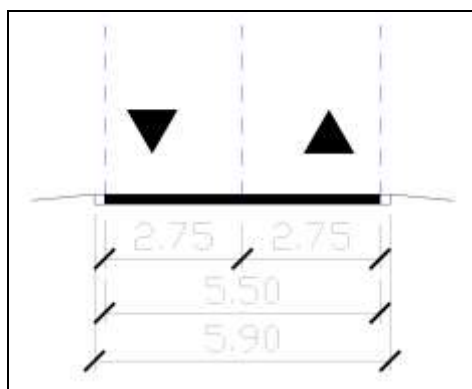
Слика 7. Попречни профили државних путева I и II реда

Делови примарне путне мреже, који пролазе кроз насеље, а истовременосу и улице у насељу, могу се на захтев надлежног органа општине, разрадом кроз одговарајућу урбанистичку и техничку документацију, изградити као улица са елементима који одговарају потребама насеља (ширим коловозом, тротоарима и сл.) као и са путним објектима који одговарају потребама насеља.

Сходно члани 28. Закона о јавним путевима („Сл. Гласник РС“ бр. 101/05) у заштитном појасу поред јавног пута ван насеља забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација који служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу.

Парцеле које излазе на државне путеве не могу, свака за себе појединачно, да имају директан излаз на пут већ се приступ таквих парцела мора остварити преко сервисне саобраћајнице, уз прибављење сагласности управљача пута.

Општински путеви служе за повезивање појединих делова општине и града са центрима и зонама активности или становања. То су саобраћајни потези намењени јавном и индивидуалном путничком саобраћају. Ширина коловоза на општинским путевима је минимално 5,90 m (укључујући ивичне траке од 2x0,20 m).

Слика 8. Попречни профили општинских путева

Уколико постоји могућност предвидети шири регулациони појас како би се обезбедиле ивичне разделне траке са зеленилом, бицикличке стазе и сл. Уколико то није могуће, бицикличке стазе водити у јединственом попречном профилу са саобраћајницом. Дозвољено је организовање ивичног паркирања ван коловоза. Уколико постоје могућности организовати посебне траке и нише за одвијање јавног градског саобраћаја. Везе са осталим саобраћајницама остварују се у нивоу са обавезном регулисаном семафорском сигнализацијом.

У заштитном појасу са директним приступом на јавни пут дозвољено је градити станице за снабдевање моторних возила горивом, аутосервисе, објекте за привремени смештај онеспособљених возила, аутобазе за пружање помоћи и информација учесницима у саобраћају, а све то на основу планског документа за наведене типове објеката. Пратећи објекти морају да задовољавају хигијенско-техничке захтеве и др.

Прикључивање прилазног на јавни пут врши се првенствено његовим повезивањем са другим прилазним или некатегорисаним путем који је већ прикључен на јавни пут, а на подручјима на којима ово није могуће прикључивање прилазног пута врши се непосредно на јавни пут и то првенствено на пут нижег реда.

Земљани пут који се укршта или прикључују на јавни пут, мора се изградити са тврдом подлогом или са истим коловозним застором као и јавни пут са којим се укршта, односно на који се прикључује, у ширини од најмање 5 m и у дужини од најмање 40 m за ДП I реда, 20 m за ДП II реда и 10 m за општински пут, рачунајући од ивице коловоза јавног пута.

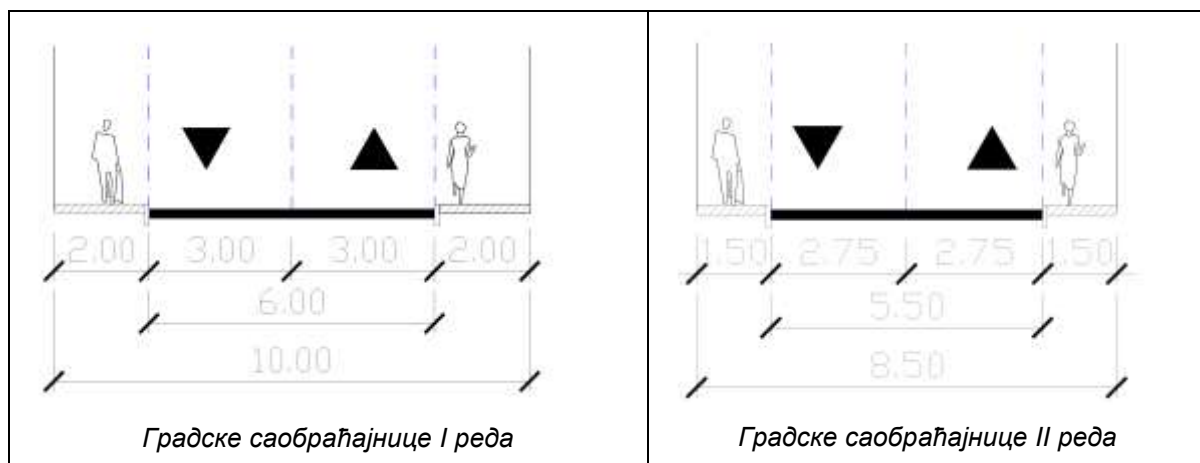
Ради заштите путева од спирања и одроњавања, потребно је, ако природа земљишта допушта, да косине усека, засека и насипа, као и друге косине у путном земљишту озеленити травом, шибљем и другим растињем које не угрожава прегледност пута.

Дуж свих путева потребно је обезбедити инфраструктуру за прикупљање и контролисано одвођење атмосферских вода, са уграђеним сепараторима нафтних деривата на државним путевима који залазе у заштитне зоне водоизворишта.

Рекламне табле и панои, ознаке којима се обележавају туристички објекти, натписи којима се обележавају културно-историјски споменици и спомен обележја и други слични објекти, могу се постављати поред државних путева, на удаљености од 7 m од ивице коловоза, односно поред општинског пута на удаљености од 5 m од ивице коловоза.

Попречни профил **градских улица** би требао да садржи коловоз са траком по смеру и обостране тротоаре. Минимални попречни профил градских саобраћајница I реда састоји се од две саобраћајне траке ширине 3,0 m и обострано вођених тротоара ширине минималне ширине 2,0 m. Минимални попречни профил градских саобраћајница II реда састоји се од две саобраћајне траке минималне ширине 2,75 m и обострано вођених тротоара ширине минималне ширине 1,5 m. Шире регулационе мере ових саобраћајница омогућавају организовање паркинг површина ван коловоза и формирање једностраних или обостраних дрвореда.

У зависности од саобраћајног оптерећења раскрснице са другим градским улицама остварују се денивелисано или у нивоу са семафорском или уређеном вертикалном и хоризонталном сигнализацијом.

Слика 9. Попречни профили градских саобраћајница I и II реда

При реконструкцији одређених елемената путне и уличне мреже мора се водити рачуна да елементи пута који се реконструишу буду у сагласности са техничким прописима и стандардима који су прописани за ту врсту објекта, односно материјала који се користи. Реконструкција појединих делова путне мреже требало би да обухвати све елементе попречног профила.

Код интервенција које имају за циљ проширење саобраћајница потребно је да се израде детаљни урбанистички планови којима би се прецизно сагледали сви елементи за планиране реконструкције. Предлаже се да детаљни планови за реконструкцију улица обухвате и околно ткиво.

Систем железничке инфраструктуре

Изградња и реконструкција железничке инфраструктуре врши се у складу са законом којим се уређује планирање и изградња објеката. Реконструкција постојећих колосека обављаће се према стању горњег строја на прузи, односно редовном циклусу замене и обнове материјала горњег строја. При реконструкцији је потребно водити рачуна о поштовању стандарда, техничких прописа, материјала и да резервни делови поседују меродавне атесте.

Заштитни пружни појас је земљишни појас са обе стране пруге, ширине 200 m, рачунајући од осе крајњих колосека. Пружни појас је простор између железничких колосека, као и поред крајњих колосека, на одстојању од најмање 8 m, а ако железничка пруга пролази кроз насељено место - на одстојању од најмање 6 m, рачунајући од осе крајњег колосека.

У заштитном пружном појасу не могу се градити зграде, постављати постројења и уређаји и градити други објекти на удаљености мањој од 25 m рачунајући од осе крајњих колосека, осим објеката у функцији железничког саобраћаја. Изузетно, на железничком подручју могу се постављати каблови, електрични водови ниског напона за осветљавање, телеграфске и телефонске ваздушне линије и водови, канализације, цевоводи и други водови и слични објекти и постројења, на основу издате сагласности управљача.

У заштитном пружном појасу могу се градити зграде, постављати постројења и уређаји и градити други објекти на удаљености већој од 25 m рачунајући од осе крајњих колосека, на основу издате сагласности управљача. Објекти као што су: рудници, каменоломи, кречане, циглане, индустријске зграде, постројења и други слични објекти не могу се градити у заштитном пружном појасу ближе од 50 m рачунајући од осе крајњег колосека.

Размак између железничке пруге и пута мора бити толики да се између њих могу поставити сви уређаји и постројења потребни за обављање саобраћаја на прузи и путу, с тим да износи најмање 8 m, рачунајући од осовине најближег колосека до најближе тачке горњег строја пута.

На брдовитим и тешким теренима, у клисурама и на другим сличним конфигурацијама терена, размак између железничке пруге и пута који нема својство ауто-пута може бити и мањи од 8 m, под условом да им се слободни профили не додирују и да се између њих могу поставити сигнално-сигурносни уређаји, телекомуникациони уређаји, стабилна постројења електровуче и други уређаји неопходни за безбедно одвијање саобраћаја, с тим да пруга буде изведена најмање 1 m изнад нивелете пута.

Укрштање железничке инфраструктуре са јавним путевима, ван простора за који су донети урбанистички планови, у начелу изводи се њиховим свођењем на најнеопходнији број, усмеравањем два или више јавних путева на заједничко место укрштања. Размак између два укрштања железничке инфраструктуре и јавног пута не може да буде мањи од 2.000 m.

Укрштање железничке инфраструктуре са некатегорисаним путевима изводи се усмеравањем тих путева на најближи јавни пут, који се укршта са односном железничком инфраструктуром. Ако то није могуће треба међусобно повезати некатегорисане путеве и извести њихово укрштање са железничком инфраструктуром на заједничком месту.

На основу ПП Републике Србије из 1996. год, на територији општине Владичин Хан планирана је и траса пруге за велике брзине Е-85. Потенцијални коридор пруге за велике брзине укупне дужине 148,0 km и ширине 250 m обухвата трасу пруге ширине око 35 m са обостраним (непосредним и ширим) заштитним појасом укупне ширине од 215 m.

Инфраструктура речног путничког саобраћаја

Објекти наутичког туризма морају бити грађени, уређени и опремљени тако да омогућавају рационално коришћење простора, несметано кретање пловила, корисника и запосленог особља, несметан пренос материјала, заштиту здравља корисника и запосленог особља, те стручно и ефикасно услуживање корисника услуга. У погледу изградње објекти ове намене морају бити у складу са одредбама меродавних правилника, те грађевинским, урбанистичким, санитарним прописима и прописима о заштити околине. Пристани би требало да располажу довољно пространом воденом површином за сигурно задржавање и несметано кретање пловних објеката и за време најнижег водостаја.

Пристани се могу лоцирати на воденом појасу гдје се не изливају индустријске или неке друге отпадне, течне и чврсте материје и морају имати решено одлагање отпадних чврстих и течних материја, у складу са санитарним прописима и прописима о заштити животне средине.

Пристани су објекти наутичког туризма који су у целости или делимично намењени и прилагођени задовољавању примарних пловидбених потреба пловних објеката наутичког туризма (прихват, вез и снабдевање), као и осталих основних боравишних и услужних потреба наутичких корисника (преглед и мање поправке пловних објеката). Марине су посебно изграђени обални или са обалом повезани простори за уређени прихват и привез пловних објеката наутичког туризма, са директним пешачким приступом до пловила.

Пристани за локални путнички саобраћај требало би да поседују:

- обележено подручје;
- адекватно осигурану обалу за безбедно маневрисање пловилима;
- обележен улаз, излаз и прилаз обали;
- дубину воденог простора која не може бити мања од прописне дубине пловног пута на којем се пристаниште налази;
- опрему за пристајање и везивање пловних објеката;
- изграђено степениште, односно приступни мост;
- изграђено обално осветљење.

Коначне локације пристана ће се дефинисати након детаљне анализе свих релевантних утицаја кроз израду студије изводљивости и студије утицаја на животну средину које је неопходно урадити.

Ваздушни саобраћај

За локације хелидрома бирати прегледна места која нису под јаким утицајем ваздушних струја и која су лако доступна друмским возилима. Хелидроме градити од чврстог, постојаног материјала са свом потребном сигнално – сигурносном опремом.

Пешачки и бициклички саобраћај

Пешачке површине (стазе и тротоари) су саставни елемент попречног профила свих градских саобраћајница. Оне се обавезно физички издвајају у посебне површине које су заштићене од осталих видова моторног саобраћаја, изузев код интегрисаних улица. Ширина тротоара зависи од намене и атрактивности околног простора и интензитета пешачких токова. Минимална ширина тротоара за кретање пешака износи 0,8m, а за кретање и инвалида са помагалима је 1,5m. За мимоилажење пешака минимална ширина износи 1,5m, а инвалида са помагалима 1,8m.

Постојеће бицикличке стазе је потребно реконструисати у складу са техничким и регулативним прописима који се односе на објекте ове намене. Новопланиране бицикличке трасе (траке и стазе) се могу водити заједно са моторним саобраћајем у улицама нижег ранга од аутопута (државни пут I реда), заједно са пешацима и издвојено од осталих видова саобраћаја.

Уколико је обим моторног и пешачког саобраћаја такав да може угрозити безбедност одвијања саобраћаја потребно је бициклички саобраћај издвојити у посебне стазе. Основна правила трасирања бицикличких стаза су: користити мирне (стамбене) улице, избегавати улице са неповољним нагибима, трасе полагати кроз озелењене зоне, трасама повезивати стамбене зоне, зоне рекреације и централних активности и у зонама атракције планирати просторе за паркирање бицикла. Као посебне стазе бицикличке стазе се трасирају ободом пошумљених области, кроз пошумљене области и преко ливада. Подлога мора омогућити несметано коришћење стаза током већег дела године. Препоручује се асфалт, макадам, камена стаза. Минимална ширина једносмерне бицикличке стазе је 1,25m, а двосмерне 2,5m.

Паркирање возила

Паркинг простори треба да се изводе пре свега у оквиру насељских групација и туристичких локалитета и морају бити одвојени од коловозне површине и са тврдом подлогом. Уз паркинг простор обавезно се уређује простор за задржавање људи са клупама, столовима, кантама за отпатке и информационим таблама планираних скијалишта. После завршетка грађевинских радова терен ће се санирати и уредити у складу са обавезом очувања пејзажних карактеристика и других вредности.

За паркирање возила за сопствене потребе, власници нових стамбених, стамбено пословних или пословних објеката свих врста по правилу обезбеђују манипулативни простор и паркинг или гаражна места на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута, по нормативу једно паркинг или гаражно место на један стан односно на један стамбено пословни апартман или

другу јединицу. За вишепородичне стамбене или стамбено-пословне објекте препорука је да најмање једна половина паркинг места буде смештена у гаражи.

Одредбе претходног става се не односе на реконструкцију, адаптацију или промену намене постојећих објеката, а за доградњу се примењују за нови користан простор који се гради.

За паркирање возила за сопствене потребе, власници осталих објеката свих врста по правилу обезбеђују манипулативни простор и паркинг или гаражна места на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута, а по следећем нормативу.

Табела 11.: Однос потребних паркинга или гаражних места и корисног простора

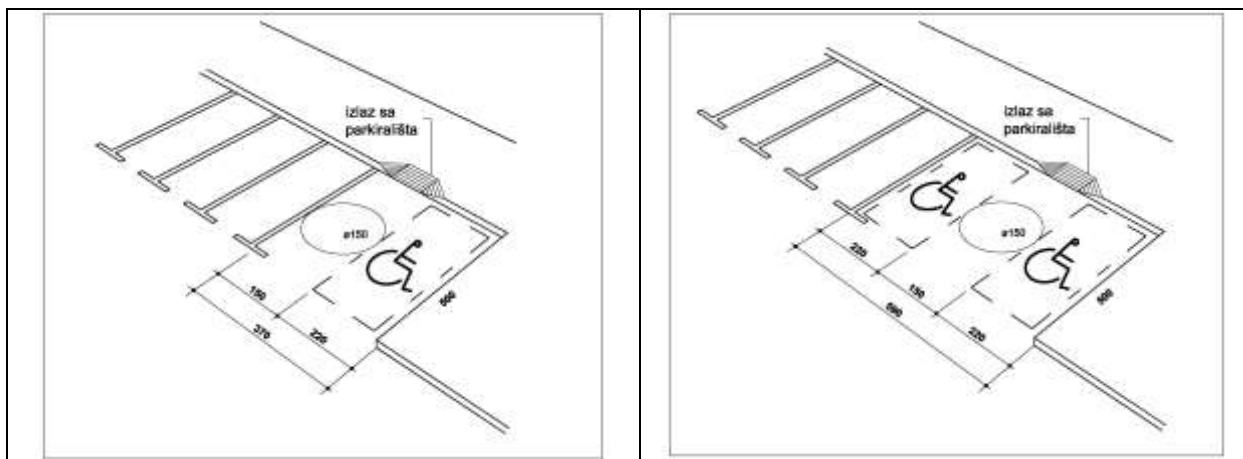
садржај	број паркинг / гаражних места	по јединици мере
банке	2	100m ² корисног простора
медицинске установе	3	150m ² корисног простора
пословање	1,4	100m ² корисног простора
администрација	1	150m ² корисног простора
поште	1	150m ² корисног простора
робна кућа	1,8	100m ² корисног простора
ресторан	1	8 столица
хотел	1	10 кревета
позоришта, биоскопи	1	30 гледалаца
спортска хала	1	40 гледалаца

Минимално стандардно место за управно паркирања путничких возила је 4,80x2,30m, али се предлаже формирање већих паркинг места (5,0x2,5m), имајући у виду димензије савремених путничких аутомобила. Димензије паркинг места за управно паркирање аутобуса је 12,0x10,50 m. Минимално паркинг место за подужно паркирање путничких аутомобила износи 5,5x2,0 m, док је за аутобусе 16,0x3,0 m. Димензије паркинг места код косог паркирања дате су у следећој табели:

Табела 12.: Димензије паркинга места код косог паркирања

Тип возила	α°	А	В
Путнички аутомобил	30	4,30	2,20
	45	5,00	2,30
	60	5,30	2,30
Аутобус	45	10,60	4,00
	60	12,00	4,00

Код управног паркирања, димензија паркинг места за особе са инвалидитетом износи 3,70x5,00 m, односно на ширину паркинг места од 2,2 m додаје се простор за инвалидска колица, ширине 1,5 m. Код два суседна паркинг места може се дозволити да користе исти простор за инвалидска колица, односно да ширина два суседна места за особе са инвалидитетом износи 5,90 m (2,20 + 1,50 + 2,20).

Слика 10. Паркинг место за особе са инвалидитетом

Код планирања паркинг места и тротоара треба предвидети укошене ивичњаке нагиба највише 10% и ширине најмање 1,20 m за силазак колица са тротоара на коловоз. Исте рампе морају се предвидети и у раскрсницама, односно на свим местима где је неопходно да се прелази са тротоара на коловоз или обрнуто.

Наведена **правила грађења** остају на снази до доношења детаљнијих планских докумената за одређене области, имајући у виду недостатак одговарајућих урбанистичких планова на целој територији Просторног плана општине Владичин Хан. Ова правила престају да важе, или постају саставни део урбанистичког плана за простор који се детаљније обрађује, доношењем урбанистичког плана.

Накнадно донета правила би требало да буду у сагласности са генералним оквирима и стандардима Просторног плана, са тим да дефинишу одређене параметре који због општости овог документа нису одређени.

2.2.3.2. Објекти техничке комуналне инфраструктуре

Градска и насељска (примарна и секундарна) мрежа инфраструктуре (водовод, канализација, ТТ мрежа, гасна мрежа, даљинско грејање) поставља се у појасу регулације.

За нова или изграђена насеља, утврђују се појаси регулације за постављање инфраструктурне мреже и јавног зеленила (дрвореди, паркови) у зонама парцела карактеристичне намене (јавног пута) као и ван тих зона (далеководи, нафтоводи, магистрални гасоводи, топловоди и сл.).

Опрема потребна за функционисање комуналне инфраструктуре, телекомуникацијских и радиодифузних система може се инсталирати и у постојеће или новоизграђене објекте друге намене уз прибављену сагласност власника (корисника) пословних или стамбених објеката.

Надземни водови постављају се на стубове.

За подземне и надземне објекте и мреже инфраструктуре, као и стубове који се не граде у зони намењеној изградњи објеката од општег интереса, односно у појасу регулације, потребно је прибавити претходну сагласност власника (корисника) парцела, као и друге услове које одреди надлежни орган.

➤ Хидротехничка инфраструктура

Заштитне зоне / поасеви и правила

Водопривреда		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Извориште подземних вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и опасности од могућег загађења дефинисати заштитне зоне изворишта. Преузети непосредне, уже и шире зоне заштите из Привремених правила грађења.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите изворишта (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Извориште површинских вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и опасности од могућег загађења дефинисати заштитну зону изворишта. Преузети зоне непосредне, уже и шире зоне заштите из Привремених правила грађења.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите изворишта (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Цевовод сирове воде	Минимум 5 m, обострано од ивице цеви.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Постројење за припрему воде (ППВ)	Обезбедити локацију у близини водоизворишта и дефинисати заштитну зону.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите ППВ (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Магистрални водовод	Појас заштите око главних цевовода износи са сваке стране по 2,5 m. Ширина појаса заштите цевовода ван насеља са сваке стране цевовода одређује се у односу на пречник цевовода: - Ø 80 mm - Ø 200 mm = 1,5 m; - Ø 300 mm = 2,3 m; - Ø 300 mm - Ø 500 mm = 1,5 m; - Ø 500 mm - Ø 1000 mm и преко = 5,0 m.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Постројење за пречишћавање отпадних вода (ППОВ)	Заштитна зона ће бити дефинисана у Законом предвиђеним планским документом..	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања постројења (Примењује се

		Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Аутоматизована мала компактна постројења за пречишћавање отпадних вода	Обезбедити парцелу поред реципијента.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом коришћења објекта.
Постројење за пречишћавање индустријских отпадних вода (ППИОВ)	Лоцирану у оквиру индустријског комплекса или на посебној парцели	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и коришћења ППИОВ (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Општинска канализација	Са сваке стране габаритно око канала и колектора 1,0 m.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90 ⁰ .
Дренажни канал	Минимум 5 m, обострано од ивице канала.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања дренажног канала. Изградњу објеката и постројења у склопу и непосредној близини канала обавити по важећим прописима и нормативима (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За добијање сагласности за градњу објеката у близини дренажних канала потребно је испоштовати стандарде, услове и сагласности ЈВП "Србијаводе".
Одбрамбени насип	Минимум 5 m, обострано од хоризонталне пројекције, односно ножице насипа.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања одбрамбеног насипа. Изградњу објеката и постројења у склопу и непосредној близини насипа обавити по важећим прописима и нормативима (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За добијање сагласности за градњу објеката у близини насипа потребно је испоштовати стандарде, услове и сагласности ЈВП "Србијаводе".
Водно земљиште	Дефинисана површина представља заштићену зону.	Ни у ком случају објекти се не могу лоцирати и налазити у водном земљишту (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За евентуалне активности на овим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП "Србијаводе".
Земљиште које се не брани од поплава (плављени терени)	Дефинисана површина представља природну заштићену зону.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња мреже инфраструктуре на плављеном терену и у близини условљена је режимом заштите и коришћења. (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За евентуалне активности на овим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП "Србијаводе".

Трасе водовода и канализације дефинишу се синхрон планом где је извршено усклађивање са осталим комуналним инсталацијама.

Код постављања траса треба водити рачуна о следећем:

- Да будући водовод и канализација не угрожавају објекте (и приликом изградње и када буду у погону).

- Да други објекти са њиховим пратећим дешавањем не угрожавају водовод и канализацију у погону као и да омогуће њихово редовно одржавање.
- Да трасе водовода и канализације буду постављене тако да се под повољним условима на њих могу прикључити објекти које треба да опслужују.
- Да се траса водовода и канализације усагласи са осталим наменама терена.
- Да се води рачуна о геотехничким и хидрогеолошким карактеристикама терена, имајући у виду и грађење и погон са одржавањем.

Положај у односу на друге инсталације и објекте

Код одређивања траса водовода и канализације треба испунити захтеве у односу на друге инсталације и објекте. Ови услови произилазе из карактеристика појединих инсталација имајући у виду и изградњу и погон. Ови услови су базирани на прописима који важе у овој области и дати су у наредној табели.

Табела 12: Положај хидротехничке инфраструктуре у односу на друге инсталације и објекте

Врста комуналне инсталације (објекта)	потребно минимално одстојање [m] ⁴	
	водовод	канализација
до грађевинске линије ⁵ (до темеља објекта)	5	5
енергетски каблови	1,0	1,0
телекомуникациони, сигнални каблови	1,0	1,0
гасовод ниског и средњег притиска	1,5	1,5
гасовод високог притиска	3,5	3,5
стуб уличног осветљења	1,5	1,5
државни путеви (крајња тачка попречног профила)	3,0	3,0
стабло дрвета(значајнијег)	2,0	2,0
водовод	-	1,5-2,0
канализација	1,5-2,0	-

По правилу, полазећи од објекта, ближа грађевинској линији постављају се плиће инсталације, а даље оне које се постављају на већим дубинама.

Код укрштања инсталација водити рачуна о:

- да водоводне цеви буду постављене изнад канализација, с тим што по потреби може бити предвиђена заштита водовода (цев у цев)
- Код укрштања са електрокабловима треба водити рачуна о свим аспектима безбедности како код изградње, тако и у фазама које се појављују у погону.

Код пролаза водовода, односно канализације испод водотока (канала) у првом плану се мора водити рачуна о⁶:

- условима код изградње,
- о стабилности у погону
- о условима за одржавање

⁴ предвиђења растојања нису осовинска већ растојања од зида до зида. Назначена одстојања су минимална, што значи да треба тежити већим вредностима.

Ако се постављени захтеви не могу испунити онда је то посебно стање где треба предвидети посебно решење у пројекту, водећи рачуна о битним специфичностима водовода и канализације(посебно решење је, на пример, смештај у комуналну галерију итд.) .

⁵ Ако се мора одступити морају бити дати докази да неће наступити штета.

⁶ код оваквих решења битни су услови за изградњу. Битан је избор примењених материјала и метода грађења.

- о погонској сигурности(дупли цевоводи, дупли канал, ако треба)
- Ако је примењено решење са сифоном, о условима одржавања, о евакуацији ваздуха, т.ј. о функционалности.

Дубина укопавања код водовода произилази из захтева стабилности, т.ј. да цевовод не буде повређен, од саобраћаја. Оквирно, надслој изнад темена цеви треба да буде 1,5 m.

Дубина укопавања канализације мора бити таква да се на исправан начин може извршити прикључење објекта и подови морају бити такви да се обезбеде повољни хидраулични услови течења у каналима.

Избор материјала за водовод и канализацију врши се у пројекту. По правилу треба употребљавати материјал реномираних произвођача, где постоје дужи искуствени подаци да се ради о квалитетним материјалима. Погрешан је став ако се води рачуна само о ниској набавној цени. Важно је да се у оквиру једног система не употребљавају више врста материјала, јер то отежава одржавање.

Остала правила за пројектовање и извођење

Водоводну мрежу пројектовати и градити тако да се реализује прстенасти систем, да буду задовољени захтеви из противпожарне заштите (минимални пречник 100mm) и потребан минимални притисак.

За прикључке на водовод већих потрошача, где је пречник прикључка 50mm и већи треба решити са регуларним одвојцима са затварачем.

Водомер може бити смештен у подруму зграде или у посебном склоништу одговарајућих димензија, према прописима ЈКП „Водовод,.. Потребно је:

- да водомер буде приступачан радницима комуналног предузећа ради очитавања стања.
- да водомер буде заштићен од било каквих оштећења.
- да буде заштићен од замрзавања код ниских температура.

За противпожарну заштиту, када је у питању водовод, одлуке о томе како ће се гасити пожар у одређеном месту, доноси се у сагласности са надлежном ватрогасном организацијом. На водоводној мрежи се постављају хидранти који могу служити за гашење пожара и прање улица. Хидранти могу бити подземни или надземни и постављају се на растојању до 80 m. Минималан притисак у водоводној мрежи не може бити мањи од 250 kPa.

Ако се гашење пожара врши ватрогасним возилима мора бити омогућен приступ возилима око објекта који се штите. Потребно је одредити хидранте где се ватрогасно воуило пуни водом.

Није дозвољено спајање водовода, који мора бити под санитарним надзором, са било којим другим водоводом, нити се дозвољавају услови за повратну воду из уређаја натраг у водоводни систем.

Канализацију треба решавати по сепарационом систему, са потпуном забраном мешања одпадних и палих вода.

Пречник канала за отпадне се добија хидрауличким прорачуном, али без обзира на резултат прорачуна се неће примењивати пречници мањи од 200mm.

Рачунско пуњење канала треба узети $0.6 D$, где је D унутрашњи пречник канала.

Канале пројектовати тако да минималне брзине буду такве да спречавају таложење у каналу.

Не дозвољава се употреба септичких јама у густо насељеним местима. У њима обавезно треба изградити канализацију. Само код усамљених објекта могу се урадити решења са септичким јамама. Септичке јаме треба да буду грађене према санитарним прописима, што важи и за њихово одржавање и пражњење.

У условима где постоји изграђена канализација за отпадне воде, власници објеката дужни су да објекте прикључе на канализацију.

Канализациона мрежа треба да буде опремљена објектима према прописима. Шахтови се морају обавезно предвидети на сваком споју канала, на местима промене правца трасе и на местима промене нагиба нивелете. У правцима, шахтове не треба постављати на већем растојању од 50m. Ревизиони силази треба да буду покривени округлим поклопцима. Код канала за отпадне воде на поклопцу треба да буде минимум отвора ради вентилације, како би се спречило уливање веће количине атмосферске воде које би оптерећивале канале и постројења за пречишћавање отпадних вода.

Вода из дренажа се сме уводити у канализацију за отпадне воде само ако је максималан доток воде из дренаже веома мали и ако не постоји други начин где би се воде из дренаже испуштале (случајеви када не постоји канализација за атмосферске воде или какав поток).

За одвођење атмосферских вода користи се канализација за те воде. У мањим насељима, посебно када су нагиби терена значајни и када је отицање воде ефикасно може се предвидети решење канализације по непотпуном сепарационом систему, т.ј. без канализације за атмосферске воде које се тако евакуишу риголама најкраћим путем.

Минимални пречник канала за атмосферске воде не треба да буде испод 250mm. Рачунско пуњење узети 100%. Не треба дозволити веће брзине од 5 m/s. За уобичајне насељске услове канализацију за атмосферске воде треба рачунати за кише двогодишње вероватноће јављања, а димензионирање извршити према рационалној методи.

Сливници за увођење воде у канализацију постављају се на растојању до 50 m и на раскрсницама. У зависности од количине воде треба изабрати тип сливничке решетке. Сливник може бити прикључен на канализацију било преко рачве или на ревизиони силаз.

Ако у води која се уводи у канализацију за атмосферске воде (паркинзи, фабрички круг, и сл.) има уља, нафте, бензина и сл., треба предвидети сепараторе да се они издвоје и посебно уклоне.

Индустријске отпадне воде разних врста могу бити уведене само у канализацију за отпадне воде. Ако је у питању нека већа индустрија може постојати и посебна канализација. У зависности од квалитета отпадне индустријске воде доноси се одлука да ли мора постојати предтетмен пре увођења у канализацију. Само оне воде које нису загађене, као воде од хлађења, могу бити уведене у канализацију за атмосферске воде.

Забрањено је грађење сталних или постављање привремених објеката по траси (објектима) водовода и канализације који би сметали функционисању и одржавању објеката водовода и канализације.

Црпне станице на водоводу или канализацији треба да су лоциране тако да се могу оградити са минималном зоном санитарне заштите, како се предвиђа санитарним прописима. Ако се мора поступити другачије, онда то треба урадити у сагласности са надлежним санитарним органом.

Зоне санитарне заштите на извориштима, око каптажних објеката, око резервоара, црпних станица, постројења за производњу пијаће воде и постројења за третман отпадних вода предвиђају се према одговарајућим санитарним прописима. Постројења за третман отпадних вода морају бити изван насељених места на удаљености од најмање 1000m.

За постављање водовода и канализације на терену изван граница урбанистичког плана треба настојати да се траса постави поред путева ради боље приступачности код одржавања. Изван путева треба настојати да се траса постави по границама парцела. Положај трасе поред путева утврђује се у сагласности са предузећем које је надлежно за одржавање путева и у зависности од конкретне ситуације.

Пројектовање и изградња објеката водовода и канализације, као грађевинских објеката, регулисано је техничким прописима које треба поштовати и код пројектовања и код изградње.

Услови прикључивања мрежа инсталација на водовод и канализацију

Технички прописи за водовод

- Спојеве прикључака објеката врши искључиво орган јавног водовода, а осталу инсталацију у објекту може изводити само овлашћено лице или овлашћено предузеће.
- Одобрење за прикључак издаје се на основу захтева и поднетих планова и прорачуна које могу радити и потписати само овлашћени пројектанти.
- Дозвола за употребу водовода издаје се на основу писмене представке после извршене пробе исправности инсталације.
- Ималац инсталације је дужан да исту одржава у исправном стању.
- Органи водовода имају право да контролишу исправност инсталације уз законску одговорност имаоца.
- На главном споју не смеју се чинити никакве измене без накнадног одобрења, нити се смеју убацивати нови прикључци испред водомера.
- Пропусним вентилом испред водомера сме руковати само орган водовода и може га у предвиђеним случајевима затворити и пломбирати. Повреда пломбе се сматра кривичним делом-провалом.
- Инсталација водовода се мора спроводити стручно и према прописима.
- Цеви не смеју бити узидане у зидну масу, већ увек са слободним пролазом.
- На пролазима цеви кроз зидове и таванице не смеју доћи никакви наставци цеви.
- У зидне шлицеве кроз које пролазе водоводне цеви, не смеју се стављати цеви неке друге инсталације, нпр.: електричне, гасне и др.
- Кад се у истом шлицу спроводи и хладна и топла вода, онда цеви топле воде треба обложити термичком изолацијом, де се хладна вода не би заgravала.
- Избежавати близину електричних спроводника који немају уземљење.
- Уличне воде и прикључне делове водовода до уличне цеви, заштитити од дејства евентуалних лутајућих стуба одговарајућим заштитним средствима.
- Водоводне цеви не смеју се стављати нити у хладном нити у загрејаном стању.
- Све водоводе до којих може допрети дејство мраза заштитити термичком изолацијом.
- Притисак у кућној мрежи не би требало да буде већи од 5 бара у интересу трајности инсталације. Код већих притисака извршити смањење притиска помоћу редуцир-вентила.
- Рачунска брзина кретања воде у цевима узима се око 1-1,50 m/s а највише 2,0 m/s, да би се ублажили шумови, водени удари и отпори у цевима.
- Слободан натпритисак треба да буде најмање 5 m воденог стуба изнад највишег точећег места.
- Прикључак од уличне цеви до водомерног склоништа пројектовати искључиво у правој линији, управно на уличну цев.
- Водомер поставити у водомерно склониште (шахт) на 1,5 m од регулационе линије, односно у посебан метални орман-нишу (ако је водомер у објекту), који је смештен са унутрашње стране на предњем зиду до улице. Димензије водомерног склоништа за најмањи водомер (3/4") су 1,00 m x 1,20 m x 1,70 m. Водомер се поставља на мин. 0,30 m од дна шахта. Димензије водомерног склоништа за два или више водомера, зависе управо од броја и димензија (пречника) водомера.
- Уколико се у објекту налази више врста потошача (локали, склоништа, топлотна подстаница и др.) предвидети посебне главне водомере за сваког потошача посебно.
- Димензионисање водомера извршити на основу хидрауличког прорачуна.
- Шахтове (окна) за водомере треба градити од материјала који су за локалне прилике најјекономичнији (опека, бетон, бетонски блокови).
- Унутрашњу обраду зидова шахта вршити: дерсовањем цементним малтером 1:3 за зидове од опеке, фуговањем за зидове од бетонских блокова и без обраде за бетонске зидове.
- На дно шахта нанети слој песка или ситнијег шљунка дебљине 10 до 15 cm, или ставити под од опеке без малтера.

- Шахтове који леже у зони подземне воде треба заштитити од продора воде одговарајућом изолацијом.
- Изнад шахта уградити ливено-железни поклопац и предвидети детаље за обезбеђење улаза у шахт.
- Обезбедити шахт од продора површинских вода издизањем плоче шахта мин. 10 см изнад коте терена или на други начин.
- Кућни прикључак извести у слоју (мин. 5 см) песка. На делу кућног прикључка испод саобраћајнице затварање рова предвидети шљунком.
- Уколико радни притисак према хидрауличком прорачуну не може да подмири потребе виших делова објекта, обавезно пројектовати постојење за повећање притиска.

Технички прописи за канализацију

- Објекат се не може повезати са уличном канализацијом ако исти није повезан са водоводом (могући су изузетци).
- У канализацију се може одводити:
  - сва нечиста и употребљена вода и помије које се могу лако испирати;
  - фекалије које су водом толико разређене да их вода може спирати;
  - сва атмосферска вода (кишница и отопљени снег) и
  - по нарочитом одобрењу и подземна вода.
- У канализацију је забрањено испуштати или убацити:
  - ђубре, пепео, крпе, песак, отпатке од кухиње или од јела, лед, снег, кости и уопште предмете и материје;
  - запаљиве материје и оне које могу изазвати пожар, експлозију или оштетити канале и њихово функционисање и
  - воде и друге течности са температуром већом од 35°C или са штодљивим киселинама, алкалијама и солима.
- Квалитет отпадних вода које се испуштају у канализациони систем мора да одговара Правилнику о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у градску канализацију (чл. 15 Одлуке о канализацији).
- Пречник канализационог прикључка одређивати на основу хидрауличног прорачуна с тим да пречник цеви не може бити мањи од $\varnothing 150$ mm.
- Главне одводнике из објекта где год је могуће што пре и по правој линији одвести из објекта ка уличној канализацији.
- Промена правца канала може се вршити само помоћу лукова а не помоћу колена.
- Изван зграде цеви канализације морају бити закопане 1 m испод терена.
- Гранично ревизионо окно извести 1,5 m унутар регулационе линије и у истом извршити каскадирање (висинска разлика чија је минимална вредност 0,60 m а максимална 3,00 m). Прикључак од ревизионог силаза па до канализационе мреже извести падом од 2% до 6% управно на улични канал искључиво у правој линији без хоризонталних и вертикалних ломова.
- Ревизиона окна морају се још изградити на местима:
  - где се спајају главни хоризонтални одводници са вертикалним;
  - ако је вертикални одводник од тога места удаљен више од 1 m;
  - на местима где су каскаде;
  - на местима где се мења правац одводника који спроводи фекалну воду и
  - код правих одводника на растојању највише 24 m за $\varnothing 150$ mm.
- У правцу тока воде не сме се ни код једне врсте одводника вршити прелаз из шире цеви у ужу.
- Сливници, нужници и остали објекти који леже испод висине до које се може пружити успор из уличне канализације, могу се спојити са каналом ако одговарајући спојни канал од тих објеката има аутоматске или ручне затвараче.
- Где год је могуће избегавати вертикалне спроводнике са уливима и сифонима у спољним, хладним зидовима. Отвори на решеткама сливника могу бити на највећим размацима ребара од 15 mm.
- Резарвоари за лед, рибу и томе сл., не смеју бити директно спојени са канализацијом.

- На сваком имању морају бити везани на канализацију најмање по један сливник у дворишту и по један олућњак.
- На једној катастарској парцели на којој има више објеката по правилу пројектовати један канализациони прикључак о чему треба да постигну договор власници објеката.
- Прикључење дренажних вода од објекта извршити преко таложнице за контролу и одржавање пре граничног ревизионог силаза.
- Прикључење гаража, сервиса и других објеката, који испуштају воде са садржајем уља, масти, бензина и др., вршити преко таложника и сепаратора масти и уља.
- У деловима где је канализација извршена по сепарационом систему забрањено је увођење атмосферске воде у одводнике фекалних вода.
- Уколико не постоји улична канализација, отпадне воде се привремено спроводе у озидану непропусну нужничку-септичку јаму, из које се нечиста вода односи на одређене депоније.
- Запремина септичке јаме рачуна се према потошњи воде и времену трајања процеса.
- Септичке јаме поставити:
  - мин. 2 m од ограде комплекса,
  - мин. 5 m од објекта,
  - мин. 10 m од регулационе линије и
  - мин. 20 m од бунара.

➤ Енергетска инфраструктура

Основа правила за изградњу електроенергетске мреже и телекомуникационе мреже, њихово међусобно усклађивање положаја и усклађивање са другим инфрасистемима произилазе из њихових односа у простору (локација укрштање и паралелни положај) као и примена важећих закона, техничких прописа и услова заштите животне средине утврђују се овим просторним планом.

Електроенергетска мрежа

Енергетска мрежа и објекти - заштитне зоне / појасеви и правила

Електро мрежа и објекти		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Далековод 400 kV	Минимум 40 m, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији су власници "Електро мрежа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.

Далековод 220 kV	Минимум 30 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији су власници "Електро mreжа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 110 kV	Минимум 25 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији су власници "Електро mreжа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 35 kV	Минимум 10 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 10 kV	Минимум 5 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.

Разводно постројење 400 kV	Минимум 6 ha.	<p>Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини Разводног постројења (ТС) условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).</p> <p>Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији је власник "Електро mreжа Србије", потребна је сагласност поменутог власника.</p>
Разводно постројење 220 kV	Минимум 4 ha.	<p>Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини Разводног постројења (ТС) условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).</p> <p>Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији је власник "Електро mreжа Србије", потребна је сагласност поменутог власника.</p>
ТС 110/x kV	Минимум 2-3 ha.	<p>Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини ТС условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).</p> <p>Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији су власници "Електро mreжа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.</p>
ТС 35/x kV	Минимум 1 ha.	<p>Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у</p>

		<p>близини ТС условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).</p> <p>За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.</p>
Остале енергетске мреже		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Продуктовод	Минимум 1 m, обострано од ивице цеви. У зависности од врсте флуида дефинише се шири појас заштите.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинисаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.
Топловод	Минимум 1 m, обострано од ивице цеви.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинисаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.

Мрежа инсталација за електричну енергију

За сваки тип стамбеног насеља утврђује се електроенергетски биланс оптерећења (снаге), а затим се на основу прогнозе пораста оптерећења дефинишу енергетски услови за изградњу нових или реконструкцију постојећих ТС 10/0,4 и нисконапонских водова.

За новопланиране потрошаче (који захтевају веће количине ел. енергије) на планском простору, с обзиром на попуњеност постојећих капацитета трафостаница, потребно је изградити нове трафостанице напонског преноса 10/0,4 kV. Трафостанице поставити што ближе месту највеће потрошње, а најмање 10 kV напоном обезбедити из постојеће мреже. Трафостанице градити као МБТС или зидане у ужем центру села, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката, а због недостатка простора трафостанице могу бити смештене у посебне просторије унутар објекта. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 1260 kVA. На периферији села и засеоцима трафостанице градити као алуминијумска стубна ТС, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 250 kVA.

Новопланирану 35 kV и 10 kV мрежу на простору Детаљне регулације насеља градити подземно у кабловској канализацији директно полагањем у земљу и ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима, а на простору Генералне регулације села градити ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима.

Нисконапонску мрежу изводити ваздушно на бетонском стубовима и са самоносећим кабловским снопом (СКС).

Кућни прикључак извести са СКС-ом по важећим законским и техничким прописима.

Јавно осветљење поставити на постојеће бетонске стубове. Осветљење примарних саобраћајница решити светилкама постављеним на више стубове. Тачан број стубова, светилки и врсту осветљења одредити главним пројектима за поједине делове простора у складу са препорукама ЈКО (Југословенског комитета за осветљење).

Заштиту од атмосферског пражњења извести класичном громобранском инсталацијом према важећим законским прописима.

Услови за електроенергетску мрежу

- Целокупну електроенергетску мрежу и трафостанице градити на основу главних пројеката у складу са важећим законским прописима.

Трафостанице 10/0,4 kV

- Трафостанице поставити што ближе месту највеће потрошње, а најмање 10kV напоном обезбедити из постојеће мреже.
- Трафостанице у насељима могу бити смештене на отвореном простору или у посебне просторије унутар објекта. Капацитет трафостаница треба да буде од 100 kVA до 630 kVA.
- Трафостаницу градити као МБТС, алуминијумско стубну ТС или зидану. Удаљеност енергетског трансформатора од суседних објеката мора износити најмање 3,0 m.
- Ако се трафостаница смешта у просторију у склопу објекта, просторија мора испуњавати услове грађења из важећих законских прописа пре свега "Правилника о техничким нормативима за заштиту електроенергетских постројења и уређаја од пожара" ("Сл.лист СФРЈ" бр. 74/90)
- На периферији села и засеоцима трафостанице градити као алуминијумске стубне ТС, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 250 kVA.
- Трафостанице градити за рад на 10 kV напонском нивоу.
- Код избора локације ТС водити рачуна о следећем: да ТС буде постављена што је могуће ближе тежишту оптерећења; да прикључни водови буду што краћи, а расплет водова што једноставнији; о могућности лаког прилаза ради монтаже и замене опреме; о могућим опасностима од одроњавања и клизања терена, бујица, површинских и подземних вода, и сл.; о присуству подземних и надземних инсталација у окружењу ТС; утицају ТС на животну средину.

Полагање каблова

- 35 kV и 10 kV мрежу на простору Детаљне регулације градити подземно у кабловским канализацијама директно полагањем у земљу и ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима, а на простору Генералне регулације градити ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима;
- Дубина укопавања каблова не сме бити мања од 0,70 m за каблове напона до 10 kV, односно 1,1 m за каблове 35 kV.
- Електроенергетску мрежу полагати најмање 0,50 m од темеља објеката и где је могуће мрежу полагати у слободним зеленим површинама.
- Минимална удаљеност електроенергетске мреже од крајње тачке попречног профила (ножице усека или насипа или спољне ивице одводног канала) износи 3,0 m.
- Укрштање кабловског вода са путем изван насеља врши се тако што се кабл полаже у бетонски канал, односно у бетонску или пластичну цев увучену у хоризонтално избушен отвор, тако да је могућа замена кабла без раскопавања пута. Вертикални размак између горње ивице кабловске канализације и површине пута треба да износи најмање 1,35-1,5 m.
- Међусобни размак енергетских каблова (вишежилних, односно кабловског снопа три једножилна кабла) у истом рову одређује се на основу струјног оптерећења, али не сме да

198

- буде мањи од 0,07 m при паралелном вођењу, односно 0,2 m при укрштању. Да се обезбеди да се у рову каблови међусобно не додирују, између каблова може целом дужином трасе да се постави низ опека, које се монтирају насатице на међусобном размаку од 1m.
- При паралелном вођењу енергетских и телекомуникационих каблова најмање растојање мора бити 0,50 m за каблове напона 1 kV, 10 kV и 20 kV, односно 1m за каблове напона 35 kV.
  - При укрштању са телекомуникационим кабловима најмање растојање мора бити веће од 0,50 m, а угао укрштања треба да буде у насељеним местима најмање 30° , по могућству што ближе 90° , а ван насељених места најмање 45° . По правилу електроенергетски кабл се полаже испод телекомуникационих каблова.
  - Није дозвољено паралелно полагање енергетских каблова изнад или испод цеви водовода и канализације.
  - Хоризонтални размак енергетског кабла од водоводне или канализационе цеви треба да износи најмање 0,5 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,4 m за остале каблове.
  - При укрштању, енергетски кабл може да буде положен испод или изнад водоводне или канализационе цеви на растојању од најмање 0,4 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,3 m за остале каблове.
  - Уколико не могу да се постигну размаци према претходне две тачке на тим местима енергетски кабл се провлачи кроз заштитну цев.
  - Није дозвољено паралелно полагање електроенергетских каблова изнад или испод цеви гасовода.
  - Размак између енергетског кабла и гасовода при укрштању и паралелном вођењу треба да буде у насељеним местима 0,8 m, односно изван насељених места 1,2 m. размаци могу да се смање до 0,3 m ако се кабл положи у заштитну цев дужине најмање 2 m са обе стране места укрштања или целом дужином паралелног вођења.

Извођење надземних водова

- Нисконапонски самонесећи кабловски склоп (НН СКС) монтирати на бетонске стубове са размаком до 40 m. Изузетно НН СКС може да се полаже и по фасади зграде.
- Није дозвољено директно полагање НН СКС у земљу или малтер.
- Вођење водова преко зграда које служе за стални боравак људи треба ограничити на изузетне случајеве, ако се друга решења не могу технички или економски оправдати (сматра се да вод прелази преко зграде и кад је растојање хоризонталне пројекције најближег проводника у неотклоњеном стању од зграде мање од 3 m за водове до 20 kV, односно мање од 5 m за водове напона већег од 20 kV).
- У случају постављања водова изнад зграда потребна је електрично појачана изолација, а за водове изнад стамбених зграда и зграда у којима се задржава већи број људи, потребна је и механички појачана изолација.
- Није дозвољено постављање зидних конзола или зидних и кровних носача водова на стамбеним зградама.
- Није дозвољено вођење водова преко објеката у којима се налази лако запаљив материјал (складишта бензина, уља, експлозива и сл.).
- На пролазу поред објеката у којима се налази лако запаљив материјал хоризонтална сигурносна удаљеност једнака је висини стуба увећаној за 3,0 m, а износи најмање 15,0 m.
- Одређивање осталих сигурносних удаљености и висина од објеката, као и укрштање електроенергетских водова међусобно као и са другим инсталацијама вршити у складу са Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).
- Заштиту од атмосферског пражњења извести класичним громобранским инсталацијама у облику Фарадејевог кавеза према класи нивоа заштите објеката у складу са "Правилником о техничким нормативима за заштиту објеката од атмосферског пражњења" (Сл. лист СРЈ бр. 11/96).

Услови за прикључење објекта на електроенергетску мрежу

- Прикључак служи за напајање само једног објекта. У случају да се преко једног огранка НН мреже напајају два или више објеката, овај огранак се третира као НН мрежа.
- Сваки објекат може да се напаја само преко једног прикључка. Изузетно, у случају двојног власништва стамбеног објекта, електроенергетском сагласношћу могу да се одобре два прикључка.
- За извођење прикључка користи се СКС (самоносећи кабловски сноп).
- Прикључак се димензионише и изводи у зависности од очекиваног максималног једновременог оптерећења на нивоу прикључка, начина извођења НН мреже, конструкције и облика објекта, положаја објекта у односу на НН мрежу.
- Место прикључења надземног прикључка је стуб НН вода (изузетно зидна конзола или кровни носач ако су ови елементи упоришта НН вода).
- Надземни прикључак се изводи преко носача на зиду објекта, односно преко крова објекта ако због мале висине објекта или неких других разлога није прихватљиво извођење прикључка преко зида објекта.
- Распон од места прикључења (стуб НН вода) до места прихватања на објекту прикључка изведеног СКС-ом може да износи највише 30 m. За веће распоне обавезна је уградња помоћног стуба.

➤ Телекомуникациска инфраструктура

При изградњи објекта фиксне телефоније, мобилне телекомуникационе мреже, телевизијских и радио пријемника и предајника и објекта за смештај телекомуникационе опреме, треба се придржавати важећих техничких прописа, стандарда и упутства који третирају ову врсту опреме, као и важећих закона за ову област телекомуникација (Закон о телекомуникацијама, Закон о радиодифузији и Закон о системима веза).

Предметни објекти и инсталације морају се изградити тако да :

- не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта сем ако се за то не утврди јавни интерес.
- да се простор и грађевинска површина рационално користе
- да се поштују прописи који се односе на остале инфраструктурне објекте
- да се поштују прописи који се односе на заштиту животне средине
- да се води рачуна о геолошким особинама тла и подземних вода
- да се не угрожавају остали објекти.

Телефонска мрежа – и АТЦ

Грађевински објекти за смештај телекомуникационе опреме могу се градити у оквиру објекта, на слободном простору и испод јавних површина. Величина површине за смештај опреме зависи од капацитета опреме. Грађевински објекти могу бити монтажни и зидани.

Телекомуникациони водови и објекти

Подземни телефонски и КДС водови постављају се испод јавних површина (тротоари, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простори, саобраћајнице уз сагласност надлежног предузећа за путеве, границама катастарских парцела уз сагласност корисника парцела) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника-корисника, а на основу одобрења за градњу.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у оквиру објекта могу се градити на основу пријаве радова уз сагласност власника-корисника станова, а објекти на крову и фасади постојећег објекта и на слободном простору у оквиру блока могу се градити на основу одобрења за градњу.

Надземни телефонски водови постављају се на стубове. Стубови се постављају на јавним површинама или на парцелама уз сагласност власника парцеле.

Подземни телекомуникациони водови телекомуникационе мреже и ТТ канализација постављају се испод јавних површина (тротоар, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простор и саобраћајнице) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника-корисника, а на основу одобрења за градњу.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у зонама које представљају просторно-културно историјску целину могу се градити на основу одобрења за градњу, а уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Приземни објекат за смештај телекомуникационе опреме је површине до 50 m². Објекат мора бити ограђен ако је монтажни а ако је зидани не мора бити ограђен.

До објекта за смештај телекомуникационе опреме потребно је обезбедити приступну пешачку стазу минималне ширине 1,5 m до најближе јавне саобраћајнице.

За постављање објекта за смештај телекомуникационе опреме у постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника-корисника станова или пословног простора.

Објекат за смештај телекомуникационе опреме мора да има такав положај да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Приликом изградње телекомуникационе мреже држати се прописа из област ТТ линија и мрежа LN – I до LN – VIII заједница југословенских РПТТ мрежа.

Подземни приступни телекомуникациони водови полажу се у ров прописане ширине зависно од броја каблова или цеви на дубини од минимално 0,8m до 1,5m, а према важећим техничким прописима за полагање ове врсте инсталација.

Код приближавања и укрштања телекомуникационих водова са осталим инфраструктурним објектима потребно је остварити следеће минималне размаке:

- код полагања телекомуникационог вода испод државних путева потребно је да растојање од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35 – 1,50 m, док се укрштање изводи механичким подбушивањем.

- са водоводном и канализационом цеви код укрштања 0,5 m а код паралелног вођења 0,6m,

- са електроенергетским каблом при паралелном вођењу и укрштању, најмање растојање мора бити 0,50 m за каблове напона 1 kV, 10 kV и 20 kV, односно 1 m за каблове напона 35 kV,

- са електроенергетским каблом 20 kV и 35kV код паралелног вођења 1m,

- од регулационе линије 0,5m,

- од упоришта електроенергетских водова до 1kV 0,8m.

Дозвољена су и мања растојања у случају примене одређених мера заштите (телекомуникациони водови у заштитним цевима и са применом механичке и термичке заштите између разних инфраструктурних водова), а према важећим техничким прописима и препорукама.

Код приближавања подземног телекомуникационог вода темељу електроенергетског стуба, хоризонтална сигурна удаљеност је 0,8m, а не мање од 0,3m уколико је телекомуникациони вод механички заштићен.

При укрштању са саобраћајницом кабл мора бити постављен у заштитну цев, а угао укрштања треба да буде 90⁰,

При укрштању са енергетским кабловима најмање растојање мора бити веће од 0,50 m, а угао укрштања треба да буде у насељеним местима најмање 30⁰, по могућству што ближе 90⁰, а ван насељених места најмање 45⁰. По правилу телекомуникациони кабл се полаже изнад енергетских каблова.

Испитати утицај далековода напонских нивоа 400 kV, 220 kV и 110 kV, односно степен електроометања (интензитет шумова) и на основу тога изабрати материјал и начин заштите.

Мобилна телефонија

Објекти мобилне телефоније постављати према плановима надлежних оператера. Објекти за смештај базних централа, контролора базних станица, антенских стубова, антенских носача, могу се градити у оквиру објеката у зеленим површинама и слободног простора. Приликом изградње држати се правила и препорука надлежних оператера и актуелних техничких прописа.

Непосредни простор око антенског стуба оградити (20-30 m²) и спречити блиску изградњу која ће смањити ефикасност функционисања (умањити или спречити сигнал).

Ако се објекти за смештај мобилне телекомуникационе опреме постављају на постојећем објекту (на крову или фасади што излази из габарита постојећег објекта) могу се градити уз сагласност власника-корисника објекта а на основу Одобрења за градњу.

Ако се објекти за смештај мобилне телекомуникационе опреме постављају у зонама које представљају просторно-културно историјску целину могу се градити на основу одобрења за градњу, а уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Објекат за смештај телекомуникационе опреме мора да има такав положај да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Антене које се постављају на фасаде постојећих објеката морају бити у складу са бојом и архитектонским изгледом фасаде.

Полагање водова се врши у складу са техничким прописима и стандардима, а минимална растојања у односу на водове и објекте других инфраструктура су као наведена за телекомуникационе водове и објекте.

Базне станице градити по техничким препорукама и стандардима Телеком Србија, непосредни простор око антенског стуба оградити (20-30m²) и спречити блиску изградњу која ће смањити ефикасност функционисања (умањити или спречити сигнал).

КДС

Предвидети место за смештај главне станице (ГС). Она може бити смештена у објектима колективног становања и осталих објеката. Објекти могу бити монтажни и зидани.

Кабловску мрежу за дистрибуцију (РА) и телевизијских сигнала (ТВ) предвидети на исти начин као и за осталу инфраструктуру. Каблове полагати у исти ров заједно са телефонским водовима или посебно. Приликом израде КДС држати се службеног листа СФРЈ бр. 41/88, службени гласник РС број 44/95 и остали СФРЈ 66/87 ЈУС Н.Н6. 170–179, ЈУС Н.Н6501 – 504.

Пошта

Просторије за смештај опреме могу се сместити у оквиру објекта или могу бити у оквиру посебних грађевинских објеката. Величина површине за смештај опреме зависи од капацитета опреме. Грађевински објекти могу бити зидани и монтажни.

➤ Гасоводна инфраструктура

На подручју магистралних и разводних гасовода за радни притисак до 50 бар минимално потребно безбедносно растојање објеката где бораве и раде људи износи по 30 m обострано од постојећих и планираних гасовода.

На подручју градских гасовода за радни притисак до 12 бар минимално потребно безбедносно растојање објеката где бораве и раде људи износи по 3 m обострано од постојећих и планираних гасовода, а за дистрибутивне гасоводне мреже за радни притисак до 4 бар минимално потребно безбедносно растојање објеката где бораве и раде људи износи по 1 m обострано од постојећих и планираних гасовода.

Локације и грађевинске површине главних и мерно регулационих станица, као и гасовода у планској документацији треба приказати у плану намена површина као комуналне површине јавних потреба (гасне станице) са текстуалним упутством за спровођење и формирање грађевинских парцела са правом коришћења за потребе гасификације.

Гасоводи свих рангова полажу се подземно са минималним надслојем 0,8 m изнад горње ивице цевовода.

Код укрштања са улицама и путевима гасовод се може полагати поступком прокопавања или у заштитној цеви, при чему се код прокопавања његов положај дифинише према прорачунској провери.

Код полагања гасовода испод државних путева потребно је да растојање од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35 – 1,50 m, док се укрштање изводи механичким подбушивањем.

Сви типови гасовода се постављају подземно у рововима потребних димензија.

Гасоводни објекти, као што су ГМРС и МРС станице се лоцирају на грађевинским парцелама потребних димензија, тако да се и заштитне зоне налазе на једној парцели.

За ГМРС станице потребна површина грађевинске парцеле износи до 1200 m² (30 x 40 m), а за МРС станице од 15 x 12 m, али у градском ткиву мора да се обухвати и заштитна зона од мин. 15m од објекта, па се иста проширује на 35 x 40 m (постављају се или на државном земљишту или се откупљује од приватних власника, када се често мора откупити и цела катастрска парцела).

У уквиру свих заштитних зона и појасева забрањује се изградња стамбених, угоститељских и производних објеката. За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката потребно је испоштовати стандарде „Србијагаса”.

Сви гасоводни објекти су приземни и постављају се на 1 m од нулте коте терена и раде без људске посаде, потпуно су аутоматизовани објекти.

До грађевинске парцеле је потребан путни приступ мин. ширине 3 m, са везом на јавну саобраћајну мрежу и напајање електро енергијом напона до 0,4 kV.

➤ Правила грађења за остале објекте комуналне инфраструктуре

1) Људска гробља

За градска, приградска и сеоска гробља (у даљем тексту: гробља) за која није донет Урбанистички план и за која је донет Урбанистички план, до доношења Одлуке о примени делова донетог плана (у складу са чл. 169. став 1. и 2. Закона) важи:

Правила грађења за гробља утврђују се :

- За изградњу објеката на неизграђеном делу гробља,
- За легализацију објеката који немају грађевинску дозволу,
- За реконструкцију постојећих објеката.

Под **објектима на гробљима** подразумевају се:

1. гробне парцеле
2. гробна места,
3. капеле (боксови) за умрле,
4. колске и пешачке саобраћајнице и прилазни пут.
5. пешачки трг,
6. други објекти (верски, сале за парастосе, економски, продавнице цвећа и погребне опреме и други објекти за вршење погребне делатности),
7. зелене површине,
8. ограда гробља.

Минимални садржај:

- За градско гробље на подручју 1, 2, 3 и 4.
- за сеоска гробља је: тачка 1,2 и 4.
- Остали садржаји одређују се према величини, могућности и потребама насеља.

Правила градње за наведене објекте на гробљима су :

1. облик и величина гробних парцела одређују се на основу просторних услова и функционалних захтева.
2. врста и димензије гробних места одређено је Одлуком о сахрањивању и гробљима (Општински службени гласник, број 6/1992).

3. минимална ширина пешачких стаза које деле гробне парцеле је 1,20 м.
4. колске саобраћајнице (прилазни пут) димензионишу се према категорији пута и рангу насеља стим што је минимална ширина коловоза 5,0 метара а изузетно минимално 2,5 метра за сеоска гробља када се прилаз утврђује преко пољског односно некатегорисаног пута.
5. габарит, облик и положај капеле и других објеката одређује се према просторним могућностима, функционалним захтевима (повезивање за колски и пешачки саобраћај) и рангу и потребама насеља.
Предходни став односи се на легализацију, реконструкцију, доградњу и надградњу објекта.
За донети план примењују се и елементи односно делови Плана до доношења одлуке о примени делова плана
6. у случају када се гробље граничи са стамбеним објектима, приликом одређивања положаја гробних парцела на неизграђеном делу гробља, ивица парцеле мора бити удаљена минимално 25,0 м. Од најближег постојећег или планираног стамбеног објекта. Простор између гробне парцеле и границе гробља има карактер заштитног зеленог појаса и мора се озеленити високом вегетацијом.
7. ограда комплекса према јавном путу и неизграђеном земљишту је транспарентна са висином која је одређена за стамбене или индустријске објекте, с тим да се омогућује и формирање "живе" ограде.
Ограда на граници гробља према стамбеним објектима из тачке 6. је зидана, индустријска, под условом да не угрожава осунчавање стамбених објеката.

Елементи наведених правила градње за гробља примењују се путем и у поступку издавања Локацијске дозволе.

Ова правила грађења не могу се примењивати за гробља или делове гробља:

- уколико земљиште не припада Општини односно правном лицу на које је Општина пренела право располагања, или ако земљиште није у државној својини,
- за проширење постојећег гробља за који није донет Урбанистички план и гробља ван граница донетог Плана, као и за гробља на новим локацијама.

За земљиште из предходног става обавезна је предходна израда одговарајућег урбанистичког плана.

За гробља наведена у претходном ставу, као и за сеоска насеља, у случају када не постоје услови за сахрањивање (попуњеност, прилаз гробљу, правни статус) изузетно се може изградити одговарајући Урбанистички план пре доношења одговарајућег плана насеља.

2) Евакуација отпада и животињских остатака

С обзиром да је предвиђено да се евакуација отпада и сахрањивање животињских остатака са територије општине Владичин Хан обавља кроз евакуацију истих на регионалну депонију предвиђену за одлагање комуналног отпада, чоја се локација налази на територији општине Лесковац, у овом ППО се не дају правила за овакву врсту објекта.

За евакуацију кућног смећа предвидети контејнере запремине око 1100l, за комерцијалне објекте 1 контејнер на 600м² корисне површине. Локације одредити у оквиру регулације основних саобраћајница, као издвојене нише са упуштеним ивичњаком, тако да максимално ручно гурање контејнера не буде веће од 15m, по равној подлози са успоном до 3%. Тачне локације и потребан број контејнера одредити кроз израду одговарајуће техничке документације, у сарадњи са надлежним ЈКП.

Судови се могу сместити и у унутрашњости комплекса, дуж интерних саобраћајница (чија минимална ширина не може бити мања од 3,5m за једносмерни и 6m за двосмерни саобраћај), са могућношћу окретања возила за одвоз смећа (габарита 8,6x2,5x3,5m и осовинским притиском од 10 тона).

Могуће је предвидети и другачије системе и методе прикупљања и евакуисања кућног смећа, а у складу са условима заштите животне средине.

Посебно се напомиње да се отпад, који по саставу не одговара кућном смећу и представља нуспродукт процеса складиштења или производње, депонује према посебним условима, обрађује и одвози уз претходну сагласност надлежних институција на за то одређене локације

3) Пијаце

Правила уређивања и грађења за објекте сточних пијаца, сајмова и изложби наведена су у делу који се односи на правила грађења за пољопривредно земљиште.

Грађење зелених пијаца спроводи се у складу са урбанистичким планом, а за насеља за која није предвиђена израда урбанистичког плана, у складу са техничким прописима за ову врсту објеката.

2.2.4. ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОЈИМА СЕ ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ ЧИНЕ ПРИСТУПАЧНИМ ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ, ХЕНДИКЕПИРАНИМ, СТАРИМА ОСОБАМА И ОСОБАМА СА ДЕЦОМ, У СКЛАДУ СА СТАНДАРДИМА ПРИСТУПАЧНОСТИ

Даљом урбанистичко техничком разрадом и изградњом јавних површина и објеката потребно је хендикепираним и инвалидним лицима, старим особама и особама са децом омогућити несметано кретање, коришћење слободних и јавних површина, као и приступ јавним и комерцијалним садржајима, и то пројектовањем тротоара потребне ширине и без већих степеника, закошавањем и спуштањем ивичњака тротоара и стаза, посебно на пешачким прелазима, као и изградњом предвиђених рампи уз степеништа и пешачке комуникације на прилазима зграда (у складу са стандардима за просторне потребе инвалида у зградама и околини за прилазне елементе и просторе).

Приликом решења уређења слободних и зелених парковских површина, стаза и пешачких токова, где год је то могуће уместо, или уз, степеништа предвидети благе рампе за кретање хендикепираних лица, старих особа и особа са децом, о чијим потребама треба водити рачуна код пројектовања нових објеката, као и код реконструкције приземља постојећих објеката. Одређене делове пешачких стаза по потреби опремити одговарајућим држачима за случај поледице

2.2.5. ПРАВИЛА ПАРЦЕЛАЦИЈЕ

Правила урбанистичке парцелације представљају основне урбанистичке нормативе на основу којих се могу формирати грађевинске парцеле, као основни елемент омеђен границама и одређен регулационом линијом према просторима јавне, опште намене, на коме се могу градити објекти. Правила парцелације обухватају планске елементе за одређивање величине, облика и површине грађевинске парцеле, регулационе, нивелационе елементе за обележавање грађевинске парцеле.

Појам, величина и облик грађевинске парцеле

Грађевинска парцела је најмања земљишно – просторна јединица на којој се може градити. Елементи грађевинске парцеле су:

- регулациона линија према јавном путу
- границе грађевинске парцеле према суседним парцелама,
- преломне тачке парцеле утврђене геодетским елементима у хоризонталном смислу.

Деоба и укрупњавање грађевинске парцеле

Грађевинска парцела по правилу има облик правоугаоника ии трапеза. Грађевинска парцела (планирана и постојећа) има површину и облик који омогућава изградњу објекта у складу са решењима из Плана, правилима о грађењу и техничким прописима.

Грађевинска парцела може се делити парцелацијом до минимума утврђеног правила о парцелацији.

Деоба из претходног става може се утврдити урбанистичким пројектом.

Грађевинска парцела може се укрупнити парцелацијом, а према планираној или постојећој изграђености, односно планираној или постојећој намени грађевинске парцеле.

Укрупњавање из претходног става може се утврдити урбанистичким пројектом.

При формирању грађевинских парцела парцелацијом или препарцелацијом максимално уважавати постојеће катастарске парцеле.

Општа правила парцелације за породичне стамбене објекте

Најмања грађевинска парцела за изградњу новог породичног стамбеног објекта, према типу објекта који се граде је:

Табела 13: Најмања грађевинска парцела

слободностојећи објекат	300m ²
двојни објекат	400m ² / 2x200 m ²
полуатријумски објекат	130 m ²
објекат у непрекинутом стам. низу	150 m ²
објекат у прекинутом низу	200 m ²

На грађевинској парцели чија је површина мања од наведених минималних величина могућа је изградња стамбеног објекта спратности до П + 1, коефицијента изграђености до 1,0 и степена заузетости до 0,4.

Најмања ширина грађевинске парцеле за изградњу новог породичног стамбеног објекта, а према типу објекта који ће се градити је:

Табела 14: Најмања ширина грађевинске парцеле за изградњу породичног стамбеног објекта

слободностојећи објекат	10,0 m мин.
двојни објекат	16m/2x8m
објекат у непрекинутом стам. низу	5,0m
објекат у прекинутом низу	12,0m

На грађевинској парцели чија је ширина мања од минимално утврђених, сем за двојне објекте, која се не може мењати, могу се градити објекти спратности до П+1, коефицијента изграђености до 1,2 и степена искоришћености до 60.

Општа правила парцелације за вишепородичне стамбене објекте

Најмања површина парцеле за вишепородичне стамбене објекте утврђује се за:

Табела 15: Најмања површина парцеле за вишепородичне стамбене објекте

слободностојећи објекат	500m ² мин
објекат у непрекинутом стам. низу	400m ² мин
објекат у прекинутом низу	450m ² мин

Најмања ширина парцеле за вишепородичне стамбене објекте утврђује се на:

Табела 16: Најмања ширина парцеле за вишепородичне стамбене објекте

слободностојећи објекат	16,0m
у прекинутом низу	12,0m

Општа правила парцелације за привредне, пословне и комерцијалне објекте

Најмања површина парцеле за остале врсте објеката утврђује се за:

Табела 17: Најмања површина парцеле

комерцијално пословни објекат	1000m ² мин
производно индустријски објекат	2000m ² мин
бензинске и гасне станице	400m ² мин

Табела 18: Најмања ширина парцеле

комерцијално пословни објекат	18,0m
производно индустријски објекат	30,00m

ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ПРИМЕРА ПРАВИЛА РЕГУЛАЦИЈЕ И ПАРЦЕЛАЦИЈЕ У НАСЕЉИМА

<p>СЛОБОДНОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ</p>	<p>слика 10</p>	<p>1) као слободностојећи - објекат не додирује ни једну линију грађевинске парцеле:</p> <ul style="list-style-type: none"> - минимална површина парцеле 300m^2 - минимална ширина парцеле 10m
<p>ОБЈЕКТИ У НИЗУ</p>	<p>слика 11</p>	<p>2) у непрекинутом низу – објекат на парцели додирује обе бочне линије грађевинске парцеле:</p> <ul style="list-style-type: none"> - минимална површина парцеле 150m^2 - минимална ширина парцеле 5m
<p>ДВОЈНИ ОБЈЕКТИ</p>	<p>слика 12</p>	<p>3) као двојни објекти – објекат додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле:</p> <ul style="list-style-type: none"> - минимална површина парцеле 400m^2 ($2 \times 200\text{m}^2$) - минимална ширина парцеле 16m ($2 \times 8\text{m}$)

Врста стамбених објекта и величина парцеле у грађевинском земљишту

Врста објекта	Минимална површина парцеле (у m ²)	Минимална ширина парцеле (у m)
породични (индивидуални) стамбени објекти		
- слободностојећи	300	10
- двојни	400 (две по 200 m ²),	16 (2x8)
- у непрекинутом низу	150	5
- у прекинутом низу	200	12,0
- полуатријумски	130	12,0
вишепородични објекти		
- вишепородични објекти	500	12

2.2.6. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРАВИЛА И ПРИНЦИПА УРЕЂИВАЊА И ГРАЂЕЊА

Правила одређена Просторним планом општине Владичин Хан спроводе се кроз издавање Локацијске дозволе.

Примењују се на територији општине Владичин Хан изван насељених места, а у насељеном месту за које је Просторним планом општине прописана обавеза доношења урбанистичког плана и другим за које се оваква потреба укаже, до доношења урбанистичког плана.

Доношењем урбанистичког плана за поједино насеље, ова правила престају да важе у обухвату плана.

За изградњу нових и реконструкцију постојећих објеката важе правила из овог Просторног плана општине.

Уколико постојећи објекат прелази планом задату грађевинску линију и не омета функционисање других намена у простору, може се задржати у постојећем стању, уз дозвољену санацију.

У насељима (до израде урбанистичког плана) положај грађевинске линије дефинисати на основу правила из овог ППО, а у складу са планираним рангом саобраћајнице.

За парцеле које се налазе између просторних целина, служба надлежна за издавање Локацијске дозволе, дозволу издаје на основу мишљења Комисије за планове СО о примени ових правила на предметну парцелу.

Све намене осталог грађевинског земљишта су доминантне намене у зони док се поједине парцеле могу наменити компатибилним наменама.

Компатибилне намене су: становање, делатности, пословање, трговина, угоститељство, занатство и услуге, комунални и саобраћајни објекти у функцији становања, пословања или снабдевања горивом, здравство, дечија заштита, образовање, култура и верски објекти.

Објекат не испуњава услове за добијање Грађевинске дозволе уколико је изграђен на постојећој јавној површини, на површинама уже зоне санитарне заштите водоизворишта или на објектима или коридорима постојеће инфраструктуре.

Објекат може добити Грађевинску дозволу на површинама друге претежне намене, под условима прописаним законом и овим Планом.

За помоћне објекте може се потврдити пријава градње у складу са наменом постојећих објеката на грађевинској парцели, а за помоћне објекте за пољопривреду на постојећем пољопривредном земљишту.

Изван насељеног места се за случајеве који нису обухваћени или су само делимично регулисани овим Правилима, примењују се и урбанистички показатељи утврђени Правилником о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Локацијске дозволе за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа (Сл.гласник РС 75/03).

За поступак издавања Грађевинске дозволе започет по претходно важећем пропису примењује се тај пропис уколико је повољнији по странку.

Даља разрада Просторног плана се врши:

- урбанистичким плановима подручја планине Кукавице и подручја Јовачких језера;
- планом детаљне регулације за индустријску зону Владичин Хан (КО Лепеница, КО Сува Морава и КО Грамађе);
- урбанистичким плановима за остале појединачне зоне и локалитете у складу са потребама.

Предложене врсте урбанистичких планова су оријентационе, а дефинитивна врста плана ће се утврдити одлуком о изради плана за свако конкретно насеље.

Легализација бесправно подигнутих објеката биће решавана у складу са законским прописима и планским документима.

Простор је по дефиницији ограничен ресурс, па се њиме мора рационално газдовати, и у складу са тим, као једна од мера предлаже се да се изврши обнова премера, како би се адекватно решили сви проблеми у вези са променама у коришћењу земљишта (парцелација, промене катастарских граница и размер премера, усаглашавање са савременом методологијом, итд.).

Д) ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА**1. ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА, ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И МЕРЕ ЗА РАВНОМЕРНИ ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈ**

Основне обавезе у погледу остваривања планских решења и пројеката општине Владичин Хан су:

1) основне обавезе општине Владичин Хан:

- припрема и доношење нових одлука о грађевинским подручјима насеља на територији општине Владичин Хан у складу са Законом до краја 2010. године;
- директна имплементација појединих планских решења, односно обезбеђење услова за израду планске и урбанистичке документације којом се детаљније разрађују планска решења Просторног плана, као и издавање Локацијске дозволе у складу са Законом, а на основу дефинисаних правила уређења и грађења;
- обезбеђење мера појачаног надзора одговарајућих инспекција ради контроле уређења, коришћења и заштите простора;
- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана, које су у надлежности институција Републике Србије, као и извештавање надлежних институција о проблемима везаним за имплементацију Просторног плана.
- Координација и усмеравање свих активности на имплементацији решења ППО која су заједнички интерес општине и општина у окружењу (Сурдулице, Врања, Лесковца и Црне Траве) – птвенствено саобраћајних и других инфраструктурних пројеката, туристичких, пољопривредних, шумарских, еколошких и других програма и пројеката.
- координација и усмеравање свих активности које се односе на формирање општинских служби и организацију њиховог рада.

2) основне обавезе јавног предузећа надлежног за послове планирања и изградње:

- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана које су у надлежности општине Владичин Хан, као и других институција и субјеката на локалном нивоу;
- припрема годишњих програма рада и финансијских планова за период до краја 2014. године у складу са дефинисаним планским решењима и приоритетима;
- спровођење планских концепција, решења, мера и правила градње приликом израде техничке документације и урбанистичких планова;
- припрема извештаја о имплементацији планских решења, најмање једном годишње;
- праћење усклађености планских решења са плановима и другом развојном документацијом донетом од стране Републике Србије;
- провера решења и утврђивање потребе да се приступи изменама Просторног плана, као и предлагање одлука о измени и допуни Просторног плана.

Листом приоритетних планских решења активности утврђује се оквирни редослед у имплементацији, и то првенствено оних која се финансирају из општинског и републичког буџета.

У имплементацији приоритетних планских решења утврђују се следеће обавезе **општине Владичин Хан**:

у развоју мреже насеља и јавних служби,

- даљи развој Владичиног Хана, као општинског центра и као примарног центра за развој здравства, образовања, културе, социјалног старања, и др., као и снажнији развој објеката јавних служби у центрима Стубал, Цеп, Житорађа, као и осталим локалним центрима Прибој, Белишево, Јагњило и др. у складу са потребама;
- реконструкција постојећих и изградња нових објеката јавних служби;

- обезбеђивање ефикасније доступности корисника објектима јавних служби, односно организовање нових, прилагођених форми услуга (формирање мобилних служби) и побољшање саобраћајница и јавног превоза (приоритет има бољи ђачки превоз);
- стимулисање приватног сектора;
- спровођење конкретних акција по насељима у складу са потребама и правилима Просторног плана;

у области пољопривреде,

- Подршка реформи катастра и земљишних књига
- Успостављање пољопривредног информацијског система (ПИС)
- Успостављање програма "Систем пољопривредних књиговодствених података"
- Програма Оснивање Савета за рурални развој
- Програм диверзификације руралних активности
- Побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захевима светског тржишта али и положају на Коридору X;
- Кафилеријско збрињавање отпада анималног порекла и «сеоске депоније» за пољопривредни токсични отпад
- Формирање удружења пољопривредних произвођача уз оспособљавање пољопривредника за задружне, привредне и остале облике удруживања.
- Едукација и тренинг фармера у примени правила добре пољопривредне праксе

у области шумарства,

- активности на газдовању и управљању шумама у државном власништву - заштита и унапређивање постојећих шума, пошумљавање и подизање нових шума;
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја;
- стимулација развоја приватних шума и подстицање пошумљавања терена угрожених ерозијом који су у приватном власништву.

у области лова,

- активности на заштити неловне дивље фауне;
- активности на заштити и повећању оптималне бројности популације дивљачи;
- едукацији ловних стручњака и професионално организовање ловног туризма;

у развоју индустрије, МСП и експлоатацији минералних сировина

- Убрзање реструктурирања предузећа (завршетак приватизације, техничко-технолошко унапређење производње, развој извозно оријентисаних производних програма) и подстицање развоја нових предузећа базираних на знању, новим технологијама конкурентним производима,
- стварање повољног пословног и институционалног амбијента за привлачење директних инвестиција и развој МСП – канцеларије или других стручних служби за локални економски развој, оснивање различитих удружења, кластера, јачање управљачких и менаџерских капацитета,
- едукација предузетника, усклађивање образовних профила са потребама локалне привреде, стручно оспособљавање, преквалификација незапослених,
- стварање услова за даљу афирмацију производних специфичности планског подручја: формирање базе података о локалним предузећима, унапређење предузетничког духа, развој комплементарних производних програма, интензивирање интерсекторских веза у локалним/регионалним економијама (пољопривреда - прерађивачка индустрија - услуге – туризам - саобраћај) и
- повезивање са суседним општинама у правцу обликовања заједничких пројеката, обједињавања потенцијала, комплетирање производње и заједничког наступа на ширем регионалном, републичком и транграничном тржишту.
- инфраструктурно комплетирање постојећих локалитета и зона посебно у општинском центру Владичином Хану, уз адекватне мере заштите окружења током производног процеса,
- стварања просторних услова за развој МСП, пре свега у индустријској зони „Сува Морава“, просторно и програмско дефинисање индустријских комплекса/локалитета у микроразвојним

- центрима израдом одговарајућег урбанистичког плана на основу инвестиционе документације (студије изводљивости) са проценом утицаја на животну средину,
- промоција просторно-развојних предности планског подручја посебно индустријске зоне „Сува Морава“, уз могућности реактивирања Слободне зоне „Југ“ и могућности оснивања индустријског парка и планираног РТЦ.
  - реализација других радних зона и локалитета, у складу са исказаним потребама и захтевима и реалним могућностима, при чему се користе комбинована средства општине Владичин Хан, инвестиционих фондова, кредита и донација, као и заинтересованих приватних инвеститора;
  - израда комплетне истражне, планске и техничке документације за просторе за које се приоритетно исказе интерес за експлоатацијом камена, шљунка и песка, при чему се посебно напомиње да је ово обавеза потенцијалних инвеститора и концесионара, а Општина има посредничку улогу у систему Општина - инвеститор/концесионар - Државе
  - израда истражне документације за остале просторе (важи посебна напомена из претходне алинеје)
  - израда и спровођење пројекта рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта (важи посебна напомена из претходне алинеје).

у развоју туризма,

- покретање израде и израда планова и програма уређења туристичких зона и локалитета у Општини и других различитих пројеката и програма: пројекти и програми за поједине локалитете у складу са исказаним потребама, пројекти реконструкције саобраћајне инфраструктуре; програм реконструкције и модернизације смештајних капацитета у Општини; програм едукације становништва који врши прихват туриста у оквиру руралног туризма...(избор програма или пројекта усклађиваће се на годишњем нивоу са могућностима финансирања)
- израда урбанистичке документације за предвиђене туристичке локације и зоне (по потреби);
- реализација најатрактивнијих зона, приоритетно у зони Кукавице, Јовачких језера и Владичиног Хана;
- израда каталога за промоцију туристичких садржаја на територији Општине;

у развоју саобраћаја,

1) Повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи:

- Израда планске и пројектне документације и почетак радова на реализацији нових саобраћајних објеката у општини, укључујући и објекте од државног интереса:
  - израда планске и техничке документације за деоницу аутопута Е-75 од Ниша до границе БЈР Македоније (за делове деонице за које до сада није донет одговарајући урбанистички план са елементима регулације);
  - РТЦ;
  - нови општински путни правци;
  - нови мостови;
  - изградња аутобуских стајалишта на погодним местима и тротоара на деоницама које пролазе кроз насељене делове подручја ради повећања безбедности саобраћаја
  - реализација коридора бицикличких стаза.
- израда потребне техничке документације за реконструкцију планираних делова саобраћајне мреже и реконструкција и осавремењавање коловоза најфреквентнијих путних праваца у општини и реконструкција постојећих мостовских конструкција;
  - оснивање посебних фондова ради прикупљања финансијских средстава за одређене активности;
  - реконструкција државних путева II реда, од којих се предност даје реконструкцији пута бр. 214 на деоници од Дупљана до границе са општином Лесковац
  - реконструкција општинских путева, са кацентом на изградњи савременог коловозног застора
  - рад на активностима за обезбеђивање локације за РТЦ;
- одржавање постојеће саобраћајне мреже (одржавање постојећих и асфалтирање путева који су под туцаником);
- организовање рада службе за одржавање општинских путева;

2) Развој железничке инфраструктуре.

6. реконструкција колосека, осигурања и контактне мреже магистралне једноколосечне пруге за достизање брзина од 160 km/h;
7. денивелација путно пружних прелаза у централној зони насеља и индустријској зони у Сувој Морави;
8. изградња другог колосека на коридору постојеће магистралне пруге;
9. обезбеђивање слободног профила UIC-C који не би ограничавао интермодални транспорт робе железницом који се планира на Коридору X;
10. реконструкција станичних капацитета;

3) Развој алтернативних видова саобраћаја

4. дефинисање и изградња мреже бицикличких стаза, при чему се предност даје стази која се води обалама реке Јужне Мораве;
5. уређење и мапирање постојећих пешачких стаза и реализација осталих стаза на основу средњорочног програма развоја туризма на територији Општине.

у области водопривреде,

- реализација одговарајућих техничких решења на регионалном систему за снабдевање водом са циљем обезбеђења квалитетне воде за пиће у потребним количинама током целе године;
- израда инвестиционих програма и пројеката за мелиорацију пашњака и шума ради спречавања ерозије земљишта;
- започињање израде одговарајуће техничке документације за реализацију постројења за пречишћавање отпадних вода у Владичином Хану и Сувој Морави
- вршење истражних радова на извориштима, спровођење анализа воде и успостављање санитарних зона заштите изворишта;

у области електроенергетске, телекомуникационе и поштанске мреже,

- дистрибуција електричне енергије;
- одржавање чворних и крајњих телефонских централа;

у области комуналне инфраструктуре,

- успостављање контроле у поступању са комуналним отпадом;
- одржавање санитарно-хигијенских услова на хуманим (градским и сеоским) гробљима;
- брига о хигијени на зеленим и сточним пијацама, као и на зеленим јавним површинама;

у области заштите природе,

- утврђивање санитарно – хигијенских зона заштите и режима коришћења простора око изворишта вода које се користе за водоснабдевање;
- обезбеђивање услова за спровођење истраживања вредних објеката природе уз спровођење мера које пропише надлежни завод за заштиту

у области заштите животне средине,

- оснивање општинског фонда за заштиту животне средине;
- израда дугорочног програма заштите животне средине;
- јачање административних капацитета за ефикасније спровођење прописа у области заштите животне средине;
- израда интегралног катастра загађивача животне средине;
- формирање јединственог информационог система и увођење мониторинга животне средине (мерења и осматрања квалитета ваздуха, површинских и подземних вода, земљишта и нивоа буке);
- припремање и доношење одлуке о изради Локалног еколошког акционог плана;
- подизање и јачање еколошке свести локалног становништва;

у области заштите непокретних добара културе,

- утврђивање зона заштите око непокретних културних добара уз спровођење мера које пропише надлежни завод за заштиту
- спровођење мера заштите у околини непокретних добара културе;
- праћење стања и обавештавање надлежној територијалној служби;

у области заштите од елементарних непогода,

- израда катастра клизишта и карте стабилности терена;

- израда катастра бујичних токова;
  - израда програма – плана за проглашење ерозионих подручја на територији општине
  - израда програма - плана одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава.
  - микросеизмичка рејонизација територије према степену сеизмичког ризика;
  - одржавање постојеће мреже противградних станица;
- као и друге обавезе које проистичу из решења Просторног плана, а које су надлежност општине Владичин Хан.

У имплементацији приоритетних планских решења утврђују се следеће обавезе **ЈКП „Водовод”** и **ЈП „Дирекција за грађевинско земљиште путеве” општине Владичин Хан:**

- активности у вези са техничким побољшањима регионалног система за снабдевање водом из Власинског језера и изградња дистрибутивне мреже за насеља на територији општине Владичин Хан;
- израда техничке документације и започињање реализације изградње система за канализацију отпадних вода из насеља и изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода у складу са пројектованим решењем;
- контрола испуста ефлуената и категорије пријемника;
- проширење санитарно-хигијенских непропусних септичких јама за више блиских домаћинстава (у руралним насељима где није могуће формирати канализациону мрежу), као и формирање службе за редовно чишћење јама и контролу квалитета подземних вода;
- реконструкција и допуна канализационе мреже у насељима и раздвајање кишне канализације;
- рекултивација постојећих нехигијенских сметлишта и успостављање мониторинг система на овом простору;
- уређење и опремање зелених пијаца;
- уређење простора за потребе сточне пијаце;
- проширење постојећих градских хуманих гробаља, као и проширење и санитарно опремање гробаља у сеоским насељима;
- проширење подручја организованог сакупљања отпада на територији општине Владичин Хан (распоредивање контејнера за одлагање отпада; побољшање квалитета одвоза отпада - набавка камиона и др.);
- прелазак на регионални систем одлагања отпада реализацијом регионалних депонија на територијама општина Врање и Лесковац;
- истраживање услова за увођење рециклаже комуналног отпада.

Мере за равномерни територијални развој

Основно планско опредељење је постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја Просторног плана. Битним се сматра обезбеђење услова за знатно већу саобраћајну, инфраструктурну и економску интеграцију у односу на окружење, у првом реду са суседним функционалним подручјима, чему посебно погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој привредно-радних зона и инфраструктурних система.

Реализација аутопута Е-75 ће се непосредно одразити на привредни развој, а посебно на брже развијање појединих будућих привредних зона које ће се повезати са аутопутем преко планираних петљи.

Постизање већег степена интегрисаности простора подразумева смањење унутрашњих општинских разлика, односно квалитативне промене у просторној, економској и социјалној структури, нарочито брдског подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја.

Упоришта равномернијег развоја су: (а) подизање нивоа квалитета живота у центрима заједнице насеља и њиховом гравитационом подручју првенствено кроз модернизацију и изградњу комуналне и саобраћајне инфраструктуре, као и објеката јавних служби; (б) предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова за развој локалних заједница; и (в) изградња профитабилних привредно-радних зона.

Активности развоја сеоских насеља усмеравају се ка постепеној и одрживој економској, социјалној и физичкој обнови и развоју. Реализацију вршити паралелно са интензивним развојем општинског центра.

Основне мере које ће се спроводити су:

- подједнако третирање сеоских насеља када је у питању квалитет живота становништва - све услужне садржаје „приближити“ сеоском становништву побољшањем општинских саобраћајних веза и бољим опремањем сеоских насеља;
- унапређивање квалитета живљења на селу - комбиновани развој пољопривреде и других привредних, услужних и посредничких делатности (мали и средњи производни погони, туризам, домаћа радност, занатство, трговина, сервисне услуге);
- повољнији услови садржани у одговарајућој пореској и стимулативној политици;
- развој неаграрних и других активности везаних за ангажовање сеоског становништва (укључивање становништва у развој услужних делатности, едукацију пољопривредног становништва, обнављање етно-заната; стимулисање приватне иницијативе у сектору јавних служби, подстицање посебних програма у култури, спорту и рекреацији, у циљу даљег развоја духовне и материјалне вредности села итд.);
- чување природних вредности уз сталну бригу о заштити животне средине, као и неговање амбијенталних вредности и вредности културе и обичаја;
- организовање културних манифестација; и
- просторно-системска интеграција насеља.

2. УЧЕСНИЦИ, МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ

Спровођење Просторног плана општине Владичин Хан тежи ће у складу са дефинисаним приоритетима активности у појединим областима за које су утврђени принципи и пропозиције коришћења, уређења и заштите планског подручја ППО.

За спровођење планских решења неопходне су одређене мере и инструменти за реализацију ППО, који су везани за различите аспекте, и то:

- ⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*
- ⇒ *организационе мере и инструменти*
- ⇒ *нормативне мере и инструменти*

За започињање и реализацију дефинисаних планских приоритета одређују се следећи учесници у имплементацији као и потребне мере и инструменти за имплементацију Просторног плана:

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ И ОПРЕМАЊЕ НАСЕЉА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за просвету и спорт, здравство, културу, рад и социјална питања, приватно предузетништво и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

ангажовање средстава Републике Србије, Општине и приватних средстава, уз подстицање донаторства и задужбинарства мерама пореске политике

⇒ *организационе мере и инструменти*

укључивање приватних актера у организовану понуду здравствене заштите, предшколских и социјалних јавних служби и служби бриге о старима; увођење нових програма – мобилне наставне екипе специјализоване за поједине наставне програме; формирање мобилних екипа и служби примарне здравствене заштите; стимулисање организовања интерната и укључивање приватне понуде у организовање интернатске услуге

⇒ *нормативне мере и инструменти*

примена важећих прописа о нормативним стандардима за изградњу објеката јавних служби; редифинисање обухвата, норматива и стандарда примарне здравствене заштите, основног образовања, објеката културних садржаја и др. објеката јавних служби; правно обезбеђивање давалаца и корисника различитих облика заштите и бриге о старим грађанима

ПОЉОПРИВРЕДА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за пољопривреду, водопривреду и шумарство, просвету и спорт, здравство, културу, рад и социјална питања, приватно предузетништво – становништво општине и породична пољопривредна газдинства, као и разни заинтересовани пословни субјекти, друштвене, политичке и невладине организације и др.,

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства буџета Републике Србије и Општине; међународни програми и фондови за рурални развој и хармонизацију техничке регулативе ЕУ земаља Централне и Југоисточне Европе и сл.; средстава локалне управе (формирање посебног фонда) за подржавање програма мултифункционалног развоја пољопривреде; успостављање комерцијалних кредита за подршку наведеним активностима (са грасе периодом од 2 године ради уходавања система), уз финансијску подршку из буџета Републике Србије; стимулативна економска политика за развој агротуризма, у сектору разних служби, посебно услуга као што су ветеринарске станице, пољопривредне апотеке, сервиси за поправку пољопривредне механизације и сл.; обезбеђивање средстава кроз приватизацију, укључивањем дела средстава стратешких партнера и уз заједничка улагања за формирање сабирно/дистрибутивних центара, јавних служби, за побољшање инфраструктуре и сл.; формирање посебног фонда локалне управе за подржавање програма удруживања пољопривредника

⇒ *организационе мере и инструменти*

доношење одлуке о реформи катастра и земљишних књига; унапређивање организације надлежних општинских служби ради ефикасније контроле коришћења пољопривредног земљишта; успостављање агро-мониторинг система; израда пројекта Пољопривредног информационог система; правремена израда регулационих планова за просторе на којима је могуће очекивати конфликте; израда пројекта за формирање Савета за рурални развој Општине; активирање локалних потенцијала и мотивисање сеоског становништва да развија и уређује рурално подручје као дугорочну перспективу и као простор за живот; израда Програма мултифункционалног развоја пољопривреде и диверзификованог привредног развоја руралних простора Општине у циљу отварања нових радних места (непољопривредних делатности) у руралним просторима; иницирање формирања наменског стамбеног фонда у селима (за учитеља, лекара и сл.); редефинисање и оснивање савремене мреже за откуп пољопривредних производа; израда пројекта на нивоу локалне управе за формирање задруга/алијанси по интересним принципима; покретање израде и доношење Програма дугорочног развоја пољопривреде и села; израда програма развоја сеоског туризма, ревитализације етно заната; усклађивање аграрне политике и политике мултифункционалног развоја пољопривреде; формирање посебне политике руралног развоја са циљем повећања тржишне конкурентности производа

⇒ *нормативне мере и инструменти*

- доношење одговарајућих одлука на нивоу локалне управе за успостављање делотворног и ажурног система катастарске евиденције и базе података по власницима, површинама и културама; доношење одлуке о формирању посебног пољопривредног информационог система; имплементација нормативних мера у посебна акта која се односе на заштиту пољопривредног земљишта Општине; нормативно регулисање система дугорочног закупа земљишта и власништва; усклађивање законодавне материје у области пореске и земљишне политике са стандардима ЕУ; доношење одговарајућих одлука на нивоу локалне управе за успостављање Савета за рурални развој Општине; нормативно регулисање система субвенција за производњу; регулисање система дугорочног закупа и лизинга земљишта

ШУМАРСТВО И ЛОВНА ПРИВРЕДА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, Привредна комора Србије, Регионална привредна комора, министарства надлежна за планирање, индустрију, економију и регионални развој и др., ЈП «Србијашуме», Агенција за развој малих и средњих предузећа, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Стална конференција градова и општина, удружења привредника, невладине организације и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства ЈП „Србијашуме“, власника приватних шума, као и средства Ловачког савеза Србије, ловачких удружења, и др.

⇒ *организационе мере и инструменти*

израда програма за радове на мелиорацији деградираних шума; израда програма пошумљавања на површинама које су издвојене као изворишта вода у складу са режимом коришћења простора, уз акумулације и речне токове, на површинама које су карактерисане као еродиране; израда плана противпожарне заштите шума; израда плана узгоја дивљачи

⇒ *нормативне мере и инструменти*

поштовање правила коришћења и заштите шума и шумског земљишта према општим и посебним шумским основама; имплементација нормативних мера у заштити шума и дивље фауне

ИНДУСТРИЈА, МАЛА ПРИВРЕДА, ЕКСПЛОАТАЦИЈА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА И ГРАЂЕВИНАРСТВО

учесници у имплементацији ППО

локална самоуправа, Привредна комора Србије, Регионална привредна комора, министарства надлежна за планирање и грађевинарство, индустрију, рударство, економију и регионални развој, НИП и др., Агенција за развој малих и средњих предузећа, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Стална конференција градова и општина, удружења привредника, заинтересовани приватни предузетници, невладине организације и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

пореске олакшице и подстицаји за привлачење страног и домаћег капитала, за стимулисање техничког иновирања производних циклуса, за проширење и диверзификацију производа и др.; мере и инструменти кредитно-монетарне политике у функцији развоја МСП, прилагођавање инструмената трговинске политике (девизног курса, царина, финансирања извоза); средства локалне управе за реализацију парцелације и инфраструктурно опремање индустријских зона; коришћење средстава из фондова ЕУ за реструктурирање привреде и изградњу капиталних објеката (производних и инфраструктурних); формирање посебног фонда локалне управе за подржавање програма интегралног руралног развоја

⇒ *организационе мере и инструменти*

оснивање агенције или службе за локални економски развој и промоцију предузетништва и „простора” - локација, која ће бити координатор сарадње између локалне самоуправе и потенцијалних инвеститора; стварање услова за едукацију становништва у погледу могућности развоја приватног бизниса, као и стална обука предузетника; давање концесија на истраживања и експлоатацију минералних сировина и изворишта пијаћих вода погодних за флаширање, у складу са програмима надлежног министарства

⇒ *нормативне мере и инструменти*

одлуке и активности за реализацију и спровођење Стратегије привредног развоја, Стратегије регионалног развоја, Стратегије развоја малих и средњих предузећа, Стратегије за смањење сиромаштва, Стратегије подстицања и развоја страних улагања, и др.; примена Стратегије локалног економског развоја Општине, програма развоја локалних заједница, предузећа и др

ТУРИЗАМ*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, ЈП "Дирекција за грађевинско земљиште и путеве", ЈКП „Водовод”, привредни субјекти, сеоска домаћинства, министарства надлежна за планирање, туризам, услуге, туристичке организације, заинтересована физичка и правна лица и др

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

организовано (локацијско и програмско) усмеравање инвестиција уз пореске олакшице за приватне инвеститоре; буџетска средства министарства надлежног за трговину, туризам и услуге, преко Фонда за развој недовољно развијених простора Србије, средстава НИП-а, као и средстава Владе Републике Србије, средства власника/корисника појединих локалитета и објеката, средства спортских клубова и др

⇒ *организационе мере и инструменти*

покретање израде и израда програма уређења туристичких зона и локалитета у Општини и других различитих пројеката и програма: пројекти и програми за поједине локалитете у складу са исказаним потребама, пројекти реконструкције саобраћајне инфраструктуре; програм реконструкције и модернизације смештајних капацитета у Општини; програм едукације становништва који врши прихват туриста у оквиру руралног туризма

⇒ *нормативне мере и инструменти*

доношење одговарајућих одлука о изради програма и планова развоја везаних за туризам; израда и доношење одговарајућих урбанистичких планова за туристичка подручја

САОБРАЋАЈНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за планирање, инфраструктуру - саобраћај, водопривреду, енергетику, телекомуникације и сл., ЈП „Путеви Србије”, ЈП „Железнице Србије”, ЈП „Електропривреда Србије”, ЈП „Телеком Србија”; ЈВП „Србијаводе”, ЈП „Југоросгас“, Републички-хидрометеоролошки завод и на локалном нивоу - ЈП "Дирекција за грађевинско земљиште и путеве" општине Владичин Хан, ЈКП „Водовод”, становништво, невладине организације, приватни инвеститори и др

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства буџета Републике Србије, Округа (општина у окружењу за заједничке пројекте) и Општине; инвестициони кредити; посебни фондови; средства Европске банке за реконструкцију, фискална и кредитна политика којом ће се омогућити локалној управи да преко својих органа управљања и локалних јавних предузећа развија водопривредну, енергетску, телекомуникациону и комуналну инфраструктуру; средства од наплате услуга и др.

⇒ *организационе мере и инструменти*

програмирање приоритетних улагања на нивоу комплетне мреже локалних путева; израда планске и техничке документације за саобраћајне коридоре (друмске, бицикличке) на територији општине

Владичин Хан; израда потребне техничке документације за реконструкцију планираних делова саобраћајне мреже; оснивање посебних фондова ради прикупљања финансијских средстава за одређене активности; рад на активностима за обезбеђивање локације за РТЦ; израда планске и техничке документације за робно-транспортни центар; израда планске и инвестиционо-техничке документације за инфраструктурне системе: израда потребне планске и пројектне документације у вези са водоснабдевањем и одвођењем отпадних вода, активности у вези са дистрибуцијом електричне енергије; испуњавање обавеза у вези са спољним телекомуникационим везама и са функционисањем чворних и крајњих телефонских централа; одржавање комуналних објеката; израда одговарајуће планске и пројектне документације за потребе рекултивације и уређења простора локалних нехигијенских сметлишта; активности за дефинисање услова суфинансирања радова од заједничког интереса Општине, Округа и Републике на саобраћајној мрежи на територији општине Владичин Хан и другим инфраструктурним мрежама; дефинисање могућности организације и услужних и комерцијалних садржаја уз планирани аутопут и функционално повезивање сродних садржаја планираних од стране Општине у непосредној околини аутопута; власничка трансформација јавних предузећа која се баве управљањем водoprивредним, енергетским, телекомуникационим и комуналним системима

⇒ *нормативне мере и инструменти*

одлука Скупштине општине Владичин Хан о приступању модернизацији локалне путне мреже; одлуке Скупштине општине Владичин Хан о приступању изради планске и пројектне документације за поједине инфраструктурне системе, њиховом функционисању и одржавању, доношење одлуке о уређивању и рекултивацији простора који су се до сада користиле као нехигијенска сметлишта

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДЕ, НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ КАТАСТРОФА

учесници у имплементацији ППО

локална самоуправа, министарства надлежна за животну средину, пољопривреду, шумарство, рударство и енергетику, планирање и инфраструктуру и грађевинарство, Републички завод за заштиту природе, Републички завод за заштиту споменика културе, музејске институције, Завод за заштиту споменика културе Ниш и на локалном нивоу – ЈП "Дирекција за грађевинско земљиште и путеве", ЈКП „Водовод“, привредни субјекти који утичу на квалитет животне средине, еколошке невладине организације, планинарска и спортска друштва, становништво и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

примена економских инструмента, односно накнада за коришћење природних вредности и накнада за загађивање животне средине, као и економских подстицајних мера (пореске, царинске и друге олакшице или увођење ослобађања од обавезе плаћања) у складу са Законом о заштити животне средине и друга одговарајуће законске регулативе; обезбеђивање средстава из других извора - донаторски програми помоћи и зајмови код државних фондова и међународних финансијских институција и др.;

⇒ *организационе мере и инструменти*

институционално јачање капацитета за заштиту животне средине – организовање рада одељења за заштиту животне средине општине Владичин Хан; оснивање општинског фонда за заштиту животне средине; доношење Дугорочног програма заштите животне средине на подручју Општине; израда Локалног еколошког акционог плана; сарадња свих заинтересованих актера на локалном нивоу са органима на регионалном и националном, у циљу унапређивања стања животне средине на подручју

Општине; израда одговарајуће планске документације уз примену мера заштите животне средине; формирање службе на нивоу Општине за праћење стања непокретних објеката културе и израда „Студије заштите непокретних културних добара” на територији Општине Владичин Хан, као и програма за проглашење ерозионих подручја на територији општине и плана одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава.

⇒ *нормативне мере и инструменти*

поштовање мера и режима заштите над заштићеним природним добрима; примена закона из области заштите животне средине (Закон о заштити животне средине, Закон о процени утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за коју је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину - „Службени гласник РС”, бр.84/05; Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине уз поштовање Уредбе о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола - „Службени гласник РС”,бр. 84/05), као и других закона који укључују питања животне средине (Закон о планирању и изградњи, Закона о водама, Закона о шумама, Закона о рударству и др.); примена Уредбе о правима инспектора заштите животне средине; примена националних стратегија и програма (Национална стратегија управљања отпадом, Водопривредна основа Србије, Национални програм заштите животне средине - нацрт, Стратегија за смањење сиромаштва, Стратегија развоја пољопривреде, и др.) и др.; поштовање закона о заштити непокретних добара културе.

*
* *

Планска решења дефинисана овим планом могуће је преиспитати у складу са Законом и пре истека планског периода и у случају потребе кориговати кроз измене и допуне ППО у кординацији са планским документима вишег реда.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

Број: 06-33/3/2010-01
од 15.06.2010.године

ПРЕДСЕДНИЦА

Данијела Поповић